272

EDITURA UNIVERS

GOFFREDO PARISE

BĂIATUL MORT ȘI COMETELE

ABECEDAR PARTEA ÎNTÎI

„Prima impresie [citind BĂIATUL MORT] este că ai în față un basm, un tablou de Chagall cu urși și vrăjitoare zburînd pe coadă de mătură. Dar fondul, cel puțin în parte autobiografic, nu îngăduie o asemenea comparație. Acel mic oraș din regiunea venețiană zdrobit de bombardamentele aeriene și străbătut de un canal imund plin de gunoaie, de sticle și de tot felul de lături; acei locuitori subumani care trăiesc în poduri și-n pivnițe, mai puțin importanți decît papagalii sau decît șoarecii lor; acei băieți care s-au și făcut mari, care n-au ajuns beatniks dar nu mai sînt nici copii și care au o adevărată stare civilă (cel mai important moare la cincisprezece ani și amintirea sa este adevăratul erou al cărții); toate acestea nu sînt un vis al precocelui autor ci sînt chiar fructul unei experiențe trăite."

EUGENIO MONTALE

GLOBUS

Lei 7

272 CG GOFFREDO PARISE BĂIATUL MORT ȘI COMETELE ABECEDAR PARTEA ÎNTÎI 1976

BĂIATUL MORT ȘI COMETELE

GOFFREDO PARISE

ABECEDAR PARTEA ÎNTÎI

CG

Colecția GLOBUS / Editura Univers

Lector: FLORIN CHIRIȚESCU
Tehnoredactor: ELENA BABY

Tiraj 15.000 ex. broșate. Bun de tipar 14.07.1976. Coli de tipar 9,625.

Tiparul executat sub comanda nr. 367 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România

GLOBUS

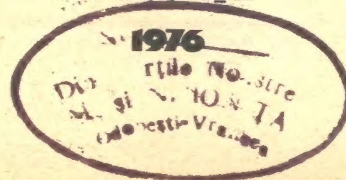
GOFFREDO
PARISE

BĂIATUL MORT ȘI COMETELE

ABECEDAR PARTEA ÎNTÎI

Traducere și prefață de
Smaranda Bratu Stati

EDITURA UNIVERS
București
1976

Ilustraţia copertei *Klara Tamaş*
Coperta colecţiei *Ion State*

GOFFREDO PARISE
IL RAGAZZO MORTO E LE COMETE

SILLABARIO N, 1

PREFAŢĂ

Un debut de „copil minune" (în 1951, cînd apărea *Băiatul mort şi cometele*, autorul avea 18 ani) cu un roman ce părea să fie o negare deplină a mişcării literare italiene în curs, tirajele excepţionale ale vo'umelor următoare, care au marcat şi apariţia primului best-seller în Italia de după război, precum şi decernarea în numai cîţiva ani a celor mai prestigioase premii literare naţionale i-au cîştigat lui Goffredo Parise o poziţie privilegiată în panorama literaturii italiene contemporane. La aceasta mai contribuie şi eterogenitatea preocupărilor lui scriitoriceşti, care cuprind romanul, povestirea, dialogul scenic, reportajul (inspirat de numeroase e călătorii prin toată lumea în calitate de corespondent de presă), activitatea de gazetar (a colaborat şi colaborează la „Corriere della sera"), de scenarist la o serie de filme (unele în regia lui Federico Fellini), de redactor extern al editurii Garzanti; această eterogenitate, interpretată ca un mod de evitare, printr-un interes poliform pentru lumea experienţei, a fosilizării creaţiei literare, se dovedeşte o garanţie de vita'itate şi îl apropie pe Parise de o seamă de alte personalităţi contradictorii şi fertile ale literaturii italiene de azi, de genul lui Pasolini şi Soldati. Cu toate acestea, considerarea aproape unanimă a lui Parise drept un „caz" poate fi calificată mai degrabă ca un adevăr de suprafaţă, întrucît ea ţine seama de circumstanţele

şi nu de esenţa faptului literar. În fond, creaţia lui Parise revelă o coerenţă ce rezistă la modificările stilistice şi tematice pe care le-a înregistrat. Putem spune, împreună cu o parte din criticii italieni, că pînă în prezent această creaţie a parcurs trei etape distincte: o etapă a metaforei lirice despre prăbuşirea vechiului umanism (reprezentată în mod exemplar de *Băiatul mort şi cometele)*, căreia îi urmează etapa naraţiunii realiste, obiective, privind alienarea omului în societatea industrială contemporană, unde autorul disecă chirurgical psihologia „omului fără însuşiri", a omului-maşină (este ipostaza în care Parise s-a făcut cunoscut cititorului român prin traducerea volumului *Crematoriul din Viena* — ed. Univers, 1973 — volum care reprezintă, fără îndoială, faza extremă şi de şarjă grotescă a acestei etape) Apoi, o a treia etapă, marcată de apariţia ultimului volum, *Abecedar partea întîi*, care pare să închidă cercul într-o întoarcere la origini, prin recuperarea dimensiunii lirice a primelor proze.

Acest periplu al prozei lui Goffredo Parise ilustrează, oricît de mediat, însăşi esenţa mişcării înfăptuite de literatura italiană de la război încoace. Mai explicit, accentuarea în literatura italiană de după război a criticii la adresa realităţii prezente — întîi în forma directă a denunţării (caracteristică neorealismului), apoi în forma contestaţiei lingvistice faţă de o lume care nu mai are drept la poezie consolatoare (neoavangarda deceniului al şaptelea) — înseamnă de fapt deplasarea atenţiei de la lumea sentimentelor spre situaţia istoriceşte concretă şi apoi spre un proiect de constituire a unei realităţi umane noi. Din acest motiv, alcătuirea volumului de faţă, care alătură prima şi ultima operă a scriitorului şi încearcă să dea astfel o imagine integrală asupra creaţiei sale, are drept criteriu nu numai văditele asemănări tematice şi stilistice între cele două cărţi, ci mai ales conştiinţa drumului circular parcurs de toată

proza lui Parise şi semnificaţiile acestei circularităţi la un nivel mai general al culturii italiene contemporane.

„Aveam 18 ani şi detestam literatura tradiţională. În Italia, în anii aceia, domnea literatura neorealistă, veristă şi intimistă... Personal, am lucrat izolat de şcolile literare, printr-o abordare literară pe care aş numi-o «prin asociaţie», sau prin «colaj». Această tentativă care pare să constituie o dinamică proprie de figuri, imagini şi senzaţii, în mod deliberat lipsită de conexiuni istorice (aşa socoteam că trebuie să fie romanul contemporan) s-a născut, aşadar, într-un context literar, italian şi străin, cu totul contrar" [1]. Această declaraţie a autorului cu privire la *Băiatul mort şi cometele* afirmă pe bună dreptate caracterul singular al romanului, care readucea în proza italiană timbrul liric subiectiv şi fantastic, însă pune în umbră legăturile lui organice cu experienţa neorealistă. Imediat după război, neorealismul a impus literatura mărturiilor directe, a documentului despre război şi rezistenţă, evenimente care au însemnat pentru intelectualul italian revelarea colectivităţii umane, a istoriei şi a răului suferit de această istorie. La rîndul său, rezumat la limită, *Băiatul mort şi cometele* prezintă ultimele luni de viaţă ale unui adolescent de cincisprezece ani în perioada imediat următoare războiului, într-un oraş de provincie. Personajele cărţii sînt cele cu care ne-a obişnuit filmul neorealist, băieţi care trăiesc din expediente, fete silite să se mărite cu soldaţi americani pentru a scăpa de foame, o galerie întreagă de fiinţe aduse de mizerie în pragul animalităţii, trăind pe malurile unui canal plin de gunoaie şi şobolani, pe străduţe sordide, în mansarde suprapopulate şi pivniţe igrasioase. Atmosfera, tipică literaturii de document a neorealismului, este aceea

[1] Cf. C. Altarocca, *Parise*, La Nuova Italia, Firenze, 1972, p. 17.

a unui oraş răvăşit de război, bombardat şi plin de ruine, din care a dispărut orice semn de viaţă ordonată şi firească şi care îşi face o lege din promiscuitate şi delict — o atmosferă care ţine de însăşi esenţa cărţii. Peste fundalul istoric şi în consonanţă cu el, autorul suprapune însă experienţa despărţirii de copilărie, de lumea ficţiunilor salvatoare — „cometele" — trăită de doi adolescenţi. Violentaţi de mizeria morală şi materială a războiului, anonimul „băiat de cincisprezece ani" şi Fiore, două suflete pline de candoarea şi poezia copilăriei, suferă o maturizare precoce şi forţată, şi prin aceasta dureroasă. Istoria acestei maturizări, deşi capătă aspectul unei înfrîngeri, face din *Băiatul mort şi cometele* un Bildungsroman *sui generis*, un roman al educaţiei prin realitate; pentru cei doi băieţi legaţi de o fermecătoare prietenie, odată cu sfîrşitul copilăriei mor spontaneitatea şi uimirea creatoare, în locul cărora se dezvăluie adevărul dureros al unei lumi fără poveşti. Soarta celor doi prieteni este diferită şi include o diferenţă de sens: băiatul de cincisprezece ani cedează în faţa realităţii, moartea lui părînd să însemne tocmai neputinţa de a supravieţui într-o lume monstruoasă şi lipsită de fantezie, în vreme ce dublul lui, prea-curatul şi copilărosul Fiore, continuă să trăiască, asumîndu-şi responsabilitatea singurătăţii şi platitudinii vîrstei adulte. Această linie a romanului de adolescenţă îl leagă ideal pe Parise de alţi „copii teribili" ai literaturii, de tipul lui Raymond Radiguet sau Truman Capote, şi de o modalitate frecventă în literatura italiană a ultimilor ani (la Moravia, Elsa Morante, Romano Bilenchi etc.), aceea de a folosi prisma copilăriei pentru a spori sugestia misterioasă a lumii obiective şi a reda impresiile conştiinţei în momentul trezirii ei. Parise însuşi va relua tema, într-o formulă stilistică apropiată, în următoarele două romane, *Vacanţa mare* (1952) şi *Preotul cel frumos* (1954), unde procesul de maturizare va însemna

clar acceptarea realităţii în schemele ei de banalitate. Însă pentru autorul de 18 ani al *Băiatului mort şi cometele* această problemă izvorăşte spontan şi cu valoare de simbol din propria experienţă. Autorul însuşi declara că la baza cărţii stă viaţa lui de copil şi adolescent, începînd cu sentimentul difuz al cataclismului produs de război şi terminînd cu descrierea minuţioasă a oraşului natal, Vicenza, cu amănuntele biografice ale protagoniştilor şi fanteziile şi halucinaţiile lor de copii.

Privirea lumii prin optica adolescenţei rezultă în roman aproape exclusiv din tehnica narării. Fără îndoială, tocmai această tehnică, prin care autorul încearcă o reprezentare critică şi antinaturalistă a lumii, a însemnat adevărata şi profunda noutate a cărţii la data apariţiei ei. Naraţiunea este un necontenit amestec de real şi imaginar, unde o primă senzaţie de irealitate e creată de redarea faptelor nu în consecuţia lor logică, tipică naraţiunii tradiţionale, ci printr-o juxtapunere de imagini dinaintea spectatorului adolescent. Personajele se înfăţişează brusc în toată pregnanţa lor concretă, dar sînt lipsite de istorie personală, de un trecut, de aceea ele trăiesc în simplul prezent al apariţiei lor. Această lipsă de conexiuni şi de cronologie atrage după sine inconsistenţa, în ochii adolescentului şi ai cititorului, a oricărui comportament social, şi imposibilitatea valorificării lui morale. De asemenea, succesiunea capitolelor nu urmează criteriul cronologic, ci se prezintă ca un du-te-vino de timpi narativi (de pildă, aflăm de la început că băiatul de cincisprezece ani a murit dar moartea lui se petrece numai spre sfîrşitul cărţii), cu sensul unei pendulări între viaţă şi moarte. Alte inconsecvenţe temporale derivă din alternarea persoanei care narează[1]; în cele şase capitole,

[1] Cf. şi analiza amănunţită privind tehnica narării făcută de Claudio Altarocca, *op. cit.*

avînd fiecare o structură internă mobilă, se împletesc două serii de istorii: capitolele 1, 3, 5 prezintă întîmplările băiatului de cincisprezece ani narate la persoana a treia, capitolele 2 și 4 sînt relatările la persoana întîi ale celor doi prieteni ai băiatului, iar capitolul ultim înfățișează, din nou la persoana a treia, căutarea băiatului de către prieteni. Alternanța aceasta de unghiuri, însemnînd o alternanță între o înregistrare obiectivă și alta subiectivă (complicată adesea de o primă persoană camuflată, cînd întîmplările băiatului sînt relatate prin chiar prisma lui), are rolul de a fărîmița linearitatea narațiunii și a sugera o dimensiune mai ascunsă și mai autentică a realității. În afară de acest joc al timpului, fluxul narativ este întrerupt și prin declanșarea unor asociații de idei, a unor *flash-back*-uri ale memoriei, care reactualizează imagini din copilărie sau din cărțile de aventuri pentru copii (bunăoară, spectrul moralizator al baronului Münchhausen). Toate aceste deplasări spațio-temporale, intermitențele și asociațiile de memorie, rezolvarea psihologiei personajului prin succesiunea de imagini vizuale într-un montaj pur cinematografic (autorul însuși declara că în momentul scrierii cărții a avut dinaintea ochilor numai imagini cinematografice), iruperea fără cazně a fantasticului în real, ca într-un tablou de Chagall (comparația o face Eugenio Montale), într-un cuvînt acest montaj mobil, denumit de Parise „cubist", tinde să sugereze o viziune despre lume mai liberă și mai adevărată, un *mimesis* al dezordinii universale. În această viziune, băieții descoperă un fel de alfabet al vieții care îi ajută să ia cu asalt vulgaritatea lumii înconjurătoare prin transformarea datelor sordide în elemente fabuloase de poveste. Dar această libertate inventată este prezentată de roman în momentul dizolvării ei: ingenuitatea copiilor și cea a lumii s-a consumat în cataclismul războiului și serbarea organizată cu ocazia terminării războiului de către zdrențăroșii de pe malurile canalului nu semnifică decît un sfîrșit, o întunecare de orizont. În acest context, istoria lui Harry Goetzl, independentă de mersul narațiunii, este o parabolă completă a esenței romanului. Harry Goetzl spune povestea unei lumi care s-a descompus pe dinăuntru, care și-a pierdut rîndurile ei ascunse și profunde, o poveste pe care băiatul de cincisprezece ani nu are răbdare și timp să o înțeleagă. Numai că această poveste e pusă la rîndul ei sub semnul relativității și al grotescului dacă nu de altceva de decorul în care se desfășoară: o minusculă siluetă umană cocoțată pe o creastă de zid, deasupra unui oraș în ruină și beznă.

Modalitatea de a supraviețui acestui haos, „soluția", pe care o caută adevăratul protagonist, „beneficiarul" întregii experiențe din roman, Fiore, are în permanență două alternative: evadarea în lumea fanteziei și moartea. Prima alternativă este legată de un personaj-cheie al cărții: Antoine, posesor al unui aerostat magic, care îi oferă lui Fiore experiența zborului într-o lume de închipuiri, perfectă dar zadarnică. Antoine semnifică prin toată prezența sa în roman nefirescul acestei lumi contrafăcute și sugerează cît de aproape se află orice paradis artificial de viciu. Existența lui se compune din ritualuri complicate, menite să creeze un decor al mediului și al propriei persoane capabile să invoce trăiri fantastice. În jurul lui Antoine se îngrămădesc o serie de obiecte prețioase și vetuste, îmbrăcăminți fanteziste și farduri stranii care inventează o lume elegantă, opusă celei săra e de pe malurile canalului. Imaginea de nuanță barocă a decrepitudinii vicioase, mirajul efemer al obiectelor de un lux sărac, factori de surpriză și fascinație, par gîndite în clișee felliniene — Parise și-a mărturisit de altminteri admirația pentru fantezia regizorală a lui Fellini —: obiecte învăluite într-un nimb prăfos și grotesc, semănînd mai degrabă cu recuzita unui clown îmbătrînit,

care încearcă o mascaradă şi o travestire. Dar travestirea, fatal incompletă, îi dă un sentiment de nefericire personajului, care se declară victimă a propriului mod de existenţă, iar Fiore respinge spontan acest mod şi, prin el, lumea viselor.

A doua alternativă aduce în roman motivul funerar, gradat de moartea şoarecelui alb, apoi de cea a lui Squerloz şi a „băiatului de cincisprezece ani" şi punctat de apariţia rudelor moarte-vii. Ca o sechelă, poate, a experienţei războiului, romanul propune un contact familiar, lipsit de mister, cu moartea. Lumea morţilor şi obsesia supravieţuirii, departe de orice fascinaţie misterioasă, capătă o tonalitate hotărît grotescă: printr-o fantezie de copil, „lumea cealaltă" este transferată pe planul purei fiziologii, morţii continuînd să „trăiască" atîta vreme cît corpul lor nu s-a macerat total şi nu s-au epuizat complet toate valenţele lui materiale şi concrete. Pentru supravieţuirea cărnii, în roman se descrie o bizară „tehnologie" a morţii, un soi de îmbălsămare, al cărei sens mai adînc pare să fie o idee despre moarte ca simbol al conformismului şi izolării într-un egoism meschin. În ultimul capitol, Fiore şi Antoine întreprind o expediţie de căutare a prietenului mort; în contextul de idei al cărţii, pătrunderea în locuri nemaiumblate şi ostile, în galeriile unei mine de lignit, semnifică o coborîre dantescă în infern; ea capătă adică valoarea iniţiatică a unui drum spre cunoaştere şi absolvire. Întîlnirea cu băiatul mort îi revelă lui Fiore incapacitatea morţii de a se constitui în soluţie salvatoare în faţa realităţii, fie ea oricît de ostilă.

În pofida încercării noastre de analiză în planul ideilor, romanul trăieşte printr-un profund lirism elegiac şi fantastic şi i se prezintă cititorului limpede şi simplu. Lumea oamenilor şi obiectelor este cufundată în lumina unor sentimente pure care înseamnă adevărata mîntuire a umanităţii diforme şi

mizere. Cea mai deplină întruchipare a acestei purităţi este fără îndoială minunatul Squerloz, jumătate jivină, jumătate înger vizionar, care îşi oficiază singur, cu o demnitate supremă, ritul îngropăciunii.

Datorită fanteziei sale lirice, acest prim roman a fost socotit de unii critici drept cea mai autentică reuşită a autorului şi un unicat în literatura italiană, de alţii drept o probă de roman experimental, prefigurînd cele mai moderne tehnici narative neoavangardiste. Fapt sigur este că la data apariţiei el a însemnat actul de încheiere a neorealismului şi o schimbare de generaţie.

După ce romanul al doilea, *Vacanţa mare*, epuizează printr-o virtuozitate de nuanţă barocă mai săracă în poezie modalităţile literare încercate în opera de debut, proza lui Parise înregistrează o trecere treptată spre un alt gen de naraţiune. În seria de romane imediat următoare, scriitorul renunţă la atmosfera suprarealä şi la componenta liric-autobiografică şi adoptă formula lineară a romanului tradiţional, axat pe o subtilă critică de moravuri. Apoi, anii petrecuţi în metropola industriei italiene, Milano, şi o călătorie în Statele Unite îi înlesnesc schimbarea cadrului social al romanelor de la mica burghezie provincială la masa de indivizi-insectă angrenaţi în maşinăria industriei capitaliste. În contact cu această nouă temă-cadru, Parise pare să-şi confecţioneze un canon stilistic: o argumentaţie ideologică explicită şi aprofundată pînă la absurd şi o aparentă detaşare afectivă. Inaugurînd acest canon, romanul *Patronul* (1964) realizează o radiografie psihologică a alienării derivate din structura realităţilor economice capitaliste: un mărunt proiectant comercial cade în capcana sofismelor morale ale patronului său pentru a se transforma treptat într-o proprietate absolută a stăpînului. Acest proces de instrumentalizare a individului are în vedere pierderea

capacităţii afective şi morale, a libertăţii de a gîndi şi simţi, şi treptat, coborîrea omului la nivelul de sub-specie biologică, apoi la cel de simplu obiect (cum îl prezintă volumul următor *Patronului*, *Crematoriul din Viena*, din 1969). Lentila propusă de Parise pentru citirea acestei realităţi este grotescul, un grotesc specific, de reducere la absurd, prin care intuiţia tragică se converteşte într-o comedie monstruoasă. Pendularea necontenită între o relatare obiectivă a realităţii şi o construcţie abstract-imaginară apropie naraţiunea din această etapă a prozei lui Parise de vena fantastică tipică primelor romane. Aici apare şi semnul epuizării artistice a acestei faze cînd, în operaţia de descompunere a comportamentului uman în gesturile sale elementare *(Crematoriul din Viena)*, Parise descoperă simplitatea fundamentală a elementelor vieţii. Aici şi pe această bază devine limpede trecerea scriitorului într-o nouă fază de creaţie.

Încă de la apariţia *Patronului*, subtilul critic Carlo Bo făcea observaţia că nu se poate accepta pulverizarea realităţii, nu se poate avea convingerea că arta şi sensibilitatea sînt inutile, scriind în acelaşi timp un roman. Chiar şi cea mai feroce dintre satire implică o speranţă şi „Parise n-a renunţat să spere şi să creadă într-un astfel de om, unul neatins de lepra idolatriei obiectelor"[1]. Un asemenea om ne propune ultimul volum al lui Parise, *Abecedar partea întîi*.

Apariţia în 1972 a povestirilor din *Abecedar*, publicate iniţial de cotidianul „Corriere della sera", marchează o sinteză a întregii experienţe literare precedente prin contopirea lirismului şi purităţii afective din primul roman cu filonul moralist din faza de tranziţie şi cu fragmentarea naraţiunii în celule embrionare, repetînd un acelaşi sentiment existenţial, din *Crematoriul din Viena*. Cheia acestor povestiri ne-o dă chiar titlul volumului : un revers la spectrul incomunicabilităţii, argumentat obsesiv în *Patronul* şi *Crematoriul din Viena*, unde Parise încercase o parabolă despre incapacitatea cuvintelor de a numi altceva decît obiecte. Incomunicabilitatea despre care vorbea scriitorul în romanele anterioare nu se referă la o neputinţă, de derivaţie psihanalitică, de a depăşi cadrul propriei subiectivităţi, ci ea decurge din faptul că oamenii nu mai au *ce* să-şi comunice, trăirile lor sînt stereotipe şi uniforme, deci inutil de relatat. Fireşte, „criza cuvintelor", impasul limbajului este o problemă mult dezbătută în ultimele decenii la nivelul psihologiei sociale, al semiologiei, lingvisticii şi un motiv literar caracteristic pentru cel puţin două curente artistice occidentale, noul roman şi literatura absurdului. În *Abecedar* Parise vrea tocmai să depăşească impasul şi propune o revanşă a cuvintelor, propune să ne apucăm să reînvăţăm cuvintele, să luăm alfabetul de la capăt, pentru că recîştigarea sensului plenar al cuvintelor are puterea de a reinstaura comunicarea autentică — cea intuitivă şi sentimentală — care înseamnă reconstruirea în sens invers a personalităţii umane în toată demnitatea şi integritatea ei. În acest sens, poziţia materială relativ înstărită a protagoniştilor din „Abecedar" cred că trebuie înţeleasă tot ca o reabilitare, o reabilitare economică ce trebuie să garanteze şi să permită reabilitarea psihologică şi care poate înseamnă un răspuns la sărăcia lumii din *Băiatul mort şi cometele*, răspunzătoare de marasmul moral. Povestirile din *Abecedar* încearcă tocmai această redefinire a cuvintelor în infinitatea conotaţiilor lor afective, în simplitatea lor emoţionantă şi ambiguă, adică în primul rînd neschematică şi de neposedat. De aici derivă şi simplitatea extremă a frazei din *Abecedar*, fluiditatea şi ritmul interior care constituie aspectul cel mai nou şi neaşteptat al prozei lui Parise : o premeditată elementaritate în formă şi conţinut care poartă în sine o rafinată

---

[1] L'Europeo, 9 mai 1965.

cultură. Intr-un recent interviu scriitorul declara că pentru el a face literatură înseamnă „a scrie cu cuvinte foarte simple şi elementare; a fi sincer; a scrie numai cînd iubeşti foarte mult şi nu numai lucrurile despre care scrii ci, mai ales, pe cei care le vor citi"[1]. Prin cuvintele simple redefinite omul trebuie să-şi recapete în primul rînd forţa ca, înainte de orice scepticism şi problematizare paralizantă, să-şi privească şi să-şi povestească sentimentele, şi anume acele sentimente care înseamnă legăturile lui primordiale cu lumea obiectelor şi a oamenilor: dragostea, afecţiunea, bunătatea, bucuria etc. Parise îşi orînduieşte abecedarul pe litere şi fiecărei litere îi corespund unul sau mai multe sentimente pe care încearcă să le definească cu o povestire. Povestirile, între tabletă literară şi apolog, sînt aproape imposibil de rezumat, pentru că în ele nu se întîmplă nimic de seamă, ci numai evenimente obişnuite care însă capătă o dilatare şi un înţeles deosebit. Protagoniştii lor sînt aproape în totalitate anonimi. De altminteri trebuie spus că numele proprii au avut totdeauna pentru Parise înţelesul unui joc magic de semnificaţii: în *Băiatul mort şi cometele* personajele poartă nume simbolice şi poetice care le denumesc caracteristicile afective şi le prescriu locul în roman; în literatura descriptivă şi de moravuri ele recapătă nume obişnuite, deci arbitrare şi nesemnificative ca şi viaţa lor; în mascarada grotescă din *Patronul* se inspiră direct din foiletoanele ilustrate pentru copii, caraghioase şi trase la multiplicator ca şi acestea, iar în *Crematoriul din Viena* personajele îşi pierd complet numele, ca semn al depersonalizării. Anonimatul din *Abecedar* este însă de cu totul altă esenţă decît acesta din urmă: pe de o parte el refuză arbitrarul şi banalitatea numelor obişnuite, pe de alta ridică micile întîmplări ale personajelor la o valoare exemplară, demnă de a constitui

[1] Cf. C. Altarocca, *op. cit.*

o definiţie, evitînd totodată grandilocvenţa desemnării unui „erou".

Elementul unificator al povestirilor se află într-un sentiment profund şi subteran: un fel de nostalgie a amintirii, o dulceaţă dureroasă pe care o marchează în sufletul omenesc simţămîntul trecerii lucrurilor şi al apropierii morţii (plăcerile bolnavului din *Bucurie,* visele nelămurite ale personajului din *Vînătoare).* Şi alături de acesta o intuiţie a armoniei posibile între om şi tot ce îl înconjoară (aşa cum o recunoaşte un burlac însingurat în gustul laptelui de mamă — *Familie,* aşa cum o simt cei zece schiori răzleţi din *Prietenie* într-o străfulgerare de fericire pe care le-o dă zăpada, soarele şi proprii semeni). Aceeaşi poezie misterioasă, intrinsecă vieţii, leagă *Abecedarul* de primul roman al lui Parise, însă spre deosebire de acesta se fereşte să recurgă la fantezia halucinantă şi se menţine într-un cadru real, tocmai pentru că poartă în sine chezăşia îndeplinirii.

Intoarcerea la elementar şi la poetic a lui Parise, în recenta operă, poate fi şi a fost considerată, ca şi în cazul primei creaţii, o sfidare a literaturii curente, experimentală, problematică sau de consum. Orice definiţie a personalităţii lui scriitoriceşti în momentul literar actual fiind prematură (Parise are în prezent doar patruzeci şi şapte de ani), vom accepta drept concluzie declaraţia făcută cu ani în urmă de Giuseppe Prezzolini: „Nu ştiu unde o să ajungă Parise, dar pînă una alta ştiu că e scriitor. Am afirmat că e un scriitor de geniu şi îmi susţin afirmaţia pentru că are o putere de imaginaţie nesecată şi de la o carte la alta, în scurtă vreme, scrisul lui a căpătat siguranţă şi precizie".[1]

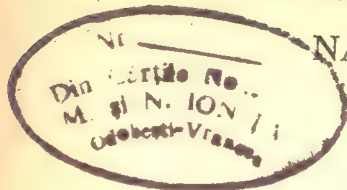
SMARANDA BRATU STATI

[1] Illustrazione italiana, 9/1954.

BĂIATUL MORT ȘI COMETELE

CAPITOLUL ÎNTÎI

NAŞTEREA

(Decor)

CURTEA

E o seară de iarnă. Înainte ca întunericul și înghețul să coboare dinspre nord și să stăpînească toată noaptea curțile, Giorgio, Abramo și ceilalți băieți aprind focul cu frunze putrede, uscături și hîrtie culeasă de la gunoi. Încărcat de sevele verii și de aroma ierburilor, fumul șerpuiește prin conductele de scurgere, unde canalul le adaugă povara lui de plante, pisici moarte și grămăjoare informe și rozalii, jupuite de apă.

La această oră se aprind ferestrele mansardei unde locuiește familia lui Abramo. Două încăperi mari cu pardoseala de cărămidă : asta-i casa lui Abramo ; în mijlocul uneia din ele se află masa, de cîrligele din tavan — tapetat cu ziare și manifeste, smîngălit cu mari pete de umezeală — stau agățate cratițele de aluminiu și becul. Dintre toate ferestrele casei cea mai mare dă pe acoperiș. Acum privește stelele, alteori însă ploaia iar în unele nopți, eclipsele de lună. În cameră se află trei paturi de fier, împinse pînă acolo unde se povîrnește acoperișul, un dulap de tablă, un fotoliu de nuiele, umbreluțe de soare ; în fine, gramofonul cu cilindri, uimitoarea mașinărie care nu

mai scoate nici un sunet dar își răsucește la nesfîrșit, prin întuneric, roțile strălucitoare.

Acum războiul s-a terminat, Abramo și Giorgio merg pe optsprezece ani, celălalt, cel care era întotdeauna cu ei, pe cincisprezece.

Toți laolaltă, în serile de mai, îndată după terminarea războiului, au aruncat petarde și bombe de mînă în piețele orașului, au început să fumeze țigări americane și au făcut rost de pistoale adevărate, pe care și astăzi le mai ung și le țin curățate în dulap, sub ciorapii de lînă.

Acum e iarnă, de aceea s-a lăsat atît de curînd răceala serii. Bine ar fi să fie o seară de primăvară, cu soarele încă sus la ora asta, iar băieții să țipe. Băieții s-au făcut prea mari ca să mai aprindă focuri de-a lungul apei. Ziua e lungă, bărcile înguste și colorate plutesc la gura canalelor icicolo traversate de punți de cărămidă. Cine s-ar fi gîndit atunci să aprindă focuri ? Cînd soarele stă pe cer toată ziua e cu neputință să te gîndești că mai devreme sau mai tîrziu va apune și va fi ceață și îngheț.

Abramo, mereu sărac și cu trei paturi de fier la mansardă, Giorgio și băiatul celălalt, cel de cincisprezece ani, care nu este sărac și se duce la școală, taifăsuiesc la soare, așezați unul pe treptele de lîngă apă iar celălalt în mijlocul canalului, cu vîslele vopsite în alb și albastru rășchirate deasupra apei. Cum arcadele canalului de scurgere trec pe sub casa lui — Abramo le-a curățat și le-a prefăcut în adăpost pentru bărci —, le consideră proprietatea lui și cere lunar chirie oricui își lasă barca acolo. Deși în prețul chiriei intră

şi paza, iar bărcile sînt agăţate solid de pilonii pe care stă casa, nu-i lucru rar să mai dispară, cînd ţi-e lumea mai dragă, cîte o barcă nouă şi frumoasă. Dispariţie pusă pe seama locatarilor unei curţi învecinate, hoţii naibii, sau pe seama canalului care noaptea, la anumite ore, se umflă şi înghite totul.

Din toate astea nu trebuie uitat tatăl lui Abramo, constructorul bărcilor, un bărbat cu cioc, care poartă o manta militară străină, pantaloni de pijama şi sandale, şi care nu locuieşte cu restul familiei ci în pivniţă, la nivelul apei. Nu se urneşte de-acolo decît cînd pleacă la cumpărat lemn pentru o barcă nouă.

Nimeni n-a fost vreodată în stare să priceapă de ce se duce el tocmai într-un sat învecinat ca să cumpere scîndurile alea lungi de brad ca apoi să le care în spinare pînă acasă, de-i curge sudoarea de sub tichia de blăniţă.

Mai e şi familia lui Abramo. Maică-sa, patru surori şi un frate mai mic. Uneori toate patru surorile scot capul pe ferestrele lunguieţe şi privesc canalul, bărcile şi soarele care străluceşte pe apă. Unul dintre băieţi, cel de cincisprezece ani, prieten cu Giorgio şi Abramo, le priveşte din barca oprită în mijlocul canalului : părul lor negru, ochii limpezi, spălăciţi, buzele roşii întredeschise într-un zîmbet maliţios, circumspect şi timid.

Dar acum e vremea serilor de iarnă, a serilor de iarnă uneori cufundate în ceaţă, alteori clare şi limpezite de ger. Dac-o ţine tot aşa, va trebui să uităm prietenii, gurile roşii ale surorilor lui Abramo şi să coborîm de-a lungul canalului : o

să aşteptăm o clipă, apoi o să aprindem focurile acelea înecate în fum, pentru că paiele mucegăite, scoase din conducte mai că nu vor să se aprindă.

EDERA

Ce mai învălmăşeală ! În toată învălmăşeala asta de bărci ieşite la plimbare pe canal, de umbre reci de poduri şi de spălătorese aşezate de-a lungul cheiurilor, care strigă, supărate pe stropii împroşcaţi de vîsle, apar totuşi din cînd în cînd pulpe albe de fată în bărci înguste cu motor care de-abia ating apa. Pentru ochii băiatului de cincisprezece ani ele promit pajişti cu iarbă înaltă, mîngîieri şi cufundări bruşte din înaltul unui copac în locuri adînci şi calde. Timp de o clipă fericirea este chiar această imagine de frumuseţe solară, acvatică şi subacvatică, bucuria de a pătrunde în apele adînci şi calde cu ochii deschişi, ştiind prea puţin şi anevoie să înoţi ; iar viaţa este foarte scurtă dacă toate astea apar în serile de iarnă fără lumină şi fără apă încălzită de soare.

Edera, fată blondă cu ochi albaştri, cine o vede o crede doar o fată oarecare, blondă şi cu ochi albaştri ; dar ea este cu mult mai mult, este ceva ce nu se poate spune pentru că e de taină. Este tot ce i-au povestit lui băieţii care au dus-o în casa sinistrată a lui Luigi şi au sărutat-o pe grămezile de cartofi (iar unul, închis de ceilalţi într-o cameră, n-a putut s-o sărute şi a aruncat bicicleta în stradă) ; şi minunata legendă despre supuşenia

ei şi despre cum a furat cartofi, fasole şi ochelari de soare din casa lui Luigi.

Băiatul de cincisprezece ani a văzut-o pentru prima dată în vremea războiului şezînd la poalele colinei, afară din tunel şi a urmărit-o multe zile prin oraş. Pînă la urmă ea s-a întors în tunel, unde se ascunseseră de frică mai toţi zdrenţăroşii de prin partea locului.

Acum războiul s-a terminat iar ei stau ceasuri întregi aşezaţi pe aceeaşi treaptă ; Edera s-a măritat cu un soldat american dar ce importanţă are asta ? stau şi aşteaptă pînă soseşte Raoul, alt credincios al bărcilor, care se aşază între ei şi cu ochii pironiţi în cer povesteşte de insulele Canare şi de soarele uriaş de acolo. Uneori pare că Edera îl iubeşte pe Raoul pentru că îşi împleteşte degetele cu ale lui printr-o despicătură a treptei iar băiatul suferă niţel şi-şi lipeşte genunchiul de genunchiul ei. Ochii albaştri ai fetei se întorc spre el cu un înţeles pe care nimeni niciodată nu l-a priceput în afară de acest băiat, iar genunchiul, pe jumătate gol pe jumătate acoperit de fusta cu floricele albastre, îl apasă pe al lui ; atunci nu mai contează că Raoul, cu mîna cealaltă, îi cuprinde un sîn, fiindcă Edera îl priveşte pe băiat şi îl absoarbe senină în ochii ei albaştri iar Raoul nu se gîndeşte la sînul ei ci îşi îngînă povestea lui despre păsări şi copaci, despre cerul roşu şi pălăriile de panama şi despre lucrurile fabuloase din insulele Canare. Edera, blînd însufleţită dintre toţi bărbaţii numai de băiatul ăsta de cincisprezece ani, întinsă în patul aspru al tatălui lui Abramo — cîtă vreme e dus în sat după lemn de brad —, lîngă Raoul cel slab şi pustiit.

Soseşte celălalt tînăr gelos care cheltuieşte cu ea, ca s-o ia de pe scară şi s-o ducă într-o maşină de piaţă care se învîrte, încet, prin tot oraşul. Dar mîine, la ora asta ea este aici, între Raoul şi băiatul de cincisprezece ani care doreşte s-o atingă, s-o privească, să respire împreună cu ea : cu mîna între genunchii ei, cu răsuflarea proaspătă, sorbind imensitatea verii.

Pe tatăl lui Abramo îl chema Carlo. Cînd îi zăreşte apărînd în vîrful scării monoclul sau ochelarii cu pince-nez, Raoul dă semnalul, şi, mai mult pentru sine, murmură în gînd numele pe care i l-a dat el şi pe care îl ştiu toţi : Squerloz.

De două zile Squerloz a meşterit pe palierul scării din casă corpul unei bărci noi care îi va aparţine prietenului nedespărţit al băiatului de cincisprezece ani.

Acolo e palierul scării care duce la pod. Scara este de marmură, destul de curată şi largă pentru că la etajul întîi se află un salon de dans deschis sîmbăta şi duminica. Mai sus, treptele din piatră sfărîmicioasă se strîmtează, devin nesigure şi sonore ca lespezile din cimitir (îndeosebi iarna, cu întunericul şi pîcla ce coboară în golul scării din găurile luminatorului).

Inscripţia salonului de dans la etajul întîi, în alb şi negru, devine funerară, cere slujbe pentru sufletele morţilor ; iar băiatul de cincisprezece ani nu va uita niciodată că pe aceste scări nu există nici un bec, nici un fir de lumină.

Uneori de la etajul întîi răzbate fîşîitul patefonului maestrului de dans care meditează femei în toată firea şi-l încurajează pe Abramo în veleităţile lui de balerin. Alteori coboară de sus

fîșîitul mai stins al gramofonului cu cilindri care se învîrte răbdător și mut, mașinăria căreia Abramo nu i-a înțeles sufletul.

Din păcate, astă seară băiatul de cincisprezece ani se duce să danseze. O lasă pe maică-sa în camera ei, se sărută și își dau sfaturi ; nu se știe de ce foarte dezamăgiți de această clipă de viață, dezamăgiți și de strada mare încă neluminată și forfotind de lume care se plimbă ; nefericiți deodată din pricina acestui miros de copaci sănătoși ce se înalță din grădina publică și de dangătul clopotelor care îi amintesc mamei existența ei maternă, iar lui, procesiunile din vremea cînd locuiau în casa cealaltă, luminițele colorate pe fereastra ce dă spre străduța îngustă și spre vespasiană, gardul ruginit și dărăpănat, zidul care se întinde pînă la depozitul de cherestea și fabrica de marmură, castanii de India cu milioanele lor de păsări și statuia sfîntului Anton răsărind luminoasă după colț.

În garderoba salonului de dans băiatul de cincisprezece ani strînge pardesie împreună cu sora mai mică, cu buze lucioase, a lui Abramo ; acum el este servitorul care duce în cămăruța întunecoasă vestoane și pălării de paie. Înconjurat de haine numerotate, vede, binecuvîntate de tămîie, străvechi trupuri de sfinți înveșmîntați în rantie, atîrnate de zidurile unui paraclis. Apoi trupul, suflarea, ochii încercănați ai surorii lui Abramo, care se lipesc de el, îi picură în creier imaginea cărnii lucioase și unsuroase ca gura ei ; între ei tăcerea crește împreună cu freamătul răsuflării. Dinspre tejgheaua din capătul cămăruței răzbat

glasuri certărețe de dansatori care strigă și ciocăne cu degetele în tulburarea celor doi.

Maestrul de dans nu vrea ca tatăl lui Abramo să apară nici măcar în ușă, însă acesta cînd și cînd tot mai urcă. Își ițește tichia de blană prin glasswandurile întredeschise și privește rapid prin monoclu în stînga și-n dreapta, cu un ochi mai căscat decît celălalt pe care îl ține strîns și-i tremură ; apoi, alergînd în patru labe, se strecoară iute sub tejgheaua garderobei și se așază în mijlocul cămăruței să fumeze. Cînd maestrul de dans se nimerește să-l zărească, încearcă să-l dea afară dar nu apucă pentru că, mai sprinten, el țîșnește de sub tejghea : sprijinindu-se cu amîndouă picioarele și o mînă pe dușumea iar cu cealaltă bătîndu-se pe coapsă, Squerloz o șterge ; în această poziție coboară treptele pe întuneric, pînă în pivniță.

SQUERLOZ

Squerloz iubește grozav animalele. Dar nu le iubește ca toată lumea, nu le îngrijește și nu-și bate capul să le dea de mîncare.

În gaura în care doarme el, ține un huhurez pe care i l-a adus băiatul de cincisprezece ani, o cucuvea bătrînă și un șoarece alb, nevăzut. De mai multe ori pe zi îi mută de colo-colo printre grămăjoare de excremente, bucățele de carne și cicoare putredă. O dată s-a luat la întrecere cu cucuveaua : i s-a așezat dinainte cu ochii în ochii ei și a stat acolo pînă cînd cucuveaua a clipit prima ; se poate să fi făcut treaba asta și cu

huhurezul. Atunci iese din pivniţă clătinîndu-se, ochelarii îi bălămbăne la gît, iar dintre pleoapele închise i se preling lacrimi.

Şoarecelui alb, cînd a apărut, îi sunase ceasul: a murit sugrumat între barele patului. Squerloz l-a lăsat trei zile în cameră sub un sfeşnic pe care îl aprindea seara, apoi l-a băgat într-o cutie de tablă pe care a sigilat-o cu ceară şi l-a purtat o săptămînă sub manta, arătîndu-l din ochi băieţilor ori de cîte ori îi întîlnea. Cînd s-a încheiat săptămîna a spus că sosise vremea şoarecelui; atunci i-a rugat în genunchi să-l însoţească la îngropăciune, acolo unde canalul e adînc şi negru de ierburi. Odată ajunşi în acel loc şi-a schimbat ochelarii cu monoclul şi, cu obrazul lipit de pînza apei, a privit cutia de tablă apărînd şi dispărînd printre ierburi.

Iată acum o conversaţie între el şi băiatul de cincisprezece ani:

— Mi-ar fi plăcut şi un papagal, dar costă prea mult. Cucuveaua şi huhurezul sînt frumoase noaptea; în întuneric pereţii dispar şi ochii ăia patru luminează; sigur, îţi aminteşti imediat că sînt ochii păsărilor, dar în unele clipe, cînd te gîndeşti ce-o să faci mîine sau cînd asculţi lăbuţele şoriceilor cum scormone pe-afară, mărgelele alea luminoase nu mai par aşa de aproape. Cauţi ochii păsărilor şi nu dai de ei prin cameră. Atunci mărgelele alea, care nu mai sînt ochii păsărilor, sînt altceva. Asta merge noaptea. Dar ziua aş avea nevoie de un papagal, cu toate culorile lui; ai văzut cum mi-am curăţat camera? Vino s-o vezi, lipseşte numai papagalul. Raoul mi-a povestit de papagalii din Brazilia, pe aici nu există dar trebuie să fie minunaţi. Avea unul cucoana care şedea

vizavi, şi îl învăţase să vorbească, îl auzeam mereu cum o striga pe nume: avea leagănaşul pe dinafara ferestrei, toată ziua se legăna şi se uita în jur. Apoi o striga pe Leopolda — stăpînă-sa — pînă venea şi-l lua înăuntru. Sărea pe capul ei şi pornea să ţopăie bucuros. Acum cînd Leopolda a murit pe el l-au luat nişte călugări la mînăstire; de mi l-ar fi lăsat mie! Călugării l-or fi punînd să strîngă pomenile, ştii cum face, scoate cu ciocul bileţelele cu numere dintr-o cutie atîrnată de colivie. Mi-aduc aminte că am văzut mulţi călugări care mergeau la pomană cu papagalul, cu un cîine sau cu alte animale, pentru că trebuie şi ei să trăiască; da, da, mi-aduc aminte că am văzut o groază de călugări umblînd după pomană aşa, o groază, peste tot. Tu nu i-ai văzut, n-aveai cum să-i vezi, poate nici nu te născuseşi.

(O apariţie: băiatul, cînd n-avea încă nici trei ani, în hăinuţe albe, departe de mamă şi de bunici; stă ghemuit la pămînt într-un ungher murdar de urină uscată, lîngă puşcărie, şi, împreună cu un copil din ghetou, cerşeşte întinzînd o farfurie de alamă cu fundul teşit, pe care i-o pusese în mînă mama celuilalt. Deşi nu pricepe de ce se află acolo şi nu cu bunicii la restaurant, ca în orice duminică, nu-i spune nici o vorbă copilului de lîngă el cu capul tuns chilug şi plin de bube. Îngînă, din cînd în cînd, ce lălăie şi celălalt, cînd e atins de picioarele trecătorilor. Mai pe seară mama chilugului apare în cadrul unei ferestre deschise spre casele cojite de peste drum; un sîn îi alunecă din capot de fiecare dată cînd deschide braţele pentru a-l chema pe copil. Chilugul se ridică şi se face nevăzut într-un şir lung de porticuri;

atunci femeia se trage îndărăt de la geam şi iscodeşte din dosul oblonului, chicotind.

În ungherul întunecos mirosul acru al urinei încinse de soarele după-amiezii se strecoară printre pleoapele fierbinţi şi-ţi aprinde nările. Cînd clopoţelul închisorii sună stingerea el continuă să întindă farfurioara spre trecătorii care, acolo pe partea cealaltă a străzii, nu-l pot zări. S-ar fi găsit cineva să-l ajute? Mai dorea el ajutorul ăsta, aşa părăsit şi cerşetor? Îi plăcea? În felul ăsta se născuse?

— Am avut un papagal de-ăia mici, dar ăia mor prea repede şi nici nu sînt cine ştie ce coloraţi, iar camera asta ca să fie frumoasă ar avea nevoie de un papagal dintr-ăi mari, din Brazilia, de care zicea Raoul! Nu ştii pe nimeni cu un papagal aşa?

— Eu v-am adus huhurezul pentru că mi l-au dat de cum l-am cerut, dar papagali n-am văzut niciodată, îi ştiu doar din auzite. Sînt rarităţi şi aţi putea să vă mulţumiţi cu animalele pe care le aveţi, ajung pentru o cameră ca a dumneavoastră, nu că-i urîtă, dar e întunecoasă şi prea umedă pentru dormit, nu ştiu cum de nu vă sufocaţi în ea.

— Eşti un nătărău dacă vorbeşti aşa şi un prost-crescut. Asta-i cămăruţa mea; şi tu ai să vrei odată să ai o casă a ta, eu o am pe asta. Dacă izbutesc să fac rost şi de papagal o să fie cea mai frumoasă cameră din lume.

— Ba eu nu pricep de ce nu mergeţi să locuiţi la mansardă cu fetele. Acolo aţi vedea mult mai bine şi e mai mult loc.

— Eşti nătărău şi prost-crescut. Asta e camera de primire, dragă; acum două zile mi-am cărat afară şi sculele, le-am dus sus pentru că ocupau prea mult loc. Locuiesc aici fiindcă aici sînt mai liber; dacă vreau pot să nici nu dorm, pot să mă şi scol, uite de ce.

— Ia te uită, un şoarece alb! Păi înseamnă că v-aţi cumpărat altul. Hai încoa', hai, vino! Nu fugi, mă! Cine ştie unde s-o fi băgat acum; ce şoareci şi ăştia, nu poţi să te apropii nici cu un pas, că fug şi stau ascunşi în gaură luni de zile. Hai, ieşi afară. Nu-i acolo, o fi găsit gaura. Nu vor să vadă niciodată pe nimeni?

— Nu.

— Grozav ce-aş vrea să găsesc gaura, o fi după lada aia.

— Afară, afară, cară-te, răvăşeşti tot, îmi întorci totul cu fundu-n sus, murdăreşti totul.

— Dar n-am pus mîna pe nimic, nici nu m-am mişcat de pe pat.

— Poftim ce zăpăceală, hai afară, hai.

— Dar afară e prea mult soare, aici e răcoare şi bine.

— Nu, hai afară, haide în barcă.

— Miroase urît acolo, dedesubt?

— Nu, nu, hai să mergem.

— Cît aţi dat pe şoarecele ăsta?

— Păi... Nu ştiu! mi l-a adus Abramo cînd a murit celălalt.

— O să-l întreb eu de unde l-a luat, mi-aş cumpăra şi eu unul; da' eu nu l-aş lăsa să umble aşa prin toată casa, aşa mare şi cu coada aia urîtă şi roşie. Eu l-aş ţine numai cît e mic.

— Nu cred că Abramo ar putea să-ți facă rost și ție ; pe ăsta l-a găsit întîmplător, nu-s chiar așa ușor de găsit. Într-o vreme îi vindeau la tîrgul de animale, dar de cîteva luni n-am văzut să mai fie...

— N-o să-mi spuneți că îl țineți și pe-ăsta tot de frumusețe, că nu se arată niciodată.

— Pentru că n-are încredere, încă nici nu s-a obișnuit cu locul, poate că i-e frică de celelalte animale. De altfel, ăsta e mai prietenos la fire decît celălalt. Hî, hî, hî, hî !

— Ăla chiar că nu se arăta niciodată. De ce rîdeți ?

— Treaba mea de ce rîd, vrei să le știi chiar pe toate ? Învață să mai și taci.

— Atunci, tăceți și dumneavoastră, n-ați tăcut o clipă.

— Tu mai ai multe de învățat în viață : nu-i bine să întrebi niciodată prea mult ; trebuie să fii totdeauna respectuos, cu mine și cu odaia mea. Nu uita că ești singurul care a pus piciorul aici. Tu ești un băiat deștept, ai ochi frumoși și lungi și mi-ai plăcut întotdeauna. Raoul nu e prost da' nu e bine-crescut, e un golan, un nemulțumit ; tu, însă, te-ai născut domn. Așa că promite-mi că n-o să-i spui lui Abramo de șoarece, și nici lui Raoul și nimănui, nu-i așa ?

— Nu mor eu după șoareci de-ăștia, chiar mă gîndisem că dacă aș găsi unul nu l-aș duce acasă ; sînt frumoși cît sînt mici, dar cresc imediat ! Pe urmă umblă peste tot, murdăresc și rod mobila ;

și ăștia de-aici or fi rozînd de nu ies niciodată afară.

— Bravo, hai că acuș îți spun : șoarecele ăsta nu e altul, e tot ăl dinainte. Hî, hî !

— Păi dacă a murit, l-am văzut eu mort de două zile !

— Asta s-o crezi tu și Raoul și ăi din casă. Am tremurat toată noaptea cînd l-am simțit mișcîndu-se prin cameră și sub sfeșnic nu mai era nimic. Dispăruse. Nu eram în stare să mai mișc nici un deget, stăteam întins în pat și nici nu mă puteam acoperi. Îl așezasem sub sfeșnic să-mi mai arunc din cînd în cînd ochii la el ; două zile a stat acolo țeapăn, apoi, noaptea aia a sărit jos și a început să umble. Acum uite-l, l-ai văzut și tu. Nu puteam să-i spun asta lui Raoul și celorlalți, de-aia am ținut o vreme în buzunar cutia aia pe care am aruncat-o pe urmă în canal. Tu ai ochii ăștia negri, lungi și străvechi, ție pot să-ți spun lucrurile astea.

— Totuși părea mort, firește, n-am pus mîna pe el, din vedere însă părea mort.

— Hî, hî, hî ! eu sînt cît se poate de sigur că nici nu-i mai bătea inima, se răcise, dinții i se îngălbeniseră și-i crescuseră în afară. Asta-i semn sigur. Vezi ce tînăr ești și cum n-ai experiență ? Hî, hî, hî ! Vezi ? Șoarecele de adineauri și pe care l-ai văzut tu, e tot ăla de dinainte ; înțelegi ce puțină experiență ai ? Hî !

Din păcate conversația aceasta este întreruptă deodată de zumzetul altor voci.

CASA VĂRULUI

Din casa unde locuia într-o vreme văru-su, băiatul de cincisprezece ani își amintește mai ales întunericul. Singura dată cînd a intrat în casa aceea avea trei ani ; a stat acolo o zi întreagă, pînă seara.

În bucătărie, deasupra chiuvetei, erau niște măști mari din piele, negre sau colorate și ca să le dai jos trebuia să te sui pe un scaun. Au luat una, numită „chinezul".

Apartamentul se găsea la etajul întîi al unui bloc ascuns pe o stradă care, deși traversa centrul orașului, părea pustie și inutilă ; pe la mijlocul acestei străzi străjuită de ziduri înalte, era blocul, iar pe partea cealaltă imensa grădină a Episcopului, de unde nu se auzea niciodată nici cel mai mic zgomot. Blocul avea și el grădina lui ; coborînd pe scara interioară ajungeai la un portic înalt aflat pe la mijlocul clădirii ; de acolo se intra în grădina înecată de ferigi, unde era și un pod fără strop de apă sub el.

Seara, stînd pe pat, văzu apărînd pe peretele din față o lumină ca o uriașă tablă de șah, pe care se profilă îndată bustul unui preot cu fața ascuțită și cu părul creț, zbîrlit în jurul capului ca o coroană. Conturul acelui chip i se impregnă în corp ca o infiltrație de apă.

Se deschise ușa și intră văru-su care ținea în mînă un banjo ; se așeză și el pe pat și începu să ciupească instrumentul, oprindu-se cînd pe o coardă cînd pe alta, îndelung, pînă se stingea vibrația. Paturile și mobilele de nuc masiv aveau

multe arcuiri care luceau, iar bolta dulapului atingea tavanul. Preotul își împreunase mîinile și-și îndreptase privirea către cer, de nu i se mai vedea decît albul ochilor, subțire și prelungit, cu pupila și irisul ascunse de pleoape. Sunetele pe care vărul le scotea din cînd în cînd din banjo păreau să-l enerveze pe preot care, neluînd în seamă prezența copiilor, continua să se roage, întretăiat în mod ciudat de pătratele întunecate ale șahului, cînd pe orizontală, cînd pe verticală, cînd pieziș. Pe puntea din grădină trecu cucoana cea grasă de la etajul de dedesubt cu o găleată și o lampă de gaz în mînă, îndreptîndu-se spre baraca unde se țineau lemnele și cărbunii. Dinspre bucătărie, de dincolo de sufragerie și de vestibul, răzbătea zgomotul vaselor pe care mătușa le așeza în chiuvetă, împreună cu imaginea săpunului alb cu verde care ardea mîinile.

Văru-su se întinse pe pat și-l puse și pe copil să se lungească, dar nu stătea comod din pricina instrumentului prea lung ; atunci se ridică în capul oaselor, cu spinarea sprijinită de căpătîiul patului și cu creștetul la înălțimea mătăniilor bolovănoase care spînzurau de o protuberanță a lemnului. Cuvertura aspră de damasc zgîria obrajii copilului care strîngea într-o mînă uriașul întrerupător de lemn neted și frumos strunjit.

Preotul își părăsi brusc atitudinea cucernică. Își aplecă deasupra lor bustul, care se desprindea din cadrul luminos ca o unduire de perdea, și, înșfăcînd crucifixul de deasupra patului îl proiectă cu furie în banjo, sfîșiindu-i pielea. Verișorul se văicări îndelung că i se stricase instrumentul, apoi, după ce atîrnă crucifixul deasupra patului,

se cățără pe dulap ; deși era de o dibăcie uimitoare, alunecă de mai multe ori pe oglinda umedă ; odată sus, ascunse banjo-ul spart în scobitură. Figura preotului își recăpătase proporțiile normale, dar se arăta dintr-o parte, cu brațele încrucișate și ochii strălucind de un surîs răutăcios, cătînd pieziș spre vărul care se chinuia să coboare de pe dulap.

Mai tîrziu amîndoi se duseră la bucătărie pentru că îi chemase mătușa, iar copilul își amintește că în mijlocul marelui antreu îl auzise pe văru-su rostind cuvîntul „ciudă".

La ora cinei, după ce unchiul se întorsese acasă, apăru și preotul care se așeză la locul lui, lîngă verișor ; locul acela fusese ocupat la prînz astfel încît copilul se trezi așezat pe latura cea mai lungă a mesei. Unchiul nu se schimbase, iar pulpanele hainei de lucru îi atîrnau pînă la pămînt ca două panglici negre. Cînd terminară masa verișorul îi povesti unchiului neplăcuta întîmplare din cameră iar preotul, deși auzise totul foarte bine, părea să nu dea nici o atenție vorbelor lui. Cînd unchiul se întoarse spre el, vrînd parcă să i se adreseze, atunci păli și strînse din buze, bîțîindu-se nervos pe scaun.

Numai cînd preotul coborî de pe scaun, copilul observă că, deși purta tocuri foarte înalte la pantofi, nu depășea în înălțime nivelul mesei. Țăcănind din tocuri pe lespezile neregulate ale pardoselii, porni spre ușă, botos și surd la cuvintele mătușii care încerca să-l rețină.

Mai tîrziu, copilul află că preotul se numea Nazzareno și că era fiul unui frate foarte bogat al unchiului ; nu era preot, deși umbla în sutană ;

studiase la seminarul teologic dar într-o bună zi refuzaseră să-l mai primească acolo și așa venise să locuiască la unchi-su.

Blocul în care locuiau ei a fost pe jumătate distrus de bombe iar acum, printre ruine, se văd doar ferigile cum inundă cărămida și frînturile din zidurile de susținere sau înconjură streșinile. Acum însă, cînd băiatul de cincisprezece ani are toată viața înaintea lui, se duce acolo cu Fiore și amîndoi, scăldați de fluxul lunar, pe creasta zidului, fac toate nebuniile prin mușchi sau prin ramurile palmierilor pitici din grădina maicilor.

PĂUNUL

Abramo și maică-sa coboară treptele cărînd hîrdăul cu capac găurit, pe care timp de o săptămînă l-a folosit toată familia să-și facă nevoile, și îl răstoarnă în apă.

Băiatul, așezat pe treapta lui obișnuită, nu s-a putut abține și i-a povestit lui Raoul ce-i spusese Squerloz ; Raoul spune că a văzut și el șoarecele și că l-a recunoscut din prima clipă, deși se mai lungise nițel.

În dreptul conductelor de scurgere canalul s-a mai retras și a coborît binișor sub nivelul obișnuit, dînd la iveală ierburile, cutiile de tablă, pieptenii și nenumăratele oale de noapte. Zilele astea un soi de căsuță plutitoare, cu o macara și o țeavă de eșapament iesind prin acoperiș ca un coș. plutește pe canalul care s-a transformat în pîrîiaș și pare să sece de tot ; nimic mai cumplit pentru

sufletele lui Abramo şi Raoul, care de două zile se învîrt prin curte şi privesc în zadar cerul.

Bărcile s-au încleiat pe fundul negru şi mîlos al canalelor, s-au umplut de apă şi deasupra lor pare să atîrne amenințător destinul tuturor lucrurilor. Pentru băiatul de cincisprezece ani care în dimineața aceea auzise păsările văzduhului ciripind şi văzuse soarele rîzînd pe cer cu gura pînă la urechi, imaginea canalului, de pe podul care ieri se oglindea în apa verde şi întunecată de adîncime, a fost ca o noapte. În curte îi întîlnise pe Abramo şi pe Raoul care se dădeau cu capul de pereți şi plîngeau, iar el li s-a alăturat, plîngînd şi el, însă din altă pricină decît ei.

În acea dimineață, tatăl lui Abramo îşi văzu distrusă noua şi imensa lui bucurie de a avea un păun, apărut acolo prin minune; iar dragostea nesfîrşită pentru fiul care i-l adusese, fu distrusă şi ea cu atîta violență încît pieri cu totul. Îşi petrecu o zi întreagă închis în bîrlogul lui fără să se atingă de mîncare, compunînd o scrisoare lungă către primar pe care le-o încredință băieților, sigilată în cinci locuri cu ceară. Raoul, îmbrăcat cu haine de împrumut, fu singurul în stare să ajungă pînă la primar şi după o zi de aşteptare să-i înmîneze cu temenele plicul. (In serile de iarnă aceste chipuri, imaginea lui Raoul dichisit, temenelele, păunul minunat şi părăsit în nenorocire, se limpezesc şi se umplu de stele.)

În vreme ce Raoul vorbeşte iar tatăl lui Abramo dă de mîncare păunului pe care îl ține pe cap legat cu o sforicică trecută pe sub barbă şi peste tichie, băiatul îndură mizeria şi setea canalului sub arşița şi miasmele ce umplu de duhoare casele

înalte şi vechi de pe lături şi distinge în horcăitul de pe buzele închise ale lui Raoul numele lui Squerloz implorînd mîntuire. Din țevile de scurgere rămase descoperite, se tîrăsc şobolanii încuibați, cu mustăți lungi şi albe: sar afară, şi se înşiră unul după altul pe movilițele de iarbă din mijlocul canalului şi privesc liniştiți viermuiala de pe pod. Seara se cațără pe casele vechi, umflate şi boboşite de apă, la vînătoare de pisici, de lilieci şi de canari.

Sînt o sumedenie de case vechi pe malurile canalului, ascunse în străduțele nepavate, presărate cu băltoace pline de mormoloci, alături de biserica transformată în cinematograf; şi cum s-a scurs prea puțină vreme de cînd au transformat-o iar glasurile durează peste timp, dacă treci pe lîngă ea nu ştii la ce să te aştepți, la dialoguri vesele, la tam-tam-ul lui Bozambo sau la predica tenebroasă a unui misionar. Fațada bisericii, împodobită cu trandafiri de piatră şi statui cu nasul rupt, purtînd în mînă crenguța de măslin, e bombardată de excrementele albe ale porumbeilor cocoțați pe capetele sfinților. În ungherul unde poarta mîncată de carii se îmbucă cu uşorii şi cu pragul, măturătorii aruncă în fiecare zi pumni întregi de praf de clor, s-o dezinfecteze de scursorile îmbibate peste noapte; totuşi noapte de noapte continuă să se audă şiroitul urinei iar la colț apare în întuneric un pîrîiaş care traversează iute piețişoara şi se varsă în băltoacele unde cîntă broscoii. În casele astea străvechi, unde obloanele spînzură de ani de zile, unde geamurile au fost înlocuite cu petice de tablă şi hîrtie de tapet, locuiesc nişte domnişoare bătrîne, cîteva familii de

zarzavagii ambulanți și de bătrîni ceasornicari, un croitor cu ghete ortopedice, un fotograf ceramist și Antoine. Nu departe locuia și băiatul de cincisprezece ani pe vremea cînd avea șapte ani și trăia în ghereta paznicului de biciclete împreună cu bunicul care a murit. (Dar pentru băiat el moare în fiecare an, cînd izbucnește în floare mușețelul.) Atunci a fost vremea focurilor ; cînd reușea să scape de sub ochii bunicului, se ducea în curtea casei unde ședeau domnișoarele bătrîne, ceasornicarii, croitorul și Antoine. Acolo îl găsea întotdeauna pe fiul ceasornicarului, cu dinții lungi și proeminenți, și cîteva fetițe (una dintre ele paralizată). Ori de cîte ori trecea pe sub poarta mare cu ivăr de fier, în care era tăiată o portiță mică numai cît o fereastră, îl cotropea imaginea uriașei roți de car sprijinită de zidul cu arcade.

Cînd ploua, se adăposteau sub portic inventînd jocuri plictisitoare ce mureau în tăcere ; sau coborau în pivnițele mari și întunecoase unde erau îngropați vechii locatari ai imobilului, unii sub bolțile laterale, alții la mijloc ; se simțea foarte bine mirosul florilor, chiar și a celor de pe mormintele mai îndepărtate. Fiul croitorului intra totdeauna primul și, cu gura închisă, mugea încetișor o litanie ; fetițele măcăiau, dar el le ordona sever să tacă. În asemenea împrejurări izbucneau certuri gălăgioase pe care el le reteza pe dată, învîrtind întrerupătorul becurilor foarte puternice care împînzeau tot locul.

Pe zidurile de sub arcade erau înșirate multe fotografii în medalioane de faianță, fără nume. Băiatul știa numai una : a unei băbuțe care vindea la parter acadele, panglici tricolore și figurine de

zahăr ; se apleca să o sărute imitîndu-i pe ceilalți care treceau pe rînd pe sub arcade sărutînd ba o fotografie, ba alta. Locul era foarte îngrijit de chiriași, nu găseai flori uscate sau gunoaie pe jos ; însă dacă ploua, deși ferestruicile dinspre stradă fuseseră complet zidite, iar la poalele zidurilor se săpaseră șănțulețe, pivnița se umplea de noroi, ca o baltă, iar broaștele izbuteau întotdeauna să pătrundă înăuntru. Vizitele copiilor nu durau multă vreme pentru că fetițele nu erau în stare să tacă din gură și alergau încolo și încoace pe scările de la intrare, înfuriindu-l pe fiul croitorului care, uneori, le încuia afară ; firește că așa nu reușea defel să le potolească : pentru că ele începeau să țipe și izbeau înciudate în ușă cu pumnii și cu picioarele pînă le-o deschidea. Atunci întîlnirile se isprăveau cu păruieli și cu plînsete, fetițele alergau cu pîra la mame care coborau urlînd și se năpusteau la fiul croitorului, îl loveau și-l dădeau cu capul de pereți. Nu se atingeau, însă, niciodată de băiatul de cincisprezece ani, chiar dacă celălalt, plîngînd și implorîndu-le sub lovituri, îl acuza ; ba uneori chiar îl mîngîiau și-l sfătuiau să nu mai stea cu fiul croitorului, iar dacă vrea să se joace cu fetele lor, să urce în casă.

După un asemenea incident între cei doi băieți se căsca o prăpastie de amărăciune. Fiul croitorului spunea cu tristețe :

— Ție nu-ți fac niciodată nimic pentru că ești frumos și ai haine frumoase ; eu sînt prost îmbrăcat, sînt urît și am defectul ăsta la dinți că-mi curge din gură.

După ce spunea asta urca scările fără să mai răspundă la salutul pe care celălalt îl repeta în

urma lui. Atunci băiatul de cincisprezece ani avea din nou sentimentul din dimineața aceea în care îi spusese „cocoșatule" cocoșatului din grădina publică, așezat în lumina dulce a soarelui pe căruciorul lui de fructe și cînd acesta, în loc să-i răspundă, îi dăruise un măr roșu ca o minge și zîmbise.

PRIMEROSE

Într-o seară intră în curte și-o găsi pustie, îl strigă de mai multe ori pe fiul croitorului dar nu primi nici un răspuns ; numai după cîtăva vreme apăru de sub portic fetița paralizată, care în seara aceea avea picioarele vîrîte în ciorapi de lînă multicolori și care îi spuse că ceilalți s-au dus la serbarea de Sfîntul Valentin și că în toată casa nu e decît ea, că a rămas să-l aștepte pe el și l-a văzut de pe scară traversînd porticul. Se atîrnase cu un braț de gîtul lui ca pentru a se sprijini și la fiecare pas băiatul îi simțea șoldul lovindu-se de al său și fața netedă, cu părul despletit și mirosind a fum, cînd foarte aproape, cînd mai departe, încălzindu-i obrazul cu răsuflarea ei dulce cu miros de cafea cu lapte și bomboane. Se opriră în dreptul fîntînii acoperite și ea îl rugă s-o suie sus.

— Nu putem să ne jucăm, sîntem prea puțini, n-avem ce face, nu-i așa ?

Băiatul nu răspunse la întrebare, stătea în picioare în fața ei și se gîndea că dacă ar fi avut bani s-ar fi dus la biserica-cinema să vadă filmul

cu Tom Mix : împușcăturile se auzeau pînă în curte.

Deodată se deschise o fereastră și apăru o femeie cu o lampă de gaz în mînă care strigă de cîteva ori Primerose, apoi reînchise oblonul.

— E mama, mă strigă.

— Te cheamă Primerose ? Asta nu-i un nume ; de ce n-ai răspuns ?

— N-aveam chef. Voia să bată cu tocurile în piatra fîntînii și ca să izbutească înălța cînd o coapsă cînd alta.

— Primerose e un nume frumos, dacă e un nume.

— Vrei să spui prea frumos pentru mine ? Eu sînt o nenorocită.

Femeia de la fereastră coborîse în curte și venea spre fîntînă cu lampa ridicată ca să-i poată zări.

— Aici ești ? Puteai să-mi răspunzi ; ce faci ? Întorsese lampa spre fața băiatului.

— Dacă ești cu băiatul ăsta, poți să rămîi să te joci ; unde locuiești, frumosule ?

— La ghereta de biciclete, cu bunicu.

— Nu veniți sus ? Nu, vă place mai mult afară, nu-i așa ? Primerose, sărăcuța de ea, nu poate să alerge ca tine ! Dar e o fetiță drăguță. Doar că n-are picioare ; Primerose, ia uită-te ce picioare frumoase are băiatul ăsta ! Se aplecase și-i mîngîia picioarele. Primerose, agățată de marginea fîntînii, privea cu încordare.

— Nimic pe lume nu-i mai frumos ca sănătatea ! Și mîna gîdilicioasă aluneca printre genunchi ca un pai. Atunci, rămîneți aici și jucați-vă dacă nu vreți să veniți sus. Nimic nu-i mai frumos ca sănătatea ! Deodată o rupse la fugă și iscă o pală

neașteptată de aer care stinse lampa. Pașii grăbiți scîrțîiră pe pietrișul curții și continuară să răsune pe scări.

— Chiar că ai picioare foarte frumoase, spuse cu voce slabă Primerose. El tremura și-i părea rău că femeia nu-l sărutase. Chiar grozave, nu ca alea ale băiatului croitorului, el le are strîmbe și cu genunchii mari ; și-i mai curg și balele, ai văzut și tu. Mai frumoase le am eu decît el.

— Da, dar el n-a fost bolnav și poate să umble și să alerge foarte bine.

— Ei și ce : sînt sigură că ale mele sînt mai frumoase, nici nu se compară ; sînt așa slabe numai pînă la genunchi, să știi. Pune mîna aici.

Cînd se apropie îi simți răsuflarea fierbinte. Ea îi prinse mîna și i-o așeză pe fustă, deasupra genunchilor. Cu vocea gîtuită băiatul spuse :

— Nu simt nimic, arată-mi mai bine, și-și întinse mîinile ; atinse lîna aspră a ciorapilor, un nasture rece și un elastic întins. La căldura unei porțiuni de piele descoperită degetele îi tremurară. Primerose se aplecă să-l muște de obraz, lăsîndu-i o dîră umedă pe față iar el simți cum degetele îi alunecă pe piatra rece care încetul cu încetul rămînea descoperită.

— Vreau să simt și eu, îi suflă aproape de gură Primerose.

— Da, Primerose, și tu.

— Da, și eu, hai jos în pivniță și rămînem acolo toată noaptea.

Clipele pînă cînd ajunseră în pivniță au fost ore îndelungi de vinovăție și de teamă, dar odată jos, timpul își schimbă mersul. În locul acela, unde trupurile morților, încărcate de electricitate,

scînteiau, băiatul auzi toată vremea rîsul subțire al baronului Münchhausen cu părul roșu, cu mustățile în furculiță, privindu-l pătrunzător pe sub umbra întunecată a tricornului.

NOAPTEA

Cînd urcară din nou treptele și deschiseră ușa dinspre curte, pînzele de păianjen care înțeseau bolțile erau învăluite într-o lumină palidă de culoarea piersicii ; roata cea mare și neagră nu mai stătea sprijinită de peretele cojit și încețoșat, ci se învîrtea încet într-o boare de lumină.

La etajul întîi se crăpă o ușă și prin deschizătură o zăriră pe mama fetei care, de îndată ce îi văzu, suflă în fitilul lămpii ; coborî treptele în cămașă de noapte și îi luă de mînă ; apoi îi duse în casă, într-o cameră unde ardea lumina și mirosea încă a somn. Îi așeză pe amîndoi pe patul dublu și începu să-i dezbrace : de fapt îl dezbrăcă pe băiat, Primerose își scotea singură hainele, în afară de ghetele ortopedice.

Băiatului îi era frig, așa gol, iar femeia pierdea multă vreme cu dezlegatul pantofilor plini de cheutori și copci. Cînd în sfîrșit termină, stinse lumina și se băgă și ea sub pătură, culcîndu-se pe-o parte.

Obloanele erau închise, căldura patului și a cearceafurilor aspre care îi zgîriiau pielea ușor, ca un cîntec de leagăn, nu izbuteau să-l adoarmă : zorile începeau să se strecoare prin crăpăturile oblonului și-i rosteau numele, în respirații ample, împreună cu vocea bunicului, răgușită de o noapte

de așteptare. Acum băiatul îl vedea rătăcind pe străzi și pe poduri, pe cheiuri, prin biserici, smulgîndu-și părul alb, cu cravata lui neagră și șorțul cenușiu umflate de vînt ; îl vedea strigînd prin întuneric și întrebînd încotro s-o apuce pe paznicii de noapte ; și la ora asta strigîndu-l, în genunchi, cu ultima suflare.

— Vă rog, doamnă, eu nu pot rămîne aici, eu trebuie să mă duc acasă la bunicu, lăsați-mă să mă duc acasă. Uda colțul pernii cu lacrimi rugătoare. Bunicuțu' meu, scînci el.

— Ssst, făcu Primerose și-și înfundă dinții în brațul băiatului.

— Bunicu meu, mai suspină o dată.

Femeia îi șoptea peste ochii întredeschiși :

— Ce e, dragă, nu ești mulțumit ?

DIN NOU SQUERLOZ

Transportat, cu pleoapele întoarse spre soare și cu obrajii umflați, Raoul stă și fluieră. Tatăl lui Abramo își dezmorțește brațul, pe care pînă acum și l-a ținut țeapăn deasupra capului ca să hrănească păunul, și-l învîrte morișcă ; apoi se așază pe o treaptă și deschide cu grijă un ziar pe care nu-l poate citi pentru că soarele bate în plin pe foaia albă de hîrtie și-i aruncă în ochi un reflex orbitor. Băiatul, cu fața întoarsă spre umbră, urmărește dintr-o parte pasărea, cu fantastica ei coadă proiectată pe zid : e neliniștită și nu face decît să smucească și să lovească cu ciocul sfoara care o ține legată de capul bătrînului. La fiecare smucitură penele de pe gît și de la coadă unduie

împrăștiind sclipiri verzi și albastre. Băiatul n-apucă bine să întindă mîna că vietatea, cu o bătaie puternică din aripi și un țipăt, a și ajuns sus în văzduh, cu sfoară cu tot și cu tichia în gheare. Squerloz a țîșnit în picioare cu ochii în lacrimi.

— Ce blestem, ce blestem, acum mă omor, rămîi cu bine Raoul, rămîneți cu bine toți, sare și se aruncă în mîlul și ierburile din canal. Cei doi băieți nu știu ce să facă și-i întind vîslele de pe mal să se agațe de ele, dar el își îndeasă capul în noroiul negru care aproape l-a și înghițit.

Păunul, așezat pe vîrful unui horn de partea cealaltă a canalului, închide și deschide evantaiul cozii și își strălucește în soare culorile irizate.

În sfîrșit Raoul reușește s-ajungă lîngă Squerloz și să-l scoată afară ; sughite, tremurînd și șiroind de un noroi atît de puturos că mai bine murea sufocat. La țipetele lui și ale băieților au ieșit la ferestre toți vecinii care pun întrebări și aruncă găleți de apă în curte, ocărîndu-i că nu-i lasă niciodată să doarmă după masa. Surorile lui Abramo au coborît în goană și la vederea bătrînului au pufnit în rîs, dar apoi au plecat să aducă apă cu găleţile și s-au pus să-l spele. Cînd trebuie să-și scoată nădragii de pănură lipiți de piele Squerloz se duce la el în cameră și apare cu mantaua soldățească și cu ochelarii, pe care, printr-o minune, nu i-a pierdut ; plînge necontenit și privește pasărea de pe horn ; îi vorbește tot timpul, o cheamă din ochi și-i face semne cu mîna.

Vecinii s-au retras de la ferestre și de pe terase și au încetat să mai arunce cu apă ; au plecat și băieții ; numai Squerloz a rămas să aștepte, în genunchi, pe malul canalului. A stat așa unsprezece

ceasuri. Și după unsprezece ceasuri, în toiul nopții, cînd capul i se înclinase sub razele lunii, simte pe ceafă niște gheruțe umede zgîriindu-l a mîngîiere și un glas ascuțit silabisind : S-quer-loz.

CAPITOLUL DOI

FIORE

Fiore, ce nume caraghios, nu-i așa ? Dar ce pot să fac, tot nu pot să-mi inventez altul.

El avea cincisprezece ani ; îmi spunea mereu că sînt cel mai bun prieten al lui. Și chiar așa și era ; nu ne vedea lumea decît la braț, mereu împreună : la mine acasă, pe stradă, la cinema, pe soclurile statuilor cînd era mai tare gerul, pe bicicletă unul în cîrca celuilalt, peste tot. Nu ne-ați văzut pe bicicleta maică-mi ? Chiar niciodată ? Păcat ! Bicicletele de damă n-au cadru așa că nu poate merge decît unul ; dar noi inventasem o metodă să mergem amîndoi : eu conduceam iar el se ținea în echilibru pe ghidon, gata să sară jos la orice groapă. Umblam pe străzile din jurul gării, pline numai de hîrtoape, de la bombele care căzuseră pe-aici, și de grămezi de dărîmături. Frînele se duseseră de mult dar cauciucurile, pline de lipituri și de petice, rezistau la orice. Cînd intram cu roata într-un hîrtop sau treceam peste o piatră el se ridica din șale și sărea de pe ghidon, iar după ce plana o clipă în aer ca o pasăre, își

dădea drumul din nou pe ghidon iute numai cît să se așeze și să s-apuce iar de fluierat. La frînat eu mă propteam în tălpile pantofilor, care mă țineau o săptămînă, și chiar ne obișnuisem să nu mai frînăm de loc, săream jos, eu de o parte, el de cealaltă, iar bicicleta o lăsam să se oprească singură într-un zid, într-un copac sau în oameni.

Bicicleta mai există și astăzi, stă atîrnată de o grindă în pod ; dar ce să mai faci cu ea ? Și nici el nu-și mai bătucește fundul pe ghidon rîzînd, nu se mai îndrăgostește de fete, nu mai face o groază de alte lucruri. N-a avut noroc și gata.

Ne-am cunoscut la gimnaziu, cu cîțiva ani înainte de-a se isprăvi războiul. Prima dată cînd l-am văzut — atunci eu n-aveam încă nici un fir de păr pe corp — mi s-a părut ca o maimuță. Asta nu înseamnă că era urît, mă rog, nu știu eu prea bine, mie nu mi s-a părut niciodată nici urît, nici frumos ; știu însă că era palid și avea ochi negri migdalați care nu rîdeau niciodată.

Prima dată cînd mi-a vorbit mi-a cerut mormăind o țigară ; i-am dat o Macedonie, nu una de-alea făcute din mucuri. În aceeași dimineață clasa noastră s-a dus la sală pentru ora de gimnastică și pe drum el și-a pus în cap șapca mea ; uite-așa ne-am împrietenit noi ; șapca mea scămoșată îi intra pînă la urechi. Ne-am apucat cu mîinile de burtă de rîs și am zis amîndoi deodată : „Ce dovleac ! Ce biluță !“ Uite-așa ne-am împrietenit noi.

Din primele zile m-a făcut să apar în fața băieților și a profesorilor ca hlizitul clasei, asta pentru că stătea în banca din spate și cînd trebuia să mă scol, se strîmba în toate felurile îndărătul

meu şi mugea ca un tîmpit. Eu, care cînd rîd mă umflu ca un balon şi mă înroşesc tot, nu mai eram în stare să scot nici o vorbă şi rămîneam mut, cu obrajii ca pepenii şi pufnind cît timp mă asculta profesorul. Ajunsese ca profesorul de franceză să mă dea în fiecare zi afară din clasă, fiindcă prefera să rîd pe sală decît să mă vadă congestionat cu batista la gură. Ieşind din clasă, îmi aruncam privirea spre banca din spate, şi-i vedeam irisul ochilor înguşti, adînc şi întunecat de pupila mărită urmărindu-mă încet pînă la uşă, ca un salut.

Ultima dată am văzut ochii ăştia înainte de a-l duce la cimitir. Cînd am sosit eu tocmai închideau sicriul de brad plin de crăpături ; au ridicat capacul şi mi l-au arătat bombănindu-mă, ticăloşii ăia de ciocli. Ca să nu i se vadă fruntea bandajată îi traseseră pe cap o bască neagră care îi venea peste urechi pînă la ochi ; pleoapele nu îi erau complet închise, una era deschisă de tot iar cealaltă pe jumătate : dar privirea era a lui, inconfundabilă, deşi împăienjenită de sînge. Dragul de el, vîrît în hainele lui taică-su vitreg, cu şosete albe noi-nouţe încă mai păstrînd firul de aţă roşie care le ţinuse legate. S-a dus şi el la ale lui, asta-i ; cărat în spate de patru ciocli nepăsători care îl aşezaseră ca pe un ţăndărică, un caraghios şi un coate-goale. Dar ce rost are să mai vorbim ? N-ajută la nimic, la absolut nimic.

La început chiuleam doar la unele ore, pe urmă am început să chiulim cu zilele ca să ne ducem în grădina publică ; ne distram zgîndărind maimuţele sau puiul de vultur, cînd eram singuri, sau jucînd gajurile cînd veneau fetele de la şcoala de meserii.

În rarele zile cînd dădeam pe la şcoală, cursurile erau întrerupte de alarmele aeriene ; nici unuia din noi nu ne păsa de ele, dar cînd se porneau sirenele, chiar şi cele anunţînd avioanele de vînătoare, deosebite de cele de bombardament prin numărul semnalelor, şi cînd n-aveam voie să ieşim din clasă, noi făceam un tărăboi nemaipomenit, protestînd pentru dreptul nostru la frică, pînă ne lăsau afară ; îi dădeam cu tifla omului de serviciu şi o tuleam în grădina publică în căutare de societate. Într-o zi prietenul meu a făcut una din trăsnăile lui : stăteam pe bancă în faţa cuştii vulturului şi ne jucam aruncînd cu pietricele şi încercînd să-l nimerim în cap. Eu izbuteam mai totdeauna, el însă nu l-a nimerit nici o singură dată, deşi se apropiase atîta încît putea atinge cu mîna plasa metalică a cuştii ; nu se pricepuse niciodată nici să scuipe departe, nici să arunce cu pietre, treabă la care eu eram grozav, dar în ziua aceea îi tremurau atît de tare mîinile încît nu era în stare nici să ţină pietricelele care îi căzură de mai multe ori din mînă. Am trecut apoi de la pietricele la scuipat şi el izbuti numai o singură dată să-l nimerească. Pasărea stătea nemişcată pe vergeaua ei şi scuipatul îi şiroia pe cap şi pe cioc. Ochii ei mari, de culoarea oţelului, ne priveau neclintiţi, reci şi magnetici. Atunci prietenul meu începu să-i arunce pumni de pietricele şi s-o scuipe din gros împroşcînd în jur fără s-o atingă.

— Mişcă-ţi odată ochii ăia ! strigă, şi în aceeaşi clipă scoase pistolul pe care fiecare din noi îl purtam în buzunar, în ciuda poliţiştilor care umblau pe străzi să împuşte pe loc pe oricine purta armă. Ţinti între ochi şi trase. Glonţul atinse

pasărea doar în treacăt dar ea nu se mişcă nici cu un milimetru ; numai pleoapele îi închideau şi-i deschideau ochii mari în care începea să se infiltreze sîngele ; un şiroi negru şi gros i se prelingea pe cioc şi picura în găleată, dizolvîndu-se şi colorînd încet apa. Prietenul meu privea pasărea cu ochii dilataţi, rotunzi, cum nu-i mai văzusem niciodată ; şi, pe cînd i se umpleau de lacrimi, îşi lipi fără grabă pistolul de palma stîngă şi mai trase o dată ; apoi, închizînd ochii, două lacrimi mari i se rostogoliră pe obraz. Cînd l-am întrebat de ce a făcut prostia asta îmi răspunse că prost eram eu că nu mi-a venit încă în minte să mă pedepsesc.

Era pe vremea cînd eu locuiam la bunicu şi cînd mai trăia încă taică-su vitreg.

Un lucru ne legase încă de la început : şi el ca şi mine avusese parte de un bărbat care se însurase cu maică-sa şi-l adoptase. Singura diferenţă era că eu, deşi aveam şi mamă şi tată, îi vedeam foarte rar ; în vreme ce el stătea mereu alături de o mamă foarte bună şi de un tată tăcut ; tatăl îi murise, mi se pare, de paralizie, în august, în anul cînd s-a terminat războiul. De cînd i se întîmplase nenorocirea asta începuse să umble în negru, cu pălărie neagră, deoarece spunea că acum a rămas el capul familiei şi că negrul este o culoare elegantă ; îşi transformase pe măsură hainele mai bune ale lui taică-su, trecînd brusc de la pantalonii scurţi la pantaloni lungi, cu dungi negre şi gri.

Dar, revenind la vremea şcolii, grădina publică era locul nostru preferat. Dacă veneau şi fetele — pe una o chema Ivana, pe cealaltă nu-mi aduc

aminte cum — eu mă duceam cu Ivana în spatele closetelor, iar el cu bruneta sub cuşca maimuţelor şi acolo, fără să scoatem o vorbă, ne pupam pînă la amiază. După prînz ne întorceam numai noi doi să numărăm semnele pe care le făcusem pe zid şi care corespundeau cu numărul pupăturilor. Era să uit : s-a întîmplat că un coleg de-al nostru, unul din sud, deşirat, cu mustaţă şi cu ochelari, care tocea şi nu pricepea niciodată nimic, s-a îndrăgostit de bruneta lui, iar el, prietenul meu, cuprins de remuşcări pentru lacrimile celuilalt, îi scrise fetei un scrisoroi, explicîndu-i că era de datoria lui să renunţe pentru prietenul său care avea atîta nevoie de dragoste. M-a pus să-i dau eu scrisoarea, dar toate intenţiile de renunţare au căzut baltă în ziua următoare cînd ne-am întîlnit, ca de obicei, toţi patru, noi doi şi fetele, iar el, în loc să se sacrifice în numele prieteniei, a tras patruzeci şi opt de semne pe dosul spetezei de la bancă.

La sfîrşitul războiului grădina fusese transformată în lagăr de prizonieri. Adio cuşcă de maimuţe, adio maimuţe, adio ulmi, platani, corni, adio lei de piatră ; nemţii înghiţiseră totul ca lăcustele. Înghiţiseră maimuţele, vulturul, iarba, copacii, pînă şi leii. În septembrie, în loc de frunze, căzuseră din pomi păduchi, ploşniţe şi alte jivine nemaivăzute. Havuzul fîntînii cu cai înaripaţi, care împroşcau apă pe nări şi nu simbolizau nimic, fusese transformat în latrină comună şi astfel muriseră peştii roşii şi mormolocii pe care eu îi prindeam şi-i duceam acasă în găleţuşă. Însă cioburile sticlei de vin renan, vinul care ne adusese acasă, pe mine şi pe prietenul meu, cu mintea bui-

macă, pe astea nu le înghițiseră ; erau acolo unde le aruncasem atunci. Am cules unul ca amintire și ridicînd fruntea ni s-a părut că vedem dinainte cușca cu maimuțele rînjite, platanii gemînd de frunze proaspete și doi copii care traversează podețul de peste pîrîiaș, cîntînd ca doi greieri înnebuniți de căldură.

Venea în fiecare zi să mă ia la unu și jumătate. Pe vremea aceea în toată casa nu eram decît eu, bunicul și servitoarea ; era vremea cînd strîngeam cureaua pentru că n-aveam de mîncare decît pesmeți cu marmeladă sau ciuperci uscate din care bunicul cumpăra mari cantități, putrede și viermănoase, dar pe care ne silea să le gătim. Femeia servea la masă cu mănuși albe, schimba farfuriile la fiecare fel, însă mîncarea era puțină și mereu aceeași. Apărea în fiecare zi la unu și jumătate cînd noi eram încă la masă. Cum pleca bunicu, femeia șterpelea zahăr și fasole, iar noi cotrobăiam prin sertare după țigări. Făcusem de petrecanie la toate țigările străine pe care bunică-meu, maniac din fire, le strîngea de ani de zile, așa că nu ne mai rămînea decît tutunul, plantat în ghivece și încă verde, și speranța de a putea deschide niște broaște foarte rezistente. Așa am ajuns noi la dulapul din camera bunicului, plin de cravate frumoase, de gulere tari, de ghetre și cutiuțe cu tot felul de pilule ; în dulapul acela mai era și un sertar pe care nici o unealtă, plus cele șaizeci și două de chei pe care le aveam, n-a fost în stare să-l deschidă. Într-o bună zi, cu multă caznă și transpirație și cu bombele care cădeau peste oraș, am izbutit să-l deschidem și, pentru cîteva zile, a fost încîntarea noastră : înăuntru se aflau două

pistoale și un teanc bunicel de bancnote de o sută. În fiecare zi prietenul meu îmi spunea :

— Nu-i frumos ce facem, Fiore, pune totul la loc, păstrează numai o sută de lire ; o sută, atît, și închide.

Am cumpărat țigări, prăjituri de la cofetărie, și am trăit ca bogătașii, deși bombele apăreau cînd ne era lumea mai dragă.

Într-un adăpost l-am cunoscut pe Antoine ; înalt, cu părul vopsit și nasul subțire și acvilin. Purta o haină de blană, mănuși de antilopă și un coșuleț de aur gravat și acoperit de pietre colorate; și-l ținea atîrnat de gît cu o panglică de catifea și se juca toată vremea cu el. Prietenul meu îl știa mai de dinainte, de cînd fusesem eu la munte iar el umbla cu băieții ăia de la liceu. Antoine nu era prost. Mie nu-mi ieșea din minte cesulețul care valora cine știe cît ; dar dacă, într-una din vizitele pe la el, pe-acasă, i l-aș fi furat ? Erau idei pe care nu le-am pus niciodată în practică pentru că ori de cîte ori se ivea prilejul, uitam. Antoine se ocupa cu spălătoria ; da, da, spăla și curăța impermeabile chiar dacă locuia într-o casă cu mobilă stil, cu sonerii și lumini colorate care se aprindeau peste tot. Într-o zi mi-am făcut nevoile pe pragul lui și apoi am șters-o cu pantalonii și izmenele în mînă.

Acum îmi aduc aminte de ritualuri, ritualurile zeului Moloch. Le celebram oriunde, chiar în locurile cele mai imposibile, pe creasta unui zid, în grădina novicelor, ah ! asta-i cea mai tare ! Acolo, chiar într-una din serile alea, eu am stins lumînarea din mîna unei maici care se plimba tăcută și pe întuneric prin grădină. Ce-a mai rîs el cînd

m-a văzut sărind jos de pe zid și țopăind printre dărîmături cu fundul gol ! Nici gînd de învățătură ! Cam asta făceam noi. De învățat, învățau fricoșii, ăia care se temeau de bombe și fugiseră la țară. Noi rămăsesem locului și orașul era al nostru. Alți copii nu erau pentru că seara toată lumea pleca la țară, să doarmă printre vaci. Într-o seară ne-am dus și noi dar n-a fost chip să dormim din pricina vitelor care ne loveau cu coada peste cap. Atunci am cumpărat un ceasornic de la un băiat care făcea fotografii de pe un deal din apropiere, și peste două zile, într-o joi, zi de tîrg, m-am dus în piață unde am găsit un negustor de cai care mi-a dat pe el de două ori mai mult.

Ziua petrecută la țară a fost minunată. Din păcate au bombardat orașul chiar în noaptea aceea cînd noi eram departe ; nu pierdusem pînă atunci nici un bombardament și spectacolul exploziilor și al vălătucilor de fum pe cerul înroșit ne-a umplut de melancolie și ne-a stricat somnul. Cînd s-a crăpat de ziuă, după ce nu închisesem ochii toată noaptea, am sărit pe bicicletă și pedalînd la disperare am sosit tocmai cînd adunau morții ; îi înșirau pe trotuar, unul lîngă altul, și ei stăteau țepeni, privind ciudat lumea care trecea pe stradă.

Totuși ziua petrecută la țară a fost frumoasă. Drumul pînă acolo era plin de urcușuri și coborîșuri, așa că ne-am putut etala virtuțile de echilibriști : n-am dat nici de bolovani, nici de găini sau de porci în mijlocul drumului care să ne încetinească viteza.

În sat l-am găsit pe băiatul cu ceasornicul care ne-a prezentat două țărănci frumoase și ne-a dus

cu ele pe deal să ne fotografieze. Vîntul puternic de martie alunga norii dintr-o parte într-alta a cerului, aducea cu el mirosul de grajd, cel bun, nu cel care pute, și umfla fustele celor două țărănci care se așezaseră sub măslini, gata de pozat, precum și sutana preotului care venise la plimbare sus pe deal cu breviarul ; cînd dădu cu ochii de noi, îl închise și se așeză între fete să se pozeze. Eram amîndoi foarte fericiți și plănuiam să rămînem acolo toată săptămîna pentru că preotul se oferise să ne culce la el, iar de mîncat, ne ajungeau banii pe care îi aveam în buzunar și salamul promis de băiatul cu ceasul.

Dar a doua zi, cu noaptea în cap și cu ochii țintă la pîcla care se ridica de un metru de la pămînt, am coborît ca fulgerul printre tufișuri pe drumulețul plin de pulbere roșie.

Și într-o bună zi de dimineață îl găsesc pe Antoine, instalat la o masă de la cafeneaua Florența, care-mi zice :

— Știi, prietenul tău a murit, a murit pe neașteptate.

— A murit ? De ce ?

— Asta nu mai știu, zice și-și scoate mănușa să mă mîngîie pe ceafă cu mîinile lui mari.

— Cine v-a spus ?

— Acum am auzit și eu. Bonaventura, adu-mi un chinol cald ! S-a cam răcorit afară, nu-i așa ? Hai nu te mai gîndi, tot n-ajută la nimic !

Găsea prostească întrebarea mea : „De ce ?“ Poate n-o găsea prostească, ci numai inutilă pentru prietenul meu, care era deja mort. Ce să mai fi întrebat ? Nimic. Începea să se răcorească ; era o zi de noiembrie cu un soare alb ce lumina fără

strălucire chelia statuii din mijlocul pieții și mesele și scaunele de nuiele de la cafeneaua Florența. Sub portic, vînzătorul de fructe, cu burta umflată, cu ochii apoși și nasturii de la nădragi bătînd în liliachiu, aruncase pe jos o foiță roz care se rotea în jurul unei coloane ; munteanul așezat la poalele monumentului rînduia cutiuțele de pomadă Panacea, leacul leacurilor.

În dimineața aceea Antoine își pusese ghetrele de culoarea alunei peste pantofii lustruiți ; își freca unghiile de reverul impermeabilului verde-fistic, dintr-o țesătură alunecoasă și grea, care la cea mai mică adiere unduia ca bălțile sub vîntul de aprilie ; din pricina pălăriei de catifea albastru închis tîmplele și sprîncenele vopsite îi păreau și mai roșii iar fața pudrată încă mai albă. Unul dintre porumbeii care ciuguleau prin piață se cocoțase pe brațul felinarului de deasupra firmei de la cafeneaua Florența, ciuruită și pătată de rugină ; trecu bărbierul, dar pe stradă nu era lume și cu atît mai puțin la mesele cafenelei.

Pe opt decembrie ar fi împlinit șaisprezece ani, iar eu m-aș fi dus să mănînc la ei ca anul trecut cînd trăia încă taică-său vitreg. Pe vremea aceea noi eram stăpînii orașului, dar cele mai frumoase zile erau tot iarna, cînd se făcea întuneric. Uneori mergeam la cinema, alteori la teatrul parohial care sîmbăta era închiriat pentru varieteu, sau umblam pe străzi, făcînd haltă la fiecare monument. Cinematograful cel mai frecventat și mai ieftin era unul cam mic și tot timpul se rupea filmul ; atunci să te ții urlete, fluierături și bătăi în scaunele de

tablă, strîmbe și jupuite ; după ce eram fermecați, răpiți de pagodele chinezești, de străzile din Șanhai și de zîmbetul anticarului tronînd între statuile lui Buddha, se porneau bubuiturile, și pe ecran apăreau tancuri și aeroplane șuierătoare ; după alte zece minute dintr-un documentar vechi de doi ani, reapărea prăvălia anticarului chinez, însoțită de o muzică misterioasă și de clinchetul lampadarului cu ciucuri de cristal. Dacă negustorii de sclave albe și chinezii cu temenelele lor apucau să dureze o jumătate de oră, era sărbătoare. În următoarea jumătate de oră operatorii potriveau filmul, care apoi apărea pe ecran doar pe jumătate, cu o fîșie proiectată pe tavan sau cu capul în jos. Atunci se aprindeau becurile care din pricina fumului din sală, nici nu mai luminau ; cînd se făcea din nou întuneric iar vocile copiilor și ale vînzătorilor de bomboane, de migdale și de semințe de dovleac conteneau brusc, pe ecran se vedea capul alb al lui Ridolini țîșnind dintr-o găleată de gunoi. Filmul dura trei ore, de la trei la șase ; cînd ieșeam, călcînd lumea pe picioare, pe jumătate îngropați în hîrtiile de la bomboane și trăgînd după noi pardesiele și șalurile care se agățau mereu în cîte ceva, găseam soarele deja asfințit și orașul scufundat în ceață. Înfofoliți, eu în mantaua mea, iar el în paltonul făcut dintr-o pătură verde închis, fără nasturi, pierduți toți în bătăliile de la cinematograf, scăpam de ceață în dugheana napolitanilor care vindeau tort de castane. De cinci lire ne dădeau o felie de tort cald și gelatinos, aveau și tort de melasă, dar nu mîncam decît eu, el lua

tot din cel de castane. Cu o felie zdravănă dintr-unul sau din celălalt, ne îndopam bine ; și ca să putem umbla fără să ne ținem cu mîinile de burtă trebuia să deschidem gura și să dăm drumul cu zgomot la tot aerul care ne apăsa mațele ; dar nu era un leac prea grozav pentru că la puțină vreme ne apuca iarăși foamea. Asta mi se întîmpla numai mie, căci el, din pricina stomacului lui bolnav, mînca puțin.

Cum ieșeam din dugheană, ne aruncam amîndoi la pămînt, mulțumindu-i lui Allah, lumină a Orientului, ochi al soarelui, născut din suspinul lunii, pentru mîncarea pe care cu atîta dărnicie ne-o dăduse. Foarte des săream în picioare, pe strada acoperită de gheață, fluturîndu-ne poalele paltoanelor și răcnind la vreun biciclist care țîșnea din ceață întrerupîndu-ne mătăniile.

Banii pentru cinema, pentru teatrul parohial, pentru tort sau dovleacul copt, îi fabricam din bucățelele de hîrtii de cinci și zece lire pe care ni le vindea Ochi de Ceață, vînzătorul de ziare cu un ochi acoperit ; de zece lire ne dădea un pumn de bancnote rupte, pe care, lipindu-le și camuflîndu-le cu răbdare reușeam să le plasăm, în cel mai rău caz acoperindu-le puțin cu mîna. Ochi de Ceață, în afară că vindea ziare și era perceptor, fabrica țigări false pe care le vindea prin sate ; în timp de tîrg vindea fructe ; altminteri era misit ori de cîte ori se prezenta ocazia. În ianuarie, cînd gerul era mai aspru decît de obicei, ne adăposteam în fiecare seară în chioșcul lui, iar el, cum ne zărea apărînd în capul străzii, își strîngea repede

ziarele și baricada ușa cu șezlongul ; noi ne izbeam de gheretă, care se clătina și scîrțîia pînă cînd el se hotăra să deschidă ușa și să ne primească lîngă soba minusculă de fier, plină de cărbune înroșit. Dacă se stingea lumina, sobița devenea o ființă vie și caldă, cu picioarele scurte și burta umflată, care gîfîia, bîzîia, mergînd încet.

Alteori, însă, nu era chip să-l facem să deschidă ; ghereta dansa, se zgîlțîia din toate țîțînile, apa sărea din oală și se împrăștia pe plita încinsă în stropi mărunți și sfîrîitori, iar el se izbea cu capul de geamurile ferestruicii, hotărît să nu cedeze. Pentru noi atunci nu mai era nici o nădejde ; ne întreceam pe străzi sau ne cățăram pe statuia regelui. Ghemuiți sub cal, unul într-altul, cu obrazul pe genunchi și înfășurați jur împrejur și pe cap cu pardesiul și mantaua, fumam ultima țigară din ziua aceea.

Gata și cu asta. Piatra albă de pe mormîntul prietenului meu a împlinit zece zile de viață și stă și ea printre celelalte, cu îngerii, cu statuile lui Cristos sau cele în chip de piramidă : stă aproape lipită de zidul cimitirului, iar deasupra scrie cu vopsea proaspătă că s-a născut la opt decembrie 1929 și a murit la șase noiembrie 1945. E ciudat, dar îmi dă senzația unui lucru pe care îl începi cu mare entuziasm și pe urmă îl lași baltă la jumătate și-l uiți în mijlocul drumului.

Acum ninge, iarna e în toi, bate un vînt rece dar el nu clănțăne din dinți ; eu îmi fumez pipa așezat lîngă sobă iar dacă scuip o singură dată în foc, îl sting. Asta știu sigur.

CAPITOLUL TREI

CELE TREI SITUAȚII ȘI SERBAREA

SITUAȚIA ÎNTÎI

Asta-i casa unde locuiește Leopolda, bătrîna cu papagalul. Băiatul (e chiar el, băiatul de cincisprezece ani) traversează strada chiar pe lîngă un jeep al poliției americane, țîșnit de după colț și cu sirenele urlînd, și intră prin portița care dă în curte ; trecînd pe sub portic mîzgălește și el depunerile sărate de pe coloane și șterge cu palma alte semne care zic că Celestina e o hoață.

Din intrarea umbrită curtea pare o scenă cu deschiderea spre cele două coloane ; pe peretele din față e o frescă jumătate albastră jumătate de culoarea varului, a cărămizilor, a desenelor trase cu păcură și a rîulețelor de mucegai verde născute din apa ce șiroiește de la cotul găurit al unei țevi de scurgere. Pereții de deasupra frescei sînt traversați pînă la acoperiș de pasarele și scărițe de fier, și peste tot se observă urmele hoardei de șobolani ; li se văd cuiburile săpate între cărămizi și pline de praf roșu. Unii stau ghemuiți înăuntru cu coada răsucită și se uită la băiat, fără veselie, indiferenți la pietrele pe care le aruncă și care n-ajung pînă la ei. Altul, însă, se fîțîie enervat prin praf, împrăștiindu-l în aer cu lăbuțele, apoi sare afară și se prăbușește cu o bufnitură într-un ghiveci cu plante decorative.

Băiatul suie scărița spiralată din dreptul frescei ; ține capul aplecat din pricina unor cîrpe ude și murdare atîrnate sub fiecare treaptă, la uscat. Scara se termină dinaintea unei uși de care spînzură un șnur gros, împletit cu fir de aur și argint ; de-abia l-a atins și undeva departe o sonerie începe să țîrîie fără contenire. Apare o cucoană cu un păr negru și des răsucit în vîrful capului, îmbrăcată într-o rochie violet cu danteluțe și crețituri.

— Afară, ieși afară ! Te-a trimis țicnitul de Squerloz să vezi papagalul ; nemernicul, dacă ai ști cîte mi-a făcut ! Nu-i rost, nu-l vînd și pace. Ia stai, puștiule, ia stai nițel. Nu cumva ești nepotul lui Adele ?

— Ba da, așa o cheamă pe bunica ; o cunoașteți ?

— Atunci intră, poți să intri, săracu', te-am repezit, dar țicnitul ăla..., pentru că te-am văzut cu ăla cu bărcile... hai intră. Trebuie să umblii încet pentru că Massimo e bolnav. Știi cine e Massimo, nu-i așa ? Massimino ? Nu ? E fratele Adelei, bunică-ta ! Cînd te gîndești că te-am văzut venind pe lume, ce copil frumos erai !

Îl împinge de ceafă spre un coridor cu niște uși cu geamuri colorate și amîndoi pășesc în vîrful picioarelor ; apoi coridorul se lățește și dă într-o bucătărie mare cu pereții galbeni și acoperiți de funingine. Sticla ferestrei e astupată aproape complet de abțibilduri, abțibildurile pe care bunicul le lipea pe șasiul bicicletelor noi.

— Stai jos și spune-mi ce mai face Adele ; ia te uită, cum de-ai venit încoace, știai că locuiesc aici ?

— Da, știam, bunica mi-a vorbit de multe ori de dumneavoastră și de Loreto. E adevărat că vorbește ?

— Ți-l prezint acum ; pînă atunci bea-ți siropul de mentă, nu-ți place menta ? Bea și picătura aia, și ea costă bani.

Din bucătărie trec într-o cameră cu pereții foarte albi și cu un pat mare la mijloc ; în pat șade un bătrîn cu mustăți mari și lucioase, încrețite la vîrf, care-i ajung pînă la urechi. Pare să doarmă fiindcă ține ochii închiși. Lîngă pat stă papagalul care se leagănă pe vergeaua lui, întinzînd gîtul cînd într-o parte cînd într-alta ; de cum îi zărește intrînd, începe să dea din aripi și să chiraie : „Polda, Polda", apoi, cînd femeia se apropie îi sare pe creștet și se pornește iarăși să țipe : „Loreto balerinu', Loreto balerinu'".

Bătrînul din pat deschide ochii, doi ochi cu irisul înroșit, și își scoate de sub cearceaf degetele îndreptînd arătătorul îndoit spre băiat. Leopolda își potrivește la gît un colier nesfîrșit de granate cules de la picioarele patului.

— Știi cine e, Massimino ? E nepotul Adelei și a venit să ne vadă. Își ia papagalul de pe cap și îl așază la loc pe vergea ; papagalul se întinde spre pernă și țipă cu ochii holbați de efort : „Massiminoo, Massiminoo, Massiminoo !"... Bătrînul îi face băiatului semn cu degetul să se apropie și-i spune :

— Dacă ești nepotul Adelei, adă-mi un pahar cu apă, pentru numele lui Dumnezeu.

— Nu, nu-ți aduce nimic, vrei apă și știi că-ți face rău.

La vorbele astea el scoate un braț subțire de sub cearceaf și-și mîngîie burta rotundă și albă ca luna în miezul iernii ; păturile și ciucurii cuverturii în loc să atîrne pe laturi, de-abia dacă ating marginea și scot la iveală o porțiune de saltea verde de puf, împestrițată cu narcise și dalii pictate de mînă.

— Hai, fii băiat de ispravă și povestește-mi de Adele, n-am văzut-o de ani de zile ; la drept vorbind ar putea să mai dea pe aici din cînd în cînd, măcar pentru Massimino.

Se aplecase lîngă pat și scotocea, căutînd parcă ceva.

— Bietul Massimino nu poate să se dea jos, și scoate mîna de sub cearceaf : trage afară un tub de cauciuc negru cu dungi roșii și cu un robinet minuscul ; apoi deschide ușița scaunului de toaletă și vîră tubul în oala de noapte de porțelan cu mîner lucrat din alamă, ce are pînă și adîncitura unde să-ți proptești degetul mare : urina curge șuruind iar prin porțelanul subțire băiatul o vede ridicîndu-se.

Bunica îi spusese întotdeauna că Leopolda era dintr-o familie bogată și că-l luase pe fratele ei deși era servitor ; de altfel și Missimino era dintr-o familie avută, dar taică-su frigea cîte douăsprezece găini deodată pentru prieteni și așa ajunsese în sapă de lemn de s-a văzut silit să vîndă hota șemineului, străveche și cu încrustații, care pe vremea bunicului fusese binecuvîntată de schivnic. Avea înfipt în lemn și un dinte de-al schivnicului, deoarece, cînd îl arsese trăznetul într-o noapte cu furtună, una din acele nopți în care Necuratul se

războiește cu Cristos, bunică-su se dusese cu tot satul să-i culeagă oasele.

Papagalul repetă tot ce aude, nu se oprește nici o clipă :

— Apă pentru numele lui Dumnezeu, Massiminoo, pahar de apă pentru numele lui Dumnezeu. Doar sirena jeepului, care mai trece pe stradă, acoperă un moment țipetele palavragiului.

Leopolda iese cu oala de noapte și înainte de a închide ușa îi face semn copilului să se așeze pe fotoliul de nuiele de lîngă pat. Dar el nu vrea să se așeze ; își amintește că Leopolda și Massimino au murit înainte de a se naște el, că Leopolda era rea ca o scorpie și că din cauza ei murise Massimino. Cînd se așază, împletitura de nuiele scîrțîie sub apăsarea spinării.

— Ce chin cu boala asta care nu se hotărăște să treacă, — spune Massimino. Adele și frate-meu Giacomo nu vin niciodată să mă vadă, e urît, să știi, să n-ai pe nimeni care să stea lîngă tine acum. Între două cuvinte respiră lung, scoțîndu-și afară limba crăpată. Vezi fotografia de pe dulap ? Ăla sînt eu în vremea războiului din Libia și cel de lîngă mine e Giacomo. Da' ia zi-mi : bunică-tu ce mai face ?

— Bunicu a murit în treizeci și nouă, nu știați ?

— Ai dreptate, ai dreptate ; dacă nu mă mișc de aici, am pierdut și noțiunea timpului. Prin urmare, ia să vedem, în treizeci și nouă ; au trecut șase ani. În treizeci și nouă, douăzeci și unu, ei ! eu stau în patul ăsta de douăzeci și patru de ani și habar n-am ce se petrece pe afară. A fost și război, nu ? Acum cîțiva ani a venit doctorul și mi-a spus că eram în război : atunci am început să fiu

atent și am auzit alarmele și bombele cum cădeau, dar pe-aici n-a căzut nici una. Leopolda vroia să plece la țară dar eu n-am vrut, asta-mi mai trebuia, să mă car pînă la țară și nici să nu găsesc o cameră încălzită ; am fost în refugiu, în războiul trecut ; de data asta nici pomeneală.

— Pahar cu apă, bravo Massimino, spune papagalul.

— Bunica îmi spusese că Leopolda și Massimino au murit înainte de a mă naște eu, șoptește băiatul.

— Dezmățatu', ia auzi-l ce spune !

— Mi-a arătat și unde erau înmormîntați. Pe locul lui Massimino era numai o lampă cu geamurile sparte, pusă pe iarbă ; o lampă din cele care se atîrnă la căruță, mi-o amintesc bine.

— Lasă astea, sînt chestiuni delicate.

— Așa mi-a zis bunica, sînt sigur.

— Bine, bine, dar trebuie să fim atenți ; toată lumea ar trebui să fie atentă, cît mai e vie. Clopoțelul paraclisului bate sfertul și cîntă de nu mai isprăvește, parcă ar fi una din nebune, duminica în orele de vizită cînd nu-și văd rudele prin plasă de sîrmă.

— Hai Massimino, am adus supa gata răcită, spune Leopolda intrînd.

El se ridică, cu spatele sprijinit de speteaza capitonată și-și potrivește pe burtă farfuria de fier smălțuit, plină ochi cu supă de griș ; la fiecare lingură își ridică una din mustăți și mestecă cu gura într-o parte, să nu și-o ude pe cealaltă. Papagalul a coborît de pe vergea și după ce și-a băgat ciocul în farfurie, zboară pînă pe creștetul stăpînă-si, lîngă fereastră. Cînd îl simte venind,

Leopolda lasă din mînă voalul alb al perdelei, surîde și-l mîngîie ; apoi se pornește să cînte în gura mare și să țopăie prin cameră, ridicîndu-și cu două degete colțurile fustei. Pasărea o acompaniază și rămîne mereu în urmă cu textul, parcă dinadins, fiindcă își bîțîie capul și rîde fericită. Dintr-o dată se oprește întinzînd gîtul spre ușă și clipind din ochi ; Leopolda se oprește și ea din cîntat și-și netezește fusta cu mîinile ei roșii și veștede. Băiatul aude zgomotul unei chei lungi care iese din broască, apoi clinchetul ușii mari cu geamuri încastrate ; în dosul gemulețelor rotunde, cu suprafață încrețită sau cu fațete, se ivește umbra albă a unui chip.

— Bună ziua, ce mai faceți ? Cheia e cam ruginită.

Este vocea dulceagă și gravă a unui omuleț care trece printre cele două canaturi tîrșindu-și nasturii hainei pe geam ; pielea obrajilor este flască și-i atîrnă dinspre ochi pînă sub fălci.

— O ! domnu' doctor, era și timpul ! Massimino, pregătește-te ; sărăcuțu', nu se mai poate mișca. El e o rudă de-a noastră, a venit să ne vadă.

Băiatul observă un tremur ușor al pielii care ascunde buzele bărbatului. Ce să fie asta ? se întrebă. Un semn ? Un zîmbet ? O complicitate ?

Massimino și-a ridicat încet cămașa cenușie pînă la piept și-și acoperă picioarele cu cearceaful. Doctorul așază pe pat o valijoară neagră, cilindrică, și începe să-l pipăie, înfundîndu-i degetul sub buric.

— E nevoie de multă răbdare, foarte multă răbdare, repetă Massimino, și-și întoarce privirea

spre băiat, să nu-l mai vadă parcă pe doctor. Acesta își trece din cînd în cînd batista peste gură apoi și-o adună pe unul din obraji cu mișcările încete ale degetelor. Leopolda, zîmbitoare, așază oala de noapte la picioarele patului.

Papagalul s-a cocoțat pe vergea și stă cuminte privindu-l pe doctor care scotocește în valijoară de unde scoate unul după altul un șir de tampoane de vată și apoi o siringă mare cu acul aurit.

— Răbdare, Massimino, vocea dulceagă însoțește acul care pătrunde încet, parcă absorbit, în carne ; doctorul mînuiește siringa numai cu o mînă pentru că cealaltă ține batista la gură, întinzînd-o sau mototolind-o, cu degetele întinse. Cum se umple siringa, o golește în oala de noapte ; lichidul, mirosind a pește, țîșnește fumegînd. Din gaura lăsată de ac se mai preling cîteva picături dar Leopolda o astupă cu unul dintre tampoanele înșirate pe pat.

Băiatul se ridică și merge să se uite pe fereastră. Pe pod muncitori tineri cu biciclete arămii stau de vorbă cu niște fete și printre ele se află și fosta lui servitoare care lucrează într-o fabrică de becuri și care are mîinile sfîrtecate de cioburi de sticlă. La brutărie e închis, la chioșcul de ziare închis, la loterie închis, chiar așa, azi nu se lucrează. În zilele de sărbătoare orașul ăsta e pustiu ; pe străzi mai trece cîte o bicicletă care dispare pe dată în direcția lacului, cîte un automobil de pe alte vremuri cu oameni de la țară care vin la cinema și grupuri de orfani îndobitociți, tunși chilug, care se uită și ei cum arată lumea. Cerul și soarele, în loc să umble cum le e felul, stau pe loc și așteaptă să iasă oamenii de la biserică.

La asfințit se întîlnesc cei care au făcut excursii pe jos, cu pantofii albi de praf și cu o nuielușă de alun curățată de frunze în mînă. Mai tîrziu încep să se aprindă luminile și lumea se înghesuie pe strada principală ; apoi felinarele se sting din două în două și atunci înseamnă că e miezul nopții. După miezul nopții începe ziua de muncă.

Papagalul i s-a așezat pe un umăr dar cum dă băiatul să se răsucească, își ia zborul, boscorodind.

— Ești țîfnos, spune băiatul încet ; pasărea, care s-a așezat pe jos, chicotește strîngînd din pleoape și începe să ciugulească fusta Leopoldei.

Massimino se tînguie cu vocea pierită ; burta îi e presărată toată cu gropițe de piele încrețită pe care stă cîte un tampon.

Leopolda îl trage de mînecă :

— Vino, hai la bucătărie. Acum trebuie să doarmă.

Doctorul se oprește în fața ușii dinspre coridor și se uită pe geam cu capul sprijinit de canat.

La ora asta bucătăria, ale cărei ferestre dau amîndouă spre curtea interioară, este aproape în întuneric ; totuși, din loc în loc, pe pereți și pe fotoliul cu ciucuri, se reflectă dreptunghiuri strălucitoare. Sticla așezată pe cristalul de deasupra chiuvetei e plină ochi de minuscule artificii colorate care aprinzîndu-se, se deschid ca niște crizanteme.

Doctorul se așază în fotoliu cu mîinile împreunate și capul plecat pe un umăr ; băiatul stă în picioare lîngă masă și-l privește :

— Domnu' doctor, o să se facă bine Massimino ?

La această întrebare doctorul se lasă în brațele fotoliului ridicîndu-și ochii de culoare deschisă spre băiat.

— Poate c-o să se facă. Nu e imposibil. Tu ai vorbit cu Massimino ? Loreto, ce au vorbit ? Hai, răspunde.

Loreto refuză să răspundă.

— Ai vorbit cu Massimino ?

— Am vorbit. Puțin.

Doctorul scoate batista din buzunarul interior al hainei și schimbă o privire cu Leopolda care scutură din cap întinzîndu-și cutele pleoapelor și privește afară : scările sînt pline de femei care trăncănesc iar pe balconul din față un copil se dă huța într-un leagăn ; cînd prinde avînt iese în afară și urcă așa de sus încît aproape atinge cu creștetul balconul de deasupra.

În sfîrșit se întoarce spre băiat ; își întinde batista pe obraz și o strînge repede la loc mîngîindu-și gura cu un colț întins pe un deget tremurător. Glasul i-a devenit aspru și adînc :

— E imprudent, băiete, tare imprudent !

SERBAREA

Doamnelor și domnilor, aceasta este marea serbare, întrecerea nocturnă a bărcilor și moartea șobolanilor sedentari tîrîți de curent.

Într-o noapte apa fluviului a umplut iarăși butoaie și oale, apoi a înghițit smocurile de ierburi, cuiburile adînci ale șobolanilor adormiți și în sfîrșit a ajuns la treptele spălătoreselor, muind nămolul întărit de căldură.

Pupăzoiu, băiatul gelos care o ia pe Edera de pe treapta pe care șade, a dat bani pentru lampioanele venețiene și acum Squerloz, aplecat peste marginea canalului, le leagă de ciocul bărcilor. În vremea asta Raoul colindă canalul cu bacul și le aprinde pe cele care plutesc. Curtea e plină de becuri, de plăcinte, de pachete de țigări și umbre fericite se învîrt prin jur.

Squerloz pornește primul în barca cea mare cu patru lampioane împreună cu familia și cu toate dobitoacele ; păunul stă legat în vîrful unei prăjini și arată de minune. Squerloz a umblat toată ziua cu monoclu și nu contenește să-l poarte deși îi alunecă neîncetat pe fața asudată. Pipa umplută cu tutun fin scoate vălătuci albi de fum ; de obicei o umple cu uscături și tăciuni pe care îi trage liniștit afară din sobă fără să se frigă niciodată la degete ; astă seară, însă, a căpătat de la Edera un pachet de tutun bun. Îl urmează Raoul, țopăind vesel pe bac pentru că în zăpăceala generală a tras un rachiu ; după el vin celelalte bărci mici, laolaltă ; în prima e băiatul de cincisprezece ani cu Edera, parfumată toată și cu rochia cea nouă sosită din America în ultimul pachet ; în alta e Abramo care trage zdravăn la vîsle, în alta vine Pupăzoiu, cu fata celui mai bun pantofar din oraș.

Podul e plin de lume care se apleacă să vadă și să-i strige pe cei din bărci, sperînd că cineva o să ridice capul să răspundă ori să salute. Sînt acolo și bunica și mama băiatului, care îl tot dădăcesc ; bunica, agitată și speriată de vîrtejuri,

exclamă : „*Gesta Nemei!* *" Dar pentru băiat amenințările ei și bravurile lui Nemeu sînt slabe, inutile, stinse ca vocea ei.

Plescăitul vîslelor cufundîndu-se în apa neagră, cotitura sclipitoare a canalului după umbra aruncată de pod, zîmbetul fericit al caselor vechi și știrbe înghit toate lucrurile dimprejur ; înghit glasurile, durerea celorlalți, timpul, amintirea oamenilor dragi care au murit.

Chelnerii de la cafeneaua „Al Ponte" au stins toate luminile în afară de cele de neon din subsoluri, unde stau ferecați pînă în zori fotografii din piață și ceasornicarul ca să joace cărți. Dintre clienții înghesuiți la ferestre se ițește căpățîna vînzătorului ambulant care suflă dintr-un pai nori de balonașe irizate.

Edera ! Înainte de a se mărita era ca o haimana, de n-avea nici ce să mănînce, acum, cînd are, tot a haimana arată ; însă numai băiatul pricepe asta. Ea îi dăruiește tot, acolo, în bărcuța care se leagănă pe pînza apei : îi dăruiește ochii albaștri, mîinile, picioarele netede și curate, dinții albi, îi dăruiește mirosul ei de cerșetoare fecioară ; ca să-l simți bine trebuie să te duci în grădina botanică năpădită de verdeață, să privești peștișorii care țîșnesc pe lîngă piatra spongioasă din fundul bazinului și cu o săritură să pătrunzi prin pupila lor în grădina lui Ali, persanul bătrîn și cumsecade.

Ce-i pasă băiatului că ea s-a iubit cu o droaie de bărbați... lui Raoul i-a dat o fotografie, lui

* Lat. în original.

Abramo rujul, dar cîte nu i-a dat lui ca amintire în ziua marelui voiaj în America !

Squerloz aleargă gîfîind de la un capăt la altul al bărcii, cu poalele mantalei în vînt ; a rămas în urmă și vrea să recupereze, stropind și amenințînd înfuriat cu parul pe cei care-l depășesc.

Procesiunea de bărci a ajuns deja la celălalt pod unde casele vechi se isprăvesc și nu mai sînt lampioane. La podul acela serbarea se sfîrșește.

Curtea e pregătită pentru petrecere ; Pupăzoiu vrea să țină un discurs, dar nimeni nu-l ascultă pentru că toți strigă, mănîncă, în vreme ce la cafeneaua „Al Ponte" au reaprins lumina și n-a mai rămas nimeni. Acum lumea uită de serbare ; toți redevin nemulțumiți și calmi, sufletul lor își recapătă înfățișarea obișnuită.

— Ați văzut ce strașnic a fost păunul meu ? întreabă Squerloz. Și ia gîndiți-vă că e singurul din tot orașul ! Pe ăla din grădina publică l-au mîncat nemții ; ăsta e singurul, alții nu mai există. Ce minunăție, nu ?

— Cînd o să mă duc în insule, spune Raoul, o să vă aduc unul și mai frumos, zău. Acolo sînt o groază, ăsta e un porumbel pe lîngă ăia de acolo.

— Ia auziți-l pe Raoul, ăl cu insulele. Ia spune, deșteptule, cu ce vrei tu să mergi în insulele tale, cu bicicleta ?

Edera pleacă acum în America, mă cheamă acolo și-mi iau tălpășița ; frate-meu e în Franța, e dansator, și eu, ce, să rămîn acasă ? Nu, iubiților !

— Tenorul, uite-l pe Tenor ; hai dă-i drumu', să dansăm !

Tenorul cîntă la vioară cu un arcuș mic cît o periuță ; fără să salute pe nimeni, scoate cu grijă instrumentul dintr-un toc de catifea roșie brodată. Înainte de a începe să cînte, dă pe gît un păhărel de lichior și se înclină la toată lumea. Abramo îi pune dinainte o hîrtiuță cu numele cîntecului pentru că Tenorul este surdomut. Cînd n-are de lucru, umblă prin oraș cîntînd din vioara albită de praf, dar cel mai ades îl vezi seara, ori cînd plouă, strîngînd măsuțele să le bage înăuntru.

Nu prea e loc de dansat dar Raoul găsește mereu cum să se descurce ; în vîrful picioarelor și cu brațul ridicat străbate tîrînd după el în salturi pe una din surorile lui Abramo. Și el știe că serbarea s-a terminat și a căzut în uitare ; privește lampioanele cum ard unul după altul de-a lungul canalului, preschimbîndu-se în cenușă, și flăcăruia lumînărilor pîlpîind înainte de a se mistui.

Băiatul și Edera stau ascunși sub ultima boltă a canalului, întinși pe bac.

— Edera, nu te duce-n America.

Sunetul viorii nu ajunge pînă la ei ; glasul răsună pe sub bolți și se strecoară prin gurile de canal pînă în adînc. Edera plînge și chiar și plînsul ei tăcut răsuflă înăuntrul canalelor, amestecat cu clipocitul apei.

— Sărută-mă, nu m-ai sărutat niciodată.

— Da' eu nu vreau să pleci în America.

— Știu că nu vrei; dar dacă nu mă măritam cine-mi dădea să mănînc?

— Îți dau eu să mănînci. Vorbesc acasă și-o să vezi că mama te primește.

— Hai, încearcă să mă săruți, măcar o dată. Uite, în curte toți se sărută, aici nu ne vede nimeni. Măcar să încercăm.

Sînul ei feciorelnic care iese din bluză este planeta cea albă care într-a opta parte a anului li se arată navigatorilor îndreptați spre Bagdad, aducînd cu sine o boare caldă și parfumată ce umflă pînzele și-i stîrnește pe sărmanii vîslași să cînte. La asfințit păsări în culori transparente — le-a văzut cu ochii lui migdalați — trec în stoluri, spre Bagdad și ele. Marea, o!, în locul acela marea este străbătută de un izvor de apă limpede, atît de limpede încît se zărește uriașa întindere de nisip, vîrstată de razele soarelui; acolo, în adînc, se deschid și se închid stridiile cele mari, filtrîndu-și scînteierea din ochiul lor rotund.

Micul vas alunecă iute pe spuma proaspătă; băiatul e tolănit la pupa lîngă bunul său prieten Ahmed, ocupat să-și graveze lama încovoiată a cuțitului.

— Ahmed, de ce nu ne ducem noi să pescuim perlele alea? și-și așază o mînă pe cuțit, stingînd scînteile aprinse de soare pe metal.

Ochii verzi-albaștri ai lui Ahmed se ridică încet spre ai săi.

— Îți pare bine că ești pe vasul meu?

— Sigur, Ahmed, n-am să uit niciodată călătoria asta!

Ahmed zîmbește:

— Din locul ăsta și pînă la Bagdad apa mării se face limpede și ușoară ca aerul, o să vezi. Noaptea florile și plantele mării ies la suprafață să inspire parfumurile primăverii pămîntești care vin de la Bagdad, spulberate de grădini; prin țesătura ramurilor și a ierburilor plutitoare stau ascunși pești cu solzi de aur care vibrează și cîntă. De aici vîntul adie fără să-l auzi, un curent blînd șiroiește sub vas și pătrunde în vinele roșii ale lemnului, împroșcînd scîndurile. El ne mînă spre planeta care îl atrage, cea care răsare dinaintea ta, întîrziata; i se spune așa fiindcă e ultima care suie și este încă sus cînd toate celelalte stele se sting privirii noastre. După asta știi că te afli la Bagdad, sau în cer.

Băiatul urmărește mișcările brațului însoțind arătătorul întunecat, întins deasupra mării, palma care trasează mari bucle pe cer și irisul ce dispare încet în dosul pleoapelor.

— Ahmed, tu mă găsești foarte diferit de tine, nu-i așa? Nu vezi cum sînt îmbrăcat? Tu ai haine mult mai frumoase și ai și ochi altfel decît ai mei.

Persanul izbucnește în rîs bătînd din palme și răsturnîndu-se pe spate.

— Stai prietene, pot să-ți dau haine ca ale mele cît vrei și cercei și atîtea inele de aramă la picioare încît să zornăi ca maimuțele cerșetorilor. Ha! Ha!

Edera plînge întruna; gura ei umedă tremură lîngă tîmpla băiatului și-i mîngîie genele. Cît timp a trecut de la călătoria lui cu Ahmed? Un an? Cinci? Nu izbutește să-și amintească.

A DOUA SITUAȚIE

Băiatul intră în curte sigur că nu găsește pe nimeni ; e dis de dimineață și probabil toată lumea încă mai doarme. Și totuși din cămăruța tatălui lui Abramo răzbat zgomote surde, bufnituri și ciocăneli.

Din ușă îl vede săpînd o groapă în mijlocul dușumelii, groapa e destul de adîncă și el e băgat înăuntru, stă aplecat, lovind cu tîrnăcopul un bolovan rotund vîrît între două cărămizi. Cînd îl zărește pe băiat se îndreaptă anevoie, ținîndu-se de șale.

— Ce cauți aici la ora asta ?

— Am venit să-mi iau barca ; era prea cald ca să dorm și m-am gîndit că pe o zi ca asta merită să faci o plimbare. Dumneavoastră ce faceți ?

— O groapă, nu vezi ?

— Vă aranjați camera ?

— Nu, frate. Mi-a sosit ziua.

Băiatul intră în cămăruță și se uită în jur. De tavanul scund, deasupra gropii, spînzură o barcă plină ochi cu pămînt. Un sicriu, plin de pete încă proaspete de ghips, iese pe jumătate de sub pat.

— Și cu sicriu' ăsta ce faceți ?

În loc de răspuns bătrînul iese din groapă și vine de-l îmbrățișează și-l sărută de multe ori pe obraji.

— Gata, băiete, rămîi cu bine. Îmi pare rău, da' m-am resemnat. Știu de-o lună că asta-i ziua cu pricina. Adio, sărută-mă și tu, hai, închipuie-ți că aș fi taică-tu.

Băiatul îl sărută și încet, încet începe să priceapă.

— Pe la ce oră o să se întîmple ? întreabă cu voce mică.

— La zece trebuie să fiu gata.

— Atunci vă ajut și eu, dați-mi ceva de făcut. E emoționat și tremură fiindcă pînă acum nu i s-a mai întîmplat niciodată să vadă treburi de-astea.

— Uite, pîn'ce pregătesc eu groapa, perie-mi tu costumul de nuntă ; e colo, pe pat.

Băiatul îl găsește printre cearceafurile murdare ; e un costum frumos, cu o panglicuță albă la butonieră. Vesta e din mătase galbenă înflorată, cu pieptii albi și miroase ca odăjdiile cusute cu fir pe care popii și le pun o dată pe an. Mai e și o cravată mică, neagră, țeapănă, prinsă cu două copci pe un elastic. De sub pernă iese o pereche de șosete noi nouțe cu firma magazinului încă pe ele și băiatul se gîndește la Squerloz, sărac lipit, care strîngea bănuți lipsindu-se de toate cele ca să-și cumpere șosetele.

— Și peria ?

Un timp Squerloz îl privește fix, zîmbind, și fără să vorbească.

— E în scaunul cu capac.

Șoarecele alb îi aleargă tot timpul de pe tichie pe umeri iar el se oprește din cînd în cînd din lucru să-l mîngîie și să-l sărute.

Băiatul perie meticulos hainele, înlăturînd și ultimul fir de praf.

Squerloz, cu privirea la el, surîde, trage sicriul de sub pat și-l duce lîngă groapă. Ridică capacul și scoate dinăuntru o cruce lucioasă, vopsită în

alb, imitînd marmura ; pe ea stă scris numele lui şi cîteva cifre.

— Cum de-au reuşit s-o vopsească aşa de bine ? zici că-i marmură !

— Nu-i greu. Squerloz pricepe tot înţelesul vorbelor băiatului care vrea să-i facă plăcere. Nu-i greu deloc, spune iar, plecîndu-şi ochii asupra crucii.

La cîţiva centimetri de marginea gropii, la perete, este o crestătură ; acolo înfige crucea şi ca s-o vîre mai adînc, o bate cu un ciocan de lemn învelit cu batista.

— Ieri seară m-am tuns.

Băiatul nu spune nimic. E ocupat să perie mucegaiul crescut pe căptuşeala vestei.

— Nu te necăji, nu contează dacă nu iese perfect. Ajunge aşa, o leacă ; pete n-are că nu l-am purtat deloc.

— E un costum fin, trebuie curăţat bine.

— L-am pus numai la nuntă.

Banca pentru unelte scîrţîie tare pe duşumea şi sperie păsările care tresar şi deschid brusc ochii ; cucuveaua ţipă, apoi pleacă capul şi-l ascunde sub aripă.

— Sărăcuţele, le-am trezit tocmai acum cînd adormiseră şi ele. Se suie pe banca pe care a tras-o pînă sub barcă şi cu o aţă ia măsuri. Barca e agăţată cu trei sfori prinse în inele de fier ; una dintre sfori atîrnă pînă la marginea gropii şi trece peste un scripete negru prins de grindă.

„Cum o fi cărat el singur tot pămîntul ăsta ?" se întreabă băiatul ; sub mucegai, printre înflo-

riturile vestei găseşte o pată închisă, mare cît o decoraţie.

— Aici e o pată, chiar pe piept.

— Pe vestă ? Ce păcat ! Cînd te gîndeşti că am pus-o numai o dată !

— Mi-ar trebui nişte amoniac ca s-o scot.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, murmură Squerloz, frecînd frînghia cu o bucată de ceară. Nu mi-e dat mie să am haine de seară. Eu sînt un sărăntoc. Totuşi gîndul la pata de pe vestă nu-i dă pace. Nu se ştie cine o să vină. O să înţeleagă ? Nu s-o găsi careva care să facă cine ştie ce caz de pată ? Chiar nimeni ? Sau te pomeneşti că toată lumea, de cum l-o vedea, o să se holbeze la vestă şi-o s-o ia la goană, arătîndu-l cu degetul !

Raoul a intrat fără zgomot şi stă în uşă cu mîinile în buzunar ; strînge sub braţ o muşcată într-un ghiveci smălţuit în formă de trunchi.

— Ai venit, Raoul ? Squerloz vorbeşte fără să se întoarcă, aşezat în genunchi deasupra gropii şi bătătorindu-i fundul cu o scîndură. Cînd Raoul îi pune alături ghiveciul cu muşcata, se ridică şi-l strînge la piept bătîndu-l uşor cu palma pe cap :

— Eşti un golan, da' ai inimă bună. Acum nu ştie dacă să pună ghiveciul la stînga sau la dreapta crucii ; pînă la urmă îl împinge la perete.

Raoul se apropie de băiat şi începe să se joace cu un nasture de sidef de la vestă.

— Pînă şi el îşi dă silinţa să se îmbrace frumos, suspină, mîngîind haina.

— Venisem să fac o plimbare cu barca.

— Şi de ce nu te-ai dus ? Acum erai deja la gară sau chiar la podu' indian.

Squerloz tîrăşte sicriul pînă la groapă şi-l împinge cu multă grijă înăuntru ; îl coboară încet, încet pe fund, ferindu-l de colţurile cărămizilor care ies din pămînt. Apoi îi ridică capacul şi-l propteşte într-un băţ înfipt într-o crăpătură a duşumelei.

— Ar fi timpul să mă îmbrac, spune deodată şi se vîră în pat, ridicînd şi coborînd cearceafurile cu genunchii lui ascuţiţi.

Una dintre surorile lui Abramo îşi face apariţia fluierînd, tot sucindu-şi capul cu păr creţ şi zbîrlit ; apoi coboară scara suflecîndu-şi capotul zdrenţuit.

Squerloz îşi trage şosetele pe picioarele albe cu unghiile rupte ; băiatul nu-l văzuse niciodată îmbrăcat ca toţi oamenii iar acum îi pare mai slab şi mai cocîrjat. Aşa ferchezuit, stă în picioare, nemişcat, cu braţele spînzurîndu-i pe lături ; vesta îi face o grămadă de cute şi de burţi lăsîndu-i pe afară un colţ din cămaşă şi bretelele.

La scurtă vreme intră Abramo cu maică-sa, tăcuţi, cu ochii roşii de plîns. De îndată ce îi zăreşte, se întoarce cu faţa la perete, legîndu-şi un fir de aţă la mînecă.

În acest moment toţi izbucnesc în plîns ; Abramo şi maică-sa împreună cu Raoul îngenunchează pe jos cuprinzîndu-şi spatele ca într-o îmbrăţişare.

Din ochii galbeni ai cucuvelei, strălucind holbaţi în întuneric, cad lacrimi mari în vreme ce şoarecele alb chiţcăie sub tichia pufoasă unde l-a băgat Squerloz ; cînd izbuteşte să se strecoare afară, sare din pat, se caţără pe pantalonii stăpînului şi se duce să se ascundă într-o mînecă.

Mama lui Abramo se apleacă pînă la pămînt, cu braţele întinse.

— Răspunde-mi, Doamne ! palmele se lovesc de cărămizi.

— Doamne !

Squerloz coboară încet în groapă şi se culcă în sicriu, ţine braţul drept în sus şi băiatul îi vede degetele, afară din groapă, răşchirîndu-se tot mai mult ; mîneca îi e petrecută de o aţă care merge pe podea pînă la un cărucior roşu, minuscul, cu o lumînare aprinsă înăuntru. Şi-a pus monoclul şi de o ureche îi atîrnă un şir lung de mătănii negre. Îşi ţine mîna stîngă deasupra vestei să-i astupe pata.

— Răspunde-mi, Doamne !

Agonia e scurtă şi tăcută ; buzele i se mişcă şi dintre ele se prelinge o şuviţă de scuipat ce lunecă pe obraz.

Băiatul nu vede braţul căzînd ; aude numai zgomotul căruciorului care se hurducă pe cărămizi şi se izbeşte de sfoara întinsă la marginea gropii ; flacăra lumînării o cuprinde într-o clipă şi o înconjoară cu un inel luminos care încet, încet se lărgeşte, pîrîind.

Raoul întinde mîna dreaptă în groapă să-i închidă pleoapele şi şi-o retrage iute strîngînd la piept şoarecele alb. După o clipă funia alunecă pe scripete scîrţîind şi capacul alb al sicriului se prăbuşeşte dintr-o dată, năpădit de o avalanşă de pămînt.

— Doamne, nu te-am auzit niciodată, Doamne ! se tînguie cu voce ascuţită femeia ; hainele şi părul îi sînt pline de praf.

Păsările, speriate, zburătăcesc prin cameră iar păunul se așază pe barca răsturnată care se bălăngăne prin aer.

Raoul dă fuga afară și se întoarce cu o găleată de apă pe care o aruncă peste groapă ; pămîntul se scufundă cu o bufnitură de-a lungul marginilor, chiorăind și dospind.

La fereastra casei de vizavi a apărut un chiriaș în halat de casă, cu mustățile presate de un aparat ; din cînd în cînd trece cu foarfeca printre plantele înșirate pe pervaz și atunci în curte cad flori albe pe care Abramo se grăbește să le culeagă.

A TREIA SITUAȚIE

Atîta i-a tot vorbit Squerloz de San Marco și Veneția încît băiatul trebuie neapărat să meargă să le vadă. Nu se depărtase niciodată de orașul lui decît ca să se ducă în satele din jur, suind pe canal contra curentului limpede. În vremea războiului se dusese la țară pentru că prima lor casă fusese distrusă ; a fost călătoria lui cea mai lungă. Acum însă, are cincisprezece ani și la vîrsta asta se cade să vezi marea.

Iată-l coborînd treptele de la gară ; fericit, cu ghiozdanul de școală plin de provizii și cu cele șase mii de lire pe care i le-a dat Abramo pentru că rostogolise zece cauciucuri de automobil sub bolta canalului.

Alături și în față sînt tot felul de cucoane cu umbreluțe de soare, bărbați scunzi care aleargă și băieți vînzînd țigări.

— Domnule, vă rog, care-i drumul spre San Marco ? Domnul nu răspunde. Domnule, spuneți-mi cum se ajunge la San Marco ? Domnul n-are vreme să-l asculte ; pare foarte grăbit pentru că aleargă într-o biserică, ținîndu-și cu mîna pălăria albă. Acum, însă, băiatul a zărit gondolele ca niște mierle plutind pe apă și vrea cu orice preț să ia gondola ca să ajungă mai repede ; ar putea s-o ia chiar cu chirie și s-o conducă el ; știe și el să vîslească, n-are nevoie să-l ducă nimeni.

— Aș vrea să merg la San Marco. Vîslesc eu. N-are noroc nici de data asta. Bărbatul din gondolă nici nu catadicsește să-i răspundă ; băiatul n-apucă să insiste prea mult că celălalt a și dat un vînt bărcii care alunecă în mijlocul canalului. Nu-i rămîne decît să afle drumul și s-o pornească pe jos.

În sfîrșit a găsit pe cineva să-l ajute. Stă între vînzătorii de țigări și le urmărește cu privirea degetele îndreptate în toate direcțiile ; dar nu contează, e de ajuns s-o ia într-una din direcțiile acelea și îndată va fi la San Marco sau la Puntea Suspinelor. I se pare că aleargă, în realitate, însă, se oprește tot mereu să se uite în carnețel, să fumeze o țigară, să-și mute ghiozdanul dintr-o mînă într-alta și să-și lege catarama care i s-a rupt în tren.

În clipa asta nu se gîndește, desigur, acasă, la taică-su care se scoală din pat cu greu, pentru că peste noapte înțepeneala i s-a întins de la degete la tot piciorul ; de fapt are dreptate. A cîștigat șase mii de lire și acum poate să vadă și el San Marco și să-i povestească lui Abramo și

mai ales lui Raoul. Bietului Squerloz n-o să-i poată povesti, da' ce să-i faci! De cîteva zile curtea e goală şi bărcile nu mai ies pe canal; de atunci nu s-a mai văzut nici o barcă pe canal şi nici n-o să se mai vadă. Acum, ca să dea de Raoul trebuie să meargă la cafeneaua de la pod, pe urmă n-o să-l mai găsească nici pe el. Gramofonul cu cilindri a murit; gata şi cu el, nu-l mai vrea nimeni. Numai păsările se mai învîrt pe-acolo, două noaptea, una ziua; au devenit melancolice, iar umbra lor se mută încet ca un orologiu solar. Toată ziua zboară căutînd să trezească admiraţie iar noaptea intră în cămăruţă, printre zăbrelele ferestruicii din uşă, deoarece ştiu că acela este singurul loc unde pot găsi o admiraţie resemnată, tăcută, soră cu contemplaţia.

Dar să nu-l uităm pe băiatul care merge iute şi cu mîinile în buzunar spre San Marco.

— Mai întîi trebuie să ajung la San Marco, apoi să mănînc şi să găsesc o cameră de dormit. Cîte zile o să stau? Hai să vedem. Cu şase mii de lire pot să stau destul. Dar mai costă şi ţigările şi plimbarea cu gondola şi nu ştiu cît o să fie camera. O fi vreo sută de lire. Da' mai trebuie să scriu şi acasă. Las' că scriu după aia.

Sub un portic zăreşte un birt.

— Am să mănînc repede. Pe urmă fuga la San Marco şi-mi rămîne toată ziua liberă.

Birtul are tejghea de marmură iar în fund, într-un colţ, e un foc mare care arde sub un ceaun de aramă. Ceaunul atîrnă cu un lanţ de tavan, dar coş nu există. Fumul urcă pînă la grinzile joase şi iese printr-o gaură făcută sus în colţ; pereţii sînt acoperiţi de zgrăbunţe de

funingine uscată iar tavanul e înnegrit de fum. Ca să iasă fumul, femeia de lîngă foc deschide o uşă care dă spre un canal îngust, strîns între două case.

— Se poate mînca la dumneavoastră?

— Dacă vreţi nişte macaroane, le am gata, răspunde femeia.

— Pe aici se merge la San Marco, nu-i aşa?

— Da, se poate şi pe-aici.

E de-a dreptul mulţumit. „Într-un birt de-ăsta macaroanele trebuie să coste nimica toată, îşi zice. Şi toate canalele astea mititele! Îmi spusese mie bietu' Squerloz; numai că aici nu poţi să mergi cu bărci cu vîsle" Scoate din ghiozdan o bucată de pîine; înainte de a o pune pe masă, o miroase şi o încearcă cu mîna.

— Doamnă, caut o cameră. Rămîn aici cîteva zile, am venit să văd San Marco; vreau să merg şi la mare. Dumneavoastră nu aveţi camere?

— Eu servesc numai masa. E aici, peste drum, un văduv care închiriază camere; în curtea de colo, sus, la ultimul etaj.

— Costă mult?

— Asta nu ştiu; mergeţi şi întrebaţi. S-ar putea să găsiţi ceva.

Băiatul înfige furculiţa în macaroanele calde şi lipicioase; printre ele dă de oase de peşte, de ceapă şi bucăţi de roşii storcoşite. Cînd duce la gură furculiţa de alamă gîndul îi fuge la el acasă, la tacîmurile curate şi lustruite, la mama, la pieptul osos şi uns cu iod al tatălui, şi, o clipă, îl prinde de încheieturi şi-l strigă pe nume; apoi revine la San Marco, uşor, construindu-i în gînd o piaţă cu fîntînă mare la mijloc.

Cînd iese pe străduţa cu lespezi lustruite, îşi aruncă doar în treacăt ochii spre curtea unde stă văduvul cu camerele, fără să se oprească. Îşi aduce aminte că Antoine i-a dat adresa unor rude de-ale lui, unde ar putea dormi.

Sub un pod stă o femeie micuţă care vinde flori.

— E foarte departe casa de la adresa asta ? o întreabă arătîndu-i hîrtiuţa pe care i-a dat-o Antoine. De altfel, nu trebuie să mă duc chiar acum.

— E aici. Chiar sub porticul de colo ; dacă vreţi, vă duc eu. Nu luaţi un buchețel de violete ? Hai luaţi unul, costă cincizeci de lire.

N-ar vrea să ia, dar pe urmă se gîndeşte că femeia a fost amabilă şi că l-ar putea duce la rudele lui Antoine ; îi dă o sută de lire iar ea îl ia de braţ, întinzîndu-i încă un buchețel.

— Acum vă duc eu. E sus, la capătul scării. Jos scările sînt luminoase şi largi, dar cu cît urci se fac mai înalte şi mai întunecoase. La ultimul palier lumina zilei dispare : în locul ei e pus un bec învelit în celofan roşu, iar din lipsă de spaţiu, treptele de lemn sînt înguste şi abrupte.

— Uite, uşa aia, arată femeia şi coboară în fugă cu spatele la băiat.

De tavan atîrnă un întrerupător de lemn. Dar n-apucă să-l atingă pentru că uşa se deschide şi apare o femeie surîzătoare care îl invită să intre. Vestibulul, foarte mic, e tăiat în două de patru trepte de lemn ce continuă să urce ; de balustradă stau sprijinite două femei, întinzînd capetele ca nişte ciocuri, ca să-l vadă mai bine. Cea mai bătrînă, ştirbă şi urduroasă, e înfăşurată într-o pelerină largă de mătase neagră cu o glugă cu tivul scrobit şi răsfrînt ; capul ţuguiat cu urechi enorme îi seamănă cu o labă de gîscă.

— Sînt un prieten de-al lui Antoine Zeno, spune băiatul şi întinde violetele femeii care i-a deschis uşa. Ea zîmbeşte şi ochii i se rostogolesc din orbite ca două mărgele de sticlă ; peste halatul de pînză întunecată mai poartă un pieptar de mătase verde, strîns pe şolduri cu panglicuţe.

Mai întîi vorbeşte femeia de lîngă bătrînă.

— Un prieten de-al lui Antoine ? Care Antoine ?

— Mi-a spus că-i rudă cu dumneavoastră. Îl cheamă Antoine Zeno.

— Zeno. Da, e rudă cu noi.

„Poate se pregătea să iasă", gîndeşte băiatul văzîndu-i pălăriuţa şi poşeta.

— Venisem pentru o cameră, continuă el, să închiriez o cameră.

De abia acum observă o fereastră pe jumătate ascunsă de fustele femeilor sprijinite de balustradă ; pervazul, care se află la nivelul ultimei trepte, e plin de sticluţe şi de borcănaşe colorate, cîteva sticluţe sînt pline pe jumătate cu un lichid transparent, străbătut de bule care se mişcă fără zgomot, altele, însă, sînt aproape goale iar din gîtul subţire se ridică un fir de fum.

— A venit pentru o cameră, repetă femeia, şi, apropiindu-se de bătrînă, închide ochii şi îşi duce mîinile pîlnie la gură ca să-i explice ce-a zis.

— Am priceput, am priceput, răspunde bătrîna foindu-se sub pelerină. Atunci, arătaţi-i camerele ; avem destule. Aici vin întotdeauna muzicanţi şi cîntăreţi.

La vorbele ei, celelalte două se grăbesc să vină lîngă el, țipîndu-i în ureche ; îi indică mai multe colțuri ale casei și se fîțîie ba la stînga ba la dreapta ca pentru a-i face loc sau a-l invita să treacă. Cu baba înainte, îl suie pe scărița de lemn și-l conduc într-un coridor.

— Aici sînt camerele cele mai frumoase, intrați întîi dumneavoastră.

Femeia cu ochii rotunzi îl împinge pe scară ; înainte de a intra pe coridor se apleacă spre pervaz să astupe una dintre sticle. Baba dă de perete ușile de la două camere și, scoțînd mîna printr-o despicătură a pelerinei, îi face semn să intre ; are în jurul încheieturii un elastic așa încît la orice mișcare pelerina se înfoaie sau se strînge unduind.

— Astea sînt camerele muzicanților, dar sînt ocupate. Toate sînt ocupate.

— Să i le-arătăm pe cele de jos ; și alea sînt frumoase, spune femeia cu pălăriuță.

— Sînt foarte frumoase.

— Veniți să le vedeți pe celelalte.

Cele două femei merg cînd înainte cînd în urmă, încurcîndu-se una pe alta. Baba țopăie și-și bălăngăne mîinile și capul, ca să-i zornăie cerceii. Din coridor mai coboară odată în antreu, apoi traversează o bucătărioară ticsită de lucruri și-l împing pe băiat în sufragerie.

— Eu am fost în Franța, bîiguie bătrîna. Ieri o doamnă mi-a spus : „Vous êtes née à Paris". Camera asta a avut-o un profesor evreu, a stat la noi cinci ani. E un mare artist. Arată-i fotografia, Lete — Lete e cea cu ochii rotunzi.

— Nu pot să plătesc mult, strigă băiatul.

— Asta o lăsăm la o mie de lire pe noapte.

— Nu pot plăti atît, zice băiatul ; ceapa din macaroane îi stă ca bolovanul în stomac și simte acreală în gură ; ar vrea să se culce imediat sau măcar să nu mai vadă pieptarul lui Lete. Gîndul îl poartă iarăși acasă, la paturile curate și la plăcuțele de ceramică ale pardoselii ; apoi din nou la San Marco, iar imaginea fîntînii cu apă răcoroasă țîșnind în mijlocul pieții crește uriașă.

— Am putea să vă dăm veranda ; altceva nu mai avem, zice Lete.

Din bucătărie trec într-o chichineață cu tavan de sticlă ; într-un colț e closetul, acoperit cu o tavă de placaj și cu pagini de ziar.

— Dacă vă place asta, v-o dăm cu cinci sute pe noapte, explică baba făcîndu-i cu ochiul celei cu pălăriuță. Aici a dormit și Antoine.

Lete ridică o pînză verde întinsă pe peretele de lemn din dosul patului, dînd la iveală o deschizătură rotundă.

— Și ăsta e hotelul săracilor, exclamă chicotind. Dincolo de deschidere se cască un imens pod întunecat, traversat de bîrne groase de care atîrnă hamacuri de pînză înflorată ; pe bîrnele orizontale sînt așezate oale de noapte, oglinzi și ligheane de pămînt smălțuit.

— Aici vine să doarmă un tînăr drăguț, continuă Lete, noi nu-l vedem mai deloc ; pleacă dimineața foarte devreme și se întoarce noaptea tîrziu.

Femeia cu pălăriuța se apropie de babă să-i culeagă cu mîna o șuviță de bale care se leagănă în aer ; rupe cu un deget firul subțire și vîscos

și-l înfășură cu grijă pe mînecă. — E foarte liniștit, — se grăbește să-i spună băiatului.

— Foarte, foarte liniștit ; nimeni nu l-a auzit vreodată făcînd gălăgie.

Baba o întrerupe.

— În stagiunea de concerte vin și trompetiștii ; sînt toți oameni cumsecade. Trompetiștii sau alți suflători, ziua exersează și repetă singuri. Le place pentru că odaia asta sună bine ; după ei colțul de sub acoperiș e cel mai bun. Unul a stat aici un an și a învățat-o pe Lete să cînte la flaut. Îi spunea mereu, politicos, să miște degetul mijlociu pentru modulare. Nu-i așa, Lete ?

— Nu-i adevărat că era mereu politicos, se smiorcăie Lete, într-o zi m-a împins și m-am lovit cu capul de țigle. O fi fost o greșală, da' eu nu cred. Era furios.

În acest moment intervine cea cu pălăriuță împingînd-o cu cotul afară pe ușă.

— Hai să ieșim ; hai, Lete, afară ; domnu' trebuie să se instaleze.

După ce ies femeile, băiatul rămîne pe pat, fără să se dezbrace ; simte trecîndu-i prin șira spinării un fior puternic, care nu-l lasă să ridice capul. În poziția asta e silit să țină ochii închiși din pricina soarelui care bate prin geamul acoperișului orbindu-l ; prin ochiurile de sticlă murdărite de muște o căldură prăfoasă i se prelinge pe față, îi înmoaie pleoapele și-i bate în tîmple un ritm drăcesc.

Cînd deschide iarăși ochii, odaia e cufundată în întuneric ; un curent rece intră prin gaura de la pod și-i flutură perdeaua aspră pe față. „O fi

deja noapte", șoptește, netezindu-și fruntea asudată ; simte cum frigul îi cuprinde plămînii și-i suie pe ceafă pînă la rădăcina părului.

— Am temperatură, macaroanele sînt de vină, nu trebuia să mănînc așa hăpăit, fără să mestec. O fi tîrziu de tot, își spune din nou și cască ochii mari vrînd parcă să smulgă vălurile multicolore ce-i împăienjenesc pupilele. Tînărul care doarme dincolo o fi și intrat deja, fără să-mi dau eu seama. La gîndul ăsta își retrage iute mîna de pe întrerupător și se apropie de pat în vîrful picioarelor ; intră încet sub plapumă și-și vîră capul între genunchi. Saliva sărată începe să-i iasă printre dinți, cum pățea cînd era mic și ajuta ca ministrant la slujbele din Dom. Cădelnița cu tămîie i se legăna în mîinile umede iar glasurile din cor se stingeau unul cîte unul în adîncul bisericii ; apoi reveneau brusc izbindu-l cu strigăte frînte, scufundîndu-l cu violență în abisuri sîngerii brăzdate de șuiere și modulații.

Întunericul și mirosul de praf îl învăluie ca pe un lucru din cele ferecate în cutia de pălării a bunicii. Încet, încet simte că se preschimbă în evantaiul negru de struț ; sub plapumă picioarele îi devin plate, și numai creierul îi mai iese afară. După o clipă se dezvelește și rămîne doar cît un fulg desperecheat, lipsit de consistență, care la prima boare se desprinde și plutește voios și neînsuflețit pînă la pămînt.

Bietu' băiat ! O să vadă San Marco altă dată și atunci o să ia cu el pîine pentru lebăda care înoată în havuzul din mijlocul pieții.

Un sunet de clopot l-a făcut să tresară ; scoate capul de sub plapumă și privește cerul de după

geam. Întunericul ce stăruie îi însuteşte dorinţa să mişte o mînă care să se întindă şi să dea drumul la lumină. Dintr-un moment într-altul ar putea veni mama, care l-a căutat peste tot şi, în sfîrşit, l-a găsit ; uite mîna mamei care împinge uşiţa şi apoi suie pe perete, cînd la stînga, cînd la dreapta, dibuind întrerupătorul. Ce greu se apasă butonul ăla !

Se ridică din pat şi împinge uşa văruită dar nu izbuteşte s-o deschidă ; cu un glas neauzit de nimeni strigă : — Domnule ! întîi şoptit, apoi tot mai tare. O să-l trezesc pe tînărul de dincolo şi-o să-l rog să-mi deschidă ; sînt sigur c-o să-mi deschidă şi atunci mă duc direct la gară, bîiguie, încălecînd patul.

Lumina slabă a becului pătrunde în pod şi, fără să lumineze, proiectează pe scînduri un cerc palid. Lîngă hamacul gol, un frac spînzură într-un complicat cuier de alamă ; în buzunare n-are altceva decît nişte pietricele care-l înţeapă la degete ; îşi apropie privirea şi le vede strălucind ca ochii unor peştişori minusculi. Fiecare e de altă culoare şi de altă intensitate luminoasă, dar, printr-o însufleţire lăuntrică, toate par să palpite, încît strălucirea uneia se topeşte în strălucirea celorlalte.

— Înseamnă că trebuie să sosească, nu s-a întors încă, exclamă cu vocea zgîlţîită de dîrdîială şi se ghemuieşte iarăşi sub plapumă. Capul îi atîrnă părăsit peste marginea patului şi nimic nu-l mai mîngîie, nici piaţa San Marco scăldată în lumină, nici lebăda din havuz, care la ora asta doarme liniştită visînd peşti şi fluturi. De-a lungul tîmplelor i se scurg lacrimi iar cîteva îi alunecă

drăgăstos în urechi ca pentru a-i alina nenorocirea.

Deodată aude bătăi insistente în geamul de pe acoperiş ; ridică privirea şi zăreşte doi ochi mici şi strălucitori care îl privesc din partea cealaltă. O faţă rotundă şi zîmbitoare e lipită de geam şi-i face nişte semne pe care nu le pricepe ; se ridică pe pat dar nu reuşeşte să ghicească ce spune celălalt pentru că prin sticlă nu răzbate nici un sunet

— Ajutaţi-mă să mă duc acasă, sînt bolnav, strigă cu putere.

Din păcate nici celălalt nu-l poate auzi ; îşi vîntură capul şi-şi striveşte nerăbdător de geam cînd o ureche cînd cealaltă. Atunci începe un lung şi inutil schimb de semne : băiatul îi arată uşa cu mîinile împreunate iar celălalt continuă să-şi plimbe degetele pe ramele de metal ale ferestrei. Brusc dispare şi reapare îndată cu o cheie franceză pe care o aruncă de sus în geam ; cioburile cad fără zgomot pe pat şi o adiere de aer călduţ mirosind a rouă şi a tei năvăleşte ca un semn binefăcător peste dogoarea dinăuntru.

Necunoscutul îşi scutură braţul coborît pe geam :

— Hai, iute, îi şopteşte băiatului care i s-a agăţat de mînecă. Nu plînge, hai că plecăm acum. Uite ce noapte frumoasă !

Probabil a băut pentru că umblă pe ţigle cu braţele întinse, căznindu-se să-şi ţină echilibrul ; la fiecare pas pantofii de lac i se împiedică în ţigle şi gambeta îi lunecă pe frunte.

— Tripoli, ţărm al iubirii, fredonează, apoi se întoarce cu poalele fluturînd şi-i face cu ochiul.

La cîţiva paşi de lucarnă sclipeşte un automobil mic, cu roţile umflate şi netede ca baloanele.

— Hai, sus, îi zice băiatului şi-i trage o palmă la fund, împingîndu-l în maşină. Da' tremuri ca o piftie, ce ai ?

— Sînt bolnav, am temperatură mare.

La vorbele astea bărbatul scoate iute o pătură din portbagaj şi-i înveleşte spinarea ; apoi se aşază lîngă el şi apasă un piston care cedează brusc împroşcînd peste tot cu ulei. Automobilul se ridică printr-o smucitură şi o porneşte de-a lungul acoperişului ; roţile se izbesc de ţiglele mai groase şi saltă fără zgomot.

Curînd viteza creşte şi automobilul aleargă de la un acoperiş la altul cu asemenea iuţeală încît băiatul nu-şi poate da seama ce drum au apucat.

— Eu sînt lunatec, îi ţipă celălalt în ureche. Biata maică-mea, numai ea ştie cum aş vrea să mă culc devreme în fiecare seară ! Dar nu pot ; în fiecare noapte umblu aşa şi mă întorc acasă numai dimineaţa.

Au traversat o serie de podeţe suspendate, acoperite cu glicină, au trecut pe lîngă o seră cu geamurile sparte şi prăfuite ; au atins un tip cu o barbă creaţă care a sărit îndărăt întinzînd braţele, iar acum gonesc pe un pod asfaltat, străjuit de apă.

Băiatul urmăreşte cu ochii închişi valurile care se sparg de parapet şi se gîndeşte la stridii şi la scoicile cîntătoare care se sfărîmă de pietre.

— Adio, San Marco, mă duc acasă şi nu mă mai întorc, şopteşte cu un suspin.

ANTOINE ZENO

Sînt Antoine Zeno. Eram prieten bun cu băiatul răposat ; totuşi nu pot spune prea multe despre el. Cîţi băieţi n-au murit în război, la bombardamente, sub casele dărîmate ! Şi cîţi n-au murit şi după război ! E o nenorocire să vezi băieţi tineri murind aşa ; dar ce-aş putea să mai spun ? Nimic. Acum, că s-a dus, ce rost mai are să vorbim ! Ştiu numai că într-o dimineaţă l-au găsit mort.

Am fost şi eu la înmormîntare, în fond eram unul dintre prietenii lui cei mai buni ; au făcut-o cum îi plăcea lui, dimineaţa foarte devreme : poate a fost mai bine aşa, că l-au dus cu dricul pentru săraci, închis de tot şi numai cu o coroană, fără flori.

La poarta cimitirului am găsit un călugăr care a vrut să binecuvînteze sicriul, deşi Fiore, un prieten de-al lui, insista zicînd că nu era dorinţa mortului. Dar călugărul s-a ţinut după noi pînă în fundul cimitirului şi s-a oprit la începutul aleii.

În afară de gropari mai eram eu, Fiore, care plîngea pe tăcute, şi o fată cu rochiţă de stambă, pe nume Edera ; cred că e fata care trăia cu el în ultima vreme. Nu plîngea, privea fix în groapă, dîrdîind. Avea o jachetă de lînă albastră pe care o strîngea în jurul ei cu braţele încrucişate. Ce noiembrie urît ! După cîteva zile a căzut prima zăpadă.

Fiore l-a gonit pe unul dintre gropari şi a îngenuncheat în locul lui cu frînghia în mînă. Coşciugul cobora smucit cînd cu capul cînd cu picioarele înainte, în cele din urmă a alunecat de pe corzi şi s-a izbit de fundul gropii.

De la locul lui călugărul se ruga cu voce tare şi din cînd în cînd întindea braţul să binecuvînteze sau să stropească cu agheazmă.

Am rămas cu toţii pînă s-a umplut groapa ; şoferul a pus peste grămada de pămînt coroana verde cu inscripţia : „Te sărută, mama", iar eu mi-am aşezat la mijloc cele cinci garoafe ale mele. Fata a scos din portofelul ghemotocit în mînă o sută de lire şi i le-a dat călugărului pentru rugăciune ; cînd a ajuns în dreptul gardului s-a întors şi a trimis o sărutare în direcţia crucilor şi tocmai atunci a trecut dricul care a învăluit-o în fum de păcură.

La primul bar deschis eu şi Fiore am intrat să bem un punch, dar ea n-a vrut să vină şi a luat-o înainte de una singură, umblînd pe trotuar prin soare.

Cu băiatul mort nu făceam nimic deosebit ; ne întîlneam serile, vorbeam, încercam să facem rost de ceva bani ; în vremurile alea toţi făceau la fel. Îmi povestea de şcoală, de fete. O dată mi-a povestit de o călătorie pe care o făcuse cu un prieten de-al lui, unu' Ahmed ; eu îi povesteam de Paris, de tinereţea mea, de cîte şi mai cîte !

O dată şi-o dată o să merg şi eu după el, dar puţin o să-i pese lui. În fond, ori că mă duc eu, ori că merge fata aia sau Fiore, că maică-sa nu mai poate să respire de astm, sau că bărbatul mort de cancer îngropat deasupra lui o să se amestece

cu el, cu fiinţa lui pămîntească, tot una e. Obişnuia să spună : Fie ploaie, fie soare, dracu n-are supărare. O spunea şi vara după cîte o furtună. Dar cînd o să mă duc eu la el, n-o să zică aşa.

MADAME LUCIENNE-CHAPEAUX

— Antoine, repetă vocea piţigăiată a lui Madame Lucienne, iar el îşi ridică graţios cozile fracului stacojiu şi începe să cînte. Antoine e un tînăr cu părul blond şi cîrlionţat care îi coboară pînă la tîmple ; are buzele şi pleoapele unse cu un dres albăstrui, iar cutele obrazului îi sînt netezite de un strat de pudră foarte deschisă. Din cînd în cînd ridică o mînă de pe claviatură şi scoate de sub vestă un pămătuf alb pe care şi-l trece o singură dată, uşor, pe frunte. Pe clavecin e pusă o farfurioară care, la fiecare notă, se deplasează, vibrînd.

Madame Lucienne traversează camera cu o pălărie unduitoare în mînă.

— Scumpă doamnă, este o pălărie gingaşă ca şi muzica lui Antoine.

O doamnă stă în faţa oglinzii concave din mijlocul camerei, chiar sub cupola mare de sticlă ; de jur împrejur, pe jos şi agăţate la colţurile oglinzii, pălării mari cu pene flutură la orice mişcare a modistei.

— Antoine a compus o melodie special pentru pălăria aceasta, continuă madame Lucienne. Fără dragul meu Antoine mă tem că n-aş fi în stare să fac ceva atît de delicat.

— Cîntă bine, într-adevăr, zîmbește doamna întorcîndu-se spre alcov ; Antoine se înclină, însoțindu-și gestul cu o ploaie de sunete. Cîntă chiar foarte bine. O iau pe asta, da, da, pe asta.

— Antoine, strigă madame Lucienne, și bate de două ori din palme.

El se ridică și aleargă lîngă doamna pierdută în contemplație în fața oglinzii.

— O regină, o adevărată regină, repetă în vîrful buzelor și zăbovește cu obrazul și cu pleoapele pe mîna doamnei.

— Antoine, pregătește-te s-o conduci pe doamna, insistă madame Lucienne ; glasul i-a devenit nervos și mîinile îi tremură cînd aranjează pălăria în cutia capitonată. Se pare, însă, că el n-o ascultă pentru că stă tot lîngă cealaltă, și îi șoptește într-una ceva la ureche.

— Antoine, cînd se apropie, îl apucă de braț și-l strînge lîngă ea. Antoine, nu fă asta, Antoinette.

Fără să răspundă el își scoate pămătuful și merge la oglindă.

— Dragă madame Lucienne, azi am de umblat prin tot Parisul, spune doamna alergînd la ușă. Mă întorc mîine. Cine știe dacă nu vă mai inspiră ceva băiatul ăsta. Da, sigur, el are totdeauna ceva nou.

Antoine își aranjează încă o dată pliurile pelerinei și se grăbește s-o ajungă din urmă ; în antreu se apleacă să-i sărute mîna.

— Antoinette, șoptește madame Lucienne și îl urmărește cu privirea pînă la trăsură, de partea cealaltă a străzii.

— Madame Lucienne e foarte geloasă, spune doamna în timp ce el îi înfășoară picioarele în sulul de blană. N-ar trebui să te țină închis așa, bietu' Antoine, ești atît de tînăr !

— Dacă nu veneați dumneavoastră, astăzi nu mă lăsa să ies. E bine așa ? zîmbește, cufundîndu-și degetele în blană ; cînd își retrage mîna, o lasă să-i alunece ușor în jurul gleznei.

— În curînd trebuie să plec, nu pot să mai stau cu dumneavoastră.

— Ești de multă vreme cu madame Lucienne ?

— De doi ani ; atunci nu eram decît un copil. Fugisem de acasă la un domn de pe aici ; am locuit un an la el, apoi madame m-a auzit cîntînd și m-a cerut la atelier. La început domnul n-a vrut să mă dea, dar a insistat atîta încît pînă la urmă m-a lăsat, cu condiția să nu plec de tot. Pe urmă am lipsit mai multe zile și el a înțeles că vroiam să rămîn la madame ; totuși mă duc din cînd în cînd să-l mai văd. Poate era mai bine dacă nu acceptam...

Doamna se apleacă și-l mîngîie pe păr :

— Săracu' de tine, iar el îi apucă mîna și o duce la obraz. Deci ai fugit de acasă. Acum trebuie să ne despărțim, Antoine ; trebuie să te întorci.

— Din păcate, suspină Antoine și coboară din trăsură, fluturîndu-și încet pelerina și mîna. „Dar într-una din zilele astea tot o să plec, se gîndește și se întoarce cu fața la o vitrină. Prefer să renunț la hainele frumoase ; e păcat să le ai și să te irosești într-o prăvălie."

Trăsuri și landouri traversează cu zgomot piața, trase de doi, trei, chiar și de patru cai ; ocolesc

rondul cel mare întrerupt ici-colo de răsuflători și de mici alei, se opresc să ia doamne și domni sau se duc să aștepte în spațiul din mijlocul rondului.

— Sînt aici de trei ani și nu cunosc pe nimeni în afară de cucoanele care vin la ea.

— Antoinette, scumpo ! Madame Lucienne e la balcon și-i face semne cu mîinile.

— Nemernica, bombăne Antoine suind scările — azi n-am chef să cînt, poate să mă roage cît o vrea, azi nu cînt nici în ruptul capului.

— Antoinette, e o doamnă aici care vrea să te vadă ; te-am așteptat pe tine ca să-i probez pălăria, stă aici de mult, îi murmură lîngă obraz.

— Astăzi nu cînt la clavecin, n-am chef să cînt, și-și trage obrazul de lîngă al ei.

— O, Antoinette ! strigă femeia căzînd în genunchi. De ce te porți așa urît cu mine ? Ce-ai avut zilele astea de te porți așa urît ? și lunecă la pămînt.

— Nu mai cînt la clavecin. O să plec, o să plec la binefăcătorul meu, sau mă întorc la mine acasă. Nu mai vreau să rămîn aici.

— De ce vrei să pleci, Antoinette ? Aici ai tot ce-ți trebuie, ai haine frumoase, poți să cînți la clavecin și să te pregătești pentru concerte ; într-o zi ai putea să intri într-o orchestră.

— N-are rost să plîngeți, eu nu vreau să mai rămîn la dumneavoastră, nu-mi pasă de haine și nu mai am chef să cînt la clavecin : parcă-i o flașnetă.

Femeia se ridică de jos și începe să-l izbească peste față fără să-i pese de doamna care așteaptă în camera de alături.

Antoine fuge într-un colț, strîngînd pleoapele și acoperindu-și fața cu palmele deschise. Apoi dă fuga în salon și se așază la clavecin ; ridică capacul și-l sprijină de zid, cum face întotdeauna înainte de a cînta, dar după o clipă aruncă scaunul îndărăt, se repede cu mîinile în corzile cu arc și le smulge, strîngînd din dinți.

— La gunoi cu tine, flașneto ! strigă, la gunoi !

Trecînd prin fața lui madame Lucienne, îngenuncheată în praf și cu mîinile înfipte în părul negru, ar vrea să i se arunce la picioare și să-i ceară iertare, dar părăsește gîndul ăsta care-l face să plîngă și coboară scările alergînd.

— Mă duc la binefăcătorul meu, repetă cu vocea gîtuită, și se oprește tot mereu ca să-și așeze cîrlionții și să-și șteargă cu pămătuful colțurile ochilor. Cînd ajunge în piață se așază pe o bancă să se uite la copiii care se joacă ; unul din ei aleargă în jurul băncii și-i atinge genunchii.

— Băiețaș ! exclamă tresărind și holbează ochii la neașteptata apariție. Fuge să-l prindă și se apleacă să-i vorbească și să-i sărute mîinile ; din cînd în cînd îl strînge în brațe și-l ascunde în fîlfîirea largă a pelerinei.

Antoine bate cu unghiile în lampă și-o face să se legene ; printr-o zgîrietură în vopseaua albastră țîșnește un fir de lumină albă care lunecă pe pereți și se frînge la colțurile mobilelor.

— Era un băiat obișnuit, suspină Fiore, netezindu-și părul de pe frunte, ca și mine. Apoi se întinde pe spate și se apucă iarăși să sufle în aer fulgii pe care îi scoate rînd pe rînd dintr-o pernă. La ora asta eram pe deal să lansăm artificii sau

să facem explozii cu trotil în mina de lignit. Da nu mai are el habar de oră, acum !

— Nu, răspunde Antoine, și-și întețește loviturile în lampă, și nici nu contează. Dragul meu, își apropie obrazul de băiat, acum, nici pentru el nu mai contează. Nu-ți face probleme, totdeauna e la fel ; venim și ne ducem și n-avem vreme nici cît să ne uităm în jur. Într-o zi n-o să mai fii nici tu, nici eu. Mai vrei budincă ?

Băiatul nu răspunde, Antoine se ridică de pe divan și merge să închidă obloanele, putrezite și pline de crăpături ; înainte de a le închide ele se lovesc de sîrmele de rufe și scîrțîie în șănțulețul din pervaz.

— Totuși, să uiți nu-i așa de ușor pe cît ai crede, trebuie să treacă ceva timp. Chiar și pentru morți.

Cu obloanele închise, camera pare mult mai întunecoasă ; cu excepția firului acela tremurător, lumina posomorîtă a becului nu luminează, dar face să strălucească oglinda, obiectele de sticlă, ochii, pantofii lui Antoine.

— Cu lumina asta nu se vede nimic.

— Nu se vedea nici înainte, e șase.

— Lui nu i-o mai fi păsînd deloc cît e ceasul ?

— De ! poate că a și uitat deja, murmură Antoine și după ce bagă un deget în budincă și-l suge zgomotos.

— Tu crezi în Dumnezeu ? continuă cu degetul în gură.

— Totdeauna am crezut, adică în Infern, în Paradis și Purgatoriu.

— Serios ?

— Bineînțeles, și mă gîndesc mereu, mă gîndesc la Dumnezeu, la sufletele din Purgatoriu ; într-o vreme bunică-mea mă punea să recit *requiem aeternam ;* dar acum l-am uitat. Tot nu servește la nimic, pentru că morții se odihnesc și așa.

— El nu credea în Dumnezeu, spune Antoine. Oprește lampa, te rog, cum o atingi începe să se bîțîie de nu mai isprăvește.

Fiore prinde lampa în mînă și închide un ochi ca să privească prin deschizătură ; dar imediat îi închide pe amîndoi pentru că intensitatea filamentului îl face să lăcrimeze.

— Ai dreptate să nu-l mai spui, reia Antoine, acolo unde sînt ei n-au cum să te asculte ; au ei altceva mai bun de făcut.

— Ce au de făcut ? Sînt morți.

— Nu sînt morți de tot, dragă, întîi trebuie să putrezească, trebuie să dispară în pămînt, cît mai repede, să se lepede de toate. Ascultă-mă pe mine, nu e ușor să uiți ; noi îi uităm, dar ei, săracii, există dincolo de amintirea noastră. Pămîntul ajută prea puțin ; știi, îți trebuie ani de zile ca să putrezești, ca să scapi de carne ; și oasele, tari ca piatra, care se macină încetul cu încetul : după zece ani de-abia dacă se jupoaie nițel ; după alți zece, dacă pămîntul e bun și plouă cu găleata, atunci încep să putrezească, dar puțin, numai la suprafață. Timpul trece iar ei stau acolo fără să miște un deget, furioși și răi, așteptînd furtunile, ca să isprăvească mai repede. Pe urmă..., pe urmă vine lucrul cel mai rău.

— Ce ? întreabă stins Fiore ; i se pare că raza de lumină îi stăruie încă în ochi și că uneori se stinge, cufundîndu-i pupilele în beznă.

— Amintirea tuturor lucrurilor, dragul meu; a ochilor, a părului, a brațelor, a sentimentelor, a lucrurilor văzute: fac dinadins și se adună toate la un loc, de-i mai țin în viață; umblă lela prin oraș, prin case, vin să ne dea bună ziua. Dar ei nu știu nimic, ai zis bine tu, sînt morți. Habar n-au de nimic, stau nemișcați unde i-au pus; oriunde, sub sau pe pămînt, într-un șanț, lor le e totuna. Nu mai mănîncă, ca noi; dar continuă să gîndească. Nimeni nu știe ce sînt, dragul meu, poate că nu sînt deloc.

— Era prietenul meu cel mai bun, murmură Fiore după un răgaz și întinde mîna să prindă un fulg.

— Păi da, tu te gîndești numai la el, n-ai la cine altcineva. Tu te gîndești la vocea lui, la umbra lui; te aștepți ca la ora asta să apară, ca de obicei, în ușa asta, negricios și cu zîmbetul lui; să vină încoace cu mîinile în buzunare și să se așeze colea. Într-o vreme și eu pățeam la fel, cînd lumea murea în patul ei și tuturor le părea rău; da acum, Fiore dragă, lumea moare cum dă Dumnezeu: uită de agonie, uită să-și facă cruce, uită chiar să strige după ajutor.

Antoine vorbește rar și la fiece cuvînt dă drumul pe jos la o bilă de sticlă colorată care pocnește pe mozaic și o ia la goană țăcănind pînă sub dulap.

— Nici nu se crapă bine de ziuă și vînzătorii de înghețată sau cîte un țăran care vinde ierburi de leac dă peste unul întins pe jos, cu picioarele rășchirate și pantalonii descheiați și în loc să fie beat, e țeapăn de-a binelea. Sau, la spital, o călugăriță trece prin fața patului unei femei și vede că nu mai mișcă; cu două ore înainte se văita, iar ea îi dăduse un ou care acum îi iese pe gură și pe nas; și atunci se gîndește: „oul ăsta l-a luat Pronia Cerească“. Și dacă mori tu, maică-ta, care are mai mulți bani decît mama lui, după lacrimile de rigoare o să se gîndească la un dric de lux și la o coroană frumoasă de flori albe. Bagă mîna într-un săculeț de brocart. La toți cîți sîntem pe lume ne sună ceasul într-o zi; cică Dumnezeu, pe vremea cînd mai exista, ne-ar fi făcut pustiul ăsta de bine. Fiore iubitule, puțină nădejde ca prietenul tău să bată drumul pînă aici. Ar fi frumos, știu; dar nu face el asta, și tu ar trebui să te gîndești la tine.

Băiatul își netezește încă o dată părul, iar fulgul îi scapă din mînă; apoi se ridică și merge să dea la o parte perdeaua care acoperă ușa.

— Intra pe aici, spune cu nasul vîrît în întunericul din ungher, iar lacrimile îi curg pe piept, cu deznădejde. În fond, ce a făcut Dumnezeu pentru el?

Antoine se apropie de oglinda toaletei și-și plimbă pe sprîncene vîrful unei pipete minuscule. Rama capitonată a oglinzii, beculețele care ies din catifea și nesfîrșitul șirag de mătănii ce atîrnă de o muchie dau mobilei un aspect de tabernacol înțesat de ofrande.

— Ah, Fiore, ce proști sîntem noi că stăm să vorbim de chestiile astea și pe deasupra închiși în casă, fără pic de aer, și aruncă în găleată sticluța cu vopsea. N-ar fi mai bine să ieșim pe-afară? Nu-i prea frig, și-l ia de mînă, mîngîindu-i palma cu degetele. Pînă mă schimb eu poți trece în bucătărie.

Fiore coboară încet scărița abruptă, scuturînd cu mîna ciucurii aurii și prăfuiți ai balustradei. Se gîndește la timpurile frumoase ale războiului, cînd mergeau împreună în mina de lignit părăsită și aruncau în aer grinzile galeriilor. Uneori se duceau și seara și atunci, cu lampa legată pe cap, cîntau prohodul mumiilor. O dată el își vîrîse în cap să arunce în aer ușa de fier care închidea ultima galerie ; spunea că dincolo erau cu siguranță mumii și ca să-l convingă îi arătase crustele de lignit din jurul ușii, presărate cu pești fosili, mai mari și mai mici, și cai de mare.

— Vezi, șoptea, pe aici pe aproape trebuie să fie un izvor de mare ; și dacă sînt pești trebuie să fie și mumii.

Cîte speranțe pe atunci ! Nu trecea zi să nu născocească vreuna.

Antoine apare în vîrful scării : are pe cap o perucă albă care îi coboară, în cîrlionți deși, pînă mai jos de umeri, ascuțindu-i chipul fardat în intense culori metalice ; de sub fulgarin ies cozile unei redingote albastre de atlaz care i se deschide la fiecare pas și se tîrîie pe trepte.

— Dar cu ce v-ați îmbrăcat ? exclamă Fiore la această apariție neașteptată.

— Sînt hainele mele de gală, scumpule ; cînd eram la Paris le puneam mereu, dar acum nu mai sînt la modă. Apropo, pălăria ; nu vreau să stric peruca, e încă o frumusețe. Vezi ? și-și trece cu grijă degetele prin cîrlionții care îi cad pe piept.

— Și unde vreți să mergeți, îmbrăcat așa ?

— Merg cu balonul. Acum folosesc redingota numai pentru asta, îngaimă Antoine cu un suspin ; și cu palma deschisă împinge ușița cu geamuri tapetate de fotografii : Nu-i frig, dar pentru orice eventualitate ar fi bine să păstrez impermeabilul, adaugă adulmecînd prin aer. Deasupra terasei de lemn îmbibat de apă, peste acoperișuri, e agățat un balon enorm, umflat pînă la refuz, cu suprafața creață și neregulată ; la cea mai mică adiere coboară și se atinge de acoperișuri cu un fîșîit ușor.

— E un balon cu frînare, continuă Antoine și se lipește de un horn. L-am construit dintr-un baldachin de pînză cerată pe care mi l-a adus Baloon, îl știi, paracliserul. Cînd ne-am certat, voia să mă denunțe, pocita aia.

— Un balon ? Și ce faceți cu el ? Că doar n-o să zburați prin aer !

— Ba da, dragă Fiore ! De ce nu ? Ce-i așa nemaipomenit ? Tu umbli cu bicicleta și eu cu balonul ; am mai fost de nu știu cîte ori !

— Nu sînteți nebun, nu-i așa ? exclamă băiatul după o pauză, și se apropie de balonul care unduiește în liniște pe cerul de seară.

— Hai, vino, zîmbește Antoine care îl duce și-l așază într-un coș mare de nuiele din mijlocul terasei. După o clipă, sforile risipite pe jos se ridică și coșul se înalță cu o zguduitură puternică.

— Ce faceți ? strigă Fiore dînd din mîini.

— Nu-ți fie teamă, Fiore, exclamă Antoine și se sprijină de marginea coșului. Doar nu crezi că vreau să-ți fac vreun rău ! Nu mergem prea sus, numai cît ține sfoara.

Balonul urcă repede și alunecă deasupra coșurilor ghetoului ; mirosul acru și încins al gazului

care iese prin supapă ajunge pînă la ei şi-i face să tuşească.

— Nu mi-e frică, murmură băiatul şi priveşte casele îndepărtîndu-se şi firul tot mai subţire şi mai nedesluşit al canalului. Trebuie să se ţină bine deoarece urcînd coşul se smuceşte ba într-o parte, ba în alta. Fîşii de nori joşi, plutind spre mare, îi învăluie şi-i îmbibă de o umezeală înţepătoare şi aromată.

— Am făcut bine că mi-am luat pălăria, reia Antoine, şi-şi înnoadă panglicuţa sub bărbie. Umezeala asta îmi strică peruca. Se întoarce spre băiat şi-l vede întins pe fundul nacelei, pîndind atent oraşul prin împletitura de nuiele ; cu ochii scînteietori se pleacă peste parapet şi întinde o mînă să desfacă sfoara : o clipă balonul se dezumflă în multe încreţituri şi pierde gaz ; apoi se umflă la loc şi reîncepe să urce în linişte şi fără smucituri.

— Ai mai fost vreodată cu balonul ?

— Că doar n-oi fi nebun, răspunde băiatul, ridicîndu-se în fund şi-şi bagă capul printre corzile de susţinere. N-ar fi mai bine să ne întoarcem, Antoine ? Mie începe să-mi fie frig şi sînt ud leoarcă.

— E foarte frumos să zbori cu balonul. Vezi, şi-şi lipeşte obrazul de al lui, te duce în locuri depărtate de realitate fără să-ţi dai seama şi fără să-l poţi controla ; nimeni nu poate să-i pună supape, frîne, sau alte lucruri inutile ; trebuie să-l laşi în pace, pentru că, de-acum, după atîţia ani, face şi el parte din cer.

— Dar sînteţi uns şi parfumat peste tot, îl întrerupe Fiore. Ce bazaconii mai sînt şi astea ! Balonu' ! şi hainele ! Nu cred că la Paris umblaţi îmbrăcat aşa, toată lumea v-ar fi rîs în nas.

— Nu umblam aşa pe stradă, sînt haine de gală ; le puneam cînd trebuia să cînt la vreo recepţie sau în cor, la biserică.

— Tot mai urcăm ?

— Fiore, suspină Antoine şi îşi plimbă ochii de jur împrejur ; în întuneric se zăreşte numai strălucirea convexă şi îngustă a pleoapelor lui lucioase. Acum le port numai cînd ies cu balonul. În fond e tot ce ne mai rămîne. Dumnezeu a murit de o groază de vreme şi nu ne-a lăsat moştenire decît ameninţările şi spaimele. Casele s-au prăbuşit, lumea a sărit în aer, ai văzut şi tu ce groază a fost ; dar mie nu-mi pasă. Eu zbor cu balonul, în ce mă priveşte eu ştiu să mă salvez. Nu te îngrijora, Fiore, realitatea e aşa cum e, făcută dintr-o sumedenie de lucruri ! Nu merită să-ţi faci griji. Mai bine gîndeşte-te la tine să fii frumos şi să nu te mai uiţi la nimeni. De-acum singura speranţă, ultima salvare e absurdul.

O pală de ceaţă deasă răbufneşte în coş. Acum cerul e străbătut de şuiere slabe şi de neaşteptate vîrtejuri de aer ; bezna e desăvîrşită cu excepţia unei pete mari roşietice, foarte depărtate, care palpită şi se strînge în jurul unui glob luminos.

— Acolo n-a apus încă soarele, reia Antoine ; iar muzicuţa de la ceasul mititel care-i atîrnă la gît zbîrnîie de una, două, trei ori şi se opreşte cu un ţăcănit.

Băiatul se întoarce rîcîind cu unghiile în pereţii coşului.

— Unde sîntem ? strigă din toate puterile, şi unde-i sfoara care ne leagă ?

— N-avea nici un rost, răspunde cu un zîmbet Antoine, dar nu te nelinişti, n-ai nici un motiv să-ţi fie chiar aşa de frică.

— Atunci cum o să ne mai întoarcem ? Cum o să mai respirăm ? O să murim, asta e, mai adăugă şi se aruncă asupra celuilalt, smulgîndu-i peruca şi danteluţele de la gît.

— Acuşi ne întoarcem, nu-ţi fie frică.

— Dar cum ? Cum o să facem ? — îi dă înainte Fiore fără să se desprindă de el.

— Nu putem face nimic, bîiguie Antoine şi-i acoperă ochii cu buzele lui umede. Nu mai e nimic, în afară de absurd.

Balonul se dezumflă încă o dată şi începe să coboare ; străbate spaţiul rotindu-se lent, cu unduiri uşoare şi smucituri neaşteptate. Fiore îşi striveşte urechile de pieptul lui Antoine şi îi răsuflă cu nasul în vestă.

Cînd ridică ochii, sînt învăluiţi de un rotocol de fum alb care iese de pe un horn.

— Ne-am întors ? repetă şi continuă să-şi strîngă urechile între mîini.

— Mi-ai stricat hainele, spune Antoine şi se îndreaptă spre lucarnă ca să intre în bucătărie. Dar Fiore nu-l ascultă ; stă neclintit în nacelă şi priveşte balonul, nemişcat deasupra lui.

Se luminează o fereastră şi apare faţa irizată a lui Antoine ; o clipă străluceşte în adîncul unei oglinzi, îi surîde, vorbeşte, dispare pe tăcute în dosul unui evantai.

CAPITOLUL CINCI

FUGA

Băiatul de cincisprezece ani ciuleşte urechea şi nu reuşeşte să desluşească decît respiraţia uşoară a Ederei care doarme cu gura pe pernă. Atunci pune din nou capul jos şi-şi învîrte ochii prin întuneric.

Au trecut trei luni de la moartea bietului Squerloz şi două de cînd taică-su a rămas nemişcat în pat, ţeapăn şi slab ca o pasăre, cu mîinile răsucite. (Nu trebuie să uităm un sărman cadavru uns cu iod şi îmbrăcat într-o cămaşă de dimie cu pete închise : pentru băiat e foarte rău dacă-l uită.)

A trecut şi vara şi frumoasele bărci colorate şi apa din canal ; Raoul a plecat. (Amigo Raoul, unde oi fi tu acum ? Ai văzut, pînă la urmă, soarele ăla nemaipomenit ? Dar n-are rost să pui întrebări, pentru că cine ştie unde o fi Raoul la vremea asta şi dacă o fi văzînd cu adevărat soarele.) Edera, însă, n-a plecat în America, a rămas cu el şi acum doarme alături. Mama lui locuieşte în partea cealaltă a oraşului iar el stă aici, într-o cameră din palatul contesei, pe jumătate distrus de bombe şi incendii.

Într-o vreme, din camera asta se auzeau cîntecele credincioşilor, dar acum nu mai e biserică evanghelică ; băncile le-au luat femeile din ghetou, înnebunite după lemne de foc, şi acum e goală ; unul ceruse s-o transforme în sală de dans dar a renunţat pentru că ar fi costat prea

mult și deoarece ca să intri, trebuia să te cocoți pe grămezile de dărîmături și să treci prin portița amvonului. Amvonul este încă intact deși femeile au făcut tot ce le-a stat în puteri, cu topoare și grenade, ca să-l dea jos; au rămas și tapiseriile de sub tavan.

Băiatul a adus înăuntru o masă, mai multe scaune, o sobă și paturile de fier smălțuit, luate toate din paraclis sau de la Casa Fasciilor, cumpărate de la Baloon. Cum scările și palierele erau prăbușite, a zidit ușa de la intrare și a lăsat-o deschisă numai pe cea din spatele amvonului; înainte de bombardamente portița aceea ducea într-altă încăpere, acum, însă, dă direct în curte. A cumpărat un lacăt și a aranjat dărîmăturile în trepte pînă la nivelul ușii. Apoi a astupat ferestrele mari și alungite cu drapajul coloanelor Domului și cu firele adunate de prin palat a instalat lumină electrică.

Ridică din nou capul și-și ațintește ochii asupra amvonului; ideea că ușa s-ar putea deschide brusc i se prezintă în minte sub forma a doi negri cu căști albe, cu farurile îndreptate spre pat.

Edera, frumoasă și blondă chiar și pe întuneric, nu știe nimic, nu-și închipuie nimic și doarme ca cea mai cuminte fată de pe lume.

— Eu n-am fost să fur benzină, șoptește, ca să-și spulbere parcă orice nesiguranță, o s-o încurce ei, dacă nu sosește camionul să-i ia. Doar dacă nu aruncă totul în canal. Și chiar dacă aruncă totul în canal, ceilalți o să-și dea seama, mai întîi din cauza gălăgiei, pe urmă pentru că bidoanele sînt roșii iar apa e deschisă la culoare. O să izbutească numai dacă nu-i trădează plescăitul și dacă cineva apucă s-o ia la picior și să culeagă bidoanele înainte de-a se crăpa de ziuă; și asta doar dacă poliția nu rămîne de pază. Și chiar dacă rămîne, tot ar putea să izbutească; dacă ies fără zgomot din bărci și se opresc sub pod, ar putea să acopere bidoanele cu nisip sau să le înfunde în canalele de scurgere. Și de ce, mă rog, să nu sosească camionul? Și dacă nu sosește, ce treabă am eu? Abramo știe mai bine ca toți că eu n-am nici un amestec. Și dacă vin să mă ia și să mă întrebe ceva, o să priceapă imediat că nu știu nimic; da' dacă mă întreabă de cei doi negri uciși la cazărmi? Ar putea să depună Edera că eu eram acasă, în pat; Edera nu mi-e rudă și mărturia e valabilă; și Fiore ar putea să depună, mă iubește și ar face-o cu plăcere. Chestia care cu siguranță mă salvează este că am numai cincisprezece ani; totuși, toată lumea spune că par mai mare, din cauza pălăriei negre și a hainelor lui bietu' taică-meu. Însă treaba cu negrii s-a întîmplat acum două luni și eu nu eram aici, nu m-am dus niciodată cu ei. Sînt totuși prietenii mei; ce prieteni! îi cunosc și atîta tot. Bunicul lui Fiore e avocat și era prieten cu săracu' tata, ori de cîte ori mergeam la ei îmi spunea să-l salut din partea lui; el o să mă apere. Nu, nu poate să mă apere, pentru treburile astea te judecă tribunalul american; eu pot să spun orice că ei tot nu pricep o iotă și nici eu; așa că n-ar putea veni nici Edera, nici Fiore, nici bunică-su pentru că nu știu englezește.

O ușoară adiere mișcă draperia imprimată cu flori și cruci și aduce o boare de mirosuri proaspete, care suie din grădină, din praf și din strada

udată de brumă. Cînd era mic privise acest moment de după miezul nopţii de la fereastra camerei sale. Cerul nu era complet întunecat, iar din legătorii ieşeau dîre de lumină care se prelingeau în grădini. Lilieci, o pisică moartă pe acoperiş, toate găinile adormite în afară de una care începuse să cînte gargarisindu-se în urma fiecărei cotcodăceli, ca deşteptătorul bunicului; sub deşteptător stătea cartea de rugăciuni, mănunchiul de fise pentru parcarea bicicletelor şi cutia cu injecţii de camfor şi morfină. Bunicul şi gheretа de pază sub porticul enorm erau puntea de legătură cu altă lume, îngropată în acea parte a cimitirului unde inscripţiile sînt ruginite şi crucile hîite într-o parte, inundate de plante agăţătoare.

— Ce-ar zice tata? Poate că m-ar ajuta, îl cunoştea pe colonelul de jandarmi şi chiar şi pe primar, dar nici unul din ei nu mă ştie pe mine; în caz de nevoie aş putea să apelez la prietenii lui, cu siguranţă că m-ar ajuta. N-am fost niciodată la puşcărie, ştiu de ea numai din ce mi-au povestit Abramo şi Matàna care a ajuns acolo pentru că s-a îmbătat. Pe Matàna l-au băgat într-o celulă specială pentru beţivi, care e altfel decît cele de hoţi sau de ucigaşi. Pe mine, cum nu sînt ucigaş, o să mă pună cu beţivii. Abramo povestea de un ucigaş care avea părul lung şi împletit şi care toată vremea rodea lemnul de la dulăpioare. Paznicii sînt uneori cumsecade şi te lasă să primeşti mîncare de acasă; mie mi-ar aduce Edera sau mama; dacă m-ar băga în celulele de sus le-aş vedea venind de sub portic cu sufertaşul de aluminiu ciocnit şi cu farfuria

învelită într-un şervet. Nu le-ar trece prea multora prin minte că vin să-i aducă ciorba unui puşcăriaş: am văzut multe femei, unele chiar domnişoare bine îmbrăcate, cu un pachet de felul ăsta în mînă, mergînd spre Arsenal sau spre Fierărie. Partea proastă este că dacă vin aici văd perdelele, dar dacă vin americanii n-au cum să ştie că sînt draperiile din Dom; puteau fi şi înainte, cînd aici aveau biserică protestanţii. Draperiile nu înseamnă mare lucru, nimeni nu se uită la draperii sau la mobile. În tot cazul eu acum sînt aici şi nu la furat benzină. Atunci de ce să vină poliţia? Eu ştiu că în clipa asta ceilalţi intră în vîrful picioarelor în depozit şi că ţin pistoalele în mînă, dar nimeni nu poate ghici că eu ştiu asta. Şi încă ceva: va fi de ajuns să-mi miroasă mîinile ca să se convingă că n-am fost cu ei: bidoanele sînt totdeauna năclăite şi dacă umbli cu benzină îţi rămîne pe mîini cîteva zile. Aşa îmi închipui, nu ştiu precis, pentru că n-am pus niciodată mîna pe un bidon de benzină. Americanii nu glumesc cu chestiile astea, dacă-i prind, îi spînzură. În zori, cu un maiou negru pînă la bărbie, îi pun să umble în curte prin faţa depozitului şi îi luminează cu farurile jeep-urilor, cu mîinile legate la spate sau chiar fără să le lege mîinile, îi duc pînă la podeţul de fier şi-i urcă pe scaune. Ce soi de oameni şi ăştia, cu cască albă, cu pantalonii călcaţi şi mai vorbesc şi cu gura strîmbă! Ce deosebire faţă de băieţii ăia patru, mici de statură, în afară de unul, cu părul negru şi îmbrăcaţi în maiouri negre pînă la gît, cu pantofi de tenis şi fără şosete. Aş putea să fiu şi eu unul de-ai lor, fără pălărie, dar aş

fi altfel decît ei, eu am făcut gimnaziul și sînt de familie bună. E destul să-mi arunce pălăria că nu mă mai recunosc nici eu ; ce mai rămîne din mine ?

— Un soldat tînăr și slab cîntă din fluier și-și aprinde o țigară în vreme ce altul merge să cotrobăiască într-un jeep ; șezînd pe scaun poți vedea pista semicirculară a patinoarului și terenul de sport. La ora asta fetițele nu-s acolo dar o să vină pe seară, astăzi ca în toate celelalte seri. Discul se va desprinde brusc, pe urmă o să înceapă iarăși să cînte ; în sala de gimnastică de alături Pupăzoiu o să se antreneze la lupte, el care ține la de-astea ; o spunea mereu cînd venea s-o ia pe Edera din curtea cu bărcile ca s-o plimbe cu automobilul. N-am pus patinele în picioare de doi ani, de cînd mergeam să-i duc fotografiile Mariei. Acum eu sînt aici iar Maria e în pat și doarme și habar n-are de nimic, nici în străfundul sufletului ei nu mă mai cunoaște ; cu toate astea, băiatul care i-a făcut fotografii, care i-a dat un batic și care a trecut de atîtea ori pe sub balconul ei cu bicicleta ca să-l vadă ea, care stătea la pîndă după colțul oblonului, e acum aici și privește patinoarul, gol și fără cîntece, și clănțăne din dinți, așteptînd. E ridicol ! Cei patru de lîngă mine se gîndesc la zilele pe care le-au trăit, la oameni, la femei și-și dau seama că în curînd, așa îmbrăcați, o s-o sfîrșească în groapa în care, de foarte mulți ani încoace, putrezește fără scăpare jumătate din omenire. Ei înțeleg că brațul cu cicatricea, de pe care într-o vreme și-au desprins cu atîta grijă sîngele închegat, o

să se proptească sub un cap care n-o să mai fie decît un ciolan rotund cu găuri prin el ; în ce mă privește, eu mă gîndesc la mînă, cea care a început să se miște în burta maică-mi, apoi a învățat să scrie, a atins genunchii Ederei, s-a îmbibat de toată căldura lor ; mîna asta n-o să mai fie a nimănui, o să iasă de sub o spinare zbîrcită, albă și nemișcată, fără nici un semn de recunoaștere ; numai urma de nicotină, neagră din pricina țigărilor fumate pînă ardeau degetele, o să se mai vadă, slăbiciune omenească, din putregai. Firește, n-am să știu a cui e spinarea și cine a căzut acolo înaintea mea și cine o să cadă peste mine.

— Dar o să ne ierte, sînt sigur ; în ultima clipă o să sosească primarul în automobil și o să mă ia de acolo, din respect pentru amintirea tatei. Sau poate că primarul n-o să izbutească să-i înduioșeze pe soldații cu căști albe sau poate c-o să-i insufle femeii de serviciu, care deschide obloanele la casa de vizavi, puterea să zboare pînă la noi și să ne scoată din ștreang. Și totuși ar trebui să se poată. Cei care ne spînzură pe noi, înainte de-a se culca o să-și scoată ciorapii din picioarele lor cu ghiare și n-o să știe că ochii noștri atîrnă pe obraji, că privesc frumoasa seară înstelată și că nu mai au chef de nimic. Dar înainte de-a trage scăunelul de sub picioarele noastre rășchirate o să apară prietenul meu Ahmed, îmbrăcat ca Marele Vizir, călare pe un elefant, o să le poruncească soldaților să mă încredințeze lui și o să plecăm amîndoi la Bag-

dad, orașul lui. De cînd nu l-am mai văzut pe Ahmed ? Poate că s-a întors, el e singurul care mă poate salva. Ce minunat o să fie ! O să traversăm piața în galop, sub baldachinul plin de clopoței și el o să-mi pună pe cap un turban de culoarea piersicii cu două șiraguri de perle și o pană de cocoș.

La el acasă trăiesc păsări de toate soiurile care, în amurg, se culcă într-o cușcă mare atîrnată deasupra bazinului. Cînd au adormit, noi ne băgăm în apă pînă la gît și pe urmă ieșim să ne uscăm în vîntul cald al asfințitului. Sus pe coama palatului slujitorii cu tichii ascuțite încep să sune din corn vestind că Marele Vizir s-a dus la culcare și alții cu alte tichii aprind jăraticul care arde pînă dimineața. Îndată după aceea se pornește vîntul, cald sau rece, după mersul lunii, ridicînd nori de praf și zgîlțîind colivia cu păsările care se ciocnesc cap în cap și sporește răpăitul tobelor care se înalță din casele bătute de vînt de pe platoul muntelui. Atunci ne tolănim în hamace în așteptarea somnului ; pentru el vine îndată, eu, însă, cu toată infuzia de flori și de mușețel pe care le-a poruncit pentru mine, nu reușesc să închid ochii înainte de miezul nopții. Între timp număr zilele de călătorie, mă gîndesc la mama, la Edera, și ciulesc urechea spre fereastra dantelată ca să mă deprind cu bătaia tobelor care dispare și reapare dusă de vînt ; litania asta mă face să ațipesc dar după o clipă se oprește ; în sfîrșit mă obișnuiesc cu toate celelalte zgomote ale nopții și adorm.

— Ahmed va veni cu siguranță să mă ia, va veni în clipa în care o să-mi aprindă farurile în ochi.

— Dar cum o să afle el că pe mine mă spînzură ? De la Edera ; nu, nu de la Edera, pe ea n-o cunoaște ; din gazetă — dacă o cumpăra-o — dar e puțin probabil s-o cumpere și e puțin probabil să scrie la gazetă, pentru că în cazuri de-astea nu se face proces și nimeni nu știe nimic.

— Eu sînt acolo, fără pălărie, și e de ajuns să sosească Ahmed cu elefantul și cu veșmintele cu perle, ca să mă salveze. O să sosească, sînt sigur, așa e el : sosește cînd te-aștepți mai puțin, rîzînd cu lacrimi în ochi de bucurie. Totuși, știu foarte bine că n-are de ce să vină poliția ; o să meargă acasă la Abramo sau la alții, dar nu aici ; sau poate vine și aici știind că eu îi cunosc, ca să-mi pună întrebări sau numai să vadă dacă sînt acasă. Dar dacă vin, chiar numai să-mi pună întrebări, înseamnă că într-un fel mă cunosc și pe mine, altminteri n-ar veni aici în toiul nopții ; dacă vin acum, vin numai ca să mă aresteze și să mă ridice ; atunci îi trimit pe negrii înarmați deoarece își închipuie că o să întîmpine vreo rezistență și preferă să moară niște negri decît niște albi ; dacă eu nu opun nici o rezistență, negrii o văd pe Edera și se reped la ea, după ce mai întîi mă leagă de pat. Da' o să mă dezleg cu dinții și, fără să observe ei, o să le iau puștile și-o să-i omor. Edera știe că am pistolul sub pernă și o să-i ucidă ea înainte chiar de-a o atinge. Nimeni nu poate s-o atingă pe Edera pentru că numai mie îmi aparține pielea fină de pe genunchii ei și ochii ; ceilalți, chiar și cei care

au văzut-o goală ca Squerloz și Raoul, nu i-au înțeles nici pielea de pe genunchi, nici ochii. Numai că nu știu ce puști au și dacă o să le pot mînui ; dacă ar avea glonțul pe țeavă e de ajuns să apăs pe trăgaci ; o să fug în colțul de lîngă poarta zidită și pînă să mă ajungă ei, descopăr eu cum funcționează. În cazul ăsta, nici n-o să se facă ziuă pînă mă spînzură ; poliția o să-i vadă pe cei doi negri morți în cameră și o să-și amintească de ceilalți doi, omorîți în depozit ; de vorbit nu pot vorbi, pentru că tot nu pricep nimic din ce le spun eu, așadar o să creadă că tot eu i-am omorît și pe ceilalți doi.

— Bătrîna noastră servitoare zicea întotdeauna, cînd dădeam ochii peste cap și scoteam limba, că într-o zi o s-o sfîrșesc așa. De ce să nu sosească camionul ? „Matàna ! Aruncă totul în fîntînă !" Pe urmă se așază pe jos și cîntă : „Ison ține-vom Domnului din scripcă și chimvale". N-are cum să ajungă poliția pînă la ei. Camionul o să plece, asta e sigur, dar va fi surprins, nu va avea timp să fugă. Și atunci ? Atunci după un ceas, Abramo, Matàna și ceilalți doi o să fie cu mine sus pe scăunele. Totuși, în ultima clipă, cînd o să fiu cu farurile în ochi, va sosi Ahmed cîntînd din fluier cu clopoțeii clincănind ; Ahmed, sultanul, vînzătorul de cravate și covoare, marele vizir, o să mă ia de pe scaun și va da pinteni elefantului vîrîndu-i tămîie pe trompă.

Băiatul se strecoară fără zgomot din pat și se suie în amvon cu picioarele goale ; de acolo de sus, printre zăbrelele unei ferestre, poate vedea în stradă.

— Ce s-a întîmplat ? întreabă cu voce subțire fata și întinde mîinile pe perna de lîngă a ei.

El ridică perdeaua ; lumina palidă a felinarelor, jos în piață, se revarsă pe unul din pereți și pe pat, alungînd umbrele ascuțite ale tapiseriilor.

— Edera, Edera, nu aprinde lumina.

— Ce s-a întîmplat ? repetă fata ridicîndu-se în capul oaselor.

— Edera, mă duc afară să caut un prieten.

— La ora asta ? Pe cine trebuie să cauți ?

— Pe un prieten de-al meu. Își pune pantofii și merge pînă în colț fără să și-i lege. Edera, asta e o oră afurisită, totdeauna cînd trebuie să ridice pe cineva vin noaptea.

— Dar pe tine nu trebuie să te ridice.

— Nu știu încă, trebuie să-l văd mai întîi pe prietenul meu, mai adaugă și se apropie să-i ridice bretelușa de la furou. Ți-amintești ce bine și cald era astă vară la Bărci ? Acum e așa frig și sîntem de-abia în noiembrie.

— Da, mi-amintesc, dar de ce pleci ? întreabă Edera, clănțănind ; îl obligă să se așeze lîngă ea și-i acoperă spatele cu un colț de pătură. La ora asta toată lumea doarme. Ce s-a întîmplat ?

— Nimic, nimic deosebit, aceleași chestii. Îi netezește părul scurt și zbîrlit.

— Cum nimic ? De ce ai zis că vin să te ridice ? continuă Edera cu voce tremurătoare.

— Mi-a venit și mie așa. Edera, acoperă-te bine, tremuri toată ; nu mai e vară și aici nu sîntem la Bărci.

— Azi a venit Abramo să te caute. E prima oară că vine ; de unde știa că ești aici ?

— I-am spus eu ; o fi trecut să mă vadă ; de cînd a murit Squerloz nu l-am mai văzut.

Edera șade pe pat, nemișcată, iar fața ei albă cufundată în penumbra sălii îi pare băiatului ca soarele de vară mort de frig. Își mai întoarce o singură dată ochii spre ferestrele înalte, spre amvonul întunecat și scărița de fier, spre soba rotundă cu pîntecul strîns și întunecos. La șase seara Edera o aprinde să gătească mîncarea și înainte de a se culca stau amîndoi și o privesc cum se stinge, cu picioarele suite pe ușița deschisă.

— Edera, reia după o clipă, și nevăzînd-o îi atinge cu un deget ochii și buzele calde. Poate că în America ai fi stat mai bine, ai fi fost într-un loc frumos, nu aici, în biserica asta, să suferi de frig. Ar vrea să mai spună ceva dar nu poate pentru că îi simte buzele lipindu-i-se de deget și umezindu-se brusc. Vrei să-ți fac o cafea ? Dar ea nu răspunde ; buzele continuă să-i tremure și încet, încet îi alunecă de pe deget. Am să cumpăr un radiator electric, să-l punem sub pat.

Umbra unei draperii îi ascunde chipul fetei ; vede numai mătasea lucioasă a furoului și numărul decolorat de pe tivul păturii. Un radiator, repetă cu dinții strînși și-și pune tăcut pantalonii și tricoul. Mirosul de cerșetoare fecioară, ochii ei deschiși în umbră, ce altceva sînt decît păsările de-abia trezite, murele și rămurelele de dulcamara verde, sus, acolo pe vîrful vulcanului din parcul Bella Guardia ? Bella Guardia : *„le Chevalier, le Chevalier Blanc !“*

Scoate de sub saltea o legătură de boarfe și o desface repede îndreptîndu-se spre amvon.

— Edera, șoptește înainte de a deschide ușa și chipul ei alb se desprinde în fundul odăii, privindu-l.

Aruncă legătura pe jos, strîngînd pistolul mare în mînă, și întredeschide ușa într-o dîră de lumină.

— Ar putea fi chiar aici, șoptește el, ascunși după grămezile de moloz, nu pot ieși de aici.

Coboară iarăși scara în vîrful picioarelor și traversează încăperea uitîndu-se mereu în urmă ; cînd ajunge lîngă masa de la perete, se așază în genunchi pe ea și începe să scoată cărămizile din ușă.

— Sînt aici afară și așteaptă, Edera, șoptește, și mîinile îi tremură aranjînd cărămizile. Dar nu sînt eu prostul ăla !

Edera se uită la el fără să scoată o vorbă și mîngîie cu degetele cuta pernei.

La sfîrșit își scoate pălăria și se strecoară afară ținîndu-se de tocul ușii : pistolul care atîrnă într-un buzunar al vestonului se izbește de o cărămidă gata să cadă și o clatină.

De-a lungul scheletului scării sînt încă înfipte trepte de marmură, pe jumătate sparte sau fără grindă de susținere ; suie încet cu brațele întinse pe zid pînă ajunge la un balcon circular descoperit ; de acolo, lungindu-se pe o grindă căzută de-a curmezișul din acoperiș, traversează golul scărilor și ajunge într-o cameră cu acoperișul căzut, cu un singur perete, ascuțit, care dă spre piață. Podeaua e acoperită de țigle sparte, de ciucuri de sticlă sfărîmați și bucăți mari de scîn-

dură carbonizate ; la picioarele peretelui iese din moloz o bucată de parchet boboșită și punctată de ciuperci minuscule.

Băiatul înaintează pînă la balconul camerei ; pe balustradă sînt înșirate cîteva statuete de piatră lustruită, ciobite și acoperite de praf.

— Aici n-au cum să mă vadă, și se sprijină de statui, oftînd adînc. Nu sînt eu prost, și adaugă rîzînd : ca ei.

Piața e pustie iar felinarele instalate în jurul statuii regelui, fără spadă și fără coif de bronz, turtesc pavajul și straturile de flori, făcînd din toate o lespede rotundă și uniformă. Palatele care o înconjoară, lipite unul de celălalt, par niște ființe mascate și cu pielea pudrată ; în dosul fiecărui fronton, dincolo de orice fereastră, se cască golul, pînă jos, printre fîșii de brocart, capete de mauri sculptate în lemn, pînă în pivnițele unde benchetuiesc șobolanii.

Se întoarce de pe balcon și se cațără pe vîrful palatului de alături ; în tăcere și cu mîinile în buzunar suie și coboară cărarea mișcătoare de țigle, formată de grosimea peretelui.

— O să trec pe sub nasul lor, își spune și face cu ochiul, privind dincolo de încîlceala de sîrme. Umblă cu multă atenție de teamă să nu ridice praful sau să rostogolească vreo piatră rămasă pe muchia zidului.

Deodată, la cîțiva metri de el, zărește un om așezat pe o coamă de zid, cu picioarele atîrnate.

— Ați venit și dumneavoastră să luați aer ? spune omul, dînd brusc din cap. V-am văzut ieșind de după cornișa de colo.

— Nu mă puteați vedea pe întunericul ăsta, răspunde băiatul și strînge mîna pe țeava care-i apasă șoldul. Surprinderea îi topește imaginile din minte ; încearcă să le prindă dar ele fug cu repeziciune, întretaie sîrmele încîlcite și dispar.

— Lumina de pe stradă, explică omul și-și mișcă mîna într-un gest vag, vlăguit. Acolo, pe partea cealaltă.

— Se vedea ?

— Cum să nu. Omul își pleacă bărbia pe piept, răsucindu-și bărbuța și cele două șuvițe subțiri și inelate care-i coboară pe tîmple. Așezați-vă, nu e praf, reia cu voce schimbată. Mă cheamă Harry Goetzl ; nu sînt italian, dar vorbesc bine limba dumneavoastră ; dumneavoastră cum vă numiți ? Vă rog, luați loc.

— Harry Goetzl, pronunță anevoie băiatul.

— Chiar așa. Eram șamaș la sinagogă, dar acum nu mai sînt ; tata și bunicul erau rabini.

— Șamaș ? îl întrerupe băiatul.

— Oh ! Iertați-mă. Nu sînteți izraelit, nu-i așa ? Șamaș este, cum să vă spun ? șamaș, paznic, a, da ! Voi spuneți : paracliser ; da, da, paracliser ; păzeam sinagoga și toate celelalte.

— Aveți un nume nemțesc.

— Nu nemțesc, austriac, exclamă Harry Goetzl zîmbind și-și ridică mîinile în dreptul feței, privind printre degete. În ochii lui împăienjeniți, irisul dispare pe trei sferturi sub pleoapa de jos.

— Vă suiți aici ca să luați aer ? Există multe alte locuri mai puțin periculoase, spune băiatul.

— O ! Am urcat numai pentru o clipă ; nu cunosc locurile astea, de obicei merg să mă plimb în cealaltă parte a orașului. De altfel nu e greu

de suit aici; nu e ca pe catedrală. M-am suit o dată să văd focurile de artificii. Ştiţi, eu sînt foarte singur! Şi cînd eşti singur nu ştii niciodată unde să te duci; acum cîteva luni mi-am cumpărat un triciclu, nu ştiu să umblu pe bicicletă, şi umblam cu el peste tot. Acum mi l-au furat, oftează şi-şi împreună degetele pe piept, într-un semn de resemnare.

— Nu cunoaşteţi chiar pe nimeni? Nu se poate; dacă eraţi paracliser, trebuie să fi cunoscut totuşi destulă lume, insistă băiatul. Teama că omul acela l-ar putea atrage în cursă dispare încetul cu încetul. „Nu poate fi de la poliţie, zice în sinea lui, fără cască şi în civil."

Ecoul înfundat al unui zgomot de paşi care răsună dincolo de piaţă îl face să întoarcă brusc capul; pentru o clipă zgomotul se pierde în golul dintre clădiri, apoi se aude iar ca o surpare de moloz; în colţul străzii apare un cal ce tîrăşte încet caroseria hodorogită a unui automobil.

— Da, cunosc cîteva familii, dar puţine, spune Harry Goetzl şi urmăreşte cu privirea calul care traversează piaţa la pas şi dispare sub un portic. Fireşte, înainte de război cunoşteam mult mai multe, dar acum am rămas puţini din cauza lagărelor de concentrare. În ultima vreme sîmbăta sinagoga era aproape goală; acum, s-or mai fi întors unii, dar nu ştiu sigur.

— Am cunoscut şi eu evrei; în timpul războiului am stat un timp la ţară în vila unui evreu; l-am văzut cînd s-a întors din America, purta barbă şi perciuni ca dumneavoastră. Toţi

poartă barbă, am mai văzut şi alţii prin oraş şi toţi aveau barbă.

— O, nu, n-au toţi. Din păcate în vremurile astea multă lume şi-a tăiat pînă şi barba. De-aţi şti ce necaz am avut n-aţi vorbi aşa, exclamă Harry Goetzl, şi din ochi i se revarsă un şuvoi de lacrimi care saltă pe pardesiu şi pe pantalonii de pînză lustruită.

— Ce necaz? întreabă băiatul uimit de acea izbucnire neaşteptată; singurătatea şi melancolia ce răzbat din gesturile şi vorbele celuilalt îl fac să-şi ia degetele de pe revolver. V-au ucis vreo rudă în Germania?

— Mai rău, mult mai rău, dragă domnule, reia Harry Goetzl.

Glasul lui, deşi slab, se revarsă deasupra pieţii într-un vîrtej de ecouri aspirate şi se repetă în goluri, sub arcurile ştirbite şi prin dantelăria complicată a gardurilor de fier.

— Sînt lucruri care nu se spun oricui, dar, uneori, e inevitabil să laşi la o parte prudenţa. Voi începe spunîndu-vă că familia mea era cea mai pură şi mai nobilă din toată comunitatea; prin istoria lungilor ei peregrinări se înconjurase de respect şi sfinţenie. În cufărul cu documente ţineam jurnalul persecuţiilor; primele file erau pergamente pe care fusese scris cu sînge; următoarele erau scrise cu pana de gîscă pe hîrtie fibroasă; parcurgîndu-le, treceai rînd pe rînd prin Germania, Rusia şi Austria pînă la paginile scrise de străbunicul meu, care a murit cu o lună înaintea războiului. Eu m-am născut în Austria unde am trăit douăzeci de ani înainte de a veni în oraşul ăsta; aici am stat încă două-

zeci de ani, în afară de perioada războiului pe care am petrecut-o în Polonia cu toată familia.

O clipă Harry Goetzl se întrerupe, scoate din buzunar o pastilă albă şi o bagă repede în gură.

— Poate că poveştile astea vi se par ridicole, dumneavoastră, care aţi avut întotdeauna ceva în ce să credeţi ; religia dumneavoastră este foarte deosebită de a noastră, dar ca să înţelegeţi bine ce vă spun eu, trebuie să ştiţi înainte de toate un lucru : aşteptarea persecuţiilor, care pentru cei tineri începeau să se transforme în legendă, era însăşi credinţa noastră...

Pe vremea aceea familia mea era încă neatinsă, aşteptînd în tăcere şi reculegîndu-se toată ziua în rugăciuni. Străbunicul, aşezat pe marele jilţ de abanos prins de perete, cu barba lungă şi galbenă odihnindu-i-se pe genunchi, şi cu sfeşnicul mereu aprins în mînă, era întruparea lui Dumnezeu pe pămînt. Nu se clintea niciodată din acel loc, acolo dormea şi acolo mînca, sprijinind arareori sfeşnicul pe unul din braţele jilţului. Sub scaunul găurit era prinsă o oală de pămînt în care se adunau necurăţeniile trupului ; dar, din pricina foarte puţinei mîncări şi a lipsei de mişcare, străbunicul n-o folosea niciodată. Grija lui era numai să se roage şi să ne lumineze, întinzînd sfeşnicul cînd ne aşezam la masă să mîncăm ; atunci ne privea pe toţi, fii, nepoţi şi strănepoţi, iar uneori ne striga pe nume şi ne povestea snoave cu haz sau citea cu voce tare gazetele străine pe care, în fiece zi, trimitea să i le cumpere. Cînd s-a însurat frate-meu, a băut niţel vin şi a cîntat toată noaptea fără încetare, legănîndu-se fericit în jilţ. A doua zi a murit ;

avea nouăzeci şi nouă de ani. Unde plecaţi ? întreabă brusc Harry Goetzl.

— Trebuie să plec, îmi pare rău dar nu mai pot rămîne aici.

Harry Goetzl îl prinde de un picior şi-i bagă degetele în manşeta de la pantaloni :

— Nu plecaţi, vă rog. Nu mă lăsaţi aşa, singur ! Trebuie să vă termin povestea ; n-o să vă plictisiţi. Vă rog, insistă cu faţa întinsă spre el.

Băiatul se smuceşte de cîteva ori dar nu reuşeşte să-i desprindă degetul, agăţat de stofă ca un cîrlig.

— Ne întîlnim altădată, lăsaţi-mă să plec, lăsaţi-mă, spune cu voce scăzută. Îi pare rău că nu poate rămîne, totuşi prezenţa omului aceluia şi cuvintele lui îi par o piedică de netrecut în calea salvării sale.

— Oh ! nu mă lăsaţi aicea singur, cu nenorocirea mea, lăsaţi-mă să v-o spun, măcar compătimiţi-mă, continuă Harry Goetzl privindu-l cu ochii împăienjeniţi de lacrimi ; i-a dat drumul la picior şi-şi împreună degetele într-un gest de supusă rugăciune.

— Bine, am să mai rămîn puţin, şopteşte băiatul după o pauză lungă, dar vorbiţi încet, foarte încet.

— O, vă mulţumesc, vă mulţumesc ; aveţi un suflet bun şi generos, izbucneşte Harry Goetzl strîngîndu-i amîndouă mîinile.

— Încet, încet, zice băiatul, nu vorbiţi aşa tare.

Brusc, celălalt îşi acoperă gura, într-o chicotire nervoasă :

— Iertaţi-mă. Încet, nu-i aşa ? adaugă cu un glas aproape neauzit. Deci străbunicul a murit. După funeralii, rabinatul i-a revenit bunicului, care îmbrăcă sutana neagră şi se sui în jilţ ; de acolo ne-a binecuvîntat şi ne-a spus că mai simte încă în braţele şi speteaza scaunului căldura răposatului. De atunci, tata a devenit rabin şef, eu şamaş iar doi veri de-ai mei au fost avansaţi cantori.

În cele din urmă izbucni războiul. Din Germania soseau în fiecare zi veşti tot mai sigure despre schingiuiri şi persecuţii mortale împotriva rasei noastre, iar atunci bunicul hotărî să meargă să pătimească alături de ei. L-am desprins de pe zid şi l-am transportat la templu pe care voia să-l mai vadă o ultimă oară ; apoi l-am suit în căruţă cu toate podoabele, sfeşnicele, sulurile de legi şi l-am acoperit cu perdele şi boarfe, pornind-o spre graniţă. În urma noastră venea toată comunitatea care îşi căra lucrurile cu mijloace improvizate ; construiseră care cu roţi de automobil şi de bicicletă şi le trăgeau, pe rînd, cu braţele ; alţii, care aflaseră veştile înaintea noastră, îşi cumpăraseră măgari şi catîri şi-şi împachetaseră lucrurile de cîteva luni. Umblam noaptea pe întuneric : urmam drumurile şi trecătorile pe care bunicul ni le indica în tăcere, cu degetul, din înaltul jilţului.

— După graniţă au început violenţele şi omorurile ; cîteva familii au rămas sub carele răsturnate în mijlocul drumului. Erau nişte morminte stranii la vedere ! Măgari răsturnaţi cu picioarele slăbănoage în sus şi roţi care continuau să se învîrtă ; ăsta le-a fost mormîntul ! Noi călătoream prin pădure şi nimeni nu ne-a descoperit, dar a trebuit să lăsăm pe drum căruţa şi podoabele ; roţile de cauciuc le montasem la jilţul bunicului care ţinea pe genunchi cufărul cu lucruri sfinte, singurul care ne mai rămăsese şi pe care nu voiam cu nici un preţ să-l părăsim. În anul acela de peregrinări ne-au murit de oboseală, de diaree sau ucişi de boală, douăzeci şi doi dintre ai noştri ; alţi doisprezece au rămas în lagărele de concentrare din Cehoslovacia şi şapte au fost arşi cu aruncătoarele de flăcări. Nimeni însă dintre rudele mele directe n-a murit, deşi, de mai multe ori, atît tata cît şi bunicul s-au oferit să fie omorîţi în locul celor mai tineri. Călătoria a continuat, încet şi tot mai ferit prin păduri, coline şi grote foarte înalte, pînă am ajuns în Polonia ; acolo am găsit rude de-ale noastre care, mai organizate decît noi, pregătiseră ascunzători şi vizuini ; bunicul a fost atîrnat într-o uriaşă butie goală ce servea şi drept templu ; eu, fraţii mei şi părinţii am locuit fiecare pe cîte undeva. Dar o bună parte din an eu rămîneam în templul săpat la zece metri sub pămînt ; era o galerie lungă şi îngustă, pe care confraţii noştri polonezi o construiseră special pentru ritualuri şi îngropăciune. Îmi amintesc că în fiecare sîmbătă noapte credincioşii din tot oraşul fugeau din ascunzişurile lor şi veneau în galerie, tîrîndu-se în patru labe unul în spatele celuilalt ; fiecare avea o nişă a lui în care să se aşeze, iar în nişă, cărţile de rugăciuni şi sfeşnicul de familie.

De sărbătorile Paştelui l-am dus şi pe bunicu acolo, cu mare trudă pentru că jilţul se hîrşîia de pereţi şi se înţepenea în lut. Pînă într-o

zi cînd subterana a fost descoperită și aruncată în aer, cu toată lumea dinăuntru. Prin crăpăturile butiei, eu, bunicul și tata am văzut explozia și norul întunecat de pămînt care s-a înălțat din templu. Cînd s-a făcut iarăși liniște m-am dus să depun pe ruine un sfeșnic și am scris pe pămînt, cu litere mari, cuvîntul „shalom“ adică pace ; apoi am coborît iarăși în butoi și m-am alăturat familiei care o săptămînă întreagă s-a rugat, fără să mănînce și fără să doarmă.

Cînd s-a terminat războiul ne-am întors ; bunicul a refuzat să luăm trenul și a vrut să se întoarcă înapoi în același chip în care venisem ; dar după cîțiva kilometri un rabin englez ne-a dăruit un camion și am continuat drumul cu el. Eram osteniți, slabi și nemîncați, dar în scurt timp ne-am înzdrăvenit și ne-am reluat viața de altădată.

În acest moment începe necazul meu. De mai multe zile îl observam pe bunicu, care seara, din cînd în cînd, trăgea sfeșnicul pufnind și-l sprijinea de scaun ; treaba asta s-a repetat tot mai des pînă într-o zi în care el a declarat că n-o să ne mai lumineze masa pentru că îl doare și-i înțepenește brațul ; astfel, o vreme sfeșnicul a stat pe brațul jilțului. Văzînd că toată familia, chiar și tata, era de acord, n-am zis nimic, deși lucrul era ciudat și potrivnic tradițiilor noastre. Mai tîrziu a propus să folosim pentru luminat petrol sau gaz ; nimeni n-a avut nimic împotrivă și de atunci sfeșnicul a fost stins și înlocuit cu o lampă cu gaz, cu un singur fitil, atîrnată deasupra mesei. Mai trecură cîteva zile și într-o seară, întorcîndu-mă de la templu, văd că în-

locuiseră și acel tip de lumină și toată casa strălucea de becuri.

„Cum asta ? l-am întrebat pe bunicu și m-am aplecat ca întotdeauna să-i sărut veșmîntul.

„Se vede mai bine, și-și întoarse iarăși privirile la mica *Biblie* pe care o ținea deschisă dinaintea lui.

„*Biblia pe* care o citești nu spune de becuri“, reluai, tulburat de răspunsul lui. El mă privi încă o dată și strînse ochii zîmbind, fără să vorbească ; apoi își reluă lectura. În ziua următoare am rămas pînă noaptea tîrziu la templu să mă rog pentru biata lui minte, răvășită de ororile războiului ; cînd am intrat în bucătărie am zărit între cutele sutanei o minusculă oglindă pe care se grăbise s-o ascundă ; la început n-am luat seama la acel amănunt dar dimineața mi-a revenit în minte, ca o săgetare ; bunicul își scurtase barba și și-o vopsise blondă ; tot așa și tata și frații mei ; unii și-o făcuseră scurtă și blondă, alții neagră tip cioc, alții și-o tăiaseră de tot ; mama și surorile mele, urmînd exemplul bărbaților, aveau fiecare altă pieptănătură și altă culoare de păr. Zi de zi noi întîmplări tulburau familia și însăși credința mea. Becurile au fost din nou înlocuite cu tuburi lungi cu neon care răspîndeau o lumină orbitoare. Au fost aduși zugravi, tîmplari, tapițeri, și casa a devenit de nerecunoscut. Bunicul renunțase la jilț și la sutana neagră pentru un fotoliu comod de piele și un halat de atlaz ; mai mult, își cumpărase o mașină de ras electrică și în fiecare dimineață se rădea cu ea. Într-o după-masă, tremurînd de febră și de tulburare, mă ghemuisem pe un scaun să-mi

plîng nenorocirea ; simţeam cum păcatul lor pune încet, încet stăpînire şi pe mine, măcinîndu-mi rezistenţa şi credinţa. Toţi mă luau în rîs şi în fiecare zi, pe cînd îmi aprindeam sfeşnicul ascuns în dosul chiuvetei, bunicul mă privea zîmbind fără să scoată o vorbă. Aşadar stăteam pierit pe un scaun şi simţeam nevoia unei rugăciuni ; lîngă mine, pe fotoliu, era *Biblia* bunicului. Am luat-o şi am început s-o răsfoiesc ; căutam un pasaj din Tînguiri, care mă îmbărbătase în ultima vreme, dar uitîndu-mă printre foi am văzut un lucru cumplit. (Harry Goetzl vorbeşte cu agitaţie strîngîndu-şi nervos obrajii.) Între pagini, lipite deasupra versetelor, alături de numele Profeţilor, erau fotografii de femei şi bărbaţi goi, avîntaţi în dansuri obscene. M-am repezit la templu dar l-am găsit închis ; atunci am alergat pe străzi şi după două zile m-am întors acasă pradă febrei şi delirului ; i-am strigat pe Profeţi, pe Ieremia, pe Ezechil, pe Ilie, pe toţi, dar nici ei nu mi-au răspuns. Aşa am rămas singur. Am înţeles că Dumnezeu era o cometă ivită pe cer, minunată şi tainică, cea mai frumoasă dintre toate cometele ; dar ca toate celelalte şi ea îşi încheiase drumul, ne amăgise şi apoi se stinsese ca o piatră, în întuneric.

Harry Goetzl se ridică în picioare şi merge cu paşi mari pînă la capătul cornişei ; apoi se întoarce şi luîndu-şi pălăria din colţul în care o agăţase o mîngîie cu grijă, privind fix înaintea lui.

Două pisici care miorlăie una peste alta pe vîrful statuii cad cu un bufnet în piaţă şi fug iute sub o poartă unde-şi reiau cîntările amoroase.

— Atunci nu mai locuiţi cu ei ? întreabă după o clipă băiatul. Tot timpul n-a făcut altceva decît să-şi plimbe privirea de la ferestrele întunecate ale bisericii la grămada de moloz care urcă din colţul pieţii pînă la portiţă. „Poliţia aşteaptă să se lumineze, gîndeşte. Poate în clipa asta se hotărăsc să intre. Oricum eu rămîn aici să-i văd. Dacă sînt negri trag înainte să aibă ei timp să intre ; Edera doarme acolo.

— Locuiţi singur ? întreabă deodată băiatul.

— Am o cameră cu chirie. Singurele lucruri ale templului pe care am reuşit să le iau cu mine sînt instrumentele şi unguentele pentru circumcizie. Din cînd în cînd mă mai cheamă cîte cineva, adaugă, şi-şi scoate degetele din perciuni pentru a şi le şterge de barbă.

Brusc o fîşie de lumină îi cuprinde din spate şi le lungeşte umbrele pînă pe zidurile de pe partea cealaltă a pieţii. Băiatul îşi scoate pălăria şi se lungeşte de-a curmezişul cornişei.

— Puteţi să cădeţi aşa, exclamă Harry Goetzl şi-l înşfacă de haină. Trebuie neapărat să plecaţi ?

Lumina coboară dintr-o lucarnă largă care se ridică în spatele palatului, deasupra caselor de pe străduţă ; pereţii sînt de lemn iar pe acoperişul ascuţit şi strîmb e înfipt un paratrăznet care are forma unui cap mare şi bubos, cu părul zbîrlit ca o creastă de pupăză. Unul din pereţi e tăiat de patru ferestre mari, despărţite de subţiri cariatide de lemn, cu sînii atîrnînd, sprijinind streaşina. În cameră, în jurul unui samovar strălucitor aşezat pe un trepied, sînt divane şi fotolii pe care stau tolăniţi bărbaţi şi femei ; una dintre femei mişcă în sus şi în jos barba pe care

şi-a legat-o de bărbie, făcîndu-i pe toţi să rîdă, iar un bătrînel, îmbrăcat numai în maiou şi izmene, umblă în mîini în jurul samovarului, fără să atragă totuşi prea mult atenţia celorlalţi, absorbiţi cum sînt de femeia cu barbă.

— Cine sînt ? întreabă băiatul şi se ridică în picioare ca să vadă mai bine. Mîinile încă îi mai tremură iar sudoarea i se prelinge pe degete în picuri mici.

— Sînt intelectuali şi stau de vorbă, spune Harry Goetzl întorcîndu-se pentru o clipă să privească. Îi cunosc numai din vedere.

— Eu am urcat de multe ori sus acolo dar nu i-am văzut niciodată înăuntru ; credeam că e un luminator.

— Vin numai noaptea ; este clubul lor, explică Harry Goetzl şi dă din cap cu un zîmbet larg. Au uneori nişte manii ! Unul din ei, ăla care umblă în mîini, e coreligionar cu mine ; toată viaţa n-a făcut altceva decît să studieze legile gravitaţiei. Cînd îl văd îmi dă întotdeauna o invitaţie pentru seratele astea. Chiar trebuie să plecaţi ? adaugă întors spre băiat care s-a îndepărtat cîţiva paşi. Dar băiatul nu-i răspunde ; aleargă repede de-a lungul cornişei şi sare pe cea vecină fără să se mai uite îndărăt. Nu-i pasă de pietrele care cad în piaţă, nici de zgomotul pe care-l stîrneşte ; nu poate să uite imaginea părului scurt şi a furoului palid al Ederei, cînd fata s-a întins să-l privească. „Cu siguranţă că s-au dus, pe partea cealaltă sau prin ferestre, şi eu n-am putut să-i văd“, repetă cu buzele strînse ; coboară pe o scară fără balustradă care se cască dintr-un zid pe jumătate tăiat. Cînd ajunge la

grămada de dărîmături de lîngă zidul palatului, o apucă de-a lungul ei şi se strecoară pe lîngă peretele interior pînă la poarta de cărămizi : în cameră domneşte aceeaşi linişte şi aceeaşi lumină de dinainte ; Edera stă tot acolo, aşezată pe pat, şi-l priveşte cu ochii plin de mirare.

— Edera, sînt eu, şopteşte, agăţat de spărtură. Revolverul din mînă străluceşte odată cu îmbrăcămintea fetei.

— Dormi, Edera, eu mă duc să-mi caut prietenul !

Din amvon răzbate o uşoară scîrţîială iar el se trage îndărătul uşorului, cu pistolul îndreptat într-acolo ; după o clipă scoate iarăşi capul, îşi învîrte privirea în jur şi zîmbeşte.

— O, Edera, nu sta aşa să te uiţi, acoperă-te bine şi dormi, îi spune cu voce joasă.

Agăţîndu-se de cărămizi se lasă să alunece de-a lungul nivelului pardoselei şi-şi dă drumul pe taluzul de dedesubt ; apoi, cu urechea la pîndă, se strecoară pe sub micul portic de pe o latură a străduţei, ferindu-se de lumină ; reflexul ce răzbeşte din piaţă se răsfrînge pe pîntecul crăpat al unei damigene şi aprinde vîrfurile cioburilor care se ivesc din grămezile de gunoaie.

— Vino, aici e curent şi intră şobolanii, spune Leopolda, strîngîndu-se în capotul cu mărgele şi pene jumulite. Tu eşti chiar nepotul Adelei, nu-i aşa ? Vorbeşte cu mîna la gură, de parcă ar vrea să şi-o ascundă.

— Da, v-am vizitat vara asta, explică băiatul şi împinge la perete ciucurele clopoţelului ; aşteptase foarte mult pînă ca femeia să vină să-i

deschidă și se întrebase de mai multe ori dacă or mai fi în casă.

— Mi-amintesc, mi-amintesc, spune Leopolda tot cu mîna la gură. Sîntem năpădiți de necazuri și se înmulțesc pe zi ce trece, continuă ea, întorcîndu-se să-și șteargă mîna. Hai înăuntru, să închid ușa. Ce faci de umbli la ora asta ? Eu și Massimino tocmai adormisem, adaugă după o pauză.

— Trebuie să vă vorbesc, dumneavoastră și lui Massimino despre un lucru important, spune băiatul și o urmează în coridor ; zărește rochia femeii ieșindu-i de sub capot și se întreabă de ce l-o fi mințit.

— Trebuie să ne vorbești nouă ? întreabă Leopolda fără să-l privească în față. Te-a trimis Adele ? Nu se poate, e aproape dimineață !

— Nu, nu m-a trimis nimeni, o întrerupe băiatul, am venit să vă rog un lucru important.

— Un lucru ? Sînt chiar curioasă. Massimino ! strigă tare și deschide ușa de la cameră ; odaia e impregnată de un miros acru ca de lămîie.

— Nu striga așa, se văicărește Massimino, și rîcîie păturile încercînd să se ridice ; burta, și mai umflată, îl împiedică pe băiat să-i vadă chipul.

— Cum mă mai dor urechile, cum mă mai dor ! îi dă el înainte și, înșfăcînd paharul gol de pe noptieră, și-l răstoarnă cu mare greutate pe buze.

Papagalul stă cocoțat pe muchia căpătîiului și se foiește sub aripă, șuierînd și bolborosind. Leopolda aleargă la el și se grăbește să-l acopere cu o cîrpă udă pe care a cules-o dintr-o găleată.

— Uite-l pe nepotu' lui Adele, strigă iarăși.

— Scorpia naibii ! murmură Massimino cu cearceaful în gură ; femeia l-a auzit și se apleacă să-l ciocăne cu încheieturile degetelor pe chelie :

— Bețivan nesătul, burtă umflată, îi șuieră la ureche ; apoi continuă să strige arătînd cu degetul spre băiat : A venit nepotul lui Adele ! Ăla care a fost să te vadă astă vară.

— Liniște, e noapte, lumea doarme, bodogăne papagalul pe sub aripă.

— Stai cuminte Loreto ; are temperatură, spune Leopolda și se apropie să-i pună mîna pe ciocul care iese afară de sub cîrpă.

— Liniște, e noapte, lumea doarme, repetă pasărea întorcîndu-se, cu o săritură, spre perete.

— Are febră, delirează, se agită Leopolda fără să-i pese de Massimino care se căznește în toate chipurile să ridice capul ; burta i se prăvale în toate părțile și cînd ridică genunchii, i se revarsă pe piept cu o bolboroseală nedeslușită.

— La vremea asta are mereu nițică febră, continuă.

— Ce vrea ? întreabă Massimino care a reușit să se agațe de marginea căpătîiului.

— Nu știu, zice că trebuie să ne vorbească.

— Da, trebuie să vă vorbesc, intervine băiatul care trecuse de cealaltă parte a patului și se aplecase să-l susțină.

— Dumneavoastră sînteți fratele bunicii mele și cu siguranță că o să mă ajutați.

Gura lui Massimino emană o suflare rece și acră, mirosind a sulf și a pămînt gras ; stînd lîngă el așa, băiatul vede că are mustățile lipite și ochii dintr-o sticlă subțire și transparentă pe

care sînt pictați irisul și pupila. În mîini poartă mănuși subțiri de ață roz și chiar fața și gîtul îi sînt înfășurate într-un tifon de aceeași culoare.

— Să te ajutăm ? reia Leopolda, zău că nu știu cu ce te-am putea ajuta noi ; sîntem niște bieți bolnavi.

— Chiar așa, sîntem căptușiți, se smiorcăie Massimino, acum se molipsește și Loreto, bietul animal ; Leopolda, ar trebui să-i dai drumul, nu-i omenește să-l umplem de toate bolile noastre.

— Nu pot să-l las, dragu de el. Nici n-ar ieși bine pe fereastră că l-ar și mînca un șobolan. Nu mai e obișnuit cu lumea Loreto al nostru, cum iese din cameră are ameţeli și cade jos, tu știi ; de altfel el preferă să rămînă aici, cu mine.

La vorbele și mîngîierile ei, animalul țipă ușor, tot cu fața la perete.

— Nu știu ce-o fi avînd zilele astea, stă mereu cu coada la mine ; s-a schimbat, nu mai e drăgăstos ca altă dată. Din cauza febrei e așa de agitat, adaugă și o lacrimă i se lipește pe obraz.

— Taci, Leopolda, nepotul Adelei a zis că trebuie să ne vorbească, gîfîie Massimino. Tu îi dai înainte cu gura și el nu poate spune nimic. Dacă n-aș fi așa slăbit l-aș da afară pe Loreto. Nu ți-e rușine, aici în fața mea ? N-ai pic de rușine ? Înainte barem te duceai dincolo, pe dormeză, să faci chestiile astea. Vocea îi e plină de mînie și izbucnește țipătoare, dar ochii îi stau nemișcați, fără nici o cută, iar chipul îi rămîne cufundat în pernă, într-o expresie liniștită și surîzătoare. Da, dragă, continuă întors spre băiat, cu ani în urmă eram gelos, acum nu mai sînt, chiar dacă ea a ajuns să-i dea de mîncare și să-l culce cu mine. Loreto s-a plictisit de ea, stă aici numai din obișnuință. Au trecut frumoasele vremuri ale dragostei, acum Leopolda are și ea o vîrstă.

— Nu-i adevărat, îl întrerupe femeia cuprinsă de furie și-i trage cîteva peste cap, nu-i adevărat, nu s-a plictisit de mine. Are febră și i se învîrte capul, săracu ; iar tu ești un clevetitor și un răutăcios. N-a fost niciodată nimic vinovat între mine și Loreto.

— Ba tu ești clevetitoare și răutăcioasă ; dar e frumos să te duci alături și să închizi ușa cu cheia ? răspunde Massimino acoperindu-și capul cu mîinile.

— Am spus că trebuie să vă vorbesc, intervine grăbit băiatul pentru a pune capăt neașteptatei și neplăcutei scene.

— Uite, am vorbit și-acum mor de sete, se tînguie Massimino. Fii bun, băiete, du-te și-mi adă un pahar cu apă, fie și numai jumătate.

— N-ai voie să bei, Massimino, insistă femeia, aplecată lîngă obrazul lui. Dacă mai bei chiar și numai o picătură trebuie să chemăm doctorul.

— Mi-e gura plină de praf, Leopolda.

— Cu apa o să fie și mai rău, încearcă să nu te mai gîndești. Vezi ? Trebuie să-l ascultăm pe nepotul lui Adele.

— N-aș fi vrut să vin la ora asta, spune băiatul scoțîndu-și pălăria, dar credeam că nu v-ați culcat.

— Noi sîntem totdeauna acasă, sînt ani de zile de cînd nu mă mai mișc, spune Massimino.

— Voi sînteți neamurile mele, m-ați putea ține aici cîteva zile. Trebuie să stau ascuns pentru că

mă caută poliția ; nu știu unde altundeva să mă duc.

— Aici ? Da ce, n-ai familie ? îl întrerupe Leopolda.

— Tata a murit acum două luni și, pe urmă, nu pot să mă ascund acasă, acolo o să mă caute întîi și întîi. De-aia m-am gîndit să vin la voi, nimeni nu știe că sîntem rude. Doar cîteva zile, pe urmă plec.

Massimino se întoarce spre femeie și o vreme se privesc în tăcere ținîndu-se de mîini.

„Ce-i costă pe ei, se gîndește băiatul, nimeni nu-i cunoaște ; cui o să-i dea prin cap să mă caute aici ?" În acest moment ceilalți doi încep să vorbească foarte aproape unul de altul, să nu fie auziți ; Leopolda ridică mereu ochii, îl privește îndelung și-și plimbă degetele pe capul bărbatului, sprijinit de sînul ei, cu fața întoarsă ; hîrșîitul unghiilor răsună în țeastă ca un bîzîit de muscoi într-un loc închis. Papagalul, care n-a încetat să fluiere de pe muchia patului, aruncă jos cîrpa cu o gheruță și coboară ca să se bage între ei, bolborosind încet ; cînd ridică ochii Leopolda, se întoarce și el să se uite, cu pleoapele lăsate, înfoindu-și creasta.

— ...să-l consultăm pe doctor, spune Leopolda ceva mai tare și Massimino își scutură urechea, în semn de repros ; apoi reîncepe să gesticuleze cu însuflețire, dar cu fața mereu senină și nemișcată.

— Numai cîteva zile, repetă băiatul. Gesturile lor, privirile femeii și ale papagalului sînt un refuz tacit, asta pricepe el ; totuși nu e sigur : gesturile alea ar putea însemna și o discuție intimă la care nu vor să asiste el ; sau, poate, sînt într-adevăr o înțelegere tacită ?

— Am văzut că aveți camere goale, spune evitîndu-le privirea.

Liniștea dintre cei doi sporește ; au încetat să-și mai facă semne și să-și vorbească la ureche ; acum stau nemișcați schimbînd uneori cîte o privire. Massimino își mișcă mîinile pe cearceaf făcîndu-l să tresară pe papagal care stă într-un picior ; deodată animalul dă drumul pe cearceaf la un lung excrement și se retrage tremurînd sub aripă ; Leopolda culege excrementul cu o lingurită și-l aruncă în oala de noapte de la picioarele ei cu un gest indecis și prelungit.

În sfîrșit Leopolda rupe tăcerea :

— Tu nu știi în ce situație sîntem noi ? spune fixîndu-l în ochi ; glasul ei e nervos și patetic ca și cum întrebarea i-ar fi cerut un mare efort. Într-adevăr, după ce a rostit-o, își face de lucru fără rost și febril, în jurul noptierei și a rămurelei de măslin prinsă într-un colț.

— Știu că ați murit, șoptește anevoie băiatul, dacă la asta vă referiți.

— Nu spune vorba asta, strigă Massimino cu un vaiet.

— Da, spune calm femeia, eu am părăsit lumea asta acum opt ani, la șaisprezece ani după ce s-a stins Massimino.

— Ea e încă verde, vezi ? adaugă Massimino, după o pauză. De-abia dacă are pielea nițel scofîlcită, deși pe dinăuntru e goală, ca și mine, continuă.

— N-am de ce să mă plîng, umezeala mormîntului n-a pătruns prea tare, spune Leopolda apăsîndu-şi pieptul.

— În schimb eu am pielea toată numai crăpături, doctorul a trebuit să mă coasă de mai bine de o sută de ori, nu-i aşa, Leopolda ? Sînt cusut din cap pînă în picioare.

— S-a chinuit tare, săracul, deşi doctorul lucrează foarte uşor.

— Sînt cusut tot, de asta am bandajele ; dar doctorul le-a făcut foarte atent, zici că e piele, şi totuşi e numai pînză şi tifon. Pielea m-a lăsat prima, odată cu ochii şi cu părul ; de obicei astea cad mai întîi. Şi pe ele mi le-a făcut doctorul, le-a făcut pentru el, pentru mine şi pentru Leopolda.

— Massimino, n-ar trebui să-i spunem toate astea, doctorul ne-a rugat atîta să nu vorbim de ele.

— Adevărat, ai dreptate, dar el nu mai e copil şi poate să ştie.

— Dar el poate nu ştie că mai toate mormintele sînt goale, îl întrerupe Leopolda. Trebuie să ştii, băiete, că Massimino a avut o aventură mai lungă şi de multe ori le cam încurcă. Se aşază pe pat bătînd cu degetele pline de inele în margine. Trebuie să ştii că aproape toate mormintele sînt goale. Cînd oamenii sînt îngropaţi încep să se descompună şi să afle că sînt acolo, înăuntru ; află asta deoarece carnea care se descompune e plină de întîmplări din viaţa asta pe care nu le poţi părăsi pe dată. Nu toată lumea se resemnează să stea în pămînt. Unii scot

capacul, ies afară, îşi iau cu ei oasele şi cîtă piele mai au, iar cînd ajung acasă, o pun cap la cap şi o aranjează cît se poate de bine. Mai sînt şi de-ăia care n-au ambiţia să trăiască şi rămîn acolo, să putrezească de tot, şi-i lasă pe alţii să se fîţîie încoace şi-ncolo.

— Spune-i de noi şi de mormînt, intervine Massimino, şi-i arde femeii o palmă pe burtă, fluturînd-o ca pe un drapel de carton.

— Taci, Massimino, îl ceartă ea. Da, noi aveam, din fericire, cavoul nostru, prin testament ; acolo, sigilaţi în două sicrie, unul de lemn altul de zinc, groase şi fără nici o crăpătură, ne-am putut păstra pielea în condiţii bune. Mai rău e de cei care se îngroapă în pămînt. Marea majoritate se descompun în cîţiva ani, cu ploaia şi cu scursorile vecinului. Unii mai izbutesc să iasă, dar cu nesfîrşită trudă ; trebuie să se adune într-o pungă, dar punga se udă şi se rupe şi atunci trebuie să se mai adune o dată. Alţii se întorc înapoi, în pămînt, pentru că pierd multe bucăţi pe drum ; se întorc înăuntru şi se resemnează să-şi trăiască puţina carne care le-a mai rămas. Cum ţi-am spus, sînt şi de-ăia care n-au ambiţie de loc şi rămîn acolo, nerăbdători s-o sfîrşească de tot. Alt inconvenient pentru noi, morţii, mai e să ne găsim o casă. În general, cînd cineva avea casa lui înainte, se întoarce acolo, dar poate s-o găsească ocupată de alţi chiriaşi care-l aruncă afară şi nu-i dau nici măcar o cameră unde să se îmbine şi să se aranjeze ca restul corpului să-i trăiască în linişte şi pace. Noi am avut noroc şi în privinţa asta. Casa nu

fusese încă vîndută şi, cînd au sosit cumpărătorii, am spus că am cumpărat-o noi. Dintre rude, în afară de tine, n-am mai văzut pe nimeni şi ne pare bine ; nu vrem să vedem pe nimeni, avem nevoie de toată pacea şi liniştea ca să ne menţinem. Chiar şi micile certuri care mai izbucnesc între noi sînt foarte dăunătoare. Mai mult decît orice avem nevoie ca nimeni să nu ne deranjeze sau să ne tulbure cerîndu-ne lucruri neplăcute, adaugă după o clipă şi dă din cap uitîndu-se fix la băiat.

— Din păcate sîntem năpădiţi de boli, reia Massimino profitînd că ceilalţi doi au tăcut. Eu am rămas cu cea de dinainte, ea a mai căpătat şi altele noi, din cauza lipsei de mişcare şi a corpului nostru gingaş. În primele zile puteam umbla, dar îndată după aceea am început să mă umflu ; îţi trebuie răbdare şi resemnare ; dacă vrei să te menţii trebuie să suporţi toate bolile şi să le îngrijeşti cu mare atenţie ca să nu-ţi pricinuiască alte crăpături. Eu unul sînt plin, repetă, si-şi atinge picioarele, pieptul şi braţele.

— Pe Loreto l-am găsit aici, pe pat, plîngea şi ne striga pe nume, explică Leopolda. Cînd ne-a văzut nu ne-a recunoscut pentru că nu ne aranjasem încă ; ne crescuseră peste tot ciuperci şi mucegai, părul şi ochii ne căzuseră şi dinţii ne ieşeau afară. Apoi a auzit glasul meu şi mi-a sărit pe cap ţopăind ca în vremurile bune. Doctorul a fost foarte drăguţ cu noi, s-a îngrijit el de toate. Ochii i-a făcut din mărgele de sticlă ; i-au trebuit două zile ca să-i picteze, cu o lupă groasă şi o pensulă foarte fină. Apoi a pregătit perucile, mustăţile şi bandajele colorate pentru Massimino. N-a vrut să-i dea cu roşu pe obraji, a zis că nu se cuvine la un bărbat de vîrsta lui ; ar fi părut vicios şi mulţumit.

— Cum aş putea fi mulţumit ? spune Massimino cu un oftat. Clipeşte şi continuă : Încerc să rezist dar nu mă pot numi norocos ca voi, care puteţi umbla şi vă simţiţi uşori. Sînt silit să te umilesc uneori, Leopolda. Iartă-mă dacă sînt cam agitat ; în starea mea, cu soarele de-afară, nu poţi fi mereu vesel, mai oftează o dată şi din ochi îi picură cîteva lacrimi. Obrajii i se udă imediat şi culoarea tifonului se întunecă într-o cută adîncă. Papagalul, care se sprijinea bătînd din aripi pe mîneca Leopoldei, îşi şterge ciocul de masa opacă a părului şi bolboroseşte frînturi de frază cu un viers monoton.

— Aş putea să mă culc şi la bucătărie, spune băiatul cu părere de rău.

— Noi avem nevoie de multă linişte, se grăbeşte să spună Leopolda şi se uită la Massimino care dă din cap consimţind.

— Nu se poate, dragul meu, e dăunător pentru liniştea noastră.

O clipă băiatul nu răspunde nimic. Ca o văpaie fulgerătoare realitatea îi căzuse în faţa ochilor şi-l umpluse de mînie. Unde erau sufletele sfinte ale răposaţilor ? Unde le era bunătatea pentru cei vii ? Unde erau taică-su şi bunicul ? Poate că, mai înţelepţi decît ambiţioşii ăştia doi, preferaseră să rămînă în pămînt şi să putrezească acolo ca să nu tulbure sufletul lumii ? Sau poate la ora asta or fi căutînd şi ei vreo casă ?

Şi-o să vină oare furioşi, să-l gonească pe el şi pe Edera, ca să se boiască acolo în odaie ?

Ridică braţele cu pumnii strînşi.

— A, da, voi aveţi liniştea voastră, tihna voastră, pe voi omul trebuie să vă compătimească, ştiu, ştiu ! strigă.

— Cum mă dor urechile, cum mă mai dor ! mugeşte Massimino. După ce şi-a aşezat mustăţile la loc pe taburet se strecoară repede sub pătură.

— Da, voi îmi povestiţi cîte-n lună şi-n stele, dar ce-aţi făcut pentru mine ? Voi m-aţi adus în situaţia asta ! continuă cu pumnul întins. Mi-aţi umplut capul cu poveşti incredibile şi poate că tot voi l-aţi silit şi pe bietu' Squerloz să se îngroape ca o cîrtiţă într-o vizuină umedă, deasupra canalelor. Voi, cu prezenţa voastră, aţi făcut toate astea. Acum sînteţi mulţumiţi ? Squerloz a murit şi nu mai poate învia din putregaiul care-l înăbuşe. Şi tata a murit, şi bunicu, plin de plăgi, de urla de durere. Acum mă împiedicaţi şi de data asta să scap ; să rămîn doar puţin, o zi sau două, în casa voastră pe care n-o cunoaşte nimeni. Unul din voi m-a ajutat, la Veneţia, dar era un lunatec beat, altfel n-ar fi făcut-o. Asta-i binele pe care-l faceţi voi ; vă construiţi tihna pe spatele celor vii care privesc şi ei în jur, prin văzduh, şi n-au altă pretenţie. V-aţi lipit aici ca rîia, să ne umpleţi pe noi de îndoială şi de îngrijorare, voi cu ochii voştri de sticlă, cu pielea voastră de zdrenţe, cu bolile voastre dezgustătoare.

Apucă revolverul cu mîna transpirată şi trage în burta lui Massimino. Un jet de lichid fumegos

ţîşneşte cu putere din gaură şi se ridică pînă în tavan ; după o clipă burta se dezumflă scheunînd şi dispare cu un ţiuit între păturile patului.

Băiatul rămîne nemişcat, cu ochii holbaţi şi aţintiţi în gol.

— Ucigaşule, ucigaşule, urlă Leopolda şi îngenunchează pe jos cu un scîrţîit de încheieturi. Să loveşti într-un biet mort, fără apărare. Să ne chinui pe noi care nu ne putem apăra. Cine să-l pedepsească pentru crima asta ? continuă să urle. Deodată tace ; tăcerea se lasă în odaie ca un linţoliu rece.

— Tăcere, e noapte, lumea doarme, gîlgîie papagalul cu ciocul deschis în sus.

Băiatul se întoarce brusc şi iese în coridor, bîjbîind cu mîinile în umbră ; pe scări se opreşte o clipă şi-l zăreşte pe doctor, îmbrăcat de culcare, ieşind într-o rînă pe o uşă cu geamurile luminate. Faţa încreţită îi e unsă cu un strat gros de cremă care-i acoperă complet gura şi urechile. De cum îşi dă seama de prezenţa băiatului îşi trage gîfîind batista din pumnul strîns şi şi-o întinde peste faţă cu amîndouă mîinile.

— Pe-asta n-o s-o afle poliţia, zîmbeşte băiatul ţinîndu-şi cu greu respiraţia ; e lipit de o poartă şi aşteaptă ca paznicul de noapte să se depărteze de arcada palatului de vizavi. Omul este luminat din plin de felinarul atîrnat de coloană şi la orice mişcare ochelarii străpung porticurile cu două lungi raze luminoase ; se agaţă de pervazul unei ferestre şi bagă un bileţel pe sub oblon, apoi coboară domol, ridică piciorul

încordat și se suie cu zgomot pe bicicleta lui cu arcuri.

— Leopolda și cu doctorul n-au cum să meargă să le-o spună ; nu-s decît niște simple arătări ; care mereu te amăgesc și mereu te dezamăgesc. Umbre. Memoria străbunilor. Dar încetul cu încetul amintirea faptei lui începe să-l apese și i se infiltrează în urechi și în pupile în fire subțiri și întunecoase. La urma urmei ce mare lucru am făcut ! își spune și traversează strada cu spinarea încovoiată. Paznicul de noapte se află la capătul coborîșului și pedalează dinspre porticuri spre stradă, atingîndu-se de coloane și de platanii de pe trotuar.

După ce scîrțîitul bicicletei s-a pierdut, o pornește de-a lungul șinei de tramvai.

— Cine știe cît o fi ceasul, întreabă cu voce tare și i se pare că dintr-un moment într-altul trebuie să-i bată ora orologiul dintr-o clopotniță.

Băiatul a ajuns la capătul bulevardului mărginit de case sărace și de cîmpuri. Aceea e casa unde locuia înainte ; dedesubt e măcelăria, unde-l aștepta Emanuele, patronul prăvăliei ; îi băga fructele în frigorifer iar el venea, cu pași nesiguri de copil, să le ia înapoi. Și pe cîmp oho, pe cîmp se află sublima fabrică de cafea Tostato Brasil ; pe acoperiș are un coș de fier, înnegrit de fumul cafelei, în chip de pitic care rîde.

Merge repede și depășește gardurile, pînă la peretele coșcovit de unde începe drumul. De ce nu scoate fum acum ? De ce nu umple strada de fum galben, îmbibat de miros de cafea arsă ?

Tot tribul Gealaților lui Bozambo a trăit respirînd zi de zi mirosul ăsta, iar sub coșul cu piticul era hojmelia cu gaură în acoperiș, unde Gealații lui Bozambo își țineau ședințele.

Toate astea se petreceau sub coșul ăsta, la umbra fumului galben, maroniu, roșu închis și roz, în funcție de oră ; și hainele lor miroseau a cafea iar piticul de la Tostato Brasil nu contenea să scoată fum pe gura lui ca o felie de lună, pe urechi, pe nas și pe o gaură din piept. În dosul zidului de la fabrică era căminul unde în fiecare zi soarele se împreuna cu ploaia ; ploua și era soare. Copiii, în cerc în jurul aracilor de viță, cu ghiozdănelele de paie în mînă cîntau ore în șir : „Fie ploaie fie soare dracu n-are supărare" ; apoi intrau în clasă să doarmă pe bănci, aburind vopseaua neagră cu transpirația și răsuflarea lor mirosind a lapte și a zarzavat.

Călugărița adormea la catedră, iar cîte un copil, în loc să doarmă, iscodea printre brațele încrucișate lucrușoarele sfinte, cele de sticlă ondulată, cele de hîrtie și de panglicuțe, puse la expoziție în dulap și acoperite cu celofan. Pînă și acolo ajungea mirosul de cafea ; o lua înainte pe stradă și se cobora peste cîmpuri și grădini ca un strat protector, printre casele cubice, pline de ferestre așezate la rînd, în spălătoriile unde femei grase îmbrăcate în negru și cu cercei ca două inele băteau la izmene peticite, iar în prăvălia de coloniale, tapetată cu borcane de conserve, ședea el, patronul : piticul, El señor Tostato Brasil.

Băiatul traversează cîmpul din dosul fabricii și sare gardul ruginit al unei grădini. N-a mai

fost niciodată pe aici; grădina e năpădită de plante lăsate de izbelişte, răsucite şi strînse de cîrceii viţei sălbatice; pămîntul e acoperit de ferigi uscate din care se ivesc tot felul de lespezi de mormînt şi monumente ţuguiate învelite în muşchi; dincolo de buruieni se înalţă o şandrama de ghips: mîini, chipuri, picioare, înfăşurate într-un desiş de pînză de paianjen şi presărate cu minuscule frunze uscate.

— Trebuie să fie locuinţa unui sculptor, spune băiatul, înfundîndu-şi picioarele într-o grămăjoară de pămînt moale; un timp umblă pe pietre, apoi se aşază între două trunchiuri şi-şi învîrte pălăria în mînă.

— Peste puţin se face ziuă şi mai că m-aş duce la maică-mea să-i cer împrumut nişte bani. Edera nu spune nimic, dar şi ea are nevoie de lucruri de lînă, ca şi mine; e vremea să ne luăm rămas bun de la vară şi să ne îngrijim de paltoane. Dar spune asta numai aşa ca să spună ceva, ca să nu-şi arate stinghereala; înalţă capul şi-şi vîră mîinile în buzunar. Aerul începe să capete miros de dimineaţă şi un vînt uşor şi rece mîngîie vîrful ferigilor.

Flacăra izbucneşte din dosul unei pietre de mormînt şi două lovituri asurzitoare zguduie tăcerea; un liliac îşi ia zborul de pe acoperişul şandramalei şi fîlfîie din aripi într-un zbor trudnic. Băiatul alunecă de pe trunchi şi se răstoarnă încet pe spate; pe fruntea albă, brobonită de sudoare, o gaură mică şi strîmbă priveşte cerul şi varsă şiroaie de sînge şi cheaguri de gînduri nedesluşite.

CĂUTAREA

— În capătul cărei străzi? întreabă Antoine fără să-şi ridice ochii de pe impermeabilul întins pe genunchi; apoi moaie periuţa şi freacă uşor cu ea marginea unei mîneci. Mirosul înţepător de amoniac ce se degajă din sticluţă se răspîndeşte repede în jur şi Fiore, aşezat pe o treaptă, strîmbă din nas.

— Aici jos, chiar în capătul pantei. A trecut prin dreptul luminii aşa că l-am văzut bine, răspunde Fiore, deschizînd braţele.

— Ia zi, îl întrerupe Antoine şi închide sticluţa cu faţa întoarsă în partea cealaltă, n-ai putea să spui ceva mai mult? De pildă cum era îmbrăcat.

— Ce importanţă are? Ca de obicei, ca totdeauna, ce ştiu eu!

— Ca totdeauna?

— Nu mă credeţi că l-am văzut, nu-i aşa?

— Tot ce se poate, mă rog, nu e imposibil, adaugă Antoine privindu-l în ochi.

— Ba l-am văzut! A trecut chiar prin dreptul luminii, dacă vă spun! Eu eram aici în faţa porţii; tocmai coborîsem scările, sunasem la dumneavoastră de cîteva ori şi, văzînd că nu veniţi să deschideţi, plecasem. Tocmai ieşeam pe poartă cînd îl văd traversînd strada. L-am recunoscut pe loc şi chiar l-am strigat.

— Şi ţi-a răspuns? îl întrerupe Antoine şi scoate sulul de cîrpe din mînecă.

— Nu, nu mi-a răspuns şi nici nu ştiu de ce. Eram cel mai bun prieten al lui ; nu mi-a răspuns şi nici măcar n-a întors capul, s-a dus înainte pînă la colţ, încet, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic.

— L-ai ajuns din urmă, îmi închipui.

— Am alergat pînă la capătul străzii şi mai departe, în direcţia lui, dar nu l-am mai văzut. Rău am făcut că nu m-am uitat pe trotuarul de vizavi ; era aşa de întuneric ! Felinarele încep de-abia din piaţă, pe strada aia e numai unul, la intersecţie.

Antoine se ridică de pe scaun şi agaţă impermeabilul de uşa care dă pe terasă ; se priveşte în geam şi-şi potriveşte cu gesturi nervoase părul din jurul cheliei pătate de vopsea.

— Ce oroare ! exclamă, acoperind-o cu mîna. Ai ceva împotrivă să mergem sus în cameră ? Trebuie să-mi aranjez părul ; nu pot ieşi în halul ăsta. Să-l ia dracu pe Zeffirino ! s-a jurat că-i vopsea franţuzească, poftim cum arată !

— N-aţi auzit ce v-am spus ? L-am văzut pe prietenul meu, pe prietenul meu drag, l-am văzut cu ochii mei, îi strigă în faţă Fiore. Nu vă pasă deloc ? Doar îl cunoaşteţi şi dumneavoastră.

— Fiore, dragă, că l-ai văzut pe prietenul tău îmi pasă aşa şi aşa ; la urma urmei nu-i cine ştie ce mare descoperire, mai devreme sau mai tîrziu trebuia să se întîmple.

— Cum să se întîmple ? Dacă a murit acum o lună ! Păi atunci sicriul, înmormîntarea ? Nu pricep, nu mai pricep nimic.

— N-ai ce să pricepi, ţi-am spus, n-a murit de tot, în fond n-a trecut decît o lună şi într-o

lună n-ai cum s-o sfîrşeşti, nici cum să uiţi. O fi făcut şi el ca atîţia alţii, o fi ieşit afară să profite de ce a mai rămas din el. Dacă nu mă înşel, acum o săptămînă ştiai chestiile astea.

— Ştiu, ştiu, dar nu le credeam posibile ; nu-l văzusem niciodată pe prietenul meu pînă ieri. Nu m-am gîndit la ce-mi spuseseţi dumneavoastră.

— Rău ai făcut, şi-l împinge în cameră. Înseamnă că mă crezi nesincer şi asta mă doare foarte, foarte rău.

— Nu, nu, vă cred, nu-i vorba de asta ; numai în clipa aia nu m-am gîndit.

— Şi acum crezi ? îi şopteşte Antoine la ureche. Acum că l-ai văzut te mai îndoieşti ? M-ar durea foarte mult să te mai îndoieşti, e ca şi cum nu m-ai crede sau n-ai avea încredere în sentimentele mele.

— Nici vorbă că vă cred, dar mie mi se pare că nu vă pasă de ce v-am spus.

— Nu că nu-mi pasă, spune Antoine şi-şi trage halatul scuturînd braţul băgat pe mînecă. Vezi, e un lucru care pe mine acum nu mă mai impresionează. La vîrsta ta nici eu nu puteam dormi la gîndul că vine taică-meu mort să mă bată cu biciul pentru că fugisem la Paris sau mai ştiu eu pentru ce ; dar nu l-am văzut nici pe el, nici pe mama, după ce a murit şi ea ; nu şi-au bătut niciodată capul să mă viziteze. După ce mor toţi se fac egoişti, nu se mai gîndesc decît la ei şi nu se străduie deloc să vină la noi. Au casele lor, locurile lor preferate, dar pe la rude sau pe la prieteni aproape că nici nu se duc ; nu prea le pasă lor de noi, Fiore dragule ; după cum nici pe noi nu ne interesează ei. Cel mai bine e să-i laşi

în pace; umble pe unde-or vrea, numai să nu vină să ne bată la cap cu văicărelile lor.

— Dar eu ţineam foarte mult la el, spune Fiore după o clipă, şi mai ţin şi-acum; nu-i adevărat că nu mă interesează, mă gîndesc mereu la el, ştiţi şi dumneavoastră cît de singur sînt acum, fără el. Nu mi-a fost niciodată frică să rămîn singur şi n-am avut niciodată prieteni; acum, cînd el a murit, nu ştiu nici unde să mă duc, nici ce să fac. Ar fi frumos în serile astea, la cinema sau la monument; chiar dacă era cu Edera tot ar fi venit cu mine, din cînd în cînd, sau m-aş fi dus eu la el. Ce frumos ar fi!

— Vă iubeaţi mult, nu-i aşa? întreabă cu voce subţire Antoine, aplecat să cotrobăie sub dulap.

— O! Nu cum credeţi dumneavoastră; am văzut atîtea împreună! El se îndrăgostea mereu de fete pentru că le visa noaptea prin parcuri sau pe lac, şi eu îl luam peste picior; odată am urmărit o fată o lună întreagă pentru că o visa, dar, cînd era momentul, ea dispărea printr-o poartă sau în lumea din piaţă; pînă la urmă s-a îndrăgostit de alta. Avea treisprezece ani pe atunci şi se îndrăgostea de fetiţele de la patinoar, spune Fiore întorcîndu-şi pe dos buzunarele de la pantaloni; apoi strînge frînturile de ţigări căzute pe duşumea şi le împrăştie pe o foiţă mototolită.

— Acum nu se mai îndrăgosteşte de nimeni. Ştii, Fiore, dacă aud vorbindu-se de unele lucruri mă enervez; ţi-am spus: stai liniştit, aşa-i făcută lumea, şi fii sigur că prietenul tău n-o să vină să te vadă sau să te ia la cinema; ar fi mai bine să ţi-l scoţi din cap pentru că nu se

osteneşte el atîta; ai văzut şi tu, nici măcar n-a întors capul, nici nu te-a salutat.

— Nu m-o fi auzit.

— Ba fii sigur că te-a auzit, dar s-a făcut că n-aude. E mai bine să n-ai nimic de-a face cu morţii, dragul meu, sînt toţi nişte răi, nişte invidioşi şi nu mişcă un deget, orice s-ar întîmpla; fiecare are treburile lui şi nu se gîndeşte decît la el; puţin îi pasă de ceilalţi; nu vede, n-aude. Ascultă-mă pe mine, Fiore, nu te mai gîndi; poţi să ajungi să-ţi pierzi şi amintirea frumoasă pe care i-o păstrai.

Fiore termină de lins o ţigară groasă şi se tolăneşte pe divan frecînd un chibrit pe perete.

Priveşte prin fereastră cerul limpede şi rece care treptat şi pe neobservate îşi pierde din culoare.

„La ora asta, se gîndeşte, am porni-o pe străduţa della Misericordia, unde e biserica amenajată pentru locuit şi curtea cu arcade; întîi am trece pe-acolo şi abia pe urmă am merge după fete la cinematograful parohial; dar tot la ora asta am putea să colindăm dărîmăturile de aici de jos şi să ne povestim tot ce-am făcut în timpul războiului; minunatele explozii de petarde şi aventurile cu pistoalele; dar poate dacă el ar fi aici, n-am mai face nimic pentru că s-a terminat şi cu astea. Mă gîndesc la ele pentru că erau frumoase, dar acum nu le-aş mai face; s-a terminat şi pentru mine cu cinematograful parohial şi cu ritualurile Zeului Moloch, n-aş mai avea chef de ele şi chiar dacă le-aş face, n-am mai rîde nici unul.

Ce păcat, mare păcat, de ce nu rîd cînd mă gîndesc la fundul gol şi mare cît doi pepeni care ieşea dintre copaci ? De ce nu mai găsesc nimic de rîs în asta ? De ce nu mai sînt minciuni de îndrugat lui bunicu şi de ce nu mai umblu prin toate sertarele casei cu legătura mea de chei ? Mă întreb ce s-o fi întîmplat cu legătura de chei, cheile cu care deschideam orice ? Le-am pus undeva şi nu-mi aduc aminte unde. N-am să le caut, am să le las unde sînt."

Ţigara pocneşte şi scoate scîntei pentru că tutunul e plin de aţe, de praf şi de fărîmituri ; nici foiţa nu se aprinde iar jarul fumegă în mijlocul scrumului, aprinzîndu-se uşor de fiecare dată cînd trage. În sfîrşit termină şi de fumat şi striveşte ţigara pe jos.

— Aţi mai fost cu balonul ? întreabă, după ce un timp a privit afară pe fereastră ; soarele tocmai a apus căci în odaie pătrunde întunericul şi frigul.

— De cîteva ori, răspunde Antoine aşezat în faţa oglinzii ; pe toaletă lîngă el stau înşirate sticluţe şi tampoane de vată ; ţine în mînă castronelul cu vopsea ; ia tampoanele, le cufundă în castronel, apoi le stoarce şi şi le lipeşte de păr, apăsînd uşor într-o parte sau într-alta, unde e părul mai des, apoi îşi acoperă capul cu o bucată de pînză şi o răsuceşte sul la ceafă. Ce treabă plicticoasă, oftează, dar prefer s-o fac singur ; îmi cunosc eu bine părul ; într-o vreme era blond, de-ai fi văzut Fiore, o frumuseţe !

— Da' de ce vă vopsiţi ? L-aţi putea lăsa aşa cum e.

— Nu ştiu nici eu de ce-l mai vopsesc, nu mai am nici un motiv să continui, dar a devenit o obişnuinţă. Nu mă mai interesează părul vopsit şi cosmeticalele. Într-o vreme erau pasiunea mea, îmi plăceau grozav chestiile astea şi le dădeam mare atenţie. Mă ţineam de întîlniri la Luna Park, chiuiam şi rîdeam la căluşei, dar toate astea nu erau decît prostii, nu mă distram de loc şi plecam de cum ajungeam acolo. Mare prost mai eram, Fiore, să umblu aşa, ca o femeiuşcă oarecare, adaugă îndată şi aruncă pe jos tampoanele ude. Mare prost !

— Atunci de ce-o mai făceaţi ? spune Fiore întinzîndu-şi mîna pînă la măsuţă de unde ia o scoică.

— Habar n-am. Dacă-ţi zic că m-am înşelat, poate n-ai să pricepi ; şi totuşi aşa e. N-am înţeles niciodată prea bine cum m-am născut şi dacă asta e cu adevărat viaţa mea ; nici acum n-o prea ştiu, dar, de fapt nu contează. Ca să fii ca mine trebuie să faci o groază de prostii ; să vorbeşti cu graţie, să fii frumos şi molatec, să fii batjocorit şi fluierat şi în acelaşi timp să te poţi bucura de toate astea ; mie nu-mi plăceau şi totuşi le făceam ; mă luam după ceilalţi, cu rujul şi parfumul. Cînd mă întorceam acasă mă gîndeam la o mulţime de lucruri. Am scris chiar şi poezii, într-o vreme m-am crezut chiar poet, dar şi ideea asta s-a dus tot aşa de repede cum a venit. Am scris unor femei ; scrisori de dragoste, deoarece trebuie să-ţi spun că am fost îndrăgostit de cîteva femei ; totuşi n-am trimis nici una, nu merita osteneala.

— Zic unii că s-ar auzi vuietul mării, spune Fiore cu scoica la ureche.

— Tot ce se poate, eu nu l-am auzit niciodată. De-asta le cumpără toată lumea și important e că toți cred așa. Dar am eu alte lucruri și mai grozave, scoica nu face doi bani pe lîngă ele.

— Vă referiți la balon și la haine ? întreabă băiatul îndepărtînd scoica. Mai aveți hainele alea ? Nu erau prea rupte.

— Se cam destrămase dantela dar am cusut-o bucățică cu bucățică, cu multă răbdare. N-aș putea să mă lipsesc de ele. Fără hainele astea, zborul cu balonul n-are nici un rost ; pentru că hainele sînt ca focul, parcă se lipesc și se fac una cu pielea : atunci încep alte lumi, balonul se ridică, se ridică și jalnicele slăbiciuni din camera asta, vopseaua, toate lucrurile triste, dispar. Nu-i așa ? Sau poate că pe tine călătoria cu balonul nu te-a convins ? În cazul ăsta mi-ar părea foarte rău.

— M-am gîndit și eu la ce spuneți, zice Fiore, m-am gîndit că prietenul meu avea niște idei ale lui ; ținea foarte mult la ele mai ales în ultima vreme. M-am gîndit și mi-au venit în minte o groază de lucruri, de exemplu mina de lignit ; trebuie să fie cu adevărat mumii acolo. Mai cu seamă n-am putut să uit seara în care am mers cu balonul ; nu ne-a adus nimeni îndărăt, dumneavoastră n-aveați cum să-l faceți să coboare. Balonul a coborît singur.

— Chiar așa, dragă. Balonul a coborît singur iar noi am respirat bine și acolo sus.

— La ce înălțime eram ? N-am putut să-mi dau seama.

— Asta nu mai știu, Fiore ; foarte, foarte sus ; fără doar și poate dincolo de orice hotar, dacă n-am fi trecut de toate nu ne-am fi putut întoarce așa.

Antoine se așează lîngă băiat și-și scoate încet pînza care-i înfășură capul.

— Altă dată nu-l mai vopsesc, adaugă ca pentru sine. O să aștept să se ducă vopseaua și-o să ies pe stradă cu părul alb, ca o regină în exil, ah ! Fiore, într-o bună zi am să mor din cauza ta ! țipă deodată și se ridică de pe pat ținîndu-și cu degetele poalele halatului. Apoi se apropie de dulap și-l deschide larg cu un gest unduitor al mîinii. Uită-te aici, și începe să scoată lucrurile din cuiere și să le arunce pe mobilele din jur ; numai fracuri și haine de seară, pelerine largi de catifea și pălării de toate formele între care strălucește un coif plin de capse și paiete. Uite, toate-s ale tale, ți le dau pe toate. Cînd o să te văd lîngă mine, cu pelerina asta și coiful sau cu pălăria cu pene ? Alege, ia ce-ți place, continuă să țipe și se aruncă la picioarele băiatului cu pelerina în mînă. Nu facem nimic rău, Fiore, tu în mantia asta iar eu să mă îmbrac în regină sau în sclav sau în cicisbeu cu peruca cu codiță, cum o să vrei tu. O să coborîm pe trepte, încet, spre bucătărie, și-o să ne suim în balon ; o să cîntăm din flașnetă și-o să dansăm, facem tot ce vrei tu.

— Ce tîmpenii ! exclamă Fiore, și-l aruncă cît colo cu o lovitură de genunchi.

— De ce, Fiore, sufletul meu ? suspină Antoine la picioarele patului ; părul ud îi curge pe urechi și pe obraji iar el și-l trage peste ochi.

— N-aţi înţeles încă ce v-am spus ? Căraţi-vă, nu faceţi pe prostul că vă arunc toate astea în aer. N-am să mai vin pe aici, spune Fiore şi se ridică brusc.

Antoine rămîne să-l privească cu faţa lipită de lespezile mozaicului.

— Chiar nu vrei ? şopteşte după o clipă ; picioarele slabe şi nervoase i se întind de sub halat pînă la dulap.

— Nu, răspunde sec băiatul.

Antoine se ridică în genunchi.

— Bine ! Nu-i nimic. Poţi rămîne dacă vrei, nu-i nevoie să te duci ; facem o cacao, de cîteva zile pe la ora asta mi-e mereu foame ; nu ştiu de ce. Sper că nu te-ai supărat, nu e cazul ; toate astea ţin de prostiile de care-ţi ziceam.

— Sînt chestii jenante, răspunde Fiore, aruncînd eşarfa pe masă.

— Foarte. Antoine strînge repede hainele risipite prin casă şi le înghesuie în dulap fără să le mai atîrne, apoi tufleşte peste ele şi coiful şi închide uşa cu piciorul. Într-o vreme eram obişnuit cu toate chestiile astea, dar acum încep să mă obosească. Vrei puţină cacao ?

Fiore se uită la lumina toaletei : în jur zboară un nor de musculiţe şi de mici molii ieşite dintre haine ; din pricina beculeţelor care se aprind şi se sting, colţul acela îi pare a fi altarul cel mic al bisericii unde stau aprinse lumînările veşnicei preamăriri. Atmosfera din cameră e liniştită şi reculeasă ca pe coridoarele şi confesionalele de lîngă sacristie, unde din întuneric se trece brusc într-o cămăruţă tapetată cu inimioare de argint, cărucioare cu roţi ruginite şi cîrje ; obiecte artificiale, inutile, luminate de candele aprinse mai peste tot. Roţile oxidate au contenit să se învîrtă sub mîinile oamenilor cu şorţ vărgat ca să se oprească lîngă un zid, în penumbra stătută unde pîlpîitul fitilelor izbuteşte numai să învăluie în întunericul din colţuri instrumentele sfrijite şi strîmbe. Cîrjele îşi întind pe podea şi printre scăunele de rugăciune umbrele sucite ale furcilor, iar roţile sînt oasele unui enorm paianjen de muzeu roase de carii. Sînt unghere retrase, ascunse ochilor lumii, slujind numai drept gropniţă pentru scheletele în evantai sau picioarele lustruite ca nişte maşini, nemişcate, de pe tavan.

— Sigur, spune Fiore fără să-şi desprindă ochii de pe toaletă. Aţi spus că au locurile lor preferate, nu-i aşa ? adaugă după o pauză şi se întoarce spre Antoine care scoate becurile din rama de catifea.

— Iartă-mă, dragă, n-am auzit, răspunde Antoine şi se îndreaptă spre uşă. Hai să ne întoarcem în bucătărie, e mai puţin frig decît aici. Eşti drăguţ să mai repeţi o dată ? trece pe lîngă el cu mîna pîlnie la ureche.

— Mai înainte, cînd am vorbit de prietenul meu, aţi spus că morţii au locurile lor preferate, nu-i aşa ? repetă Fiore şi-aleargă pe scări să-l ajungă.

— Da, umblă de colo-colo, ce ştiu eu ; au locurile unde se duceau cînd erau vii ; fiecare are locul lui preferat cum avem şi noi.

— Atunci de ce n-a venit niciodată aici sau acasă la mine ? îl întrerupe Fiore. Lui îi plăcea să vină aici, uneori.

— Chiar așa, m-am întrebat și eu ; credeam că măcar pe aici o să dea, dar nici vorbă. Nu, nu cred să vină, o fi găsit un loc mai liniștit, răspunde Antoine făcîndu-și de lucru în jurul reșoului de pe sobă. Pe urmă mai sînt și treptele astea multe de suit, e o scară foarte abruptă !

— La mine acasă e de ajuns să sune la ușă sau să fluiere, l-aș recunoaște imediat, continuă Fiore rîcîind fotografiile lipite pe geamuri.

— Oricum, nu știu de ce n-a venit. Fiore, morții o duc bine singuri, lasă-l în pace, uită-l, n-ar cîștiga nimic să vină la tine, tu nu mai însemni nimic pentru el. Nimeni nu mai înseamnă nimic, spune Antoine cu un gest vag. Dacă te uiți după balon, poți să renunți, adaugă văzîndu-l că privește pe terasă, e pe partea cealaltă ; e mai puțin vînt acolo.

— Da' dacă într-o zi o să dea nas în nas cu mine pe stradă, o să trebuiască să zică ceva.

— E greu să-l întîlnești, e aproape imposibil. Ce vrei să-ți zică ? o să-ți zică : „Multe salutări", și o s-o ia din loc.

— Tot ce se poate, tot ce se poate, s-ar putea totuși ca el să nu fie ca toți ceilalți, spune Fiore netezindu-și nervos părul. Știți la ce m-am gîndit ? M-am gîndit să mergem să-l căutăm, eu știu locurile care-i plăceau lui, se ajunge ușor.

Antoine se întoarce brusc și scapă din mînă ibricul de pe reșou, care se rostogolește sub sobă :

— Sper că n-ai înnebunit ! Grozavă plăcere ! Să umbli pe afară pe frigul ăsta, pentru un mort !

— Nu veniți cu mine ? Ați putea veni și dumneavoastră, e mai ușor dacă sîntem doi.

— Pe frigul ăsta nu ies niciodată ; știi, eu suport foarte rău frigul, răspunde Antoine ; și se apleacă sub masă să ridice ibricul. Chiar am nevoie de o cacao să mă încălzesc. În blestemata asta de casă e un frig de mori, adaugă el și se învelește într-un șal negru pe care l-a luat de pe șemineu ; aprinde iarăși reșoul, îl încercuiește cu șalul și-și pleacă fața deasupra. O clipă stă așa, fără să vorbească ; în sfîrșit îndepărtează ușor șalul și se întoarce spre băiat :

— Asta nu înseamnă că n-o să vin cu tine.

— Atunci veniți și dumneavoastră ?

— Da, s-ar putea să vin, reia Antoine, dar după aceea va trebui să te porți mai frumos cu mine. Vin numai dacă primești pelerina și coiful, coiful acela minunat. Și o să le primești, nu-i așa ?

În după-masa următoare, cînd Antoine și Fiore ajung la poalele dealului, ceața începe să cuprindă crestele și să coboare în dîre late și cenușii peste crîngurile de salcîmi și de ierburi sălbatice. Partea aceea a dealului e întoarsă spre miazănoapte și toată ziua, chiar și vara, rămîne cufundată în umezeala mușchiului crescut prin crăpăturile pietrelor și în vîntul care suflă de la o grotă la alta prin barăcile pe jumătate prăbușite ale depozitelor de cherestea și de cărămidă refractară.

Antoine își scoate pălăria și cu ochii închiși se apleacă pe sub sîrma ghimpată.

— Nu mai sînt așa tînăr, Fiore, mormăie desprinzînd cu vîrful degetelor un ghimpe agățat de șal, sub blană. În ce locuri m-ai adus ! Asta

e după tine mina de lignit ? Unde-i lignitul, că eu nu-l văd.

— Nu-i aici, e ceva mai sus, explică Fiore, ştergîndu-şi de iarbă noroiul de pe pantofi. Trebuie să mergem mai sus ; acum nu se mai vede poteca, astă vară se vedea, nu era nici sîrma ghimpată. Ce faceţi ? întreabă întors spre Antoine care încă tot nu s-a ridicat şi îşi scutură nervos şalul.

— Nu vezi ? Nu vezi că mantila nu vrea să se desprindă ? ţipă ca un isteric. Ştiam eu, nu trebuia să mă mişc de-acasă ; toată lumea mă persecută, acum şi sîrma asta ghimpată.

— Aici veneam întotdeauna, continuă Fiore fără să-i ia în seamă văicărelile. N-aţi mai fost niciodată pe aici ?

— Ce să fac aici pe frigu' ăsta ? întreabă Antoine pe un ton deodată calm ; îşi mai petrece odată şalul în jurul gîtului şi suflă îndelung în mănuşile de lînă.

— Ajungem imediat, e acolo în spate ; de aici nu se poate vedea pentru că e ascunsă de tufe şi are o intrare mică, îl linişteşte Fiore şi începe să suie pe o potecuţă de pietre presărată cu rămurele uscate şi ude de ploaie. Vara e frumos pe aici.

— O fi, numai că acum nu e vară, se tînguie Antoine şi o ia după el pe potecă clătinîndu-se pe pietrele lustruite.

O ditamai broasca sare din mărăcini şi traversează cărarea în salturi mari, iar ceva mai încolo, în tufişuri, sub o muchie de pietriş amestecat cu pămînt, mişună jivine de noapte, ascunse printre ramurile şi frunzele uscate.

Fiore se cocoaţă pe vîrful unui bolovan mare din mijlocul potecii.

— Aici, spune, lunecînd pe partea cealaltă. Nu-i departe, nu-i aşa ?

— Ajută-mă să mă urc, chiar aici trebuiau să pună piatra asta, bombăne Antoine căţărîndu-se în genunchi. Nu, nu-i departe. Dar de ce au lăsat-o în părăsire ?

— Nu scoteau nimic din ea şi atunci au lăsat-o cum era, explică Fiore şi-i arată o crustă de lignit luată de pe jos ; altele stau risipite în jur, dinaintea intrării pline de crăpături a galeriei. Vedeţi peştii ? Au o groază de peşti de-ăştia mici. O ştiu de la el, adaugă după o clipă de tăcere. El avea şi de-alea cu cai de mare.

— Nu mi-ai spus că o să fie atîta noroi, bodogăne Antoine, e lungă galeria asta ?

— Traversează dealul, dar la un moment dat e închisă, spune Fiore cu mîna în faţa lumînării. Vedeţi grinzile alea ? În timpul războiului, venea lumea şi le lua, din lipsă de lemne. Odată s-a prăbuşit o parte din tavan şi el a găsit în straturile de pămînt un fluture şi un paianjen de piatră. Dorea să le vîndă, dar nu le-a vrut nimeni, nici măcar muzeul. Vorbeşte încet şi se întoarce mereu spre Antoine care îl urmează oftînd şi cu privirile aţintite pe jos.

Pereţii galeriei sînt netezi şi uniformi ca într-un coridor ; de sub grinzile spongioase se preling firicele de apă pe care pereţii le absorb imediat.

— Nu credeţi că l-am putea găsi aici ? întreabă Fiore şi se apleacă să privească în pata

luminoasă aruncată de flacără. Îi plăcea mult locul ăsta, sînt sigur, spune.

— E greu, dragă, ţi-am spus, e foarte greu, nu pare un loc potrivit pentru unul în situaţia lui ; e prea multă umezeală şi umezeala e periculoasă pentru ei. Nu ştiu ce să zic. Îşi trage şalul de sub reverul de blană şi-l înfăşoară strîns în jurul gîtului. Simt şi eu umezeala.

În acest moment galeria se împarte în două coridoare transversale pe care Fiore le luminează mişcînd uşor lumînarea.

— Acolo în fund e uşa de fier, iar în partea asta galeria merge înainte, explică gesticulînd. La mijlocul galeriei ăsteia se deschide alta, rotundă. Ar trebui să se vadă de aici, — adaugă şi păşeşte peste o băltoacă plină de ierburi care împiedică trecerea.

— Dacă mai e şi aşa complicată... spune Antoine, şi se agaţă de braţul lui ca să treacă de partea cealaltă a bălţii.

— Nu e complicată, îl contrazice Fiore ; apropie lumînarea de deschizătură şi o înconjură cu toate degetele. Numai că se vede prost. Apoi îşi dă drumul înăuntru pe genunchi, retrăgîndu-şi degetele din dreptul flăcării ; cîteva clipe rămîne neclintit, cu capul lipit de tavanul încovoiat : în fundul coridorului, la ieşirea într-altă galerie, se iveşte încet, încet chipul palid al băiatului de cincisprezece ani ; o clipă îşi acoperă cu o mînă gura subţire, întinsă într-un zîmbet, dar şi-o retrage îndată.

— Tu eşti ! strigă Fiore cu braţele întinse.

— Ce e ? întreabă Antoine ; Fiore ocupă toată lăţimea coridorului iar el nu poate vedea decît umbrele picioarelor lungindu-se pe pardoseala încovoiată, de-o parte şi de alta a unei fîşii ţuguiate de lumină.

— De ce nu ieşi afară ? Am venit să te văd, amigo, la tine am venit, strigă Fiore. Celălalt stă să-l privească un moment, apoi se retrage brusc ; după o clipă iese din nou şi-şi mişcă degetele în semn de salut, rîzînd încetişor ; în sfîrşit îşi cufundă capul în întuneric şi ultimele îi dispar degetele care se preling, întinse, după colţ.

— Stai, continuă Fiore şi se tîrăşte în genunchi spre galerie ; la întretăiere îl mai strigă o dată şi se opreşte să asculte crustele de lignit strivite de pantofii prietenului ; dar curînd zgomotul încetează iar flacăra lumînării se ridică drept, fără nici o pîlpîire.

— A plecat ? întreabă Antoine şi scapără un chibrit sub blană. E prea multă umezeală, ţi-am spus eu, nu poate să rămînă aici.

— Ştiu eu unde s-a dus ; s-a dus afară, la rîuleţ, galeria asta iese chiar acolo.

— Un rîuleţ ?

— Da, e un izvor aici afară, l-au acoperit de tot ramurile, de-aia nu se vede. Îmi spunea mereu că vrea să mergem acolo, explică Fiore ajutîndu-l să urce. Galeria e mult mai înaltă decît coridorul dinainte şi pot umbla în picioare ; doar pămîntul e mai puţin neted, plin de gropi şi de bălţi.

— Da, îmi spunea că vrea să meargă pe firul apei pînă la capătul dealului ; nu se ştie unde sfîrşeşte pentru că nimeni nu l-a cercetat niciodată ; trebuia să mergem noi dar pe urmă am

uitat. Acum s-a dus acolo, poate pentru că aici e prea umed, cum spuneți dumneavoastră.

— Sigur, dragă, e de mirare și că a venit, spune Antoine care umblă cu mîinile întinse, sprijinindu-se de băiat. Trebuie să-i placă foarte mult locul ăsta ; se vede că e un copil, aerul de-aici e foarte dăunător pentru el. Mai erau o groază de locuri unde putea să se ducă ; de ce o fi venit tocmai aici ? întreabă.

— Poate și-a închipuit c-o să vin să-l caut, nu credeți ?

— Puțin probabil, dragul meu ; o fi venit din întîmplare. Știi, Fiore, nu trebuie să-ți pui prea mare nădejde în ei.

— Atunci, de ce m-a salutat ?

— Așa, nu putea să n-o facă, astea-s situații jenante. De obicei le rezolvă întorcînd spatele și plecînd ; cu siguranță, vor să dea de înțeles să-i lași în pace.

— De ce vorbiți mereu așa ? Eu îl cunosc, e prietenul meu, mai mult decît al dumneavoastră ; o fi ieșit afară din cauza umezelii, nu ca să fugă. De ce să fugă ?

— Sigur, sigur, spune Antoine împăciuitor. Nu mă refer la prietenul tău, spun numai ce știu eu.

Deodată se opresc dinaintea unei crăpături deschise în perete.

— Nu se vedea, nu-i așa ? izbucnește Fiore. Trebuie să fi ieșit pe aici.

— Și aici e foarte umed ; și nu e lumină, spune Antoine privind în jur.

— O astupă ramurile, explică Fiore și o ia înainte prin tufișurile care cresc în jurul micului luminiș înierbat. Deasupra, o încîlceală deasă de

ramuri și frunze uscate împiedică lumina să pătrundă și înăuntru se strecoară numai un reflex cenușiu, limpezit ici-colo de mici pete mai luminoase aducînd a niște ferestre strîmbe cu geamuri opace. Într-un colț, acolo unde pămîntul se îmbină cu lespedea întunecată acoperită de arabescurile fosilelor, clipocește un izvor care străbate iarba în șiroaie repezi. Apa izvorăște dintr-un bazinaș strîmb, săpat în lignit, fără să se vadă exact de unde ; fundul și pereții sînt netezi și compacți, fără nici o crăpătură sau gaură, și totuși apa se revarsă din belșug, se împrăștie jur împrejur și coboară dincolo de luminiș, curgînd leneș.

— Ăsta e rîulețul ; el o fi coborît pe aici, spune Fiore după ce a privit în jur. De-abia mai recunoaște locul, atunci pămîntul era uscat iar apa nici nu se auzea. Se poate intra, nu-i greu, adaugă întinzîndu-i mîna lui Antoine.

— Alunecă, Fiore, nu mă duce pe aici, s-ar putea să-mi rup un picior, se smiorcăie Antoine. Țopăie tremurînd pe pietrele netede și acoperite de mîzgă. E silit să umble cu spatele îndoit, însă chiar și în poziția asta pălăria i se agață mereu în ramurile mai joase și pînă la urmă îi cade în apă.

— Pălăria ! Acum o să i se ducă tot părul, dar nu se poate opri pentru că băiatul îl tîrăște de mînă iar el îl urmează fără să se gîndească la nimic, cu ochii închiși.

— Merg eu în față, puteți să vă țineți de umerii mei, îl asigură Fiore ridicînd cu greu acoperămîntul des și încîlcit. Uneori ramurile se răresc, alteori coboară aproape pînă la apă și,

ca să înainteze, trebuie să le țină ridicate cu amîndouă mîinile.

— Mă chinuiesc foarte tare, Fiore, ține minte asta, continuă Antoine atîrnat de umerii lui.

— Dar nu-i așa greu, era mai rău dacă mergeați în locul meu, răspunde Fiore. Se vede din ce în ce mai prost.

Apa curge de-a lungul pantei, dispare în cotiturile neașteptate ale terenului, cade în adînciturile ca niște căușuri cu fundul neted, iar ei trebuie să traverseze cînd pe o parte, cînd pe alta a rîului, cînd să intre cu picioarele în apă ; pe lături orice locșor e cotropit de vegetația deasă plină de țepi și movilițe de pietre ascuțite.

— M-am udat de tot la picioare, ar fi mai bine să mergi tu singur, reia Antoine cu un glas văicăreț și furios.

— Acum tot v-ați udat, nu mai puteți face nimic.

— Mai sînt și țepi în blestemăția asta, uită-te și tu, sînt zgîriat din cap pînă-n picioare, spune Antoine ; se apleacă să-i arate obrazul străbătut pînă la bărbie de o ușoară urmă de sînge. Pudra a supt sîngele iar vinișoarele care se răspîndesc din zgîrietură par piciorușele unui miriapod strivit pe obraz.

O cascadă mică coboară cîțiva metri pe o lespede de lignit foarte înclinată pînă într-un hău perfect rotund, înconjurat de o fîșie îngustă de iarbă. Fiore se agață de o ramură scurtă și sare jos ; apoi îi întinde mîna lui Antoine care se ține încleștat de mărăcini și nu se hotărăște să-și dea drumul.

— Hai, suiți-vă pe umerii mei, îl încurajează Fiore trăgîndu-l de picioare.

— N-am să pot ! O să cad în apă, am să mă înec ! bîiguie Antoine fără să se uite în jos ; mărăcinii încep să iasă cu rădăcină cu tot din pămîntul moale îmbibat de apă și îi alunecă printre degete.

— Dacă puneți picioarele pe umerii mei o să meargă, și-l prinde de pantofii uzi. În cele din urmă Antoine își dă drumul la mîini și cade ca un bolovan în cîrca băiatului, cu mîinile în sus.

— Va trebui să ții minte cît m-am chinuit, spune ridicîndu-se în genunchi.

În locul acela, cu toate că desișul de crengi e oarecum mai sus, lumina de-abia dacă pătrunde : doar reflexul apei mijește puțin și se împrăștie în jur într-o urzeală de raze reci. Tăul e foarte adînc și cu apă limpede, brăzdat de mici insecte amfibii și de bule de aer irizate. Deodată apa se suge într-un vîrtej ușor și de la fund se ridică un mic sicriu de lemn îndoit, care iese din cercurile apei scoțînd aburi.

— Sicriele de Preț ! exclamă Fiore cu ochii holbați.

— Ce sînt astea ? întreabă încet Antoine. Privește micul sicriu, plin de ornamente și încrustații ruginite, care se apropie de mal.

— Nu știu ce sînt. Îmi spusese prietenul meu că aici trebuie să fie Sicriele de Preț, înseamnă că nu era o poveste, răspunde Fiore aplecîndu-se să-l atingă. La mijloc are încastrată o cruce pe care e gravat cu litere inegale și roase de apă : N. H. Gualtiero de' Loschi — 1621-22.

— Cine o fi ? Trebuie să fie un copil, șoptește Antoine după o scurtă tăcere. Are o groază de ani sicriul ăsta ; a stat mereu sub apă ?

— Vezi, spunea el ; îmi vorbea adesea de Sicriele de Preț ; de-asta voia să vină aici, continuă Fiore mîngîind lemnul vîscos și mîncat.

Suprafața tăului se mai umflă o dată de bule și un al doilea sicriu se înalță în mijloc, șiroind de apă ; spre deosebire de primul, acesta din urmă e un sicriu de dimensiuni normale, complet înfășurat în ierburi și presărat de o puzderie de ciuperci cu pălăria în formă de tricorn.

— Ăla e un bărbat, spune Antoine cu ochii mijiți. Dar nu se poate vedea bine.

Într-adevăr, în loc să urmeze ca celălalt cercurile apei care se lărgesc apropiindu-se de mal, acesta rămîne în mijlocul tăului, și se învîrte încet pe loc.

Fiore culege din mărăcini o bucată de lignit și o aruncă pe capac ; din lemnul ascuns se ridică un scîrțîit ușor iar lignitul se cufundă deodată în ierburile moi.

— Atunci nu era o scorneală, repetă privind fix înaintea lui.

— Nebuni mai erau și ăia de pe vremuri, să-și facă cimitir sub apă, izbucnește Antoine.

Împinge cu un picior sicriul tras la mal ; sicriul o pornește, legănîndu-se, spre celălalt mal pînă îl atinge cu muchia ; îndată după asta amîndouă se scufundă și dispar într-un clocot tăcut.

— Ia uite ! Acum intră la loc, continuă Antoine cu un zîmbet. Ieșiseră să ia aer.

— Unde s-o fi dus ? Nu mai e nimic aici, a dispărut și rîulețul, exclamă Fiore.

— Asta nu mai știu, dragă Fiore, dar ar trebui mai degrabă să găsești un drum ca să ieșim din mărăcinii ăștia, spune Antoine și se învîrte în jurul tăului privind printre ramuri. Nu se mai vede aproape nimic.

— Ce vreți să găsesc, drumul e închis peste tot, nu știu cum o fi făcut el să iasă.

— Pe undeva tot a trebuit să iasă, uită-te bine, spune Antoine și ia un băț să dea la o parte tufele pline de pînză de paianjen.

— Va trebui să trecem pe dedesubt ; uitați-vă, de aici se văd luminile de pe șosea.

— Pe dedesubt ? Cu toți paianjenii ăștia ? Fiore, să nu uiți ce sacrificiu fac la vîrsta mea.

— Bine, bine, am înțeles, îl întrerupe băiatul pe un ton enervat, dar altă cale n-avem, vedeți și dumneavoastră. Se strecoară printre tulpinile de salcîmi cu brațul întins înainte.

— Pentru mine e de ajuns că știi, șoptește Antoine, apucîndu-l de mînă. Se lasă dus de băiat, și pășește cu ochii închiși fără să vadă nimic ; înainte de fiecare pas învîrte de mai multe ori bățul în fața lui, apoi întredeschide ochii într-o licărire și văzînd că nu sînt pînze de paianjen sau crengi întinse, reîncepe să se tîrîie în genunchi.

După cîțiva metri salcîmii se răresc iar pămîntul devine din ce în ce mai uscat ; în sfîrșit mărăcinișul se deschide într-o pajiște povîrnită, străbătută de șiruri de viță care coboară în semicerc pînă la poalele dealului. S-a făcut întuneric, iar la gară au și aprins luminile ; pufnetele de abur alb și flăcările neașteptate care țîșnesc din

locomotive trec pe deasupra canalului, şerpuiesc de-a lungul şoselei şi se caţără repede pe povîrniş.

— O fi ieşit şi el tot pe aici, spune Fiore de îndată ce zăreşte poteca. Dar cine ştie unde s-o fi dus acum.

— Hai să mergem să bem ceva cald, oftează Antoine scoţîndu-şi unul cîte unul ghimpii din blană. Sînt mort de oboseală.

— Voiam să-i vorbesc, să-i spun ceva, Antoine.

— Ştii ce, dragă, eu încep să cred că prietenul tău nu te iubea cu adevărat.

— De altfel ştiu eu sigur unde-l găsesc.

— Că doar n-oi fi vrînd să-l mai cauţi ?

— Ba sigur că am să-l caut, o să merg la mare. Marea îi plăcea mai mult decît toate celelalte locuri, n-o văzuse niciodată. Spunea mereu : „Fiore, cînd o s-ajung să văd şi eu marea ? Toţi prietenii mei au văzut-o, iar eu nici nu ştiu cum arată". Aşa-mi zicea.

— Trebuie luat trenul, mai e şi călătoria şi o groază de lucruri incomode : eu sînt foarte debil, Fiore, spune Antoine cu o voce plîngăreaţă. Nu mă îndoiesc că aerul de mare i-ar face bine în situaţia lui : dar de ce tocmai la mare ? Ai putea continua să-l cauţi aici.

— N-ar avea nici un rost, ar fugi cum a făcut azi. La mare îl găsim sigur. Am ceva bani pentru drum şi dumneavoastră mi-aţi promis că veniţi cu mine.

— Fie, dar asta e încă o dovadă a sentimentelor mele, adaugă cu un zîmbet Antoine ; apoi se zgribuleşte în şal şi-l urmează pe Fiore care, fără

să-l mai audă, şi-a dat drumul pe povîrniş, neluînd seama la pantaloni şi la bruma care s-a lăsat de curînd pe iarbă.

Odată cu ploaia încep să cadă fulgi mari de zăpadă care se topesc înainte de-a se aşterne pe nisip. Antoine îşi ţine blana deasupra capului, iar cînd calcă, pantofii uzi îi chiftesc şi-i scîrţîie.

— Va trebui să ne odihnim, îi strigă băiatului care merge în faţă. Nu putem sta toată noaptea în ploaie.

— Asta ştiu şi eu, da' cabinele sînt toate închise. Am încercat cu cheile mele da' n-am reuşit, răspunde Fiore.

Merg de-a lungul mării întunecate şi ceţoase, printre grămezi de alge şi scoici deschise, cărate de mare. De partea cealaltă se află şoseaua şi nesfîrşitele şiruri de cabine, ferecate cu scînduri bătute în cuie de-a latul uşii ; pe şosea nu se vede nici o lumină iar hotelurile, pensiunile şi clădirile albe ale taberelor sînt încuiate ca şi cabinele ; ploaia rece bate în scîndurile de peste verande, în reclamele pentru casele de modă, lipite de postamentul felinarelor şi în rondurile pline de nisip şi de crengi smulse de vînt.

— Fiore, nu putem merge mai departe, nici drum nu mai e, îi strigă Antoine din blană.

Într-adevăr au ajuns la capătul drumului ; copacii şi cabinele sînt hăt în urmă, sub zăpadă. În locul ăsta nisipul e numai mormane şi e plin de gropi adînci, acoperite cu buruieni uscate şi ţepoase şi cu un strat gros de alge ude.

— Veniţi aici, am găsit unde să stăm noaptea asta, strigă Fiore de sub o boltă de beton armat,

pe jumătate îngropată în nisip. Veniţi mai iute, nu staţi acolo să vă ude zăpada.

— Ce-i asta ? întreabă Antoine strecurîndu-se prin deschizătura strîmtă.

— Un bunker, de-alea de care au făcut nemţii, am văzut o mulţime prin părţile astea, explică Fiore cotrobăind cu amîndouă mîinile în geantă.

— Aprinde lumînarea, nici nu văd unde eşti.

— Tocmai o caut. Ce v-a venit să căraţi toate astea cu dumneavoastră, aţi cumpărat şi peşte.

— Costa aşa puţin. Am luat şi spirtiera să-l prăjim, spune Antoine cu nasul în blană. Pute aici înăuntru.

— E plin de rahat, adaugă Fiore şi ridică lumînarea în tavan ; pereţii bunker-ului sînt acoperiţi cu un strat gros de salpetru care picură. Cine o fi venit să-şi facă nevoile tocmai aici ? Nu-i nici ţipenie de om, exclamă cu uimire.

— Ce mă întrebi pe mine ? Cu siguranţă nu eu, ripostează Antoine. Şade pe o lădiţă de fier şi scoate pungile ude din geantă. Uite ce peşte ! O splendoare. Acum îl prăjim, adaugă zîmbind. Vopseaua din păr îi curge pe obraz în rîuleţe roşcate, năclăite de pudră.

— Nu era nevoie să aduceţi toate astea, spune Fiore văzînd că Antoine scoate o tigaie şi nişte sticluţe. Am simţit eu ce grele erau.

— Nu te văicări. Acum prăjim peştele, repetă Antoine cu voce satisfăcută. Preferi să te duci la hotel ? Cu ce bani ? Taci din gură, că mie mi-e foame. Hai să prăjim peştele, spune încă o dată ; apoi îi ia lumînarea din mînă şi caută un loc printre gunoaiele de pe jos. Ce porci, parcă nu era destul loc afară, ţipă deodată cu pumnul întins. Chiar aici s-au găsit !

Fiore pune cîteva cărămizi una peste alta şi se aşează pe ele.

— E prea frig să dormim aici.

— Ne acoperim cu blana ; pe vremuri a fost o şubă soldăţească, se grăbeşte să spună Antoine învîrtind tigaia deasupra flăcării de spirt. Fii atent, ce peşti ! Scoate din pungă două cambule şi le dă drumul în tigaie. Au carnea fragedă, explică după o clipă şi se apleacă să sufle fumul care-i trece pe dinainte.

Dar Fiore nu-l ascultă : printr-una din ferestruici doi ochi migdalaţi privesc înăuntru şi un rîs uşor şi nervos ca o tuse rupe scurta tăcere.

— Salut, băieţi, cum merge ? Băiatul de cincisprezece ani se apleacă prin deschizătura de la intrare ; ţine o mînă în buzunar şi cu cealaltă îşi strînge la gît reverele hainei.

— Amigo ! strigă din toate puterile Fiore şi i se aruncă de gît. Tu eşti, tu eşti, ştiai c-am să vin să te văd, continuă cu voce tremurată, şi-l împinge să şadă pe grămăjoara de cărămizi.

Celălalt îl priveşte o clipă cu gura deschisă într-un zîmbet uşor, apoi îşi scoate batista din buzunar şi se şterge pe cap.

— Urîtă vreme, Fiore, uite cum ninge. Vremea asta urîtă într-un loc aşa frumos mă calcă pe nervi, mormăie trecîndu-şi degetele prin părul ud.

Antoine n-a contenit să învîrtă tigaia pe flacără, o lasă numai din cînd în cînd pe trepied ca să întoarcă peştii.

— Spune, amigo, de ce te-ai dus ? Acum nu mai am pe nimeni, dacă tu nu vii să mă vezi.

— Știi, Fiore, e treabă grea cu frigul ăsta ; și pe-urmă, nu mă duc prea des prin părțile alea. Vă faceți de mîncare ? adaugă întorcîndu-se spre Antoine.

— Întocmai. Pește prăjit, spune Antoine și-i vîră tigaia sub nas. Mie și lui Fiore ne place, noi sîntem vii... ripostează Antoine și se retrage în colț să umble la fitil.

— Acum cîteva zile ai venit, te-am văzut eu, reia Fiore cu oarecare stînjeneală ; i se pare că vorbele lui Antoine au fost cam nepotrivite.

— A, da, am fost o dată. Dar eram grăbit.

— Te-ai dus s-o vezi pe Edera ?

— Care Edera ? întreabă băiatul cu fața ușor întinsă. A, da, Edera, știu, reia după o pauză. Nu, din păcate n-am apucat. N-am apucat nici măcar să mă duc la mama. Trebuia să fug.

— Am văzut că alergai, dar la mina de lignit ai fi putut totuși să te oprești nițel.

— Știi, am alte griji zilele astea.

— Da' ce-ai de făcut ? Mie mi-ai putea spune, exclamă Fiore ; încetul cu încetul emoția și bucuria de a-și revedea prietenul pălesc.

— Fiore, spune băiatul fără să-și desprindă ochii de pe stropii care picură pe ferestruici. Acum ninge, dar ziua, cînd e soare și nu-i prea frig, e odihnitor să stai aici ; sînt atîtea de văzut, șopîrlele, șerpii de apă, cîrtițele ; cum îți spun, sînt o grămadă de vietăți prin ierburile astea. Eu umblu mereu pe aici să văd ce fac. O dată am adus o meduză moartă și-am pus-o pe un mușuroi. A doua zi nu mai era acolo, o mîncaseră pe toată ! Zău, e foarte interesant de venit aici. Mare păcat că acum ninge, ai putea să te uiți și tu mîine. Dacă ar fi vară ar merita să și dormi aici, numai să nu te așezi pe vreun scaiete, e plin de scaieți peste tot.

Fiore își retrage încet degetele de pe umărul prietenului ; se uită la Antoine care învîrte tăcut tigaia pe reșoul stins și simte cum odată cu degetele sale dispare și se îndepărtează și prezența prietenului. Vocea lui care spune lucruri de altădată se pierde silabă cu silabă în răceala neplăcută a salpetrului ; Antoine, care stăruie cu tăcerea și cu lungile priviri cu înțeles, îi îngreunează și mai mult singurătatea care l-a cuprins de cîteva clipe. De ce el, tocmai el, prietenul lui, nu i-a răspuns la întrebare ? De ce vorbește de lucrurile astea ? Ce tot îndrugă de vietăți, de furnici, de meduză, dacă pe el nu-l mai interesează nici furnicile, nici meduza ?

— Uite ce zic eu, Fiore, reia băiatul cu voce schimbată. Acum nu-i nimic de făcut, cu zăpada asta. Apropo, știi că am început să fac plimbări ? Eu, puturosul numărul unu ! A ! Am ajuns pînă la capătul digului ; pe vremuri trebuie să fi fost tare frumoasă pagoda de la far, e un far acolo la capăt ; acum e complet dărăpănat. Mi s-a spus că l-au aruncat în aer nemții, zi și tu, ce treabă aveau ei cu farul ? Ah ! capul, nu mă lasă de loc, știi Fiore, și-și acoperă fruntea cu o mînă.

Fiore își ascunde ochii și plînge, dar prietenul observă imediat ; un zîmbet șters îi lucește o clipă în ochi :

— Fiore, adu-ți aminte, dacă m-am ambiționat, dacă am venit aici... aici, acolo, ce cuvinte !... am făcut-o numai pentru tine ; chiar așa, prietenii,

rostește încet, prietenii nu se uită ; nu-i așa ? Apoi tace.

— Da' de ce te-au omorît ? Spune-mi măcar asta, întreabă Fiore după o pauză lungă.

Băiatul rămîne nemișcat cu mîinile strînse una într-alta ; zîmbește apoi din nou și deschide brațele :

— Nu prea am ce să-ți spun. A fost o treabă urîtă, asta-i tot ; nu știu nici eu cum a fost și cine a făcut-o, de altfel nici n-are importanță. Unul sau altul, nu contează. Nu trebuie să cercetăm cine a fost și de ce m-a adus în starea asta, Fiore, nu trebuie să cercetăm. N-am cîștiga nimic, cum ești așa rămîi ; pentru că nimeni nu te poate ajuta cînd ai ajuns aici.

— N-ai fi putut scăpa fugind ?

— Să fug ? Am fugit o noapte întreagă pînă dimineața ; și știi la ce-a servit ? La nimic. N-are rost să fugi ; dacă cineva te caută, te găsește oriunde te-ai duce.

— Și totuși o scăpare trebuie să existe, într-un fel oarecare. Antoine mi-a spun că există, și-am văzut-o și eu. Dacă n-aș fi coborît din balon, îl întrerupe Fiore vorbind ca pentru sine.

— Așa ți-a spus Antoine ?

— Da, dar am văzut-o și eu, am văzut-o cu ochii mei.

Băiatul se ridică în picioare și se apropie de el, scoate mîna din buzunar și i-o pune pe spate :

— Dragul meu, rostește cu voce calmă și severă, n-ai făcut bine că ai crezut, știai că nu se poate. Într-o vreme credeam și eu în toate minunile alea : balonul, frumoasele haine ale lui Antoine, morții care îi ajută pe cei vii ; toate astea sînt minciuni, crede-mă. M-au ajutat oare pe mine să scap de necaz ? N-au mișcat un deget. Morții au fost amabili dar pînă la urmă m-au alungat ; poate că așa e drept. Cine ce-a făcut pentru mine ? Cine ? Balonul, hainele lui Antoine ? Nu, dragul meu, nimeni, toată lumea mi-a întors spatele și m-a lăsat să plec. Ajutor, nu ? Frumos ajutor, două gloanțe fierbinți care mă apasă și acum, aici, în cap.

Fiore stă nemișcat cu fruntea sprijinită de salpetru și nu se întoarce nici cînd celălalt a terminat de vorbit. Scrie cu arătătorul numele prietenului, apoi îl șterge și privește salpetrul cum alunecă încet pe jos. Ploaia, soarele, prietenul lui drag care acum este lîngă el, Antoine, balonul cel mare și zugrăvit cu chipuri, totul se topește în ochii lui într-o dezamăgire lipsită de emoție și de lacrimi. „Prietenul tău e aici“, îi pulsează înăuntru un glas din ce în ce mai slab, apoi altul, glasul clar al prietenului care zîmbește : „Da, dar n-are cine știe ce importanță“.

— Gata, e timpul să mă duc, spune băiatul, strîngîndu-și haina pe el. Hai, Fiore ! În fond nu-i chiar o tragedie, totdeauna se întîmplă așa, și-și întinde pe cap batista udă, știi ce-o să se întîmple cu noi ? Eu o să mă duc la ale mele, ca atîția alții înaintea mea, iar tu o să-ți găsești un prieten nou. Sînt sigur c-o să găsești, și de data asta n-o să mai moară așa curînd. Rămîi cu bine, Fiore.

ABECEDAR PARTEA ÎNTÎI

AFECȚIUNE

Într-o zi un bărbat bogat dar „cumsecade", care cunoștea viața și datorită mondenității și micilor lucruri zadarnice și costisitoare, intră în imensa sa locuință cu intenția „să-i dea de înțeles" nevesti-si că n-o mai iubește, deși o iubea foarte mult. Mai încercase de nenumărate ori să facă asta dar de fiecare dată în ultima clipă îl oprea ceva și, poate că în stadiul în care se aflau nici nu mai era nevoie „să-i dea de înțeles" ; poate că nevastă-sa știa deja, însă bărbatul în chestiune era în acel moment într-o stare sufletească deosebită, de nemulțumire față de sine însuși și, deci, de cruzime față de ceilalți.

Nu mai simțea nici o atracție pentru nevastă-sa de zece ani încheiați (nu mai erau tineri nici unul) și îi era rușine deoarece i se părea că acest lucru dovedește existența unei laturi vulgare a ființei lui. De mulți ani începuseră, ca din întîmplare, să doarmă în camere separate, dar amîndoi știau că nu era „din întîmplare" și că ceva se petrecuse, ceva imperceptibil și fatal, din pricina căruia devenise cu neputință să mai doarmă în același pat, după cum era cu neputință să se privească unul pe altul altfel decît îmbrăcați și, pe cît

posibil, în prezența altor persoane, de preferință nu din familie.

Vremea trecea iar bărbatul simțea din ce în ce mai tare nevoia să-i explice soției ceva ce știa că nu poate fi explicat, cu atît mai mult cu cît timpul și obișnuința conviețuirii, în loc să atenueze pudoarea naturală a amîndurora, o sporeau în așa măsură încît bărbatul era cuprins de rușine sau de enervare dacă nevastă-sa îl surprindea în halat, ori de-abia sculat din somn, ori cufundat în lectură. Ar fi preferat să apară așa cînd era singur sau în fața unor străini dar nu în fața ei. Cu ea se simțea într-adevăr la largul lui numai în haine de seară, cînd gulerul scrobit și plastronul instituiau între ei o inaccesibilitate dureroasă și elegantă, care era „secretul farmecului lor".

Totuși uneori îi atingea cu plăcere cîrlionții sau vreo rochie din *crêpe Georgette* pe care o găsea mai elegantă pentru ea decît multe altele foarte elegante, uneori o privea cu plăcere rîzînd și o dată chiar fusese cuprins de emoție cînd ea se împiedicase și era să cadă, ca o fetiță mioapă. Erau însă plăceri prea sărace, iar el își amintea cu neplăcere de iubirea lor din tinerețe : cînd o găsea așteptîndu-l în iarbă, mai plinuță, ușor transpirată, cu subțiorile nedepilate, fremătătoare ca iepele de rasă, cu părul roșcat tăiat scurt și cîrlionțat de la natură, cu mîinile nu tocmai îngrijite ci uscate și tremurătoare, nu calme și catifelate de cremă. Această neplăcere, care se năștea nu numai din sentimentul trecerii lucrurilor, ci mai ales din cel al neputinței lor de a se înnoi și a renaște în aceleași ființe (ei doi), din vina lui, socotea el, era motivul rușinii pe care o încerca dinaintea ei.

Nevasta, care devenise o femeie înaltă, cu părul ondulat și scurt, cu privirea distrată și un zîmbet copilăros dar monden care îi întindea cele cîteva mici cute de la colțurile ochilor și gurii, nu pricepuse tot ce pricepuse soțul ei și ce ar fi trebuit să-i explice el, dar fără cuvinte, dar „simțise" totul chiar din prima zi în care el se culcase într-altă cameră. De atunci continuase „să simtă", nevrînd poate să înțeleagă sau pur și simplu pentru că ființa ei devenise din ce în ce mai puțin „fizică" și pentru că ea tindea, din bună-creștere, să nutrească o dragoste conjugală foarte puternică, dar estompată.

Sosit acasă, bărbatul sui una din cele două scări arcuite care duceau la saloanele de acces, apoi intră într-un ascensor mic și ajunse într-un salon-verandă complet alb, cu mari azalee albe, unde îl așteptau soția și copiii; îi salută pe toți (pe ea o sărută pe tîmplă) și se îndreptă spre sufragerie: o cameră ovală, cu unul din pereți lăcuit în albastru deschis, pe care erau atîrnate față în față două peisaje de Longhi. În această încăpere, pe cele patru laturi, stăteau în vase masive de porțelan bleu azalee trandafirii. În fața tablourilor se aflau doi valeți tineri în pantaloni gri și veston negru, iar lîngă ușă majordomul în pantaloni reiați și redingotă neagră.

Bărbatul așteptă mai întîi să intre soția și să se așeze la un capăt al mesei, apoi se așeză și el la celălalt capăt, și îndată după el se așezară copiii, fata la dreapta, băiatul la stînga lui. Bărbatul glumi cu băiatul în englezește (băiatul era vesel dar prea „bine crescut" și delicat și vorbea engleza mai bine decît italiana) pe urmă, ca o

consolare, apucă mîna fetei într-a sa, zîmbind și privind-o în ochi; dar, în loc să se consoleze, în chip cu totul neașteptat se emoționă pentru că revăzu în copila asta de cincisprezece ani, care îi semăna lui, același aer pe care îl avea maică-sa cînd o cunoscuse. O trase spre el cu nesfîrșită duioșie și-și cufundă obrazul în părul ei cîrlionțat, mirosind a ieduț.

Dejunul se desfășură ca de obicei; cei doi valeți urmăreau rarele semne ale majordomului (atît majordomul cît și valeții știau că nu era nici o nevoie de semne, dar semnele continuau totuși să fie făcute) și executau într-o tăcere perfectă, ca într-un film mut, ceea ce făceau întotdeauna.

La cafea, copiii ieșiră (fata se împiedică) și cei doi soți rămaseră singuri într-un salon imens cu ferestrele deschise. Stătură un timp în liniște (se auzea surd zgomotul unei mașini de tuns iarba), apoi vorbiră despre călătoria la Bangkok a unui mare croitor care le frecventa casa, pe urmă despre posibila și dorita căsătorie sau conviețuire a unei văduve, prietenă cu ei, cu un profesor universitar sărac dar tînăr, frumos și „serios" care o salvase pe prietena lor de la alcoolism. Tăcură (el închise ochii), apoi bărbatul deschise un ziar, îl răsfoi cu atenție, avînd grijă să nu-l interpună cu totul între el și soție. Tocmai se pregătea să vorbească (nu știa ce anume avea să spună dar știa că o va spune) cînd nevastă-sa se ridică, îi strînse o clipă mîna, se depărtă de el și apropiindu-se de telefonul așezat lîngă fereastră, porni o lungă conversație, alcătuită aproape numai din tăcere și zîmbete, cu o prietenă. El se ridică, se apropie de ea, o sărută pe frunte și ieși.

ANTIPATIE

Într-o zi, un tip comod, pe care nu-l interesase niciodată politica, deoarece, în pofida reproşurilor care îl năpădeau din toate părţile, nu socotea că „orice act omenesc este un act politic", auzi telefonul sunînd într-un fel care i se păru antipatic.

Acest tip, spre deosebire de mulţi alţii care au certitudinea că pot explica orice pe cale raţională, nu-şi explica adesea absolut nimic şi, poate din cauza comodităţii lui, se mulţumea să primească de la oameni şi de la obiecte nişte semnale care, fără nici o altă explicaţie, aveau o explicaţie prin ele însele. Dacă în ziua aceea, de exemplu, sunetul telefonului era antipatic, asta nu era o lege de „aprofundat" cu raţiunea, ci o întîmplare, pentru că, într-adevăr, alte ori sunetul putea fi simpatic, zglobiu, frivol sau sporovăielnic şi prevestea ceva plăcut şi prietenos. În ziua aceea, ca şi alte ori, din păcate, nu : poate pentru că primul semnal îi păruse prea lung şi oarecum obraznic, poate pentru că semnalele continuau fără ca persoana care chema să aibă răbdare şi să aştepte (ceea ce dovedea o încăpăţînare surdă, o fire îndărătnică, fără teamă că ar putea deranja) fapt e că în clipa aceea omul nostru îl găsea antipatic pe cel care suna.

Speră ca persoana, oricine ar fi fost ea, să-i dezmintă acest presentiment dar nu prea era sigur şi, fără chef, se duse să răspundă. Auzi la celălalt capăt al firului o voce dulceagă, „prefăcută", care îi păru complet necunoscută, chiar

şi după ce îşi spuse numele. De fapt cunoştea bine persoana, dar în momentul acela îi uitase şi numele şi timbrul vocii. Era cineva pe care mulţi în vremea aceea îl considerau important, sau, mai bine zis, se socoteau ei înşişi mai importanţi dacă îl considerau important pe el. Avea însă o faţă urîtă şi osoasă, ca un pumn strîns, cu gura suptă într-o scobitură a craniului ca ştirbii dar, mai ales, avea nişte ochi foarte mobili, care nu se opreau niciodată în ochii celui cu care vorbea.

Cine nu ţi se uită niciodată în ochi, ci îşi sustrage nervos privirea şi o mută de colo colo, e totdeauna neplăcut ; iar lui îi era şi mai neplăcut pentru că îi amintea, nu neliniştea omenească de a cunoaşte, ci nesiguranţa animalică şi şireată a maimuţelor care nu se uită niciodată la cel care le priveşte ci lasă totdeauna să le alunece ochii spre orice alt lucru, real sau închipuit, pe care ar putea să-l înhaţe şi să-l mănînce ; aşa privea persoana în cauză lucrurile şi oamenii, preţuind pe loc cantitatea de înhăţat şi, într-un fel, de mîncat, dar niciodată calitatea : în acest chip izbutise să pună mîna pe o mare cantitate de noţiuni lipsite de calitate dar la modă, care îi atrăsese faima de om important.

Tutuindu-l, dar păstrîndu-şi vocea dulceagă, trecu imediat la subiect : cerea o subvenţie pentru nişte refugiaţi politici care în acel moment se aflau în Italia. Spuse că i se adresase ca unui „progresist notoriu", sigur că nu va refuza să contribuie la „procesul de revoluţionarizare".

Bărbatul cel comod fu cuprins pe loc de antipatie din două motive : mai întîi, pentru că acele vorbe erau lipsite de sens şi apoi deoarece, conside-

rînd că el însuşi nu ştia de nici unele, îl pizmui pe celălalt pentru abilitatea fonică de a asimila şi pronunţa cu uşurinţă nişte cuvinte nu numai lipsite de sens dar şi foarte greu de rostit. Îşi alungă toropeala, bine cunoscută lui şi care se năştea totdeauna din antipatie (mai exact, toropeala se făcea una cu antipatia), şi răspunse că el nu se considera „un progresist notoriu" din moment ce nu-i păsa de politică (celălalt se porni imediat să-i spună că „orice act uman este un act politic", şi asta ca introducere la una din lungile şi plicticoasele lecţii de care, din păcate, nu scapă nimeni în viaţă, dar care sînt de evitat la telefon). Apoi spuse că nu-i cunoştea personal pe refugiaţi, în sfîrşit, mai repetă o odată că, nefăcînd politică, cum să zic... nu va contribui.

Urmă o pauză în care omul nostru ghici exact cum va suna obiecţia celuilalt, care, într-adevăr, sosi după cîteva secunde. Era următoarea:

— Uite, gîndeşte-te, asta e un lapsus tipic: înseamnă că tu eşti indiferentist, ca să nu zic fascist.

Reproşul, făcut tot cu voce dulceagă, avea intenţia să-i provoace o reacţie şi o imediată precizare, dar nu provocă nimic pentru că fusese prevăzut dinainte, iar omul răspunse pe un ton simplu şi aproape umil:

— Tot ce se poate, nu mă pricep.

Celălalt continuă:

— Ar trebui să te duci la un psihanalist, aşteptînd un „de ce?" care, însă, nu veni iar în locul lui se auzi un oftat lung. Atunci schimbă placa dar nu şi vocea şi spuse: Ce zici, ne vedem într-una din serile astea? Nu prea ne mai vedem

de loc, dar omul răspunse că tocmai se pregătea să plece într-o călătorie de multe luni.

— Şi cînd te întorci?

— Peste multă vreme, poate peste şase luni sau mai mult; la întoarcere, însă, cu plăcere.

Discuţia mai continuă puţin cu privire la călătorie, inventată pe loc de omul cel comod, fiind deci o discuţie greoaie şi plicticoasă — pentru că „celălalt" dorea să cunoască tot felul de amănunte despre locuri şi date — dar la un moment dat se isprăvi.

Trecură lunile cuvenite şi într-o bună zi, omul, care uitase de convorbire, auzi din nou sunetul antipatic al telefonului şi cu o candoare somnoroasă se duse să răspundă. Era „el". Cerea o subvenţie pentru nişte membri ai unei organizaţii politice aflaţi în trecere prin Italia. Primi un refuz, repetă cuvîntarea ţinută cîteva luni înainte, întîmpină o „indiferenţă condamnabilă" şi nici o dispoziţie de „a dialoga". Omul admise că n-are nici un chef „să dialogheze", nu din răutate ci din lipsă de competenţă.

Mai trecu o vreme şi omul auzi iarăşi sunetul antipatic şi, nemaiamintindu-şi iarăşi deloc convorbirile dinainte, ridică receptorul cu un suspin. Nu mai era „celălalt", ci o voce de femeie care îi cerea o semnătură şi o subvenţie prin abonament la o revistă politică foarte la modă în anii aceia. Omul repetă refrenul său şi refuză. Apoi observă că era opt dimineaţa şi o duminică însorită, aproape fără nor şi pricepu că refuzul său era justificat nu numai de mai multe motive, pe care el însă nu le „aprofunda", ci şi de natura însăşi: telefonul picase într-o zi şi la o oră ne-

potrivită, pe o vreme cu totul străină de abonamentul anual la revista unei restrînse grupări politice. În afară de asta, femeia, care, ce-i drept, fusese foarte lapidară, spusese totuşi „platformă de luptă", şi această expresie îi fu antipatică pentru că îi aminti de ringul unde văzuse murind un om.

Dar la o serată, omul se nimeri la cină faţă în faţă cu „celălalt"; simţi imediat că acesta avea mare chef „să discute" şi oftă. Nu putea să plece, locul îi fusese indicat de stăpîna casei iar el vedea sau credea că vede la masă cîteva femei frumoase şi unii bărbaţi foarte simpatici şi interesanţi de care, însă, destinul îl îndepărtase. „Celălalt" începuse deja să vorbească dar el îl auzea prea puţin, atent cum era la conversaţia frivolă a stăpînei casei şi a celorlalţi invitaţi care, spre marea lui invidie, rîdeau. Îi privea cu coada ochiului şi deşi îl auzea doar slab din simpatie schiţă şi el un zîmbet din buze: vinul, un Brunello di Montalcino grozav, minunatul *roast-beef* pe care stăpîna casei îl pusese dinaintea invitaţilor pentru ca bucătarul să-l dezoseze cu un cuţitaş iute şi scînteitor, fragedele *pommes soufflées,* ochii negri şi adînci ai unei femei din capătul celălalt al mesei şi rîsul ei gîlgîitor ca un torent, totul îl îndemna să zîmbească. Dar „celălalt" nu înţelese, ba mai rău, crezu că înţelege într-un anume chip, necunoscut de el, semnificaţia acelui zîmbet şi, din motive tot atît de necunoscute i se adresă tare, pentru a-i atrage atenţia, lui şi, poate, şi celorlalţi, zicînd:

— Atunci tu, dacă nu admiţi nici o altă alternativă, îi preferi pe colonei...

În acest moment, la cuvintele acelea necunoscute şi lipsite de legătură, omul, care nu auzise frazele dinainte, avu o pauză de teamă şi se gîndi la armată şi la unele grade militare ca să poată răspunde; şi păstrîndu-şi zîmbetul pe buze, chiar dacă sentimentul acelui zîmbet îi fusese tulburat de „ceva" (nu ştia nici el ce) zise că el, din păcate, nu făcuse armata şi necunoscînd acest domeniu, nu se putea pronunţa. Pe cînd spunea asta mintea începea să-i fie cuprinsă de toropeală dar, văzînd faţa „celuilalt" ca într-un joc de dame, pricepu despre ce colonei era vorba: despre coloneii care în anii aceia luaseră puterea în Grecia. Şi totuşi nu era nici asta: „celălalt" se referea la coloneii italieni şi, redus la tăcere de ignoranţa somnolentă a interlocutorului, îşi roti ochii şireţi şi rapaci de colo colo, dădu pe gît o înghiţitură de Brunello de parcă ar fi fost un vin oarecare, mîncă iute *roast-beef*-ul cu *pommes soufflées,* fără să vadă ce are în farfurie. Omul cel comod profită de această scurtă pauză pentru a se adresa nevestii „celuilalt" care şedea lîngă el: o complimentă pentru o broşă veche pe care o purta la decolteul rochiei.

— Ştiţi, e foarte veche! zise femeia, şi, ridicînd o mînuţă grăsulie, de păpuşă, dădu la iveală inelul din aceeaşi garnitură: Şi acesta e vechi, mai spuse şi adăugă imediat, parcă ruşinată de ceva, poate de ceea ce ea lua drept un lux excesiv: O ocazie.

De fapt broşa şi inelul erau vechi dar de mică valoare şi omul înţelese că în sufletul ei, femeia simţise probabil, chiar din momentul „ocaziei", emoţia unei femei sărace şi neelegante în faţa unor

bijuterii pe care ea le considera de mare valoare materială și mondenă : și acest sentiment pur îi plăcu și-l făcu să-l privească mai binevoitor și pe soțul care îi inspira antipatie. Îl privi și, chiar în clipa aceea, soțul își îndesa în gură cu furculița un *pomme soufflée* și în același timp, cu degetele, o ditamai bucata de pîine (două lucruri care nu se potrivesc) stînd oarecum aplecat, umil și totodată lacom, de o umilință și o lăcomie atît de străvechi, atît de nevindecabile și îndepărtate de orice mîntuire „viitoare“ încît omul, știind cît de scurtă este viața, încetă, spre marea lui ușurare, să-l mai găsească antipatic.

BUCURIE

Într-o dimineață de septembrie, devreme, în aerul sărat și foarte amar care urca din rada de la San Marco, un om cu plămînii și bronhiile cam șubrede ieși din Hotelul Danieli : respiră profund de cîteva ori și ascultă clipocitul apei, cu stropii pulverizați în aer, pătrunși de lumina soarelui, văzu insula San Giorgio în umbră (ușor albăstruie) și auzi clopotele bătînd din diferite puncte ale Veneției.

— Ce fericit sînt, rosti tare, apoi adăugă în gînd : din păcate, însă, știu că sînt.

Se apropie de marginea cheiului pînă unde ajungeau stropii și, ca un copil, se jucă cu mîinile prin apă și se udă, cu frică, parcă, să nu-l certe

cineva. Atunci se ridică, se îndreptă spre piață unde îl învălui un fîlfîit larg de porumbei și mirosul lor : zburau în masă spre omulețul cu grăunțele, iar omul nostru, căruia îi era puțin foame, simți (din simpatie) că i se face foarte foame. Fredonă o canțonetă, „Nina, nu fi proastă — ca turturelele“ și se îndreptă spre cafeneaua Lavena : era încă închis, așa că se duse ceva mai încolo să cumpere două ziare, se întoarse la Lavena și se instală la o masă afară, închipuindu-și cu nerăbdare plăcinta caldă din aluat franțuzesc cu cremă de migdale, *Kipferl*-ul, pe care o să-l mănînce în curînd lîngă o cafea cu lapte cu frișcă și cu un praf de cacao deasupra. Deschise ziarele, le răsfoi, își aruncă ochii pe niște titluri, dar *Kipferl*-ul pe fondul pieții San Marco pustii, aerul sărat și cerul albastru cu norișori trandafirii învinseră toate titlurile din ziar.

„Politica, politicienii... se oțărî în gînd, de parcă ar fi avut dinainte o specie de animale urîte și scîrboase. Politicienii... ce știu ei de *Kipferl* ?“

Mai trecu o bucată de vreme (Lavena tot nu deschidea) și apăru soarele străpungînd cu primele raze tivul dantelat al Procurațiilor, îl izbi în față și-i răni ochii, iar el se lăsă și nu prea, strîngînd pleoapele, închizînd un ochi și jucîndu-se. Îl întrezări printre sclipiri pe fotograf aducîndu-și cutia acoperită cu pînză neagră, trepiedul și fotografiile de reclamă : cu gesturi iuți și precise instală șandramaua în mijlocul pieții, atîrnă un afiș („Mă întorc îndată“) și dispăru. Apoi își făcură apariția micile tarabe de suveniruri și

grăunțe pentru porumbei, vînzătorii își aranjară marfa și se făcură nevăzuți.

„Ce țară minunată e Italia", se gîndi omul cu adîncă afecțiune și, pentru a o iubi mai mult și mai pe de-antregul se întoarse cu gîndul la Porta Capuana (Napoli), la apa cu steiuri (Capri) unde grota submarină străpunge prima stîncă, la măruntaiele de la restaurantul Troia (Florența), la filmul *La dolce vita* (Roma), la coborîrile prin zăpada proaspătă de pe Tofane (Cortina) și fu cuprins de o emoție căreia nu putu să-i dea un nume. Era, fără îndoială, un sentiment italian pentru că el nu-l încercase niciodată în călătoriile pe care le făcuse în alte țări. Poate doar în Indochina, la apusul soarelui, cînd copiii călare pe bivoli se cufundă în iazuri și încep să se deschidă lotușii ; sau țîrîitul greierilor în zori, prin eucalipți, care durează exact zece minute, după care se lasă din nou tăcerea, pînă la primele clinchete de la bicicletele chinezilor. Acela era un sentiment minunat, dar diferit și nu așa de vesel. Nu, sentimentul ăsta fără nume era italian și gata.

„Oare sentimentele lungesc sau poate mai degrabă scurtează viața ?" se întrebă omul și „simți" că, oricît de nedreaptă, a doua ipoteză era mai reală, dacă nu mai probabilă.

Lavena trăsese oblonul pe jumătate și dedesubtul lui, înăuntru, o pereche de pantaloni bătrînești dintr-o străveche stofă neagră, curgînd peste două picioare plate vîrîte în niște pantofi cutați și foarte lustruiți, se mișcau agale împreună cu o mătură : îi păru că se mișcă unul pe minut, nu putu să se abțină și, deși știa că greșește, strigă :

„Chelner !" Văzu pantofii și mătura oprindu-se într-o lungă pauză, și nu primi nici un răspuns.

Bărbatul se gîndi iarăși la Italia, se supără puțin pe acel sentiment italian fără nume și se gîndi la „părțile negative" ale țării atît de iubite, găsi o droaie, dar, cine știe de ce, le uită imediat.

Mai trecu ceva vreme și omului nostru, cufundat într-o ușoară toropeală la soare, i se aduseră unul după altul trei *Kipfer*-le calde cum le visase și cafeaua cu praful de cacao deasupra. Mîncă unul dintr-o înghițitură, de-și pierdu aproape răsuflarea, gîndi „Ah, ce fericire", și respiră cu un scurt muget de care nu se rușină. Aprinse apoi o țigară și chiar și fumul îi făcu plăcere, dar apoi o mare neplăcere gîndind că plămînii și bronhiile lui o să aibă de suferit atît de tare încît anii vor trece pentru el mult mai repede decît îi era scris (mult sau puțin) : și în curînd se va trezi bătrîn și bolnav. „Dar au trecut foarte puțini ani de cînd eram copil" gîndi nevinovat. Atunci se ridică și o porni prin Veneția în căutarea unei piațete mici cu coloane, peste care dădea numai din întîmplare și după care se rătăcea. Ca și alte ori, nimeri pe un chei larg, în umbră, la nord, care privea printre chiparoși reci spre insula San Michele, spre Murano și laguna unduind printre dune, limbi de pămînt și trestii. Simți înăuntrul lui răcoarea umbrei și a chiparoșilor (bronhiile îi funcționau nițel și pe bază psihică), se întoarse înapoi și se rătăci. Apoi ceru informații, regăsi drumul și la douăsprezece și jumătate intră într-o rotiserie aglomerată unde, cocoțat pe un scaun de bar, luă o porție de orez cu scoici pregătit cu ulei și pătrunjel, cum îi plăcea lui. Apoi mîncă doi polipi

fierți, cu lămîie și untdelemn (pe unul îl încercă fără lămîie, nu se hotăra cum era mai bun), ieși, intră alături, într-un birt, și bău două pahare aburite de Tokai friulan. Salută și se întoarse la hotel, se dezbrăcă repede la piele și se băgă în așternutul de in, puțin bățos de la scrobeală, ascultă cîteva momente clipocitul vîslelor și strigătele gondolierilor, apoi adormi.

După-amiaza tîrziu omul nostru, cu un fular frumos de mătase albastră cu buline albe la gît, se duse și se așeză la Florian, nu departe de orchestră, să asculte muzica și să privească lumea. Văzu doi bărbați care trebuie să fi fost din est, unul foarte roșu la față, cu părul cînepiu și cu pantofi de piele gri. Orchestra cînta „Văduva veselă" iar bărbatul cînepiu păru că se luminează de bucurie : se opri în fața orchestrei, făcu o piruetă și o reverență, apoi se grăbi să-l ajungă din urmă pe celălalt, cu bagajele. Mai văzu și alte lucruri : o femeie, poate englezoaică, așezată într-un colț, care bea mult fernet și, din cînd în cînd, părea să cînte. Apoi, un bătrînel italian, de o eleganță minuțioasă, în costum alb cu ghetre albe și un bastonaș de bambus. Fața lui trandafirie era inundată de fericire : din cînd în cînd se uita la omul nostru cu niște ochi înguști de mongol, strălucitori și puternici, și schița un salut sau își bîțîia capul în ritmul muzicii invitîndu-l, parcă, să-i țină isonul.

„Și el e fericit, gîndi omul, pentru că o să trăiască mult și o știe", și simți iarăși sentimentul acela fără nume încercat de dimineață, fiindcă știa că el unul n-o să aibă parte de un asemenea noroc.

Cină la Quadri : langustă foarte proaspătă (Mario, oberul, era mîndru de sfatul pe care i-l dăduse) și Silvaner la gheață. Privi în jur și văzu o femeie uimitoare, cu părul foarte scurt și cu un ochi mai mic decît celălalt, care mînca singură, foarte încet. La un moment dat îi căzu un inel, bărbatul îl ridică, i-l dădu iar ea surîse cu multă eleganță.

Omul plecă de la Veneția, și după nu mulți ani de la acea zi de septembrie, într-altă zi, de februarie, se afla într-o clinică și era foarte trist. Pentru a se consola începu să cînte cu o voce mititică și de pe buze îi ieși „Blondina din gondolă", iar el plînse, pentru că recunoscu orchestra de la Florian, laguna vălurită și bucuria de a trăi.

BUNĂTATE

Într-o zi de septembrie a anului 1941 în gară la Cortina d'Ampezzo o femeie blondă și rotundă împreună cu un copil de zece ani îmbrăcat în rasă călugărească, așteptau să sosească trenul vopsit în alb și albastru de la Dobbiaco. Erau singuri pe peron și țineau lîngă ei o valiză, un aeromodel de hîrtie cu aripi mari colorate în galben și albastru și o mandolină într-o husă din pînză groasă cafenie. Tăceau, iar lumina fără vînt dar rece îi învăluia senină. Trenul sosi, cei doi se grăbiră să ocupe locuri iar în acea clipă de pe ușa gării apăru în goană o femeie mititică, îmbrăcată în

negru și cu o pălărioară neagră care călcă pe mandolină și o sparse. Femeia blondă auzi zgomotul mandolinei sfărîmate, scoase un urlet și se repezi la femeie, care ridică un braț în semn de apărare. Blonda strigă spre tren :

— Umberto, uite-ți mandolina, copilul îmbrăcat în rasă apăru la fereastră și holbă ochii fără să scoată o vorbă.

— Las' c-o plătește ea ! zise blonda încercînd să-și stăpînească instinctul cu ajutorul cuvintelor, în timp ce femeia în negru, la auzul acelui „plătește" păru că se deșteaptă din spaima neașteptată, își scoase piciorul din mandolină și alergă spre trenul gata de plecare. Era urmată însă de blondă, care o ținea strîns de un braț și striga :

— Poliția, poliția, opriți trenul, opriți trenul !

Dar se auzi un șuierat, trenul se puse în mișcare iar blonda fu silită să se urce și ea. Nu-i dădu drumul femeii în negru care se zbătea și o obligă să se așeze în fața ei și a copilului.

— Acuș ne socotim noi : ați spart-o, o plătiți, rosti blonda cu o voce șuierătoare, strangulată de furie.

— Nu, răspunse cealaltă cu un firicel de voce și din nou ridică brațul să se apere.

— Nici vorbă că ai s-o plătești !

— Nu, spuse femeia și întări cuvîntul printr-un gest scurt cu capul.

— Ba ai s-o plătești, șuieră femeia rotundă.

Cealaltă se prefăcu că n-aude. Era foarte palidă și slabă, îmbrăcată în mătase, organdi și danteluță neagră, cu ciorapi gri și pantofi bărbătești mititei și negri, foarte lustruiți : putea fi o doamnă de companie a vreunei contese sau menajera unui paroh înstărit. Îi tremurau obrajii (avea ochi albaștri foarte spălăciți) dar după paloarea enervată a feței și după buzele strînse și albe se vedea că era hotărîtă să nu plătească.

— Cine strică plătește, spuse blonda și, observînd paloarea, tremurul și albeața buzelor femeii în negru deveni aproape batjocoritoare (femeia rotundă era foarte blondă, îmbrăcată în culori vii și cu sandale cu talpă groasă de plută). Copilul îmbrăcat în rasă era neliniștit și văzîndu-și însoțitoarea atît de furibundă își învîrtea în mîini husa cu mandolina spartă înăuntru.

Femeia în negru strînse și mai tare din buze și făcu de cîteva ori din cap semn că nu.

— La prima coborîm și chemăm poliția, zise blonda tot mai batjocoritoare. Dacă nu plătești, te bagă la închisoare.

Femeia dădu din nou din cap iar bărbia începu să-i tremure.

Urmă o lungă pauză de tăcere în care femeia rotundă o fixa neîndurător și cu furie (ochii îi ajunseseră aproape sașii) pe cea îmbrăcată în negru, care încerca să-i evite privirea. Dar blonda își întinse una din mîinile ei puternice și grase, plină de pistrui, cu unghiile date cu ojă roz și jupuite, înșfăcă cu două degete bărbia celeilalte, îi înălță capul, zicînd :

— Uită-te în ochii oamenilor, și o privi fix, cu toată concentrarea ochilor ei albaștri. Femeia cea mică continua să-i evite privirea și urmă o altă pauză : un nor foarte rece, care marca sfîrșitul verii, pătrunse pe fereastra întredeschisă, le înfioră pielea și deșteptă în ei sentimentul iernii.

După această pauză femeia în negru, care poate fusese cel mai puţin cuprinsă de sentimentul iernii, întrebă aproape fără glas :

— Cît ar costa mandolina ?

— Mandolina a costat o sută douăzeci de lire, zise blonda, deja fără să mai strige şi fără batjocură în glas.

— Aha, făcu cealaltă cam cu îndoială.

— Poate nu crezi ? zise blonda şi se enervă din nou.

Femeia cea mititică nu răspunse şi, foarte palidă, îşi întoarse privirea spre munţii care se îndepărtau în lumina strălucitoare. Pe munţii Tofane căzuse ceva zăpadă şi pe vîrf vîntul ridica şi spulbera zăpada pe albastrul închis al cerului. Ajunse de departe şi un dangăt de clopot (era duminică).

— Ne oprim la poliţia din Calalzo, îi spuse blonda băiatului în rasă şi, fără să i se adreseze femeii, adăugă : Neruşinata, uite în ce hal e mandolina.

Copilul în rasă nu spuse nimic, dar, ca pentru a arăta starea mandolinei, desfăcu husa de pînză şi scoase instrumentul. Cutia burtoasă şi lustruită era spartă la mijloc iar gîtul rupt se bălăbănea ca un gîtlej de găină moartă. Din husă alunecă o partitură cu titlul *Macariolita*.

Văzînd cum arată mandolina, femeia în negru o privi lung, neîncrezătoare şi înspăimîntată şi numai atunci păru că-şi dă seama de pagubă, care i se arăta enormă şi ireparabilă. Păli şi mai mult şi îi tremură bărbia. În mîinile ei cu degete uscate şi albe de femeie bătrînă care trudeşte în casă, strîngea o poşetă uzată din piele neagră.

— Aş putea să vă dau cincizeci de lire, spuse şi, deschizînd poşeta scoase afară un portofel de pînză cu închizătoare automată. Scoase din el cincizeci de lire în monede de argint de cîte cinci lire.

— Am zis că a costat o sută douăzeci, îmi pare rău, spuse blonda. Victoria asupra femeii în negru o liniştise dintr-odată, vocea îi redeveni calmă, chiar uşor trufaşă, şi zîmbi.

— Dar e folosită, zise femeia în negru.

— Cine strică un lucru îl plăteşte ca nou, spuse blonda.

Femeia mititică mai scoase din portofel o hîrtie de zece lire şi o monedă de cinci. Se vedea că în portofel nu-i mai rămăsese aproape nimic.

Blonda făcu semn că nu-i trebuie şi, cu limba între dinţi, adăugă : — Nu, nu.

Femeia îşi răsturnă portofelul : mai avea cincisprezece lire, cu totul erau optzeci.

— E tot ce am, spuse ea, dacă vreţi să mă reclamaţi, reclamaţi-mă. Îşi aruncă privirea spre munţii care dispăreau şi întinse palma cu banii. Blonda îi numără şi-i dădu copilului, dar copilul mai întîi dădu din cap că nu vrea, apoi îi luă şi-i ţinu în mînă.

— Bagă-i în buzunar, nătărăule, spuse blonda şi numai atunci băiatul îşi ridică rasa şi băgă banii în buzunarul pantalonilor scurţi.

Mai urmă încă o tăcere după care femeia cea mică spuse :

— Dar mandolina mi-o daţi mie.

Blonda luă mandolina din mîna băiatului şi i-o întinse femeii care şi-o aşeză în poală ; trecu

așa mai mult de o jumătate de oră și femeia în negru își muta privirea cînd la munții care se arătaseră iarăși, cînd la mandolina stricată (acum a ei) cu corzile spînzurate. În sfîrșit se întoarse spre copil și-i înapoie mandolina :

— Ia-o înapoi, ce să fac eu cu ea, nu știu să cînt la mandolină, chiar dacă s-ar putea repara eu tot nu știu să cînt, n-am cîntat niciodată la nimic... și la aceste ultime cuvinte, se porni să plîngă în tăcere. Dibui în poșetă o batistuță albă cu monogramă, se șterse, iar cînd batista se udă de tot, își duse la ochi degetele noduroase de bătrînă. Din cînd în cînd dădea din cap că nu renunță, copilul nu voia în nici un chip să accepte mandolina, ea, însă, voia să i-o dea și așa își trecură instrumentul stricat de două trei ori de la unul la celălalt. Pînă la urmă copilul o puse sus în plasă, deasupra femeii.

Blonda zise :

— Pot să știu și eu de ce plîngi atîta ? iar cealaltă dădu plîngînd din cap.

— De ce ? continuă blonda și pentru că femeia mititică nu răspundea insistă.

În cele din urmă femeia răspunse.

— E tot ce aveam, optzeci de lire, se vede că Dumnezeu a vrut să mă pedepsească.

Mai trecu o vreme, trenul intrase în vale, era la asfințit, din coșurile caselor ieșea fum și o pală din fumul acela veni de undeva și pătrunse pe fereastră aducînd miros de mămăligă. Trenul se opri lîngă o casă de piatră întunecată cu un coș prin care ieșeau scîntei, unde pe o bandă mare, văruită în alb, scria : „Credeți, ascultați, luptați : Mussolini". Dar în întunericul serii de-abia dacă se mai distingeau literele.

— Și cu ce te ocupi dumneata ? întrebă blonda ca să întrerupă tăcerea stînjenitoare pricinuită de plîns.

— Cîrpesc haine, răspunse femeia care se resemnase și avea chiar aerul că i-ar plăcea să schimbe două vorbe.

— Și unde locuiești ?

— La Bassano del Grappa.

— Vezi că trenul ăsta merge la Veneția, zise blonda cu amabilitate și complet calmată.

— Mă duc la sora mea care e călugăriță la Veneția, răspunse cealaltă. Se făcuse deja întuneric iar cei trei călători de-abia se mai puteau zări în lumina becurilor albastre, doar aeromodelul de hîrtie lucioasă strălucea agățat între două banchete.

După puțin timp petrecut în întunericul acela, blonda îi zise copilului în rasă :

— Dă-i banii doamnei, copilul făcu imediat ce i se spuse iar femeia îi luă, manevră în întuneric poșeta și portofelul, închise închizătoarea automată spunînd : Mulțumesc, mulțumesc, o să mă rog pentru băiat. Ai făcut legămîntul ?

— Da, zise copilul.

— La cine ?

— La Sfîntul Anton din Padova, răspunse copilul.

— Sfîntul Anton din Padova e un sfînt bun, spuse femeia. Eu mă închin la Sfîntul Francisc din Assisi dar știu că Sfîntul Anton e un sfînt foarte bun.

CASĂ

Într-o seară de decembrie, într-o casă italienească de ţară, nu departe de munţii acoperiţi de zăpadă, o familie cina : pe masă se afla o cratiţă dreptunghiulară de aluminiu cu bucăţi de pui şi cartofi cu sos de roşii şi o salatieră plină cu cicoare roşie cu coada albă gătită cu mult piper ; mai era nişte pîine, cîteva felii de mămăligă prăjită, un vin roşu şi licoros într-o sticlă îmbrăcată în rafie ce căpătase culoarea vinului. Bucătăria era încălzită de o sobă albă cu motorină pe care se gătise mîncarea, familia cu doi prieteni şedeau în jurul mesei mari acoperite cu o faţă de masă albă şi vorbeau despre o altă sobă cu motorină de la etajele de sus. Bătrînul înalt, care şedea în capul mesei, vorbise despre ţînţarii din tranşeele primului război mondial, iar acum zîmbea pentru sine în dosul ochelarilor şi urmărea conversaţia, participînd din cînd în cînd cu cîte o vorbă. Barometrul încetase să mai arate timp frumos şi se afla în acea stare de nehotărîre care precede o schimbare bruscă. Vîntul se domolise, continua să fie foarte frig (termometrul de afară arăta minus patru grade dar părea să urce) şi toţi simţeau c-o să ningă. Un dulău tînăr, alb pătat cu negru intra şi ieşea pe uşă dînd-o de perete, rafale reci intrau în casă şi, cu rîndul, cîte cineva se ridica şi alerga să închidă uşa.

— Gianfranco, ai grijă că animalul ăsta nu prea ştie cum să se poarte... zise stăpîna, iar băiatul comandă : — Gata, Full, culcă-te aici, cîinele îşi

înfundă fălcile moi în poala lui Gianfranco şi-l privi. Mama reluă conversaţia, cu faţa aprinsă.

— E o minune, o minune, spuse ea, încălzeşte una, două, trei dormitoare, tot coridorul şi baia.

— La cît o puneţi ? întrebă un musafir care avea şi el acelaşi tip de sobă.

— La şase şi termostatul la maximum, răspunse fata, Rosetta.

— E prea mult la maximum, ştiţi cît consumă ? Eu o pun la trei, pe la mijloc.

— În instrucţiuni scrie s-o pui la şase şi termostatul la maximum, spuse stăpîna, dar şi mie mi se pare cam prea mult, Rosetta, nu simţi ce cald e ?

— E foarte practică, spuse stăpînul casei.

Mama îşi privea fiul şi zîmbea.

— Gianfranco, îţi aduci aminte cînd ne încălzeam cu lemne ? E adevărat că Pino făcea totul...

— Cum Pino ? spuse Rosetta, Da' noi ? Noi nu ieşeam pe ger după lemne, ţi-aduci aminte Gianfranco ? şi Gianfranco surîse parcă spunînd : „Te cred că-mi aduc aminte“. Era un italian înalt, frumos, cu păr cîrlionţat, de treizeci şi doi de ani, părinţii şi soră-sa îl iubeau foarte mult. Atunci de ce era aşa de des melancolic ? Multă lume se întreba de ce.

În spatele geamurilor uşii apăru din întuneric o figură, şi un preot tînăr, îmbrăcat ca un pastor englez, intră în casă frecîndu-şi mîinile.

— Noaptea asta ninge, spuse şi închise uşa după el.

— Don Antonio ! exclamă toată lumea şi apariţia preotului cu obrajii trandafirii şi ochi foarte albaştri le dădu tuturor sentimentul că sînt ocrotiţi.

— Ce bine și cald e aici, spuse don Antonio și uitîndu-se în jur, adăugă: Ați adus soba cea nouă ?

— Da, da, ieri. Luați loc, don Antonio, ce faceți cu paltonul ? Mîncați cu noi ?

— Stați liniștiți, am mîncat...

— Atunci, un pahar de vin măcar, zise Gianfranco și scoase din bufetul vopsit în alb un pahar curat. (În rama vitrinei era prinsă o fotografie cu un nou-născut în dantele, dormind sau, poate, mort.)

— Asta da, zise don Antonio, apoi privi afară cu ochii lui albaștri și zise: Ce noapte grozavă pentru păsări, am plasele în mașină.

— Bravo, felicitări, un popă braconier, zise domnul Alfredo rîzînd iar don Antonio rîse și el deschizînd brațele ca și cînd ar fi spus: „toți păcătuim".

— Nu vă supărați, don Antonio, dar noi mîncăm, nu vreți puțină cicoare, e foarte bună, să știți, spuse Rosetta.

— Dar vă rog, mîncați, se poate! spuse don Antonio, apoi își ridică poalele paltonului, se așeză pe un scaun cu paharul de vin în mînă și toți se reapucară de mîncat.

— Ce bunătate, spuse Gigi, al doilea musafir, adunînd fără grabă din farfurie cartofii cu sos de roșii și carnea fragedă de pui. Un pui cu roșii ca ăsta numai la voi se poate mînca. Ce bunătate!

— Vai de mine, domnule Gigi, spuse stăpîna casei, se vedea însă că nu numai ea ci toată familia era bucuroasă de compliment.

— Pentru asta sînt bune găinușele pitice.

— Dar unde le găsești, spuse domnul Gigi.

— Avem vreo sută aici, cînd îți trebuie spune, nu vrei două pentru mîine, să le frigi ? întrebă Gianfranco.

— Nu, nu, mulțumesc, spuse domnul Gigi, nu prea hotărît.

— Fără fasoane, Gigi, cînd le vrei...

— Hai, zău, domnule Gigi, zise și Rosetta.

Urmă o pauză în care toți mîncară liniștiți și-și turnară cu rîndul vin, apoi începură să vorbească despre sobe, despre casă și despre lucrurile necesare casei. Iar casa îi înconjura cu cele cîteva camere calde ale ei și apoi cu un mare număr de camere goale, reci și întunecoase, cu imensul hambar și cu podul unde muriseră doi nemți. Vorbind despre toate astea, cei din familie precum și musafirii simțiră parcă deodată cîtă vechime și pustietate ascundea învelișul acela de ziduri.

Se vorbi despre primul și al doilea război mondial, dar, cine știe de ce, conversația reveni la încălzire.

— Hai să socotim, spuse stăpînul casei scoțînd pixul din buzunarul hainei și apucîndu-se să noteze încet pe un colț de ziar.

— Consumul ar trebui să fie de un litru de motorină pe oră, asta face douăzeci și patru de litri de motorină. Un chintal de lemne costă o mie de lire, deci cu soba faci economie, și-ncă ce economie.

Urcară să vadă soba și cum încălzește; intrară în dormitoarele mari (pe un pat era o păpușă, o spanioloaică), în baie, și se opriră pe coridor. În fundul coridorului o ușă închisă ducea la alte coridoare, camere fără mobilă, scări și poduri. Pe gaura cheii se strecura înăuntru răceala lucrurilor

necunoscute. Apoi Gianfranco, cei doi musafiri și don Antonio (poate îndemnați de ușa aceea) ieșiră afară în frig, printre copacii din curte și luminară cu o lampă termometrul : ajunsese aproape la zero ; în desișul brazilor se auzea un foșnet de aripi și de pene.

— Sssst, făcu don Antonio, fazanii ! Merseră tiptil pînă la poalele cedrului cel mare și Gianfranco îndreptă lumina lămpii înspre crengi ; se văzu mai întîi una, apoi două-trei făzănițe orbite în somn, pe urmă un fazan mare întoarse capul într-o parte și lumina îi străluci în ochi.

— O gîscă, uite o gîscă, spuse Gianfranco încet și cu inima la gură și lumină o uriașă gîscă sălbatică ce întinse gîtul, bătu din aripi, apoi și le întinse și zbură în noapte. Din ușa luminată, din dosul geamului, tatăl, mama, Rosetta și Full priveau afară.

— Prostule, spuse don Antonio agitat, știi tu ce-i aia o gîscă sălbatică ? Puteai să aduci carabina, istețule ! Auzi, o gîscă, să lași tu să-ți scape o gîscă... — și la cuvîntul „gîscă“ în jurul casei începu să cadă zăpada.

CEILALȚI

În ziua de Sfînta Maria Mare a anului 1938, un copil de opt ani, de „familie foarte bună“, cu capul rotund dar fragil, se învîrtea pe lîngă o cabină, pe plaja de la Grand Hôtel des Bains

la Lido di Venezia în jurul orei două după-amiază. Era singur pentru că fetița cu care se juca de obicei dormea împreună cu bona ei în camera imaculată de la hotel. Copiii nemți pe care îi cunoscuse cu cîteva zile înainte, ceva mai mari decît el și deja înotători experți (el nu izbutea să învețe), nu aveau voie să stea pe plajă la ora aceea, drept care jucau cricket pe pajiștea din mijlocul parcului, printre jeturile stropitorilor automate.

Mama copilului, „îndrăgostită de soare“, stătea întinsă jumătate la umbră jumătate la lumină pe un pat pliant acoperit cu un prosop alb din éponge, cu o monogramă mare albă care aducea la formă cu un turn : bronzată și strălucitoare de ulei de plajă, cu părul negru foarte lung, despletit și ridicat de la ceafă în sus, peste marginea patului, mîngîind nisipul : din cînd în cînd poate prin somn, avea mișcări lente și regale de atlet sau de șarpe boa, care în razele puternice ale soarelui te orbeau. „Domnișoara“, *Fräulein* Etta, dormea (de asta nu puteai fi niciodată sigur) în fața cabinei pe un șezlong, îmbrăcată din cap pînă în picioare, cu pielea de pe obraji, de pe brațe și picioare de un roz uniform și mirosind uniform (a săpun de Marsilia). Fața îi era prinsă parcă între două dopuri, două conciuri de păr blond amestecat cu alb, făcute din codițe subțiri și inextricabile. Căldura era foarte puternică, marea nemișcată și plaja aproape pustie.

Și totuși, dincolo de tufișuri și de gardul de sîrmă din dosul cabinelor, copilul vedea mișcînd și zgîindu-se o mulțime de excursioniști cu valize și sacoșe, unii dintre ei se întindeau peste gard ca să vadă nisipul greblat cu linii ondulate și,

dincolo de nisip, marea. Copilul stătea la umbra alungită în formă de casă a cabinei, nemișcat, cu totul absorbit de nu se știe ce, cu găletușa într-o mînă și cu lopățica într-alta, atent parcă să-și susțină capul rotund și foarte naiv. Deodată văzu un om încălecînd gardul : omul alunecă de două ori, se agăță în sîrma care îi sfîșie haina albastră, părea foarte grăbit, și în cele din urmă căzu, împleticindu-și membrele prea lungi, înăuntrul împrejmuirii. Rămase un timp chircit în nisipul prăfos, uitîndu-se la stînga și la dreapta, îl văzu pe copilul care îl privea și, după ce se asigură că nu mai era nimeni pe plajă, îi făcu semn cu degetul să se apropie. Cuprins de spaimă, dar totodată atras, copilul se apropie în fugă echilibrîndu-se între lopățică și găletușă.

Omul se ridicase, înaintase pînă în spațiul îngust dintre două cabine goale din ultimul rînd și îl aștepta. Era un bărbat foarte înalt și slab, cu piele albă, cu o figură ascuțită și niște ochelari cu sticla deosebit de groasă, opacă și totodată strălucitoare prin care nu-i puteai vedea ochii. Copilul observă că unul dintre brațele metalice ale ochelarilor era rupt și fusese legat cu ață neagră, că pantofii erau și ei rupți iar ciorapii, strînși armonică în jurul gleznei, atîrnau pînă aproape de pantofi. Omul se dezbrăcă, uimitor de repede pentru lungimea lui, și într-o clipă apăru în izmene, spre marea rușine și jenă a băiatului : o pereche de izmene largi de pînză neagră cu o ruptură în formă de șapte pe fund. Omul înfășură la un loc pantofii și hainele și întinzîndu-i copilului imensa legătură, spuse :

— Vrei să-mi faci un serviciu ? și încercă să-l mîngîie cu extremitatea rece a unui braț nesfîrșit (nu părea o mînă adevărată).

Paralizat de groază, copilul se trase înapoi, nu răspunse, iar omul repetă întrebarea, apoi îi ceru să-i păzească cîteva minute hainele : vroia numai să-și „moaie picioarele" și să vadă marea pe care n-o văzuse niciodată. După aia avea să-i „dea de bomboane". Aceste explicații și ochelarii mari și rupți atenuară spaima copilului, care, fără să vrea, se trezi împins, fizic împins spre acel om, de o nesfîrșită milă. Întinse brațele ; omul, punînd jos legătura, se apropie privindu-l de aproape, cum fac miopii, și văzu lacrimile care curgeau pe obrajii copilului. Zîmbi cu gura umedă și diformă care mirosea a vin și tutun și spune :

— Te-au pedepsit ? apoi dispăru.

Copilul zări două așchii de picioare, subțiri și chilometrice, drapelul negru al izmenelor sfîșiate agitîndu-se departe, la capătul plăjii și brusc se simți terorizat de responsabilitate și de greutatea hainelor pe care nu reușea să le ducă în brațe și care îi căzură în nisip : se gîndi la acel om și îl urî, uitînd cu totul sentimentul de dinainte. Cu enorme eforturi reuși să tîrască legătura puturoasă pînă la cabină. Pîndi ce făceau mama și *Fräulein* Etta : dormeau amîndouă. Cu un ultim efort cără grămada de boarfe într-un colț al cabinei, o înghesui la perete, însă chiar în acea clipă auzi în spatele lui vocea ascuțită a bonei : „*Was ist denn das ?*" Copilul nu-și găsi cuvintele în nemțește, bălmăji ceva în italiană, își așeză amîndouă mîinile pe capul rotund ca pentru a și-l sprijini, cu intenția (nu știa și nu izbutea prea bine să priceapă

cu ce intenţie) să povestească într-o răsuflare totul sau să ceară iertare.

Zgomotul o trezi pe mamă care cu o mînă îşi ridică părul şi întrebă ce se petrece. *Fräulein* Etta explică ceea ce nu putea să explice pentru că nu-i fusese explicat, drept care nu putu să scoată decît nişte suspine agitate care începeau şi se sfîrşeau toate cu : *„Ein Mann... ein Mann..."* A fost chemat bătrînul şi credinciosul cabinier care examină zdrenţele (scoase de *Fräulein* Etta din cabină cu scurte lovituri date cu vîrful pantofului) şi porni în fugă pe plajă cu pumnii strînşi să-l caute pe individ. Individul, descoperit imediat, fu înşfăcat de un braţ şi adus la ei cu înjurături, ghionturi şi răsuciri de braţe. Copilului i se păru că omul vroise să-l scuipe pe cabinierul care îl tîra. Mama spuse :

— Lasă-l, Giovanni.

Eliberat de cabinier, omul se apropie de grupul celor trei şi-i spuse mamei că avea intenţia să plătească, că el nu este hoţ şi că n-a furat niciodată în viaţa lui. Scotoci în legătură după un soi de portofel de stofă neagră şi apropiindu-şi-l de ochelari se pregătea să scoată nişte bani, dar mama îl opri cu un gest al mîinii şi zise : nu, nu. Apoi omul se uită la copil cu un zîmbet pe care acesta îl simţi şters şi fals, vru să-l mîngîie, dar *Fräulein* trase copilul. Atunci omul plecă cu boarfele în mînă, în ditai izmenele, cu paşi mari şi înceţi, cu capul sus şi, simulînd o demnitate pe care o pierduse încă de la naştere, îşi aranja cu mîna părul rar.

Mama îi porunci copilului să aplece umbrela, se întoarse încet şi-şi expuse în întregime la soare

trupul lung în costum negru. *Fräulein* Etta se porni pe o polilogie înverşunată despre *Unbekannten* (necunoscuţi), cu pauze din ce în ce mai lungi, pînă aproape de apus. Apoi soarele asfinţi iar familia se retrase în apartamentul hotelului, ca într-o clinică.

Noaptea copilul se gîndi la omul acela, ascultînd apa leneşă a lagunei cum mîngîia nisipul împreună cu razele lunii. Se întrebă multe lucruri despre el încercînd să le deducă după ochelari, după pielea lui albă, după pantofii de uriaş sau legătura de zdrenţe. Fu din nou cuprins de o mare duioşie şi de două-trei ori plînse. Cine era ? Un hoţ, un fost puşcăriaş, un sărăntoc, un bogat sărăcit (i s-ar putea întîmpla şi lui aşa ceva cînd o să fie mare ?), un bolnav, şi cum era cu putinţă să nu fi văzut niciodată marea ? Avea sau nu familie ? Şi el, de ce plînsese ? Toate aceste întrebări rămaseră fără răspuns pentru copil iar mai tîrziu şi pentru omul adult ; din ziua aceea însă, tocmai pentru că nu primise nici un răspuns la întrebările sale, află că există şi „ceilalţi".

CINEMATOGRAF

Într-o duminică de ianuarie din 1942 o domnişoară între două vîrste, cu părul roşcat şi creţ strîns într-un coc, se hotărî să meargă la cinematograf. Fusese doar de puţine ori în viaţa ei la cinema şi numai ca să-i ducă pe copii la desene

animate (era guvernantă într-o casă de oameni avuți) și o singură dată, în ziua de Paști nu mai știa din ce an, văzuse *Salvator Mundi* împreună cu familia. Cei din casă nu aveau o părere prea bună despre cinematograf, dar în duminica aceea domnișoara hotărîse să se ducă de una singură, fără să spună la nimeni.

Ploua, un fum galben și gros, de orz prăjit, care ieșea pe coșul unei fabrici o învălui pe ea și umbrela ei, singurii călători de-a lungul unui nesfîrșit zid de cărămizi (bătea și vîntul).

Domnișoara ajunse în centru ; în loden, cu pași mici, se apropie de intrarea cinematografului Edison, se opri să privească pozele de la „Orașul de aur", unul dintre primele filme nemțești în culori din vremea aceea, și văzu la casă o grămadă de soldați și, în general, de bărbați : domnișoara știa că filmul trecea drept îndrăzneț, știa că acel cinematograf nu era tocmai select, dar nu voia să dea importanță acestor treburi (fusese crescută într-un colegiu sărac de maici dar vorbea perfect nemțește, fusese chiar interpretă) deși, în clipa aceea, inima începu să-i bată mai repede. Ca să nu se înghesuie printre toți bărbații aceia, își luă inima în dinți și-l rugă pe vînzătorul de bomboane (un băiat care morfolea caramele, cu o gură neagră) să-i cumpere un bilet. Îl răsplăti cumpărînd cinci bomboane și intră în sală. Pricepu imediat că era un cinematograf „popular", că printre spectatori nu erau aproape de loc femei, în afară de cîteva, blonde, risipite prin sală și alte cîteva cu soții lor. Găsi un loc, un loc prost, într-o gașcă de băieți, dar cînd se pregătea să intre în rînd, fu

oprită de un tip în uniformă neagră care i-o luă înainte zicînd :

— E ocupat.

Apoi se stinse lumina, domnișoara se trezi în picioare, lipită de zid chiar sub deschizătura proiectorului de unde ieșea un miros puternic de acetonă, iar acest miros neașteptat îi dădu o senzație de mister. Pe ecran apărură niște vînători de munte mergînd nu se știe unde, niște parăzi la Roma, în sfîrșit o divă sorbind pentru reclamă dintr-o cafea numită „astragal". Lumina se aprinse din nou, iar domnișoara reîncepu să-și caute, tot mai stînjenită, un loc (avea o pălărioară tiroleză cu un pămătuf de bursuc trecut pe sub panglică) pînă cînd o mînă mare, umflată și foarte puternică o înșfăcă de un braț. Se întoarse speriată dar agresivă și văzu un bărbat în vîrstă, îmbrăcat într-o scurtă cu guler lat de blană roșcată, care îi zîmbi și-i arătă un loc liber lîngă el.

Domnișoara zise „mulțumesc", trecu printre scaune atingînd cu pulpele picioarele bărbatului, care-i părură foarte tari, și se așeză. După cîteva clipe, simți o mare căldură în obraji (sala era plină de fum), se descheie la loden, își deznodă șalul și în acea clipă se făcu întuneric și începu filmul colorat. Domnișoara se „îndrăgosti" imediat de mutra protagonistei, o nemțoaică într-un rol de țărancă frumoasă și pură, dar în curînd își dădu seama că filmul era mult mai îndrăzneț decît și-ar fi putut închipui : „simțea" că mai devreme sau mai tîrziu eroii o să se sărute, dacă nu și mai rău : o clipă se gîndi să plece (dar unde ?) apoi se lăsă dusă de un fel de sfîrșeală, provocată de căldura din sală și de prezența coapsei dure și

inerte a bărbatului de lîngă ea, pe care, ieşind, ar fi trebuit să o încalece, în plus, îi mai bătea şi inima. O femeie din spate o bătu pe umăr cu degetele mirosind a mandarină şi spuse :

— Fiţi amabilă, daţi-vă puţin mai la stînga.

Domnişoara se trase mai la stînga dar nu după mult simţi iarăşi degetele de mandarină şi auzi vocea femeii :

— Poate puteţi ţine capul mai la dreapta.

Domnişoara ascultă.

— Aşa ? întrebă, iar femeia răspunse sec :

— Aşa.

Mai trecu puţin timp şi femeia spuse din nou :

— Eu nu văd nimic. Bărbatul cu care era femeia bodogăni ceva, domnişoara nu ştia ce să facă, lumea din jur vocifera „gata, linişte" ; în acest moment interveni bărbatul rotund în scurtă de blană ; se ridică puţin cu greutate şi izbi cu coapsa lui tare în scaunul de lemn, scoţînd un sunet de instrument muzical. Urmă o scurtă gîlceavă într-un dialect pe care domnişoara nu-l cunoştea, prinse doar „bună creştere". La sfîrşit femeia spuse cu voce tare :

— Cum e posibil să vii la cinema cu asemenea pălărie !

Domnişoara luă foc şi cu un gest iute şi sec, de bărbat care salută, îşi scoase pălăria de pe cap, cocul i se desfăcu şi cîteva şuviţe răvăşite de păr roşcat şi cenuşiu i se răsfirară pe lîngă urechi. Îşi puse pălăria în poală, ţinîndu-şi-o cu amîndouă mîinile şi continuă să se uite la film : se sărutau, blonda şi pura ţărancă nemţoaică era cufundată într-un pat cu o pilotă mare, cu buzele tremurînd congestionate şi chipul înfierbîntat, cu cămaşa de noapte din cînepă întinsă de respiraţia gîfîită. Domnişoara sorbea acele imagini în disperare şi cu sufletul la gură.

„Plec, nu plec, rămîn, ce ruşine, nu te emoţiona, fii superioară, ce ruşine..." bolborosea în minte şi probabil că ceva îi scăpă şi de pe buze fiindcă bărbatul de lîngă ea, care din cînd în cînd îi arunca cîte o privire, spuse încet :

— Cum ? Ce ziceţi ? şi îi zîmbi, cu o gură mare, de mîncău.

Domnişoara nu răspunse şi-şi aţinti privirea spre ecran dar auzi un zgomot care venea dinspre vecin : ceva ca o vibraţie, mici lovituri care porneau de la coapsa lui inertă şi i se transmiseră ei : ca o bătaie în uşă. Îşi aruncă de două-trei ori ochii în dreapta jos şi văzu că bărbatul îşi sprijinea una din mîinile lui mari pe coapsă şi cu un deget sau, poate, cu mai multe, bătea darabana. Terorizată, domnişoara nu pricepea cum poate un picior să scoată un asemenea sunet (acum bătea fără întrerupere, cu degetele îndoite, întocmai cum ai bate la uşă) : nemişcată, îşi pironi din nou privirea la ecran, unde se petrecea scena seducţiei şi scoase un geamăt, un urlet scurt, într-atît de tare îi bătea inima.

COPIL

Într-o dimineaţă de iarnă, devreme, un bărbat care n-avea copii văzu prin chiciura şi mărăcinişul de pe malul rîului Piave un copil cu ochi albaştri şi oblici însoţit de un bătrîn cu o seceră.

Avea capul mare acoperit cu o căciuliță de lînă cu pompon, botoșei înalți și un fular lung cu dungi de multe culori ; nu părea un copil „modern“ dar, printr-una din glumele pe care le face viața cu spațiul și cu timpul pentru a da speranțe oamenilor, în copilul acela se regăsi pe sine însuși cu patruzeci de ani în urmă.

Atras de lună, strălucind încă sus prin chiciură, și de copil, bărbatul se opri la vorbă : dialogul se desfășură pe o lumină aproape albastră în scîrțîitul gheții și bătrînul, care își dăduse seama din prima clipă de asemănarea dintre cei doi, îl îndemna neîncetat pe copil să spună cum îl cheamă și cîți ani are : însă copilul refuză să deschidă gura și doar la sfîrșit, cînd părea că nu mai e chip să se lase convins, deodată, parcă în semn de iertare și într-un fel inspirat și senin, asemeni ființelor foarte bătrîne, zîmbi.

Veni vara iar bărbatul îl revăzu pe copil în aceleași locuri într-o rariște din mijlocul pădurii cu iarba proaspăt cosită. Copilul îl zări, surîse ca și atunci dar se ascunse imediat după căpițele de fîn și, furișîndu-se în patru labe prin fîn și prin iarba încă necosită, o rupse la fugă. Bărbatul privi lung în direcția lui, zărind ba spinarea de culoarea mierii ba canotiera albă, dar cînd încercă să se apropie, copilul dispăru în desișul pădurii.

Tot mai atras, bărbatul începu să se informeze, află că băiatul era copilul nelegitim al unei țărănci, încetul cu încetul se împrieteni cu bătrînul și apoi cu toată familia, foarte bănuitoare și plină de situații încurcate și „neînregulă“. În

aceste vizite pe băiat îl văzu numai în treacăt pentru că fugea, dar află multe despre el, de exemplu că se temea să nu fie furat și că noaptea prin somn vorbea cu niște persoane cu nume necunoscut.

Într-o zi trimise după el să-i dea ceva de lucru, promițîndu-i o mică răsplată : trebuia să frece cu glasspapier niște scaune rindeluite apoi să le dea lustru cu ulei. Copilul lucră vreo jumătate de oră cu mult zel, pe urmă încetini tot mai mult pînă conteni de tot. Nu răspunse la întrebările bărbatului și de îndată ce acesta intră în casă, se făcu nevăzut.

Din acea zi începu să se învîrtească prin jurul casei, să scoată cîte un cuvînt, sau mai degrabă cîte o silabă, dar fu de ajuns pentru ca bărbatul să poată recunoaște în vocea copilului timbrul propriei sale voci. În aceeași noapte, după ce auzise vocea copilului, a fost o furtună foarte puternică pe care el, prea cufundat în somn, n-o simțise : îl visa pe copil în pantaloni scurți pînă la genunchi și canotieră albă cum umbla pe apă.

Deoarece copilul nu se hotăra să rostească altceva decît „da“ sau „nu“, pentru conversațiile mai lungi, bărbatul îi folosea pe bunic și pe mamă drept mijlocitori și interpreți : prin ei îi transmitea tot felul de lucruri, și nu numai atît ci chiar îi povestea călătoriile pe care le făcuse. Văzînd că băiatului îi plăceau călătoriile (nu cunoștea decît locurile unde se născuse și în care trăia) îi veni în minte să-l ducă într-o excursie la Veneția și, prin intermediul ambasadorilor, îi comunică intenția lui : copilul îi transmise că merge numai

cu condiţia să-şi ia şi slipul şi să facă baie în mare, cu toate că maică-sa nu-i dădea voie.

Plecară într-o sîmbătă dimineaţă (seara copilul avea puţină temperatură iar dimineaţa se trezi la cinci) şi merseră cu maşina pînă la aeroportul Veneţiei unde îi aştepta o barcă cu motor. Copilul se uită la uriaşele avioane cu reacţie care aterizau şi decolau de pe acea îndepărtată fîşie de pămînt, dar nu scoase nici o vorbă, în barcă se agăţă cu mîinile de margine şi-şi întinse gîtul ca să privească cele două mari aripi de apă pe care barca le deschidea pe lături, pînă la urmă începu să tremure tot şi se întoarse spre bărbat tăcînd, cu zîmbetul său atoateştiutor. Bărbatul îl întrebă dacă îi era frig şi el răspunse: „Puţin". Era primul cuvînt. Bărbatul îl înveli cu haina lui, îl strînse lîngă el, iar copilul din cînd în cînd îl privea cu colţurile gurii lui fragede trase în sus.

Coborîră la Lido şi o luară spre plajă pe aleea străjuită de copaci; de la o brutărie din drum cumpărară pîine proaspătă şi două ştrudele cu mere, apoi trecură pe la o băcănie să ia salam pentru sandvişuri. Aici copilul îl trase de haină şi spuse: „Cartofi prăjiţi". Bărbatul cumpără două pungi, puseră totul într-o pungă de plastic şi se îndreptară spre plajă unde bărbatul închirie o cabină din şirul întîi cu un pat pliant şi un şezlong. Se dezbrăcară, se duseră să facă o plimbare pe dig, trecînd printre unii care făceau tratament cu nisip. Bărbatul observă că băiatul avea spatele şi umerii slabi, picioarele cilindrice şi otova ca două beţe şi laba mare cu degete groase; avea o mişcare uşor ondulată ca animalele tinere care se orientează după miros şi totuşi, ca acţionat de o graţie îndepărtată, îşi vestea orice mişcare neprevăzută (ca aceea de a se arunca brusc în genunchi pe nisip) prin zîmbetul lui lent, îndelungat şi îndreptat spre zare.

Ajunşi pe dig, pe care fîlfîiau drapele mari albastre, bărbatul îi spuse copilului să se ţină bine de frînghie cît înota el şi se aruncă de pe o trambulină cu o vagă mîndrie, gîndindu-se, cine ştie de ce, că asta o să-i placă băiatului. Copilul îl privea de sus şi îl urmări pînă ajunse la mal. Aici bărbatul, ruşinîndu-se de săritură, îi propuse băiatului să facă şi el baie, dar copilul refuză; apoi, încet încet, intră în apă dar nu se cufundă mai sus de genunchi.

Bărbatul îl îndemna să intre dintr-odată, arătîndu-i cum făceau alţi copii mult mai mici decît el, dar părea că în acele momente copilul îşi pierde respiraţia, iar umerii îi devin şi mai slabi. Atunci o porniră pe plajă, pălăvrăgind (bărbatul îi explică la ce serveşte colacul de salvare) şi se opriră la barca unor salvamari care vindeau scoici mici şi mari la mai multe preţuri. Bărbatul îi puse cîteva scoici la ureche ca să audă vuietul mării, mai puternic cu cît ghiocul era mai mare, apoi îl întrebă dacă nu vrea şi el una. Copilul se gîndi o clipă apoi răspunse că da şi arătă scoica cea mai mare. Parcă repetînd cuvintele altuia, bărbatul îi explică atunci că aceea costa prea mult şi porniră iar să se plimbe pe plajă. Copilul zise deodată:

— Aş putea avea un colac?

— Ai vrea un colac? întrebă bărbatul şi deoarece băiatul răspunse afirmativ, zise că o să-i

cumpere, dar pînă atunci împrumută unul de la o doamnă, vecină de cabină cu ei, foarte amabilă și cu mulți copii mici în halate albastre cu monogramă.

Intrară iarăși în apă cu colacul și bărbatul îl duse pe copil pînă unde nu mai dădea de fund. Copilul tremura de frig și de teamă. Clănțănea din dinți și spunea :

— Mi-e frică, mi-e frică, mi-e frig, mi-e frig, dar rîdea (era prima dată că-l vedea rîzînd). Se ținea agățat de mîinile bărbatului care îl învăța să-și țină picioarele întinse orizontal și să bată din ele, iar el îi simțea mînuțele tremurînd în ale lui, încordate în încleștare.

— Hai să ne întoarcem, hai să ne întoarcem, spunea copilul clănțănind, dar cînd ajunseră la mal se opri ca să facă pluta și să dezumfle colacul în formă de rățoi.

Era ora unu, scoaseră sandvișurile din pungă și începură să mănînce. Bărbatul observă că băiatul își ducea mai degrabă capul și gura la pîine decît pîinea la gură și se uita în jur ca pentru a-și ascunde mîncarea și faptul că mînca. După prima înghițitură de ștrudel spuse serios :

— Grozav, apoi întrebă : Da' înghețată ?

— Înghețată cînd ne întoarcem la Veneția, mai tîrziu, acum de-abia ai mîncat și ar putea să-ți facă rău, spuse bărbatul, repetînd întocmai aceleași cuvinte care îi fuseseră spuse lui în același loc cu mulți ani înainte. După cîtăva vreme copilul mai întrebă de două-trei ori : „Da' înghețata ?" iar bărbatul răspunse în același fel și apoi adormi : la scurte intervale se deștepta îngrijorat să nu se fi dus în apă sau în locuri

primejdioase, dar îl vedea învîrtindu-se prin jur la cîțiva metri de pat și adormea la loc. Se trezi la patru : se îmbrăcară, „îi mulțumiră doamnei" pentru colac, străbătură aleea (copilul se uita la reclamele cu pozele diferitelor sorturi de înghețată și casată) și, chiar în ultimul moment, prinseră vaporașul de Veneția. Pe puntea de sus, la umbră, copilul spuse :

— Ce bine și răcoare e aici. Apoi văzu un transatlantic grecesc și zise : Doamne sfinte, ăsta nu se mai isprăvește !

De îndată ce ajunseră la Veneția, bărbatul îi arătă copilului Puntea Suspinelor, barele groase de la „Piombi" și îi povesti cum a fugit Cassanova din închisoarea aceea. Îl cocoță pe balustrada unui pod ca să vadă gondolele și se puse să-i explice că în orașul acela nu există nici mașini, nici motociclete, nici biciclete. Trebuie să mergi cu barca sau pe jos. Copilul asculta și strîngea în brațe legătura udă cu costumele de baie. Intrară în biserica San Marco și bărbatul explică :

— Vezi că pardoseala este cu valuri ? Asta pentru că dedesubt sînt valurile mării.

Suiră în clopotniță, bărbatul îi arătă rada de la San Marco scăldată în soare : chiar în clipa aceea, printre sclipiri, intra un petrolier japonez, foarte alb, cu pavilionul alb cu disc roșu fluturînd în vînt. Apoi bărbatul îi arătă copilului „maurii" care băteau cu ciocanul în clopotul cel mare, indicînd ora.

După ce coborîră, copilul întrebă :

— S-ar putea să am și eu un aparat de fotografiat ? iar bărbatul spuse că era prea scump,

dar copilul se repezi la o tarabă cu suveniruri arătînd aparatul, o jucărie de plastic de două sute de lire care „fotografia“ de dinăuntru minuscule vederi colorate din Veneţia. Bărbatului îi fu ruşine şi i-l cumpără. Apoi se aşezară la cafeneaua Florian şi comandară îngheţata : în cupă de argint, un rotocol de frişcă, unul de ciocolată şi două de fistic. Copilul spuse de două ori, o dată despre piaţă iar a doua despre îngheţată : „minunată“ şi „grozavă“, apoi, după ce termină îngheţata întrebă :

— S-ar putea să am şi eu porumb pentru porumbei ? iar bărbatul care se mai ruşina încă (fără vreo vină) de povestea cu aparatul de fotografiat, îl întrebă dacă ar vrea să-i facă o fotografie.

Se pozară amîndoi cu „porumbeii“ zburătăcind prin mîinile lor : bărbatul uşor încruntat din pricina soarelui, ca atunci, copilul cu gura mică, cu ochii albaştri migdalaţi zîmbind ca unul care, fără să-şi dea seama, cunoaşte destinul oamenilor.

DRAGOSTE

Într-o zi un bărbat cunoscu în casa unor prieteni o tînără doamnă şi, fără s-o privească atent, observă totuşi că avea părul lung şi roşcovan, o faţă osoasă cu pomeţii ieşiţi ca de ţărancă slavă şi mîini boante cu unghiile tăiate scurt. Îi păru sfioasă şi parcă temîndu-se să vorbească şi

să se exprime. Soţul ei, un bărbat îndesat cu ochi înguşti, neîncrezători şi cu o figură închisă, părea să respire prin gîtul gros aşa încît îi amintea de un broscoi orăcăitor. Avea însă glezne subţiratice de bătrîn iar împreună, gîtul şi gleznele îţi dădeau impresia de forţă şi totodată de neputinţă.

Bărbatul ştia că aceste prime impresii nu puteau fi întru totul definitive pentru că nu se petrecuse încă nimic, ba aproape că nici nu-i observase plecînd iar apoi nu-şi aminti vocea nici unuia dintre ei.

Mai trecu o vreme şi-i revăzu într-un restaurant. Mai exact o văzu numai pe ea, în picioare lîngă masă, pregătindu-se să se aşeze : îşi arcui spinarea şi cu un gest zvîcnit al mîinii ei mari îşi dădu la o parte părul de culoarea morcovului murdar de pămînt iar apoi şi-l netezi. Purta un costum pantalon şi bluză negru, o centură aurită sprijinită pe şolduri, pantofi negri de lac cu catarama şi totuşi, printr-o străfulgerătoare coincidenţă de cauze pe cît de misterioase pe atît de întîmplătoare, era foarte frumoasă. Bărbatul, care o privea de la o masă nu tocmai apropiată, simţi cum inima porneşte să-i bată comic de repede, pentru că pricepuse că a înţeles totul despre ea. Şi ea înţelese totul despre el (chiar şi faptul că el înţelesese) pentru că în clipa aceea se întoarse, îl recunoscu, îl salută cu un zîmbet năvalnic pe care îndată (şi copilăreşte) încercă să-l reţină în limitele unei bune-creşteri de adult. Dar avîntul acelui zîmbet o făcuse să-şi desprindă braţele şi mîinile de pe masă şi să împingă în podea cu vîrful pantofilor de lac pentru a se înălţa. Totul dură doar o clipă, apoi femeia se întoarse la

comesenii săi cu o figură amabilă dar serioasă, adeseori ascunsă de păr, iar pantofii se cuminţiră. În schimb bărbatul continuă să o privească pînă cînd inima reîncepu să-i bată normal. Atunci se uită la ea mai puţin vrăjit dar mai curios, ca la o străină : însă chiar observînd-o în acest fel, prin care dorea să se mărginească la detalii banale, nu reuşi decît să-şi confirme deplina şi fireasca frumuseţe a prezenţei femeii, într-atît încît brusc restaurantul îi păru pustiu sau, cel mult, învăluit într-o fluturare de culori şi sunete ca în unele filme vechi şi poate proaste. Atunci se simţi dintr-o dată slab şi recunoscu semnele unei emoţii care, de cînd era mic şi o vedea pe maică-sa, în zilele senine şi geroase, cu gîtul gol ieşindu-i din gulerul de vulpe spicată, cu buzele roşii şi lucitoare şi cu aluniţa peste pudră, rămăsese întotdeauna aceeaşi. Îşi ridică privirea în aceeaşi clipă în care şi-o ridica şi ea : nu mai zîmbea, ci avea chipul aprins de o flacără şi parcă rănit de o durere neprevăzută şi nedreaptă pe care nu o pricepea. Îşi ţinea ochii ei de mongol larg deschişi ca şi cum ar fi privit în beznă.

Într-o seară, cînd nişte prieteni pronunţară numele acelei perechi, bărbatul se pomeni zicînd cu voce tare, pentru a-şi ascunde emoţia : „O să facă soarta să ne mai întîlnim". Prietenii nu pricepură ce vroia să spună, dar la scurt timp după aceea se auzi zgomot de maşină şi un grup gălăgios şi vesel, în care veselia nu era completă ci dimpotrivă părea tulburată de ceva, năvăli în casă : se uitară o clipă unul în ochii celuilalt, mai bine zis îşi plecară amîndoi privirea. După primele momente de timiditate îşi vorbiră. Ea spuse

că a făcut mulţi ani balet clasic dar că se lăsase de dans cînd se măritase, din cauza obligaţiilor de familie. Acum se simţea uneori cuprinsă de o mare tristeţe.

— De ce ?

— Nu ştiu, aşa.

— Poate v-ar fi plăcut să vă faceţi dansatoare.

— Mi-ar fi plăcut, dar ştiţi, puţină lume reuşeşte, şi pe urmă, m-am şi căsătorit. Nu înţeleg de ce din cînd în cînd mă cuprinde un fel de tristeţe. Totuşi sînt fericită, îmi iubesc mult soţul şi copiii, am o familie perfectă şi pentru mine asta e lucrul cel mai important. E ciudat, bărbatul meu zice că e astenie nervoasă.

Bărbatul ştia că, în realitate, nu era de loc ciudat, dar din respect şi delicateţe, nu spuse nimic. Privi către soţ, pe care îl văzuse prea puţin. Şedea scufundat în fotoliu, într-o atitudine demnă şi vetust autoritară, înecat în gîtul lui gros care respira. Vorbele îi erau şi ele autoritare dar gleznele subţiri îi lipseau rostirea (şi chiar spusele) de orice autoritate, aşa încît ele păreau să iasă prin tăietura gurii într-un suflu uşor şi regulat care se topea prin cameră. Înţelese privirea bărbatului şi se îndesă în sine şi în fotoliu, evitînd să mai vorbească şi astfel aşezat se puse să strîngă în el răbdare şi şiretenie.

Bărbatul mai observă că femeia fuma şi bea mult. Vocea ei înceată şi copilăroasă, formulînd concepte elementare, era uşor răguşită şi din cînd în cînd tuşea. Totuşi frumuseţea îi era limpede şi neatinsă, de parcă n-ar fi avut nici soţ, nici

copii, nici familie şi n-ar fi fumat şi n-ar fi băut niciodată.

Bărbatul trecea foarte rar prin oraşul în care locuiau soţii dar o revăzu, prin cele două geamuri, odată cînd se încrucişară maşinile lor, iar ea îl salută cu acelaşi zîmbet impetuos din prima seară de la restaurant. Fiecare era singur în maşină (două maşini de aceeaşi marcă şi acelaşi tip) şi amîndoi frînară brusc. Bărbatul aşteptă să se libereze drumul, şi îşi apropie maşina de automobilul ei oprit pe partea cealaltă ; dar odată ajuns lîngă ea, femeia demară brusc, însă el avu timp să-i zărească în oglindă obrazul umflat ca de copil care a încasat un pumn ; atunci o lăsă să plece.

Într-o zi femeia îi telefonă de foarte departe ca să-l invite într-o duminică la cină. La început nu înţelese despre cine era vorba, apoi fu cuprins de uimire şi de emoţie. Îi spusese că ar fi în stare să facă sute de kilometri şi de nu ştiu cîte ori numai ca s-o vadă pe ea, şi după asta le cam bălmăji. Ea îi răspunse că trebuie să „pună jos" telefonul.

Se mai întîlniră odată la o mare petrecere şi chipul ei rotund cu trăsături mari era foarte frumos, speriat şi nefericit, însă, din păcate, chiar şi pe chipul acela se citea o mîndrie obtuză care îl răni dar mai ales îi calmă bătăile inimii, care deveniră normale. Cînd se ivi prilejul să-şi vorbească (ea îl evita iar el dansă toată vremea cu o femeie frumoasă care rîdea răsturnîndu-şi capul pe spate) îi spuse că era supărată şi dezgustată de tot ce-i spusese el la telefon. Era fericită, foarte fericită şi îndrăgostită de soţul ei, căsnicia lor era „un lucru superior, excepţional". Îi spuse că i-a povestit soţului despre acel telefon pentru că între ei nu există secrete. Spuse asta zîmbind cu mîndrie, dar avea faţa tumefiată de durere şi ruşine şi la colţurile gurii îi apăruseră două brazde ce coborau pînă spre bărbie. Bărbatul se uită la soţ care îi observase pe sub sprîncene iar acum se învîrtea, puţin aplecat şi şerpuitor, pierzînd şi recăpătîndu-şi autoritatea, pentru ca la un moment dat să se aşeze pe o treaptă şi, prefăcîndu-se că ascultă orchestra de lîngă el, cu capul dat pe spate şi ochii în tavan, să scoată un urlet aspru, sfredelitor, pe care în hărmălaia generală nu-l auzi nimeni.

Deodată femeia spuse :

— Lăsaţi-mă în pace, apoi se depărtă, cu spatele îndoit, în paşi de dans şi de durere şi se duse să-şi sprijine fruntea de geamul unei ferestre, cu paharul de whisky în mînă.

Cineva povestea mai tîrziu că plînsese şi că se dăduse în spectacol, probabil pentru că băuse prea mult.

Cu toate astea, bărbatul primi din partea lor o invitaţie la o mare serată ; nu refuză pe de o parte din politeţe, pe de alta fiindcă dorea s-o revadă. Era aşezat la dreapta ei, iar ea, cu aceleaşi brazde la colţurile gurii, îi vorbea pe un ton de sfidare ţărănoasă ; nu zîmbi niciodată, decît cu dispreţ şi fără să-şi destindă chipul, pe alocuri desfigurat de umflături. Cînd se întîmplă de vreo două-trei ori să-şi atingă mîinile sau umerii, se retrase ofuscată. Bărbatul avu mare grijă ca lucrul acesta să nu se mai repete, îşi îndepărtă scaunul de al ei, apoi chiar se ridică

și o porni prin casă. Într-un coridor mai întunecos — era deja seară tîrziu — dădu peste o fetiță în cămașă de noapte, buimăcită, roșcovană ca maică-sa, pe care o mîngîie pe cap ; fetița îi apucă îndată mîna, o duse la piept, și i-o strînse, ca prin vis, privind fix înaintea ei, cu ciuful zbîrlit de somn. Apoi se desprinse de mîna lui și dispăru nu se știe unde. Bărbatul reveni în marea sufragerie unde soțul turna șampanie : ea stătea tot în capul mesei, țeapănă și severă ; soțul zîmbea, era bun și serviabil.

Bărbatul trecu din ce în ce mai rar prin orașul acela. Nu-i mai întîlni pe cei doi soți, dar gîndindu-se la ea, i se părea de fiecare dată că s-a scurs foarte multă vreme de atunci. În realitate trecuseră numai cîteva luni, dar prin sentimentul (descris aici) încercat de el și de tînăra femeie, fără să vrea și fără să știe, ei trăiseră și își irosiseră atît de repede mulți ani din viață.

ELEGANȚĂ

Într-o seară de vară, într-un palat din Roma, doi prieteni care nu se mai văzuseră de mult se reîntîlniră și, ca două jivine, își spionară mișcările prin marile încăperi princiare. Știau amîndoi că n-aveau nevoie să vorbească : unul era pictor, celălalt un vîntură-lume, cutreierînd Italia.

— Salut, Mario, spuse prietenul Vîntură-lume ; urmă o îmbrățișare grăbită, după care privi în

jur. Dincolo de marile ferestre deschise se vedea cerul, încă luminos, vioriu, presărat ici colo cu stele, în cameră intra o adiere de vînt iar pictorul se deplasă ușor urmînd parcă acea adiere, într-un fel poate timid și poate nu chiar. Nu știau ce să-și spună.

„Schifano, ce frumos nume italienesc", își zise Vîntură-lume uitîndu-se la celălalt, care purta sandale închise de șevro pe piciorul gol și o pereche de *jeans* americani în dungi ; dar, poate din pricina culorii cerului și a stelelor, se întoarse cu gîndul la un tablou mare de-al pictorului pe care îl revăzuse cu cîteva zile înainte. Subiectul tabloului era cel de pe cutia de bomboane „Baci Perugina" : un cer albastru și înalt, năpădit de stele și siluetele gen secolul al XIX-lea ale celor doi îndrăgostiți îmbrățișați. Stelele erau pictate cu fosfor și străluceau în întuneric ca niște licurici. Iar el, care în noaptea aceea era foarte trist, nervos și nu putea dormi, zărise în întuneric tabloul (într-o vilă la mare, la lumina lunii), strălucirea stelelor îl consolase și-l liniștise și atunci se gîndise la prietenul lui, Schifano, care le pictase tocmai pentru ca să-l liniștească ; din pricina asta se găsea acum aici, dar nu aveau aproape nimic să-și spună și, în pofida sentimentului de prietenie, în aer plutea o ușoară stînjeneală.

Ședeau într-o cameră foarte înaltă, cu tavanul de lemn cu grinzi pictate, cu trei divane albe și pufoase, o uriașă masă de travertin, un televizor alb și o complicată instalație de pick-up, aproape electronică, cu difuzoare albe răspîndite prin toată încăperea. Pe pereți nu era nici un tablou și totul, cu excepția grinzilor tavanului, era alb

iar el se uită cu atenție la fiecare lucru. Simți puțin o nedreaptă nostalgie după atelierul vechi din Campo de' Fiori, plin de tablouri, unde strălucea mai multă tinerețe în dinții și în părul zbîrlit al prietenului.

În acea clipă din încăperile învecinate își făcu apariția o femeie blondă, tînără, cei doi prieteni se ridicară de pe divan iar Mario spuse :

— Ți-o prezint pe Nancy, bărbatul strînse mîna femeii și o privi. Era o ființă timidă, copilăroasă, de o mare instabilitate interioară, semănînd cu pasiunea pentru lucrurile instabile, care o făcea să sufere. Nancy văzu imediat în ochii negri ai bărbatului ce anume înțelesese el și din acea clipă începu să se miște și să vorbească (Nancy era franțuzoaică și vorbea italienește ca franțuzoaicele bine-crescute) în așa fel încît să nu-l dezamăgească.

Mario se apropie de ea, o sărută timid și grăbit pe tîmplă, apoi, tot timid (pentru că voia să pară dezinvolt), îi sărută degetele de la o mînă și spuse :

— Știi, Nancy este marea dragoste a vieții mele, iar prietenului i se păru că zărește de-abia schițat pe buzele femeii un zîmbet dureros. Știi, Nancy scrie, nu ți-am spus niciodată că scrie ? mai adăugă Mario, apoi aprinse televizorul și-i ridică volumul ; deranjat, celălalt avu o ușoară tresărire, sonorul fu coborît și rămaseră numai imaginile mute : Buster Keaton cu țilindru, mergînd pe bicicletă, dar nu pedalînd ci cu picioarele pe jos ; un servitor aduse trei cupe de argint cu vin roșu.

„Frumoase, gîndi prietenul, privind cupele, dar prea multă mochetă" ; din acea clipă încetă să se mai uite la altceva decît la ei doi, invulnerabili în fireasca lor eleganță. Ce importanță avea restul ?

Urmă o pauză lungă în care Nancy vorbi cu voce foarte scăzută, apoi omul întrebă cu o curiozitate liniștită :

— Cum v-ați cunoscut voi ?

Cei doi se priviră (Mario o sărută din nou, iute, pe colțul gurii, ea zîmbi fără durere) iar el răspunse :

— La o petrecere, pe treizeci și unu decembrie una mie nouăsute șaptezeci, pentru cîteva clipe : de-abia ne-am văzut. Apoi ca s-o revăd am dat o masă, care a ieșit foarte prost.

— De ce foarte prost ?

— Pentru că totul a fost halandala, lumea era nepotrivită, nimic nu era cum trebuie, nu era nici o armonie. Ce mai, o catastrofă.

— Și pe urmă ?

Mario zîmbi și amîndoi ziseră :

— A telefonat ea... Am telefonat eu.

Bărbatul rîse :

— Cu alte cuvine un *coup de foudre*.

Nancy plecă privirea și rosti :

— Da.

— După cîteva zile am plecat în America. Vezi fotografia de-acolo ? Nancy se tunsese foarte scurt și purta o cămașă bărbătească ca să fie altfel, o ființă nouă.

Nancy vorbi foarte încet despre viața de dinainte, despre copilul ei și printre altele spuse, în italienește dar cu un ton franțuzesc :

— Eram în stare să fac multe ore cu avionul ca să-l văd și numai o clipă, pentru că îl iubeam.

Cinară : salată à la russe cu ouă și salată de fructe. Lui Vîntură-lume, din cauza multelor lui vînturări prin aer și pe pămînt, îi era foame, se enervă o clipă că mîncarea era prea puțină, și mai ceru ceva. Servitorul rătăcitor mai aduse puțină brînză și pilaf rece. Nu era o masă bună și numai prezența celor doi fu în stare să-i liniștească pofta de o masă completă, copioasă, în sînge (cine știe de ce, sperase un biftec, un cotlet la grătar sau bunătăți franțuzești : nici vorbă de așa ceva).

Revenire în salon și povestiră, nu ușor nici cu dezinvoltură, pentru că îi despărțea distanța dintre cel privit și cel care privește, cam ca într-un muzeu, și totuși pe toți trei îi unea un sentiment moleșitor dar foarte cald, de familie, la care se adăuga o sticlă mare de colonie gălbuie, pe masa de marmură albă.

Vorbind, dar și tăcînd, musafirul își reaminti alte clipe petrecute împreună cu prietenul său pictor. Și-l aminti mai tînăr, în pantofi de tenis, cu părul scurt, cum muta țopăind niște tablouri mari : rîdea și în spatele chipului lui și al rîsetelor lui de Aladin, se zărea Campo de' Fiori, cu tarabele, cu florile, cu grasele femei romane. Își aminti de iubitele celuilalt, de altă maimuță blondă cu dinți ca ai lui, își aminti tablourile și cum le picta sărind și zburînd pe pînză cu mari și minuscule volute ale brațului și degetelor, își aminti cochetăria acelor „solo-uri" de email în picuri, „duetele" de cărbune și email, văzduhul și vîntul din toate tablourile care aveau mereu în ele cerul,

chiar atunci cînd nu era pictat. Și-l aminti pe Mario în scurtă neagră într-un străvechi Morris negru, îl revăzu la mare, în apă, slab, beduin, cu păr de sălbatec, îl văzu vanitos, fericit, poltron, trist ca un matador din fotografiile de prin 1930, perfid și șmecher ca toți marii artiști naivi, și firește, se înduioșă.

— Trebuie să te tunzi, ești prea lățos, spuse și se ridică de pe divan. Mario se strîmbă nemulțumit.

Nancy zise :

— Eu îl tund întotdeauna.

— Tunde-l mai mult, spuse prietenul.

După prima strîmbătură, Mario zîmbi cu o mutră care spunea : „Mă placi, nu-i așa ? Toată lumea mă place" și pricepînd asta, prietenul căzu încă o dată în cursă și zîmbi pentru acel truc nevinovat.

Vorbiră (cu Nancy, Mario telefona sau încerca să telefoneze) despre Franța, despre Camargue.

— Mario nu doarme de loc, spuse Nancy cînd bărbatul aduse vorba de insomnie, apoi încetară să mai vorbească, se priveau din cînd în cînd toți trei, cu mici zîmbete sau gesturi : apoi intrară doi tipi, un bărbat și o femeie, iar eleganța se risipi, fără veste, în cerul roman.

FAMILIE

Într-o zi, cu ani în urmă, un om care nu avea niciodată pe nimeni în casă, cunoscu o familie pe nume Tommaseo, plină de părinți, de copii,

unchi și nepoți, legați foarte strîns unul de altul, într-o vilă la țară. Avea și el o casă prin partea locului iar vara se plimba călare, în tovărășia unui tînăr din acea familie, numit Marino (pe nevasta lui Marino o chema Eta, așa că omul zicea în gînd Eta-Beta și-și amintea greceasca din școală), și a unui băiețel, Ludovico Tommaseo, care deveni „scutierul său". De ce-i devenise Ludovico „scutier"? Pentru că într-o zi omul îl întrebă cît e ceasul (erau călare, într-o pădure de salcîmi), Ludovico își privi ceasul și apoi zise: „A stat", lăsă hățurile, deschise brațele și clipi din ochi, parcă zicînd: îmi pare rău!

Traversau un rîu lat și intrau în sihlele de plopi, prin verdele întunecos, ieșeau în mici luminișuri însorite pline de margarete galbene, toți trei fără să scoată o vorbă, porneau la galop și priveau cîrdurile de fazani mari și mici ridicîndu-se în zbor cu țipetele lor gîtuite. Pe urmă se bălăceau în apa limpede a rîului aproape de izvor, acolo unde nu era încă rîu adevărat, coborau de pe cal, se dezbrăcau și se cufundau în apa înghețată. În zilele foarte călduroase intrau și caii, se răsturnau pe bolovani și-și scărpinau spinările. Apoi cei trei călăreți încălecau iarăși, urmau firul unor izvoare mici, mîngîiate de sălcii, priveau printre ierburi țiparii și racii și mai întotdeauna fără să-și fi vorbit (singurul care vorbea mult, repede și poticnindu-se era „scutierul" Ludovico, dar era un „scutier" prea tînăr și nu cunoștea regulile), pe la asfințit, se întorceau acasă. După plimbările acelea călare omul se simțea obosit cît trebuie: coapsele și brațele îi erau obosite (era vînos roșcatul lui) și obosit îi era și sufletul

pentru că nu fusese singur. Așa că mînca bine și dormea bine.

Dimineața se trezea în zori, sau chiar înainte, iar sufletul, peste noapte cuprins din nou de singurătate, îi spunea: „Ai o casă pustie, anii trec, tu o să îmbătrînești și n-o să rămînă nimic de pe urma ta". Sufletul întorcea „nasul" în partea cealaltă și după puțin adormea, dar omul rămînea treaz și suferea deoarece știa că dimineața gîndurile sînt pure, limpezi și lipsite de iluziile pe care le țese ziua cu toate întîmplările ei. Atunci se gîndea la femeia iubită, care îi era și puțin fiică, după cum și el era puțin copilul ei, și pînă la primele raze ale soarelui se consola. Cînd se trezea și mai devreme, nu mai stătea de vorbă cu sufletul lui somnoros, ci cu două privighetori care cîntau una pe un mal al apei iar alta pe celălalt. Trilurile privighetorilor, cînd apropiate, lîngă fereastră, cînd depărtate, în umezeala încă întunecată a pădurii, erau și ele un reproș, ba mai rău, erau desăvîrșita indiferență și neatenție a celor puternici și fericiți. Astfel, omul nostru, care fiind singur știa întotdeauna totul, se simțea mai rău decît dacă ar fi vorbit cu sufletul. Odată cu lumina, privighetorile încetau să-și mai execute trilurile lor atît de complicate și, dispăreau în pădure, iar omul rămînea din nou singur cu inteligența, curajul și inutilitatea lui.

Într-o seară primi o invitație de la unul din bărbații familiei celei mari, care se numea Giorgio și era mereu vesel pentru că avea patru copii și o nevastă (Grazia). Casa era plină de flori trimise de prieteni și de rude pentru nașterea ulti-

mului copil, care în seara aceea şedea în incubator. Gîndul la copilul din incubator (se născuse la şapte luni) îl tulbura mult pe musafir dar nu-i tulbura de loc pe părinţii care zîmbeau tot timpul, nici pe surori, nici pe frăţior, toţi cu ochi migdalaţi ca ai Graziei privindu-l, înghesuiţi în el, în nemişcare şi uimire, ca pe un străin.

Pentru cină ieşiră la un restaurant pe mare, aproape gol, de unde se vedea marea foarte liniştită, cu dîra lunii şi cîteva felinare îndepărtate ale pescuitorilor de sepii. Privind luminile acelea, omul gîndi: „Cine ştie cîţi copii or fi avînd pescarii ăia". În timpul mesei, omul aşezat la dreapta Graziei vorbi mult cu ea despre alăptarea noului născut. Grazia îi explică:

— La anumite ore din zi îmi mulg laptele, îl bag la frigider, apoi îl duc la spital pentru masa copilului.

Omul o întrebă pe Grazia multe despre sîni, Grazia răspunse:

— În ultima lună se umflă, iar după ce naşti, simţi nevoia să alăptezi, altfel te dor.

— Şi ce simţi? întrebă omul.

— Simţi că te umfli toată.

— Şi ce senzaţie ai după ce alăptezi?

Grazia rîse, puţin jenată:

— Te simţi mai bine, eşti mai liberă, mai uşoară.

— Îţi place să alăptezi?

— Mult, spuse Grazia.

Omul îşi dădu seama că e indiscret să pună atîtea întrebări, se scuză de o mie de ori, dar nu putu să se abţină şi întrebă:

— Şi dumneata, Grazia, ai gustat vreodată laptele dumitale?

— Nu, nu, răspunse Grazia rîzînd iar Giorgio, care nu gustase nici el laptele nevesti-si, rîse şi el.

— Eu aş vrea grozav să văd cum e laptele de om, spuse omul nostru şi simplitatea acestei fraze creă între cei de la masă, dar îndeosebi între Giorgio, Grazia şi el, o asemenea înţelegere, încît Giorgio spuse imediat:

— Vrei să guşti?

— Mi-ar plăcea, spuse omul care nu prea ştia dacă să îndrăznească sau nu, dar Giorgio adăugă:

— Cînd ajungem acasă îţi dăm să guşti.

Omul se uită bine la cei doi soţi prieteni care rîdeau, îşi dădu seama cît de frumos este acel răspuns şi gîndi: „Sînt amîndoi calmi, veseli, şi au forţa celor care fără să ştie trăiesc în armonie cu toate lucrurile. Ca privighetorile care mă trezesc dimineaţa."

Masa luă sfîrşit, se întoarseră cu toţii acasă la Giorgio şi Grazia (omul cel singuratic era emoţionat), Grazia trecu într-altă cameră să mulgă lapte pentru copil iar Giorgio apăru cu o linguriţă de argint pe care i-o întinse omului.

Acesta sorbi cu multă atenţie, cu inima ticăind, simţi mai întîi căldura şi densitatea laptelui, apoi concentrîndu-şi atenţia, îi simţi gustul, de lapte, de miere, de margarete mărunte sau iarbă şi de om. Apoi laptele se risipi în gură şi totul pieri dar îi fu de ajuns ca să priceapă ce mare avantaj are omul faţă de toate animalele şi ce noroc este că se naşte, alăptează şi trăieşte.

Anii trecură iar omul rămase singur în casa pustie : simţea din ce în ce mai mult tăcerea parchetelor (parchetele nu sînt făcute pentru a rămîne tăcute), noaptea prin camere (camerele sînt făcute să adăpostească respiraţii şi suspine noaptea şi chiar zgomote de lucruri care se sparg ziua) la masă aproape că nu mai auzea clinchetul propriilor tacîmuri şi nimeni nu trebuia să fie „binecrescut" să nu troncăne cu lingura în farfurie, să nu verse vinul pe faţa de masă albă, să nu facă fîrîmituri şi să nu mănînce „ca purceii". Omul nu se obişnui niciodată cu tăcerea asta, dimineaţa se gîndea la seara aceea de aprilie sau mai (nu ştia precis) şi la laptele Graziei. Îşi amintea : lapte, miere, flori sau iarbă şi linfă omenească. Încetase de mulţi ani să-şi mai pună întrebări, îşi amintea numai lucrurile vieţii legate de acel lapte, de cei doi părinţi, atunci tineri, care nu cunoşteau cum sfîrşeşte totul.

Continuă şi în alţi ani să se mai plimbe călare, „scutierul" Ludovico şi unchiul Marino îl mai însoţeau cîteodată, mergeau la galop, făceau baie în rîu şi speriau fazanii : rîdeau, era vară. Apoi cădea zăpada pe munţi, omul se ducea să schieze în tovărăşia unui prieten de la munte pe nume Micia (jumătate capră neagră, jumătate tufiş), iar în liniştea aceea alunecoasă şi rece, printre străfulgerări de soare, uita liniştea cealaltă ; gustă un timp „plăcerile vieţii", întîlni, văzu şi iubi mulţi ochi, multe trupuri, tihnele şi inteligenţele practice ale altor familii, apoi încetă să mai guste „plăcerile vieţii" şi nu se mai vorbi despre el decît din auzite.

FEMEIE

Într-o zi la Cortina, într-o vale ascunsă în masivul Le Tofane, o femeie care schia repede şi parcă în joacă, zări pe suprafaţa albă fără umbre şi fără vînt, un bărbat singur, oprit pe loc, cu o căciulă neagră de Mefisto, în colţuri, şi cu ochi negri : o clipă doar, apoi femeia continuă să coboare în salturi prin zăpada proaspătă, dar totul devenise altfel decît înainte şi asta îi păru straniu.

Cînd ajunse jos în vale, îşi scoase schiurile, le sui într-un jeep roşu (tot în roşu era îmbrăcată şi ea, avea părul scurt, creţ şi roşcat) şi se întoarse acasă. Auzi imediat ţipetele copiilor şi soneria telefonului : gîndi cu vagă emoţie că o fi bărbatul cu „mefisto", ridică receptorul dar nu era el, era o prietenă cu care vorbi mult şi repezit, bîlbîindu-se şi neştiind ce spune. La masă vorbi mult cu soţul ei şi fără să ştie de ce îl îmbrăţişă de două ori, apoi vorbi cu guvernanta şi cu copiii, tot ridicîndu-se şi aşezîndu-se la loc, luînd ba un copil ba pe celălalt în braţe şi sărutîndu-i.

Trecură cîteva zile, vremea se înăsprise, era din nou frig, şi într-o dimineaţă cu ninsoare deasă şi măruntă, foarte neobişnuită pentru acea lună, femeia, îmbrăcată într-o scurtă de blăniţă albă şi cu o căciuliţă albă de lînă ţărănească, de sub care scăpase un cîrlionţ roşcat, trecu prin dreptul clopotniţei cu amîndoi copiii de mînă şi-l revăzu pe bărbatul acela, care nu mai purta căciula

de Mefisto ci o bonetă veche de aviator. Era cu un alt bărbat blond și cîrlionțat, în uniformă militară și cu o femeie foarte frumoasă: toți trei rîdeau, iar ea înțelese după dinții lor albi că erau fericiți împreună și avu o strîngere de inimă, puțin de mîhnire, puțin de invidie. Tocmai în momentul acela o zări și bărbatul, care se opri din rîs și se uită la ea cu o privire puternică și indescifrabilă, încît femeia, nereușind să-și desprindă ochii dintr-ai lui, fu nevoită să-i întoarcă spatele.

Soarele apăru din nou și un vînt călduț de primăvară începu să topească zăpada. Femeia continua să schieze, uneori se gîndea că o să-l revadă pe bărbatul cu „mefisto", dar cînd îi părea că-l zărește, nu era niciodată el; îl revăzu însă la un dineu cu lume multă, îi fu prezentat, fără ca ea să priceapă cum îl cheamă și se trezi lîngă el.

— Schiați foarte bine, spuse bărbatul privind-o în chipul acela indescifrabil (avea irisul foarte negru și albul ochilor foarte alb). Ca un băiețel.

Femeia spuse cu o voce nesigură:

— Nu e un compliment.

— Ba da, răspunse bărbatul. Aveți gesturi de băiat, și pielea și vocea.

— De ce, ce voce am? Se simțea intimidată; trebuia oare să se supere?

— Aveți vocea puțin răgușită.

— Și găsiți că asta-i frumos?

Bărbatul o privi, apoi zise:

— Minunat, și fără să salute, se făcu nevăzut.

Din clipa aceea femeia se simți altfel, și începu să vorbească fără să se întrerupă dar întrerupîndu-i pe ceilalți, cum fac copiii. Era roșie în obraji, inima îi bătea tare și gesticula. În noaptea aceea ea, care dormea întotdeauna adînc și liniștit, se gîndi la cuvintele pe care i le spusese bărbatul, apoi se gîndi la el și încercă să-i recompună pe întuneric chipul: avea deasupra ochilor niște sprîncene foarte negre și arcuite, o gură aproape fără buze și totuși în figura lui și în felul cum se mișca avea ceva de om trist sau bolnav.

Dimineața femeia îi telefonă și spuse repede:

— Trebuie să vă spun două lucruri: primul, dacă vreți, veniți să schiem împreună, al doilea că astă seară sînteți invitat la masă la mine. Veniți?

Bărbatul răspunse:

— Da, băiețașule, și se întîlniră.

Ea își mută schiurile, bețele și bocancii în mașina lui și o porniră. Se simțea ușor rușinată de telefonul acela și se ghemui pe scaun, uitîndu-se pe furiș la bărbat cînd nu o vedea el, dar bărbatul surprinse de două ori privirile acelea și zîmbi; femeia, intuind că i se citea curiozitatea pe față, spuse:

— Știți că eram foarte curioasă să vă cunosc?

Bărbatul o privi mult timp fără să vorbească, îi privi fruntea, ochii, gura, obrajii, apoi zise:

— Eu și mai mult: vă urmăresc de o lună.

Femeia roși și nu spuse nimic. Pînă la urmă întrebă:

— Și de ce?

— Pentru că sînteți ca viața, răspunse bărbatul.

O mulțime de lucruri se încîlciră în mintea și în inima femeii, dar dintre toate recunoscu teama.

Opriră lîngă teleferic dar nici unul nu se mişcă.

— Ce vreţi să facem ? întrebă bărbatul. Vreţi să schiem ?

Femeia n-avea nici un chef să schieze, voia numai să-i pună tot felul de întrebări şi să afle cît mai multe lucruri despre el, dar spuse :

— Facem ce vreţi, alegeţi dumneavoastră.

Bărbatul făcu o pauză lungă cu mici exclamaţii de nehotărîre, zîmbi, şi după un alt răstimp de tăcere privi pîrtia în soare şi spuse :

— Hai să lăsăm schiatul ! Mergem să mîncăm undeva. Spuneţi-mi unde preferaţi.

Femeia se simţi fericită şi spuse :

— De obicei ştiu întotdeauna unde vreau să merg, dar astăzi nu, şi nici nu vreau să mă gîndesc. Hotărîţi dumneavoastră, îmi face plăcere să hotărîţi dumneavoastră.

Bărbatul propuse fără convingere cîteva locuri şi femeia fu şi mai fericită pentru că alesese deja unde să meargă. Spuse :

— Hai să mergem la căsuţa roşie, o ştiţi ?

— N-o ştiu, dar mergem la căsuţa roşie, spuse bărbatul. Femeia crezu că bărbatul intuise de la bun început hotărîrea ei şi se grăbi să adauge :

— Dacă nu vreţi, putem merge într-altă parte...

Dar bărbatul o întrerupse rîzînd şi-i spuse :

— Nu, băieţaş, mergem la căsuţa roşie, şi-i ciufuli părul.

— De ce îmi spuneţi „băieţaş" ? Nu-mi mai ziceţi aşa, spuse femeia. Bărbatul rîse şi cu o voce calmă şi veselă repetă :

— Băieţaşule, băieţaş roşcat care nu stă niciodată locului, şi timid.

Femeia avea chef să se joace, să contrazică, să se certe.

— N-am fost timidă de cînd mă ştiu, am treizeci şi cinci de ani şi doi copii. Şi un soţ.

Bărbatul rîse :

— Nu-i adevărat, ai treisprezece ani, eşti foarte timidă şi n-ai nici copii, nici soţ.

— Totdeauna eşti aşa de sigur cum eşti acum ?

— Nu, dar acuma sînt.

Mîncară la căsuţa roşie, îngropată în zăpada plină de picuri strălucitori. Femeia se simţea intimidată, întocmai cum spusese el, de aceea o cuprinse o foame grozavă şi mîncă o farfurie enormă de spaghete, o friptură de cerb cu mămăliguţă, bău mult vin şi două pahare de rachiu. La întoarcere începu să cînte şi cînd bărbatul o mîngîie pe obraz cu dosul palmei ea îi prinse mîna aşa întoarsă şi-şi lipi obrazul de ea.

Se întoarse acasă, dormi puţin, dădu ordine pentru cină şi se închise în baie, vorbind de una singură şi cîntînd. Soţul o auzi şi-i strigă :

— Ce-i cu tine, ai înnebunit ?

Iar femeia răspunse :

— Nu, dragul meu, n-am înnebunit.

Ieşi din baie şi se duse să se îmbrace. Poate era cazul să-şi pună o rochie lungă : încercă una şi se găsi ridicolă, femeie măritată cu doi copii şi ridicolă. Încercă un mini, văzu că avea picioare frumuşele dar nu frumoase şi oricum erau picioare de femeie nu prea înaltă. Nu aşa de înaltă ca femeia pe care o văzuse rîzînd cu Mefisto. Găsi că Mefisto era un nume potrivit şi rîse în sinea ei gîndindu-se că i-l va spune. Apoi îşi puse un costum gen pijama de mătase neagră

și se găsi și mai ridicolă. Pe urmă urmă o pereche de pantaloni de tweed și o bluză roșie lucioasă și pantofi negri de lac. Nu mergea nimic, nimic, absolut nimic. Se uită cu coada ochiului la o pereche de pantaloni ecosez, pricepu (de parcă i-ar fi spus-o el) ce înseamnă „prost gust" și roși. Încercă o fustă din piele de drac și o bluză cu pătrățele albe și albastre. Nu era rău dar nu era nici bine, se simți sfîrșită și se aruncă goală și nefericită pe pat.

Îl auzi pe bărbată-său în baie pulverizîndu-se cu colonie și-i displăcu zgomotul pulverizatorului și colonia și că soțul ei se parfuma. Îi displăcu și ideea că avea un soț și doi copii și îndeosebi că avea tocmai acel soț („Ai înnebunit?" Ce tîmpenie!). Atunci ceva îi șopti să-și pună totuși bluza și o pereche de pantaloni de piele. Și le puse și se privi în oglindă din toate părțile (își strîmbă de două ori gura pînă la urechi) și-i păru că arată destul de mult a băiețel. Și, gîndindu-se la asta, două lacrimi rotunde se rostogoliră pe cămășuța cu pătrățele albastre.

FRUMUSEȚE

În fiece zi un țăran bătrîn pleca de acasă cu coasa și un cărucior. Avea în buzunar pipa cu punga de tutun, o cutiuță din bambus pentru chibrituri și un cuțit încovoiat, foarte ascuțit. La cingătoare îi atîrna un corn de bou și în el, cufundată în apă, gresia de ascuțit coasa.

Ca toți țăranii, vara avea multă treabă: să cosească de-a lungul rîului, să pregătească marginea pășunilor înainte să vină secerătoarea, să plivească urzicile și buruiana de sub viță, să împrăștie fînul la soare sau să-l strîngă în căpițe, să-l încarce cu furca în cărucior și să-l ducă acasă. Dar pentru că era foarte bătrîn se oprea deseori, se așeza jos și fuma.

Iarna pleca mai tîrziu, tot cu coasa și căruciorul, din obinșuință și cu niște speranțe ale lui, dar și cu foarfecele de curățat via și un cuțit pentru scurtat ramurile la sălcii. Uneori își lua și tîrnăcopul: dacă se ivea din pămînt vreun ciot, îl scotea din rădăcină (pentru asta îi trebuia o zi întreagă, dacă nu chiar două) îl curăța de pămînt și-l punea în cărucior. Adesea nu izbutea singur și aștepta pînă tîrziu să vină cineva să-l ajute, dar nu trecea niciodată nimeni.

Odată apăru un pescar, bătrînul îl privi cum înfigea în nămolul canalului țărușii pentru plasa de țipari, îi ținu de cîteva ori plasele dar n-avu curajul să-l roage să-i ajute la încărcatul trunchiului, iar celălalt era prea nervos ca s-o priceapă. Cu acel prilej bătrînul se gîndi că de-ar fi avut o frînghie ar fi făcut treaba singur.

În unele zile de iarnă nu găsea nimic pe cîmp, ceața era deasă și el se mulțumea să strîngă surcele de ici și de colo, fără nici o mulțumire. Cînd ningea, nu renunța să iasă, dar se posomora, se întorcea acasă, se așeza în pat și, spre deosebire de mai toți vecinii, reușea să doarmă mult.

Avea puține haine: o pereche de pantaloni de pînză albastră, un tricou de lînă, o cămașă

cu pătrăţele şi pantofi de pînză cu talpă de sfoară pentru vară : pantaloni de stofă militară, un pulover gros şi haina unui proprietar găsit mort în 1940, bocanci şi o manta de iarnă ; mai avea o pălărie de fetru verde închis şi o curea de piele pe care le folosea pe orice vreme. Duminica îşi punea un costum bleu-gris, o cămaşă albă fără cravată şi şosete.

Era analfabet şi-i era frică de boală, din pricina asta se prefăcea umil, deşi nu era cîtuşi de puţin aşa, ci dimpotrivă, în sinea lui era mîndru că nu ştia să scrie nici citi cu toate că recunoştea că aceste lucruri au o oarecare importanţă : dacă trebuia (dacă era de-a dreptul silit) să vorbească îl numea pe celălalt : „cucoane, conaşule, domnişorule" şi-l saluta zicîndu-i „Dumnezeu să vă dea sănătate", dar dacă era cu putinţă, dispărea înainte de orice întîlnire : intra în hăţiş sau se ghemuia în dosul tufelor ori al grămezilor de bălegar, agale, fără zgomot, apoi îşi aprindea pipa şi atunci din iarbă ori din bălegar se înălţa o dîră de fum. Aştepta ca să treacă celălalt, apoi se ridica, îşi strîngea uneltele şi pornea fără grabă la drum.

Fireşte, bătrînul avea o familie, trei feciori, trei fete şi nevasta. Unul din băieţi era în America, altul neînsurat era acasă (primăvara cînta la lună prin păşune), al treilea avea un uriaş camion cu remorcă în care colinda Italia şi cînd nu colinda stătea nemişcat în faţa casei. Două fete se măritaseră şi plecaseră din sat, a treia stătea la ei cu trei copii, fiecare de la alt tată şi avea prostul obicei să înjure.

Fusese o familie foarte săracă mai ales pentru că le lipsiseră lemnele, dar în ultimii ani, graţie camionului, refăcuseră casa, aveau baie cu duş, frigider, maşină de spălat şi televizor, dar bătrînul nu folosea nimic din toate astea pentru că multe ore pe zi stătea pe afară şi nu-l interesa aproape nimic din ce era pe lume. Nu călătorise niciodată, într-un singur rînd se rătăcise cu bicicleta şi ajunsese în zori într-un sat numit Porto Buffolé. Îi află numele de la localnici, se înspăimîntă gîndindu-se că a nimerit la mare şi o rupse la fugă. După puţin se opri pe un podeţ arcuit şi fără apă dedesubt şi privi în jur : nu se vedea nici port şi nici mare, ci doar o întindere necuprinsă de mirişte cu multe feluri de iarbă, cosită sau bună de cosit, luminată la orizont de o lumină verzuie, vestind furtună. Poate că miriştea asta se isprăvea cu adevărat la mare, dar foarte departe o clopotniţă înclinată atîrna deasupra unei fîşii de ploaie. Unde era portul şi unde marea ? De atunci această întrebare rămăsese întotdeauna fără răspuns, şi deseori, stînd jos pe cîmp şi trăgînd din pipă, se gîndea la Porto Buffolé.

Vara bătrînul dibuia unele crenguţe de prin copaci şi le însemna, cînd cădeau frunzele le observa mai bine şi le alegea, iarna le tăia şi le punea la soare să se usuce un an, apoi le jupuia fără grabă cu cuţitul : pentru lucrul ăsta pierdea şi cîte o zi întreagă cu o ramură. Îşi plănuia treaba de peste iarnă cu doi-trei ani înainte, pornind de la forma crengii sau soiul lemnului (salcie, salcîm, dud, ulm, mai rar plop) vedea

apoi ce mai lipsește prin casă (scări, greble, mînere la furci, un gard) și începea lucrul așezat în grajd.

Era foarte atent la clopote, cînd băteau se oprea, ciulea urechea și din sunetul primei bătăi știa ce vestește: dacă era vecernia lăsa lucrul de tot, se așeza pe iarbă ori în grajd și-și fuma pipa încercînd să ghicească ce bătrîn mai murise peste zi. Fuma cu un picior îndoit sub celălalt, sprijinindu-se în cot de pămînt și cu ochii întredeschiși întorși mereu spre soare.

Nu-i plăcuse niciodată să vîneze ori să pescuiască pentru că, deși cunoștea toate animalele din împrejurimi cu obiceiurile lor, prefera să le vadă vii. Se apropia încet de fazani, își umfla obrajii, șuiera și tropăia din picioare: atunci lungile mustăți albe și negre se ridicau în văzduh, fazanii fugeau înspăimîntați scoțînd țipătul lor strangulat din gîtlejul lung și verde iar bătrînul rîdea. Cînd vedea o pupăză își punea mîna pe cap cu degetele răsfirate, imitîndu-i creasta semeață. Dacă era nevoie, știa să pună fum la nevăstuici și bursuci și-i prindea într-un sac din piele de oaie. De cîteva ori reușise să vadă vulpea; într-o iarnă o urmări o zi și o noapte, vulpea știa că o urmărește și cînd bătrînul (pe atunci tînăr) îi pierdea urmele, îl aștepta în întuneric vestindu-și prezența prin strălucirea ochilor. Se lăsă urmărită așa, iar bătrînul o urmări pînă la poalele munților: cînd se lumină de ziuă, văzu vulpea dinaintea lui în zăpadă, în toată libertatea și sălbăticia ei, cu privirea împăienjenită a animalului singuratic, și îi simți pînă și mirosul: vulpea se arcui odată cu trufie (bătrînul îi văzu dinții de aproape), apoi se îndepărtă în sărituri mari între soare și zăpadă și dispăru. Bătrînul așteptă, dar cum animalul nu se mai arăta, coborî în cîmpie. Seara, femeia îl întrebase insistent de ce lipsise două zile de acasă dar el răspunse: „Taci, taci", și suflase în lumînare.

De aproape zece ani bătrînul se gîndea la moarte și pîndea înăuntru și în afara lui acele simptome și prevestiri pe care le cunoștea perfect; dar, deși era foarte atent, nu simțea nimic. Iată de ce ieșea el în fiecare zi cu coasa și căruciorul, iar în clipele de odihnă făcea planuri. Se gîndea, de pildă, dacă e nimerit să rărească vița ori s-o smulgă, să semene iarbă și gata. Se gîndea că dacă ar fi fost ca el, să zicem, să lipsească, neîngrijită vița moare dar iarba trăiește. Apoi ajungea la o cale de mijloc: să zmulgă cîteva rînduri, din două în două. Număra aracii, greșea și o lua de la capăt. Dacă ședea lîngă pomi, uita de viță și plănuia să taie copacii și să vîndă lemnul, căci dacă pe copaci îi tai la o anumită înălțime încep iar să dea ramuri. Dacă se nimerea lîngă porumb se gîndea că trebuie tăiat porumbul, apoi arat și semănat grîu sau lucernă. Mai bine lucernă și, gîndindu-se așa, rîdea în sinea lui, pentru că în aceste planuri el alegea întotdeauna ceea ce trebuie cosit.

Cînd stătea jos, își scotea maioul, își punea cămașa pe care și-o ținea în cărucior sau atîrnată în pom; din cînd în cînd storcea maioul ud de sudoare, apoi cădea într-un soi de toropeală care însă îi dădea de bănuit și se deștepta

pe dată. În serile cînd n-avea nimic de cărat, ascundea căruciorul şi coasa într-un tufiş, iar din altul îşi scotea bastonul în care se sprijinea întorcîndu-se spre casă.

INIMĂ

Într-o zi foarte albastră, un bărbat sosi într-un oraş de munte negru de funingine şi îngropat printre culmi înzăpezite ; hoinărind pe sub porticurile scunde se opri în faţa unui magazin de suveniruri, văzu o pereche de miri tirolezi pe care scria „Zwei Herzen“ şi brusc îşi aduse aminte de o fetiţă blondă şi trandafirie, îmbrăcată totdeauna tirolez, pe care o întîlnea pe stradă cînd mergea la şcoală. Se vedeau şi roşeau amîndoi ; într-o seară o întîlnise pe o străduţă aproape pustie, îmbrăcată cu o pelerină de postav roşu cu glugă (fulguia), o luase de mînă şi, după puţin, o sărutase, mai întîi pe un obraz foarte rece, apoi pe gura roşie în timp ce ea îl privea cu ochii albaştri larg deschişi şi nemişcaţi.

— Cum te cheamă ? o întrebase băiatul iar ea, tot cu ochii mari, răspunsese tărăgănat :

— Cu-o-re *.

Apoi nu se mai văzuseră şi anii trecură.

Uitîndu-se la cele două păpuşi, bărbatul se întrebă unde putea fi ea în acel moment, dacă trăia sau nu, şi continuă să se gîndească la ea toată după-amiaza şi seara şi îl cuprinse o mare curiozitate de a o revedea. Telefonă cu oarecare jenă pe la tot felul de prieteni uitaţi din copilărie, le explică ce voia, dar cum nu ştia nimic despre fată, nici măcar numele de familie, nimeni nu-şi amintea nimic. În sfîrşit, dădu peste unul cu o memorie mai bună decît ceilalţi, un botanist cu o bărbuţă creaţă, care se cufundă în trecut şi-i spuse că era măritată şi că avea doi copii, într-un oraş apropiat de cel în care stătea el şi dibui chiar şi un număr de telefon.

Bărbatul sună la numărul acela şi auzi la capătul celălalt o voce de păpuşă mecanică : era ea, spuse că îşi aminteşte totul şi că doreşte să-l revadă.

— Mai ai codiţe ? întrebă bărbatul.

— Nu, am părul scurt.

— Scurt cum ? insistă bărbatul fără să ştie de ce.

Ea răspunse :

— Scurt, obişnuit.

Bărbatul spuse că şi-o amintea îmbrăcată tirolez, ea îi aminti că trecuseră atîţia ani, că acum era „o femeie între două vîrste“, că, poate, pentru el o să fie o deziluzie şi că, poate, ar fi mai cuminte să nu se vadă de fel. Apoi adăugă o frază care îi păru lui foarte frumoasă :

— Oricum, chiar dacă tu n-ai chef să mă vezi pe mine, să ştii că eu tot doresc foarte mult să te văd.

Bărbatul o întrebă cum o cheamă măritată, femeia rîse şi spuse :

* *Cuore* în italiană înseamnă inimă, putînd fi totodată şi nume propriu (n. tr.).

— Ca pe unul din cei şapte pitici : ghiceşte !
Bărbatul încercă să scape (cine mai ştie cum îi cheamă pe cei şapte pitici ?) dar fu obligat, de ea care îi sufla, să-i spună pe toţi pînă nimeri : Dotto *. Femeia scoase un strigăt de bucurie în telefon.

— Şi ce meserie are domnul Dotto ?

— E reprezentant comercial în industria alimentară.

Urmă o pauză lungă, apoi, cu impresia că aveau multe să-şi spună, îşi luară rămas bun. „O fi cam nebună sau numai proastă", îşi zise bărbatul, dar fără să vrea continuă să se gîndească la ea, noaptea aceea o visă cum o ştia el, îmbrăcată tirolez, cu ochii de porţelan cu gene lungi şi negre ninse de zăpadă, complet nemişcată şi zîmbind.

A doua zi îi telefonă din nou dar n-o găsi acasă, vorbi cu un băiat cu voce severă, care simţise că plutea ceva în aerul iernii aceleia. La cinci după-masă (îi spuse că la ora asta îl găseşte întotdeauna acasă), foarte punctuală, îi auzi vocea tărăgănată : vorbiră un timp, ea îi spuse că fusese foarte îndrăgostită de el (avea atunci doisprezece ani), el se arătă convins şi o asigură că acelaşi lucru se petrecuse şi cu el.

— Mai eşti şi acum ? întrebă bărbatul roşind (nu era el omul unor astfel de aventuri), iar vocea ei, după o pauză lungă, răspunse :

— Sînt măritată, cum aş putea iubi în acelaşi timp doi bărbaţi ?

---

* *Dotto*, putînd fi nume propriu, înseamnă în italieneşte doct, învăţat.

În vocea ei se citea foarte multă uimire dar nicidecum condamnare iar el nu ştiu ce să mai spună. Îi spuse că o să treacă a doua zi prin oraşul unde locuia ea, pentru cîteva ore. Îşi dădură întîlnire în faţa Domului şi el îi ceru măsurile pentru că vroia să-i facă un dar.

— Patruzeci şi doi, patruzeci şi patru, răspunse ea fericită, dar nu trebuie să te deranjezi.

Bărbatul ieşi în zăpada de-afară, zăpăcit şi uşor ca un fulg, se duse la magazinul de suveniruri, cumpără o rochie tirolez (nu era prea sigur de măsură) şi porni. Pe drum îşi aminti aproape în întregime filmul „Albă ca Zăpada şi cei şapte pitici", ajutat poate şi de pădurile de pe marginea drumului şi, fără să-şi dea seama, se cufundă în acea stare de irealitate care precedă şi însoţeşte întotdeauna marile evenimente ale vieţii. Ajuns în faţa Domului o văzu imediat dintre trecători : îi păru la fel, aceeaşi fetiţă, înceată şi uimită, din urmă cu treizeci de ani.

— Bună, Cuore, spuse gîtuit de emoţie, eşti neschimbată, iar femeia, urcîndu-se în maşină, zîmbi şi răspunse cu vocea ei tărăgănată :

— Bună, şi tu eşti neschimbat.

Colindară pe cîmp şi de-a lungul unui rîu printre copaci, timp de două ore. Vorbiră, mai ales ea, cu multă inteligenţă şi candoare, într-un limbaj elementar şi pur, ca în basme. Cînd intrară în pădurice, unde ea ţinu să-şi încerce rochia tirolez, aşa îmbrăcată zise :

— O, ce pădure neagră, şi îl luă de mînă. Cînd ieşiră, arătă spre grîul încolţit de pe cîmp şi spuse :

— Iarba e deja verde. Chipul ei bucălat și trandafiriu, cu ochii albaștri larg deschiși și gura rotundă și roșie erau elementare și pure, iar bărbatul o sărută : ca și atunci ea rămase nemișcată privindu-l cu ochii mari.

Întrocîndu-se cu mașina bărbatul o întrebă :

— Ieri, cînd vorbeai cu mine la telefon, copii tăi auzeau ce spuneai ?

Ea deveni serioasă :

— Da, am avut și o discuție cu bărbatu-meu. Bărbatul meu e un urs. Mi-a spus : „Ce vrea ăsta ?"

Bărbatul observă că femeia făcu o mutră încruntată și distrată, cum fac copii cînd refuză să vorbească sau cînd pregătesc o minciună.

— Și tu ce i-ai răspuns ?

— Nimic, i-am zis că nu vrei nimic.

Bărbatul insistă să afle mai mult, dar ea era distrată și privea drept în față, și atunci schimbă vorba. O întrebă dacă are mașină. Femeia rîse și răspunse :

— Bărbatul meu nu vrea să mă lase să învăț să conduc, zice că sînt cu capul în nori.

— Și ce faci toată ziua ?

— Stau în casă, bărbatu-meu nu vrea să ies pentru că, zice el, nu știu nici măcar să traversez strada, închipuie-ți ! Ies numai dimineața la cumpărături, dar vine cu mine băiatul de la prăvălie.

— Nu ai femeie ?

— Nu.

Tot timpul drumului bărbatul îi ținuse mîna într-a sa, o dată i-o sărută și simți mirosul unui

săpun modest și foarte obișnuit ; apoi o sărută pe obraz și simți parfumul unui talc de copii, și acesta foarte cunoscut.

— Mi-a părut foarte bine că te-am văzut, spuse ea, luînd cu grijă pachetul cu rochia tirolez, și aș vrea să te văd mereu. După fraza asta pe care o pronunțase cu un glas calm și fericit, adăugă : Și tu ?

Bărbatul dădu afirmativ din cap și, în vreme ce femeia cobora din automobil, o auzi zicînd :

— Îți telefonez tot eu, la cinci.

Din ziua aceea se văzură tot mai des, în felul și la orele în care se văd amanții, bărbatul nu întreba niciodată nimic despre soț și copii, ea vorbea rareori despre ei, iar cînd vorbea făcea o mutră încruntată și distrată. Cunoașterea lor nu avansă cine știe ce : cînd se întîlneau, bărbatul vorbea puțin, cuprins mereu de uimirea în care îl învăluia cuvintele și exclamațiile ei, dar și mîngîierile și ochii ei albaștri deschiși sub sărutări și închiși în somn de genele lungi și negre.

Cîteodată bărbatul era neliniștit dar nu-i mărturisea neliniștea pentru că nu știa cum. Atunci spunea, parcă pentru sine :

— Ești la fel ca atunci, neschimbată, iar ea răspundea :

— Și tu.

Însă bărbatul știa prea bine că tot ce este omenesc se duce și piere și tocmai asta, poate, îi trezea neliniștea. Se întîlniră timp de patru ani în care le păru că sînt tineri și fericiți, apoi, într-o bună zi, ea nu se mai arătă iar el nu reuși să mai afle nimic despre ea.

MÎNGÎIERE

Într-o seară de iarnă din 1937, într-un oraş italian friguros şi prost luminat, cu multe porticuri şi biserici închise, un bărbat înalt, cu un palton lung şi o pălărie păroasă cu boruri late, care dădea un aspect cam şui umbrei sale, urcă scările unei case umede, se apropie pe întuneric de o uşă şi sună la o sonerie cu ţîrîit indecis.

În casa aceea locuia o fată încă tînără cu un fiu de şapte ani şi o pereche de bătrîni, două rude pe care copilul îi numea bunici. De obicei numai fata mergea să deschidă (bărbatul apărea la opt fix) şi conform cerinţei vizitatorului era pregătită de ieşit sau dacă nu, intrau într-un fel de salonaş cu jeţuri din nuiele împletite şi rămîneau acolo să vorbească.

Copilul îl văzuse pe bărbat numai de două ori şi în amîndouă rîndurile bărbatul îi dăduse zece lire să şi le pună în puşculiţă; nu şi-l mai amintea aproape de loc dar prezenţa lui, „dincolo", îl ţinea în fiecare seară cu sufletul la gură. „E el", spunea unul din bătrîni, uşile se închideau şi timpul se scurgea pentru cei doi „bunici" şi copil într-o nelămurită aşteptare. Deseori, în timpul acestor pauze, crezînd sau sperînd că băiatul nu înţelege, bătrînii vorbeau despre vizitator (îl numeau totdeauna „el") aproape cu veneraţie, iar femeia, îndeosebi, îşi dădea cu părerea despre comportarea pe care ar fi trebuit să o aibă familia pentru a fi demnă de el. Dacă să-i dea sau nu bună ziua, dacă să se arate sau dacă să-i ceară ori să nu-i ceară ceva. Cu vremea figura vizitatorului invizibil care ieşea cu mama sau stătea de vorbă în ascuns, casa scufundată în tăcere şi cei doi bătrîni punînd ţara la cale începură să pătrundă în gîndurile de noapte ale copilului pe care îl cuprinse frica. În seara aceea bărbatul intră în salonaşul cu fotolii de nuiele însă după el intrară şi bătrînii iar copilul înţelese că viaţa lui se va schimba. Înţelese pentru că prin glaswandul colorat al bucătăriei îl zări pe „bunic" plîngînd şi mîngîind mîna bărbatului iar pe „bunică" ridicîndu-se pe vîrfuri şi îmbrăţişîndu-l în mod exagerat. Apoi îl chemară şi pe el în salonaş (îl îmbrăcaseră „frumos" şi-l pieptănaseră pînă în ultima clipă) iar el, înaintînd între pereţii înalţi şi strîmţi ai sufrageriei îşi simţi propria fiinţă într-un dezacord care îi păru definitiv.

Cum nici nu vorbea nici nu înainta, bătrîna îi zise :

— Dă-i bunăseara domnului.

Copilul spuse, cu un zîmbet chiar :

— Bunăseara.

Musafirul răspunse la salut şi-i zise pe nume, dar copilul era prea mic şi nepriceput pentru a vedea ce-i în sufletul celuilalt, aşa că văzu numai un păr negru şi foarte lucios pe un cap lunguieţ.

Urmă o pauză în care lumina din becuri tremură şi toţi, în afară de copil, ridicară privirea iar „bunica" zise :

— Şi ieri s-a oprit lumina.

Deschise vitrina unui bufet (o strălucire foarte slabă trecu prin faţa ochilor copilului şi se pierdu

într-un colț de pe tavan) scoase o sticlă și turnă băutura întunecată în patru păhărele pe care băiatul de-abia atunci le văzu gata pregătite pe un șervet de pe masă. Femeia împărți păhărelele, toți sorbiră în tăcere apoi bătrîna cu o voce care părea severă îi spuse copilului :

— Mulțumește-i domnului, tu nu știi ce face pentru tine.

Copilul nu vorbi, nu se mișcă, ci rămase în picioare într-o ciudată poziție de drepți, cu mîinile întinse de-a lungul pantalonașilor de catifea.

— Nu spuneți asta, o întrerupse bărbatul, eu nu vreau să-mi mulțumească nimeni... iar în acel moment, mama copilului începu să plîngă pe tăcute.

— Ai făcut-o să plîngă, spuse „bunicul" adresîndu-se nevesti-si și dădu dezaprobator din cap.

— Dar recunoștința... spuse bătrîna și se opri la o privire a vizitatorului.

Urmă o altă pauză lungă în care bărbatul o bătu ușor pe mînă pe mamă, care plîngea. De la unul din multele paliere ale clădirii se auzi o voce horcăită de bărbat care strigă de cîteva ori : „Tilde..." și începu să sune clopoțelul de la un colegiu de călugărițe din apropiere.

Cei mari începură să vorbească despre o casă nouă în care urmau să locuiască vizitatorul, mama și copilul, cu o grădină unde creștea un smochin, despre chiria casei, despre o călătorie (— Ajunge Veneția, e destul pînă la Veneția, zise bătrînul), femeia mai umplu cu lichior de nuci un păhărel pe care bărbatul îl acceptă cu un rîs scurt.

Copilul continua să stea drepți, mama veni la el, îl luă de mînă și ducîndu-l lîngă vizitator, îi zise :

— Tu nu spui nimic ?

Copilul se gîndi ce-ar fi trebuit să spună și deoarece își amintea întîlnirile precedente cu zece lire, spuse cu profundă rușine :

— Banii.

Bătrînii nu înțeleseră, dar mama se roși și zise :

— Își aduce aminte de cele zece lire, alea pe care i le-ai dat anul trecut pentru pușculiță, și zîmbi, bărbatul însă nu zîmbi ci se uită fix la copil din înaltul capului său lunguieț și lucios. Se ridică în picioare, scoase din buzunar o monedă de zece lire și i-o dădu copilului care întinse mîna. Apoi copilul trecu dincolo, aprinse lumina într-o odaie cu două paturi foarte vechi din lemn de nuc, se ridică în vîrful picioarelor pînă la marmura comodei de unde reuși să ia o pușculiță de fier și un minuscul cățel de postav galben. Privi cățelul, băgă moneda în pușculiță (pe care și-o zornăi la ureche) și se întoarse în salonaș.

— S-a dus să-i pună în pușculiță, comentă bătrîna dar vizitatorul era deja în picioare, cu pălăria mare păroasă în mînă și se pregătea să iasă cu mama. Îi salută pe toți, apoi se opri în dreptul copilului zicînd :

— Băiețaș, adu-ți aminte că nu trebuie să ceri niciodată nimic.

Speriat, copilul se retrase cu un pas și își reluă poziția de drepți, bărbatul se apropie, se aplecă deasupra lui, cu o mînă lucioasă și cenușie îl mîngîie pe obraz și-i spuse :

— De azi înainte îmi zici nene.

PRIETENIE

Într-o zi de la sfîrşitul iernii, în munţi, un grup de persoane care se cunoşteau puţin şi se întîlniseră întîmplător pe o creastă, pe un vînt îngheţat, au hotărît să coboare pe schiuri o pantă foarte lungă şi răzleaţă care ducea într-o vale depărtată. Erau zece şi, printr-o fericită coincidenţă, nici unul din ei nu era întru totul „adult", dimpotrivă, toţi erau oarecum timizi şi asta le dăduse imediat încredere unul într-altul.

Cele zece persoane erau : Gioia, o tînără cu ochi blînzi ebraici, plini de acel ceva străvechi şi religios care este simţul familiei. Carlo, soţul Gioiei, înalt şi blond, cu un chip pătrăţos şi ochi aproape albi, de povestire ştiinţifico-fantastică. Adriana, înaltă şi bună, puţin prea preocupată să fie mereu bună, dar exact cînd trebuie, nici mai devreme nici mai tîrziu. Mario, soţul Adrianei, de o fragilitate care adesea îi cuprindea membrele şi chipul dar cu un cap rotund, inspirînd nevoie de afecţiune, care salva tot restul, Guido, cel mai puţin „adult", care schia fără „stil" zicînd, în porţiunile abrupte : „Te-ntrec !" şi-i întrecea ; pentru că acolo lîngă ei era Silvia, o femeie-copil cu trăsături mongole care graseia şi pe care el o iubea (şi-o admira de la distanţă) de mulţi ani, de o asemenea frumuseţe încît orice om pe care ea îl privea zîmbitoare se simţea vremelnic şi muritor. Silvia însă (fără prezenţa Silviei cei zece nu s-ar fi întîlnit niciodată din întîmplare) iubea pe Filippo, un bărbat care semăna cu Ahile dar şi cu Patrocle — fiind

„umanizat" — şi care îşi închinase viaţa Silviei. Al optulea era Dabcevici (şi atît). Apoi era Pupa, cea mai puţin cunoscută celorlalţi, care locuia luni întregi la munte şi avea ochi galbeni cu puncte negre mai mari sau mai mici, ca soarele, şi schia parcă zburînd şi fără să scoată o vorbă, două lucruri pe care le deprinsese poate în acele locuri în vremea copilăriei pentru ca să poată trăi şi să se poată apăra, ca iepurii şi ca veveriţele. Şi, în sfîrşit, un bărbat care ştia să facă un singur lucru pe lume, să-i observe în amănunt (amănuntele erau mereu schimbătoare) pe ceilalţi nouă şi vremea, căutînd şi sperînd, fără ca nimeni să-şi dea seama, să facă într-aşa fel încît toate acestea să se afle în armonie.

Porniră din vîrf unul după altul, izbiţi de vînt şi de zăpadă, toţi cu oarecare teamă, cu excepţia Pupei şi poate a lui Guido care era „inconştient", deoarece prima porţiune pe care o aveau de coborît pe un asemenea ger era plină de bolovani care ieşeau în afară iar zăpada, atît de subţire, le sporea viteza tocmai în dreptul unei rîpe unde trebuiau să se oprească. Se reîntîlniră în acel punct aproape fără să se vadă, dar Silvia observase că bărbatul nr. 10, ultimul, era cu capul gol : îşi scoase de la gît *yachting-club*-ul (un şal mare de mătase albastră cu steguleţele tuturor ţărilor) şi i-l dădu. El îşi înfăşură capul în fular ca piraţii şi o porni primul (într-atîta de mare fusese bunăvoinţa zeiţei) în nesfîrşita vale albă uşor înclinată între munţii foarte înalţi, care forma a doua parte a coborîrii. Aici vîntul încetă brusc, la fel şi frigul, şi viteza crescu pentru că schiurile se afundau în zăpada

proaspătă dîndu-le siguranţă iar soarele îi bătea pe toţi atît de puternic în obraz încît fiecare avu sentimentul acestei frumuseţi. Pupa se legăna cu braţele deschise în lungi cristiane pe o singură dîră (şi unică pentru totdeauna) pe care destinul n-a vrut să o urmeze ceilalţi ; Gioia îi spuse încet lui Mario care cobora lîngă ea : „Ce frumos, nu-i aşa, Mario ?" iar Mario simţi pentru fraza asta adresată lui o clipă de recunoştinţă pe care femeia o prevăzuse ; Silvia se ghemuise ca să cîştige viteză (probleme de rezistenţa aerului) şi făcînd asta îşi zîmbi sieşi cu afecţiune şi ironie, Filippo trase o dîră rapidă şi proprie, nevoind să concureze cu Pupa, toţi erau tăcuţi sau vorbeau încet, numai Dabcevici, deşirat şi buiac, comise un exces slav sau austriac sau rusesc şi strigă : „Sublim, sublim !" prin care îşi atrase pe vecie simpatia tuturor, apoi „sublim" se pierdu în hăurile munţilor şi nu se mai auzi nimic. În sfîrşit, erau cu toţii foarte fericiţi, într-un chip atît de minunat încît pricina acestui sentiment părea să fie nu numai munţii trandafirii, zăpada şi soarele ci mai ales proprii semeni care în acel moment (un moment însemnat în viaţa lor) erau zece puncte colorate risipite în vale.

A treia parte a coborîşului prezenta „dificultăţi serioase" : o porţiune cu obstacole care ducea într-o rîpă aflată în umbră, şi, deci, îngheţată, care se termina într-un mare găvan, din nou în soare, unde era o cabană mititică. Cu puţin curaj ar fi putut coborî fără frică drept spre gheaţă, cotind apoi prin soare unde zăpada e umedă dar îţi dă viteză şi apoi iarăşi drept

prin zăpada proaspătă pînă la uşa cabanei. Femeile, cu excepţia Pupei, nu avură curajul ăsta, iar dintre bărbaţi doar cîţiva îndrăzniră (Guido, nu se ştie cum, ajunsese deja jos). Silvia se opri strigînd după ajutor, sosi Filippo dar ea plînse, bătu din picioare (cu schiuri cu tot) şi nu voi să coboare ; bărbatul cu şalul alunecă într-o văioagă necunoscută printr-o zăpadă imaculată, se rostogoli de două ori fără să fie în stare să se oprească şi, gîndindu-se la jocul destinului, se propti într-un tufiş, văzu două veveriţe negre, scormonitoare şi înfricoşate şi rămase puţin pe loc să-şi tragă sufletul şi să cugete. Dar totul se desfăşură cum trebuie şi cînd ajunse la cabană, Filippo tocmai voia să organizeze o expediţie de salvare iar Silvia zîmbea, cu ochii încă plini de lacrimi.

A patra porţiune era un drumuleţ pe coasta muntelui, uşor, unde dispăreai pe la cotituri şi unde bărbatul cu şalul se lăsă în glumă descoperit de Guido tocmai cînd o îmbrăţişa pe Silvia. Guido trecu şi spuse : „Ce spirituali !" Adriana îşi pierdu un schiu şi la început treaba părea foarte serioasă, apoi îl găsi Filippo ; Pupa, prima ca întotdeauna, îi aştepta sprijinită în beţe şi aranjîndu-şi părul, cu o clamă în gură.

Partea a cincea era un coborîş abrupt, mai mult în umbră, nu greu, dar toţi aveau deja gleznele obosite aşa că mai căzură din cînd în cînd dar nu rău. Carlo îi spuse lui Guido şi bărbatului cu şalul : „Ia-o după mine, mergi pe urmele mele", sau : „Întoarce unde întorc eu", dar cu prea puţină vanitate, adică mai mult din prietenie decît din vanitate, iar în vremea asta ceilalţi

ajunseseră deja în fundul văii într-o pădurice de zade. Aici trebuiră să umble, să se împingă în bețe, să se încălzească, să înceapă să mai scoată din hainele de pe ei. Silvia își scoase căciulița albă de lînă țărănească cu ciucure mare, părul i se împrăștie pe umeri și chiar în clipa aceea intrară în cabană, unde mîncară ouă, șuncă, pîine cu chimen, băură vin mînăstiresc, expediară ilustrate, fumară, apoi ieșiră, luară două taxiuri în timp ce soarele apunea. Răsări luna albă ca zăpada pe cerul care se făcuse negru-păcură și se întoarseră acasă obosiți.

Anul următor cei zece prieteni (deveniseră prieteni) se reîntîlniră pe același vîrf, însă nu din întîmplare, și coborîră aceeași pantă. Ca să fim drepți, nu mai erau zece, lipsea Dabcevici, și asta le cam displăcu tuturor, careva se întrebă în sinea lui dacă nu cumva această absență avea să provoace un gol nu încă mare dar care ar fi putut deveni mare dacă alte goluri, chiar mici, s-ar fi ivit în imprevizibila armonie a întregului : ceea ce nu se petrecu deoarece, ajunși la a doua porțiune a pantei, cineva strigă : „Sublim !“ Unii se mai îndoiau încă, pentru că momentele fericite nu se repetă (de fapt se repetă sau nu se repetă, nu există o regulă) ; adevărat, erau niște deosebiri, la început n-a fost vîntul, porțiunea a treia a pantei nu mai era așa de periculoasă, bărbatul cu șalul avea o căciuliță (pe de-altă parte nu mai exista șalul), și se opriră la prima cabană să bea un vin fiert, pe care nu-l băuseră cu un an înainte, făcură plajă la soarele foarte puternic, își trecură de la unul la altul o

cremă care mirosea dar, din păcate, n-avea și gust de zahăr ars, unul dintre ei îi spuse deoparte Silviei :

— Silvia, m-am uitat mai înainte la tine, ai ceva deosebit, adică ești mai frumoasă, dar altfel decît anul trecut.

— Ce am ?

— De !

— Zi iute, ce am ?

— Ai ceva, da sau ba ?

— Am.

— Și ce anume ?

— Nu știu, dar e adevărat.

Doi ani mai tîrziu Pupa și bărbatul pe care l-m numit „cu șalul“ coborîră aceeași pantă într-o vîntoasă grozavă. Peste tot bolovani, panta era îngropată în zăpadă, trebuiră să coboare „în trepte“ o parte a primei porțiuni (nu Pupa, celălalt, dar Pupa îl privea înțelegător) acoperindu-și fața cu mîinile din cauza acelor de gheață care veneau cu mulți chilometri pe oră, apoi totul se liniști, ca prima oară, în porțiunea a doua cînd au ajuns în valea luminoasă ; vîntul dispăru, iar norii, schimbători ca Silvia, se risipiră cine știe unde, lăsînd în urma lor cerul albastru.

Mulți ani după aceea continuară să se întîlnească în acea porțiune de munte și de vale care îi făcuse așa de fericiți prima dată. Apoi încetară să se mai întîlnească acolo, anii trecură iar ei rămaseră prieteni, lăsîndu-i pe alții să le ia locul.

SĂRUT

Într-o zi de vară o femeie de cincizeci de ani cu un foarte frumos nume grecesc trecu pe lîngă un rîu şi, privind pajiştea cu iarbă înaltă şi cu plopi de pe malul celălalt al apei, îşi aminti de un sărut.

Ea avea douăzeci de ani, el treisprezece şi trăiau într-un vechi oraş italienesc. Băiatul devenise „prieten intim" cu fratele ei dar ea nu-l văzuse niciodată, doar îl auzise şi-l ghicise din camera în care stătea şi învăţa calculul infinitezimal (era cea mai bună studentă a facultăţii de fizică) pe cînd cei doi prieteni sporovăiau în pragul casei. Nu-i era simpatic : băieţii stăteau prea mult împreună, îşi ziceau Ahile şi Patrocle (fratele ei era Patrocle dar fetei i-ar fi plăcut să fie Ahile), jocurile lor, toate inventate de noul prieten, erau periculoase şi ciudate. Venise chiar acasă o doamnă să protesteze : umblau pe acoperişuri şi prin pomii grădinilor iar de pe acoperiş în pom şi din pom pe acoperiş, pînă ajungeau sus, în stejarii cei mari din grădina publică.

Fratele ei vorbea toată ziua de construirea unei *tavern of Jamaica,* din cărămidă, cu ferestre şi mobile în miniatură, care îi preocupa de o lună ; şi toată treaba asta pentru ca să-i dea foc într-o noapte cu furtună şi s-o privească arzînd. Cine ştie de ce ar fi preferat ca prietenia aceea să înceteze şi să nu-l mai vadă niciodată. Dar îl văzu în ziua de Crăciun a anului 1943, la cîteva minute după primul bombardament din viaţa ei : ea intra în casă tremurînd, el ieşea în

fugă ; poate de teamă, poate de emoţia că sînt amîndoi vii, deodată, ca şi cum s-ar fi căutat, se îmbrăţişară şi se recunoscură fără să se fi văzut niciodată înainte. Dar asta n-a fost de ajuns ca să-i şteargă antipatia.

Războiul înainta, ea se stabili împreună cu familia într-un mare conac la ţară, cei „doi eroi" se despărţiră cu jale şi plînsete, dar erau atît de prieteni încît găsiră chipul de a se întîlni şi băiatul se instală şi el cu familia la ţară, într-o căsuţă ţărănească, foarte aproape de conac.

Băieţii scoteau caii la plimbare şi-i spălau, după-amiaza dormeau împreună îmbrăţişaţi şi transpiraţi în fîn, la asfinţit se suiau pe acoperiş să dreseze păunii, seara construiau un vas numit Mariana (ca „praho" a lui Sandokan) pe care de îndată ce era gata şi-l lansau pe canal, trebuia să fie scufundat de o baterie de tunuri minuscule. De ce această manie de a construi cu atît entuziasm pentru ca apoi să distrugă totul ? se întreba ea, şi asta îi trezea o bănuială, funebră şi totodată vitală, despre existenţa unui lucru ce nu putea fi demonstrat prin limpezile şi dragile ei ecuaţii. Dar într-o dimineaţă devreme, îl văzu pe băiat într-o maşină, foarte palid şi slăbit de durere, pe cînd îl duceau la spital ; se gîndi că o să moară, îl sărută pe frunte şi apoi umblă toată ziua hai-hui pe cîmp şi plînse. Băiatul nu muri (avea un vierme comic, necunoscut tratatelor de patologie) şi rîseră cu toţii cînd se duse cu fratele ei să-l vadă. El se vindecă şi ea redeveni semeaţă. Într-o zi se uită într-o oglindă mare şi văzîndu-l pe băiat care o privea, simţi pentru o clipă o imensă şi uluită vanitate, care i

se citi pe chip. Băiatul văzu clipa aceea (de care ea însăși se miră și roși) și fu sigur că i se datora lui.

Ea era logodită cu un student la medicină, ofițer în Grecia. Își scriau, iar familia spunea că odată terminat războiul și facultatea, se vor căsători. Băiatul îi fură scrisorile și i le citi ascuns în fînul din grajd; apoi le puse la loc, ea îl văzu, ascunsă în umbra camerei, dar nu spuse nimic. Băiatul înțelese din scrisori că logodnicul o iubea poate, dar fata nu-l iubea.

Într-o zi ea îi ceru s-o ajute să se spele pe cap la șipot: băiatul îi spălă și-i perie la soare părul, care era scurt, foarte negru și creț, dar inima îi bătea tare în piept, mîinile îi tremurau și el se gîndi, cu nesfîrșită rușine, că s-a îndrăgostit. Dar, întîi și întîi, ce e dragostea? Se întrebau amîndoi, fără să știe unul de altul. Pentru băiat era cu totul imposibil, nelămurit și nepermis să-și răspundă: „e ea“. Pentru ea, care simțea acum o supărare foarte apropiată de plăcere, cînd îl vedea, dragostea era o treabă „serioasă“ care avea să vină mai tîrziu, la întoarcerea logodnicului din război, sau avea să apară deodată, nu se știe de unde.

Din păcate apăru, sau așa crezu ea, în persoana unui tînăr căpitan neamț, un fel de țigan cu ochii de tăciune, care veni cu mare scandal să rechiziționeze conacul. Apoi veniră soldații, iar familia ei se mută în aripa de lîngă șură. Nemții omorau porci înainte de a le veni vremea de tăiere, cu lovituri seci de pistol în frunte, în timpul nopții somau și chiar trăgeau, organizau baluri la care ea mergea în rochie de organdi plisată așa că băiatul n-a vrut s-o mai vadă. Într-o seară o zări în umbră, auzi foșnetul pliseului și își ținu tot timpul respirația. Păunii părăsiră acoperișul conacului, ea auzi zgomotul pe care-l făceau îndepărtîndu-se în noapte pe cînd stătea trează și se gîndea la căpitanul neamț (îl chema Werner), tolănit la soare într-un slip negru ca un șarpe, cu pistolul atîrnat la centironul pus pe pielea neagră, și care o privea, de cîte ori trecea, cu un anumit zîmbet. La acel zîmbet ea își înălța fața cu trufie, ca atunci la oglindă, totuși ar fi făcut orice ar fi vrut el.

Ceva se petrecu într-o după-amiază cu mulți greieri, în șură, ceva cu multă luptă, sudoare și zgîrieturi, iar din ziua aceea fata se schimbă și deveni tristă, nu-i mai aruncă nici o privire lui „Werner ăla“ care fuma trabuc și rîdea, și dispăru de acasă trei zile; voia să se înroleze în corpul auxiliar al republicii din Salò. Dar se întoarse și revăzîndu-l pe băiat cu multă bucurie, gîndi: „Ce-o fi cu mine? Doar e cu șapte ani mai mic.“

Familia ei se mută pe neașteptate la Milano, războiul se termină, în vara aceea prietenia dintre băieți trecuse deja de apogeul parabolei, nu se mai văzură timp de doi ani. El uită repede și începu să umble cu fete de vîrsta lui; cînd se întoarse ea, nu-și mai amintea aproape nimic, totuși se întîlniră, vorbiră de vara petrecută la țară în vremea războiului, de parcă ar fi trecut mulți ani de atunci, amîndoi ar fi vrut să mai zică ceva despre zilele acelea dar fiecare se opri cu senzația că nu putea spune mai mult. Acest „mai mult“ nerostit i-a făcut să se întîlnească din ce

în ce mai des seara, iar băiatul care se făcuse „mare" (avea șaisprezece ani) o scotea la plimbare pe cadrul bicicletei. Află că logodnicul ei se întorsese din Grecia dar că se despărțiseră. Ea urma să-și dea licența în acel an, vorbeau mult despre lucruri care lor li se păreau foarte importante, iar ea își dădea aere de persoană sceptică și rațională ca să fie altfel decît el, care găsea că rațiunea este totdeauna insuficientă iar adesea chiar meschină. El era în anul I de liceu și citea mult, ea pretindea că-i place Hegel (dar nu era adevărat, nu știa nimic despre Hegel) iar lui nu ; despre Marx atunci nu se vorbea atîta printre tineri iar informațiile erau vagi, oricum se referiră doar în treacăt la el și îl „săriră". Familia ei fusese fascistă, bunicul lui însă era anarhist iar nepotul cam tot așa. Totuși el nu rosti fraza „proprietatea este un furt", auzită din cea mai fragedă copilărie și de care își aduse aminte, pentru că, deși conținea destul adevăr, rostită ar fi sunat fals.

Se întîmplă că, brusc, băiatul se aprinse pentru o „cucoană blondă" după care se uitau toți liceenii : se descurcă bine, dar nu făcu ceea ce toți colegii de școală credeau că face el cu „cucoana blondă". N-o făcu, pentru că se gîndea la ea și-i era rușine. Și ea se gîndea la el, într-o zi îl văzu ieșind din casa „cucoanei blonde" în pantaloni scurți de catifea, în pantofi de tenis și o giacă albastră de bumbac cu fermoar, cam decolorată. Roșiră amîndoi, ea puse capul în pămînt, băiatul alergă după ea în pantofii lui de tenis, fără să scoată o vorbă iar ea se prefăcu că n-are nimic dar înțelese că „acel ceva în plus", atît de complicat și imposibil de rostit, era de fapt un lucru simplu. Într-o zi îi spuse :

— Între noi e ceva mai mult decît o simplă prietenie.

Dar se gîndea „Cum se poate ? E cu șapte ani mai mic, eu sînt o femeie iar el e un copil".

Începură să se țină de mînă, treabă care dură două luni și mai bine ; într-o seară stînd întinși pe iarbă sub un plop, pe malul unui rîu, nu-și vorbiră și nu se ținură de mînă. Băiatul își zicea „acum o sărut", ea se gîndea că el o s-o sărute și stătea la pîndă închipuindu-și cum o să fie. Dar trecură mai mult de două ore, *tout était dans l'air*, nu se întîmpla nimic și ea întoarse capul, mestecînd un fir de iarbă și gîndind : „E clar, nu se poate, e cu șapte ani mai mic decît mine și eu nu-i plac pentru că sînt prea bătrînă". Dar băiatul se răsuci și cu o autoritate care ei i se păru absolută, îi scoase firul de iarbă din gură și-și lipi buzele închise de ale ei.

SUFLET

Într-o duminică de iunie, un cățel pe nume Bobi, care avea și n-avea stăpîn, se porni pe o goană fără țintă dar plină de pauze pe străzile unui oraș italienesc ; era în primele ore ale după-amiezii, pe stradă era puțină lume, restul dormea, poate, sau se dusese la cinema ori în excursie pe dealuri. Clopotele unei biserici romanice sunau

voioase, dar nu chiar așa de voioase ca de dimineață, iar sunetul se strecura prin porticurile lungi cuprinse de umbră ale unei străzi vechi și pustii pe care cîinele o străbătea în salturi. Pînă atunci așteptase în curte, vîrît într-un adăpost făcut din cutii de macaroane Barilla, întoarcerea celui pe care el îl considera stăpînul său (omul care îi făcuse adăpostul, fără să se compromită însă mai mult față de el), dar acesta, care nu venea mai niciodată, nu veni nici în acea zi, iar Bobi, deși cu neplăcere, se simți moralmente liber să o ia din loc.

Se mișca împins de o singură necesitate (foamea), dar de multe simțăminte : mai înainte de toate o mare poftă de a pune la un loc, în combinațiile cele mai felurite, cea mai mare cantitate posibilă de mirosuri ; apoi plictiseala, care la cîini e altfel dar nu cu totul altfel decît la oameni, apoi nevoia de tovărășie ; apoi amorul propriu, rănit de atitudinea stăpînului pe care el îl iubea cu o dragoste de care nu știuse niciodată cu siguranță dacă e împărtășită, și în sfîrșit veselia care se năștea în el din cele trei pătrimi de sînge albastru pe care le avea. Bobi era un bastard dar îi „curgea prin vine" foarte mult sînge de terrier cu părul lins și numai o picătură de sînge cu diferite impurități, îndeosebi de cîine cu picioare scurte. La el cocteilul ieșise bine iar complexul de superioritate al cîinelul de rasă o lua înaintea complexului de inferioritate al bastardului, drept pentru care Bobi pășea mărunt pe picioarele lui scurte, cu capul sus, adesea cu dezinvoltură și numai foarte rar o rupea la fugă ca unul care

se teme de nenumăratele consecințe ale unei origini nesigure.

De la terrierul cu părul lins Bobi moștenise una din trăsăturile cele mai importante, freamătul de ațîțare și capacitatea de levitație imediată, verticală, de jos în sus, numai prin impuls nervos. Grație acestui lucru un om cu firea schimbătoare și cuprins de simpatii și antipatii bruște îl găsise (într-o zi) foarte simpatic, îi construise un adăpost din carton, uneori îl scotea la plimbare (fără lesă, însă, angajare pe care Bobi ar fi dorit-o) și foarte vag îl proteja. Totuși Bobi, din motivele arătate sau, poate, mult mai simplu, prin chiar firea lui, nu era un cîine fericit ; în schimb era foarte puternic și inteligent (ce mai, pricepea viața) și prin aceste două lucruri laolaltă, „fundamental bun". Nu era snob ca toți cîinii de rasă, dar nici plîngăcios sau certăreț sau impudic de fericit ca toți cîinii bastarzi ; era un „independent".

Foamea nu-i dăduse niciodată bătaie de cap, găsise el întotdeauna destui binefăcători spontani ; iar în lipsa binefăcătorilor, rămîneau lăzile de gunoi în care Bobi, cu botul lui lung, de dibuit vulpile (se pare că așa și-au început terrierii cariera mondenă, cu multe mii de ani în urmă), depista într-o clipă ce era mai bun, împrăștiind tot restul în aer. În ziua aceea văzu două pisici, una albă cu pete roșii, cealaltă roșcată, dînd fuga spre o ferestră. Pricepu totul, dar rămase calm, mai mult chiar, dintr-un galop puțin serios trecu la un trap apăsat și amenințător ; de la o fereastră se prăbuși un pachet umed care se sfîșie pe jos, plin de spaghete, și în acel

moment, cele două pisici năpîrlite văzură un cîine care, urlînd ca la tăiere (moștenire terrier) zbură cu burta la pămînt spre pachet. Pisicile dispărură mocnind gînduri pline de fiere iar Bobi mîncă totul tacticos, fără să ia în seamă protestele babei de la geam, care îi turnă în spinare două găleți de apă.

Cum termină spaghetele își reluă plimbarea, dădu un colț și încă unul și acolo avu prima neplăcere : un terrier adevărat cu părul lins pe care îl știa din vedere, se afla cam la douăzeci de metri de el, ținut în lesă de un stăpîn foarte drăgăstos, un nebun cu ochelari groși, care, ca și alte dăți strigă, arătîndu-l pe Bobi :

— Biri, uite-ți dușmanul ! Începură niște urlete de iad, stăpînul lui Biri se prăpădea de rîs, dar treaba dură puțin pentru că Bobi urlă de formă și o întinse, iar după două trei colțuri redeveni calm. Știa el un loc, un depozit de cherestea neacoperit și o biserică dezafectată unde se adunau de obicei cîini, dar acum nu era nimeni, adulmecă îndelung dar nu găsi urme proaspete.

Atunci se îndreptă spre grădina publică, loc primejdios pentru cîini de soiul lui, dar sigur de tovărășie : de obicei își găsea acolo cunoștințele, un „negru“ tip pirat, cam trecut, o grăsană pe jumătate oarbă, corcitură de nerecunoscut dintr-o serie lungă de năpăstuiți, foarte bătrînă, pe care municipiul îi lăsa în pace (amîndoi avizi de mirosuri dar în chip nediferențiat și nițel cam scîrbos, ca toți bătrînii), mai era o cățelușă ușuratică, puțin cam nebună, care dispărea luni întregi, și doi tipi pe jumătate *schnauzer*-i, „foarte inteligenți și simpatici“, care trăiau cine știe cum,

poate sub oblăduirea cuiva. Dar în duminica aceea nici urmă de cîine, numai o fanfară militară care cînta și îl ațîță atîta pe Bobi încît rămase acolo pînă la sfîrșit, mirosind în stînga și-n dreapta printre puținii spectatori care nu găsiră cu cale să-l alunge.

Din grădina publică o luă pe străzile principale ale orașului, unde fuseseră scoase o mulțime de drapele, alte fanfare cîntau și un șir de bărbați în uniformă defilau prin mijlocul străzii. Într-un gang ce dădea într-o curte, Bobi găsi, cu totul pe neașteptate, patru cîini care rămaseră la rîndul lor surprinși ; o clipă după aceea legară prietenie, sau mai bine zis, mult mai mult decît o prietenie : din cîini vagabonzi, cum fuseseră pînă în clipa aceea și complet necunoscuți, cine știe prin ce întîmplare din destinul mai tuturor viețuitoarelor, cei cinci au încetat să mai fie o mizeră adunare cîinească (trei din cinci erau cît se poate de urîți, unul umbla pe trei labe, ceilalți ferfenițiți de încăierări și mușcături care se pierdeau în negura genealogiei) ci o unitate socială (foarte mică), o forță istorică (minusculă, fără îndoială) aproape o schiță de organizație politică (elitele n-au fost oare compuse din puțini ?) avînd poate și un program — sau așa dădeau impresia, cu drapelele, fanfarele, bărbații în uniformă care defilau și poate cîntau imnuri ; însă cele cinci animale, mergînd prin mijlocul drumului, în grup compact și țanțoși, cu urechile roase de șoareci, ciulite, căpătaseră mai cu seamă acea înfățișare de credință și speranță care nu aparține cîinilor ci unor ființe cu mult superioare.

Au fost două ore pline, ore de un „interes enorm", iar ei participară, nealungaţi, la tot felul de întruniri mari şi mici care avură loc în acea zi. De două ori au fost deranjaţi de cîini de rasă, o dată de un lup negru care îşi tîrî stăpîna spre ei dar nu ca să se încaiere, ci numai pentru a mirosi şi a fi mirosit ; şi altă dată de doi gemeni, masculi, feroci, doi dobermani, doi SS, care săriră dintr-un jeep ca să atace, dar din fericire aveau botniţă. Această apariţie îi înspăimîntă de-a binelea şi dădu definitiv peste cap formaţia unită a celor cinci care fugiră cît îi ţinură picioarele. Se reîntîlniră, nu se ştie cum, foarte departe de centru, aproape unde începea autostrada, fără nici una din speranţele de mai înainte, redeveniţi cîini şi atîta tot.

Cel cu trei labe încercă să le înveselească duminica (soarele se pregătea să apună) cu nişte giumbuşlucuri, apoi cu urmărirea unui camion cu remorcă, dar nimeni nu-l urmă, în afară de Bobi, care se opri după o sută de metri, ameţit de fumul de motorină. Devie la dreapta camionului, clătinîndu-se şi în acea clipă fu izbit de o motocicletă care frînă, derapă şi se puse din nou în mişcare. Lovitura îl durea foarte tare, dar Bobi se întoarse încet-încet la adăpostul lui şi acolo, fără să-şi mai aştepte stăpînul care nu venea, muri.

A doua zi, cu totul din întîmplare, trecu pe acolo stăpînul, adică cel de care Bobi era convins că îi este stăpîn, şi amintindu-şi cu multă durere trecătoare de Bobi şi de hazul lui, se întrebă (sau îşi spuse ?) un lucru foarte frumos şi demn de el : „Au şi cîinii un suflet".

VARĂ

Nataliei şi Alessandrei Ginzburg

Întro zi de octombrie, pe vaporaşul care face cursa Ischia-Capri, un bărbat, sprijinit de parapetul de la prova, cu spatele către soare şi vînt, privea fix şi fără să se gîndească la nimic albastrul mării şi spuma albă.

Rosti :

— Vara s-a sfîrşit.

Gîtlejul i se strînse şi nu mai putu să scoată o vorbă. Atunci gîndi : „Unde o fi ea acum", şi o revăzu alături de el lîngă acelaşi parapet de la prova, pe soţia lui pe care n-o mai vedea de mulţi ani, şi o privi ca atunci. Avea părul lung şi castaniu, strîns în coadă de cal dar zbîrlit de vînt, o faţă ovală timidă şi sălbatică de călugăriţă orientală, un şort alb foarte scurt, o bluză decolorată din Madras ; era cu picioarele goale în pantofi de tenis acoperiţi de praf roşu, cu pielea deja bronzată şi dinţi albi, puternici, uşor proeminenţi (deseori ţinea gura întredeschisă). Avea nouăsprezece ani, nu vorbea aproape de loc, se mişca şi umbla repede, stîngace şi graţioasă, adesea îi era foame, sete şi somn. Nu aveau bani prea mulţi, ba aveau chiar puţini, dar erau foarte fericiţi şi foarte nefericiţi, cum se întîmplă la vîrsta aceea. Se certau mult, el o trăgea de păr atît cît să n-o doară, uneori o apuca chiar de gît şi o strîngea sau îi răsucea un braţ, ea îl zgîria şi mai ales îl lovea cu picioarele.

Dar erau destul de fericiți în ziua aceea de vară cînd au sosit împreună la Capri iar el, privind-o îmbrăcată așa, ar fi vrut să-i spună : „Ești foarte drăgălașă", cu un entuziasm autentic și imparțial ; dar nu spusese nimic, din timiditate, din teama de a nu fi prea subiectiv, și oarecum pentru că voia să facă pe „bărbatul dur". Nepreaavînd bani, dar și pentru că le făcea plăcere, își căraseră singuri valizele (foarte vechi, foarte frumoase, cu etichete Goa, Singapore), suiseră cu funicularul, traversaseră piața, ea repede și cu ochii în pămînt fiindcă se mai uita cîte cineva la ea, și au ajuns obosiți dar fără popasuri la pensiunea Scalinatella. Străbătînd piața spre pensiune ea mirosise parfumul florilor de bougainvillea și le văzuse violetul molatec îmbrăcînd un zid vechi : își cîrnise năsucul (adulmeca întotdeauna totul) și nu spusese nimic.

Domnul Morgano i-a condus în camera lor și a deschis ferestrele spre o terasă largă care dădea spre mînăstire și spre mare. Foarte rafinat, napolitanul pricepu tot ce era de priceput la cei doi tineri căsătoriți, firea sălbatică și elegantă a femeii, creierul întortocheat al bărbatului (pe care îl știa dinainte), observă dintr-o privire cerculețul de aur pe degetul ei dar avu inspirația să spună : „Domnișoara nu a mai fost la Capri ?" Ea intui geniul domnului Morgano, îi plăcu grozav numele acela de zînă, întredeschise buzele rîzînd și spuse : „Nu". În urma domnului Morgano apăru un băiat îmbrăcat în alb cu un pepene verde la gheață, apoi amîndoi dispărură fără să-i simtă cineva. Camera era mare, foarte albă, cu tavanul boltit, cu cearceafuri, pături, cuverturi toate albe. Pardoseala era din ceramică albastră iar pe albastrul acela rece și lucitor era pusă, pe terasă, o masă albă și două mari șezlonguri de nuiele vopsite în alb. Dincolo de terasă erau pinii și tamarixul, în două nuanțe de verde, cupole albe, terase și în zare, dincolo de stîncile colțuroase, marea, de un albastru intens : pe întinderea albastră un iaht mare albastru, oprit pe loc și unduind pe apă, iar în spatele iahtului o barcă albă cu motor în viteză.

Nu ieșiră imediat pentru că în momentul acela se iubeau și pentru că ea mîncă jumătate de pepene roșu cu mîinile și, lucru neobișnuit, zîmbi a doua oară. Ieșiră numai după aceea, străbătură toată strada Tragara, pînă la capăt. De acolo, fără să spună o vorbă, fără să anunțe ce o să apară, el coborî spre steiuri printre pini. Se aștepta la o obiecție, dar ea nu spuse nimic, își cîrni iarăși nasul și-și ridică nările pentru a simți bine mirosul de rășină, dar nu făcu nici o obiecție. El însă, ca și alte dăți, privi de sus cele două stînci înălțîndu-se din adîncul albastru prin spuma puțină și leneșă a verii, pline pe vîrf de cîrduri mari de păsări albe *planipteride* (nu-i plăcea să le spună nici pescăruși, nici albatroși, iar numele ăsta îl ținea pentru sine ca un omagiu adus inventatorului) țipînd ascuțit ; dar nu putu să se abțină și îi spuse soției secretul său :

— Știi cum le cheamă pe păsările astea ?

— Pescărușii ?

— Nu știu dacă sînt pescăruși, nu cred, par să fie altă specie, rară și foarte veche. Eu le zic *planipteride*.

Ea încercă să-şi deschidă cît mai mult ochii ei mari migdalaţi :

— Pla... rosti şi se opri. De concentrare, ochiul stîng îi fugi uşor într-o parte.

— Planipteride, spuse bărbatul şi o sărută pe obraz.

— Pla-ni-pte-ri-de, repetă ea foarte atentă, concentrată în sine, şi pentru a putea parcă pronunţa mai bine cuvîntul îl apucă de mînă şi îl strînse tare, agăţîndu-se aproape de el.

Coborîră în fugă toată poteca lungă şi se opriră la poalele stîncilor. Intrară într-o cabină, îşi puseră în cui măştile şi labele, se dezbrăcară într-o clipă şi aşa goi se priviră, închişi între scîndurile vechi pline de mare şi de sărătură, se îmbrăţişară o clipă şi strînşi în braţe îşi simţiră mirosul trupurilor (ea îl adulmecă între umăr şi gît), îmbrăcară iute costumele şi coborîră spre marea piscină naturală a mării, spumegînd între stînci. Îşi puseră foarte grăbiţi labele şi măştile, se scufundară, se priviră pe sub apă şi un moment se prinseră de mînă apoi ieşiră din nou la suprafaţă. Părul ei prelins plutea pe apă, picuri de apă atîrnau de genele ochilor ei migdalaţi şi alte picături alunecau pe faţa uşor crispată din pricina sării din ochi şi a plăcutelor rafale de stropi, de aer şi de iod pe care vîntul le împroşca prin despicătura primei stînci. El ar fi vrut să-i spună : „Eşti minunată", pentru că sufletul şi toată firea ei de sălbăticiune străluceau de o măreaţă autonomie naturală şi solitară. Dar el fu gelos pe acestă autonomie şi pe frumuseţea ei binecuvîntată şi o reţinere meschină îl făcu

să spună numai „Eşti drăguţă", dar ea, în fericita-i surzenie şi autonomie marină, nu-l auzi.

Se luară de mînă şi priviră pe sub apă, în adîncul tot mai întunecos, mici bancuri de guvizi (ea, cu cît coborau mai adînc, cu atît îl strîngea mai tare de mînă) ; înotau încet, parcă zburînd şi aşa traversară golful şi atinseră cu mîini de sidef primele stînci ascuţite ale Monaconelui. Acolo se cocoţară prin văioage pînă în vîrf, pe bolovănişul surpat şi, întinşi printre şopîrle mari, se întinseră la soare. Pe urmă se scufundară din nou în adîncurile mării, apoi ieşiră la suprafaţă şi înotară încet pînă la locul de unde plecaseră.

Mîncară „La Luigi", pe terasa din scînduri prost îmbinate, dar cu o faţă de masă albă şi bînd din cupe de sticlă subţire şi verde care se aburi îndată de la vinul rece de Ischia. Simţiră gustul de sulf al vinului amestecîndu-li-se în gură cu sarea amăruie a mării şi buzele li se înăspriră parcă anesteziate de marginea îngheţată şi subţire a paharului atît de uşor. Mîncară midii cu piper (ea sugea midiile cu gura ei mică înăsprită de vinul rece) şi tocmai atunci el o sărută pe buzele acelea, să vadă dacă era adevărat : era adevărat, buzele ei erau întărite de vinul rece şi împrejurul lor rămăsese puţină sare. Mîncară o enormă langustă ; ea mesteca repede, hotărît, cu gura închisă ; oare ştia, avea ea oare habar ce mînca şi în ce clipă mînca ? se întreba bărbatul, care în acei ani abia intuia lucrurile. Nu, nu ştia, era prea tînără să ştie, îi era foarte foame şi gata şi imediat după aceea mîncă o porţie de *„mozzarella in carrozza"*.

Dormiră îmbrățișați pe o saltea așezată pe stînci, și acoperiți cu un prosop de șenilia albastru cu bordură galbenă, avînd imprimat un delfin mare și o inițială mică. Dormi și el (mai puțin însă), cu obrazul lipit de obrazul ei ușor transpirat ; uneori se deștepta o clipă, îi simțea părul umed pe umărul lui, iar o dată o simți sărutîndu-l în somn, mărunt, pe obraz.

Rămaseră acolo pînă la apus, mai intrară o dată în apă după ce soarele se dusese ; se șterseră cu prosopul și apoi urcară poteca dintre pini cu pași iuți, leoarcă de sudoare.

Noaptea dormiră în cearceafurile albe care miroseau proaspăt a dimineață, ținîndu-se de mînă, ca în apă. Fereastra era deschisă iar bărbatul privi multă vreme luna : era iulie, apoi veni august, și vara trecu.

VESELIE

Într-o zi, o mamă și un fiu de optsprezece ani care îi semăna foarte bine, de condiție modestă și cu o fire simplă, plecară în vacanță într-un loc de care mama auzise de la niște doamne. Vorbiseră de o așezare la munte nu prea sus, un soi de mare parc cu căprioare și veverițe situat în șaua dintre doi munți, nu departe de un renumit osuar unde continuau să se adune rămășițele pămîntești ale soldaților italieni căzuți în acea zonă în războiul din 1915—1918. Acolo, în apropiere, se construise între cele două războaie mondiale

un mare hotel cu niște camere grozave și soarta făcuse ca gestionarul să fi fost, cu ani înainte, coleg de școală cu soțul femeii ; se porni în acest fel o corespondență, de unde familia află tot felul de amănunte despre aer, despre tratament și prețuri, care, în amintirea acelei îndepărtate prietenii, erau convenabile.

Se spunea chiar și că la hotel seara se dădeau petreceri cu dans și orchestră, iar cum mama nu mai fusese în voiaj sau cel puțin într-un voiaj atît de organizat, începu să pregătească valizele cu multe zile înainte de plecare. Se mai spunea că locul ar fi plin de cyclame care te îndemnau la excursii, iar băiatul (păzindu-se bine să nu afle maică-sa) se gîndea să facă „alpinism de stîncă" pe piscurile ascuțite de pe pantele celor doi munți, așa după cum se arătau în ilustrate. Se spunea apoi că masa părea să fie grozavă, dimineața cafea cu lapte sau ceai cu unt și dulceață, la prînz trei feluri cu garnitură plus fructe și un sfert de vin de cap de om (vinul la sticlă, cum era și drept, nu era inclus în preț), seara o cină ușoară și pîine „la discreție". În sfîrșit se spunea că printre obișnuiții hotelului erau fiii unui mare industriaș din regiune, cu familiile, legați de locurile acelea pentru că tatăl lor fusese cel ce construise hotelul, ulterior vîndut unei societăți.

Ideea fixă a mamei erau familiile astea și petrecerile cu dans, la care, natural, ea ar fi asistat doar, dar fiul, din bună-creștere, ar fi trebuit să ia parte. În acest scop duse la croitor un smoking neîntrebuințat de-al tatălui și îl transformă pe măsurile băiatului. Hainele s-au înmulțit cu fiece zi și s-a cumpărat chiar o valiză pe care în

ziua plecării fiul n-a fost în stare, oricît s-a căznit, s-o ridice. Atunci au chemat un hamal care, însă, i-a bombănit.

Tatăl îi conduse pînă la autogară și după ce îi instală bine pe locurile din spatele șoferului, unde suporți mai ușor răul de mașină (din cauza asta plecaseră mai devreme la autogară), iar uriașa valiză cărămizie fu cocoțată sus și mai apărură alți patru-cinci călători, cursa o porni, iar el se întoarse încet spre oraș. Era bine dispus, și asta din două motive: primul, pentru că o lună întreagă avea să stea singur în casă cu pisica, și al doilea, pentru că nevastă-sa și băiatul, pe care el îi socotea nefericiți, erau bucuroși. Chiar se înduioșă nițel în sinea lui, fără să și-o mărturisească (avea o mustăcioară subțirică), amintindu-și de nevastă-sa cînd era mamă și fată nemăritată, foarte săracă, și de băiat care nu era al lui și care-i zicea „nene", mă rog, își reaminti toată povestea lor, emoționantă și așa, dar încă și mai emoționantă în ziua aceea, prin plecarea agitată și naivă în prima mare vilegiatură din viața lor.

Cît despre cei doi, mama și fiul, foarte legați unul de altul din motivele amintite, călătoreau comod iar după trei ore (plecaseră la șase dimineața) începură să zărească munții, printre care era ascuns hotelul. De fapt băiatului îi era cam greață, nu cine știe ce dar îndeajuns pentru a-l sili să-și schimbe locul de vreo două-trei ori, în sfîrșit, între două serpentine ațipi ușor, dar se deșteptă imediat și vomită. Se simți ceva mai bine, dar socoti că e mai nimerit să stea la fereastră și să continue drumul trăgînd cu tot pieptul aerul rece și privind în direcția munților să vadă dacă se arată hotelul.

În ziua aceea cerul ba se acoperea de nori negri, ba strălucea de soare ; mai întîi se ivi statura masivă a osuarului și mama zise atunci „uite mauzoleul", apoi autobuzul intră într-un nor care pătrunse și ieși pe ferestre, și în cele din urmă se opri. Șoferul zise de două ori „mauzoleu'", din obișnuință, căci nu mai rămăsese nimeni altcineva în autobuz în afară de ei, le coborî geamantanul, porni, iar autobuzul și zgomotul lui dispărură îndată în pîclă.

Din ceață apăru administratorul hotelului, zîmbi larg a bine ați venit de sub părul lucind a briliantină în care se vedeau cărările exacte ale pieptenului. Nu încetă să zîmbească nici după ce ridică valiza, iar după cîțiva pași dădură de un perete. Ăsta era hotelul ? Chiar așa, la drum ? Mama îl întrebă pe administrator iar acesta, învăluit în ceață, îi explică atunci că vechiul hotel, din ilustrate, nu mai exista, că fusese distrus de război, dar că nu peste multă vreme va începe restaurarea.

Intrară într-o casă de canton, cu un bar-sală de mese și urcară apoi în camere, unde saltelele stăteau strînse sul pe paturi. Administratorul încercă de cîteva ori întrerupătoarele, apoi coborî zicînd „trimit acum fata", și o fetiță blonzie și bolovănoasă, îmbrăcată ca o fată de serviciu, sosi la scurt timp după aceea. Mama și băiatul se retraseră fiecare în camera lui, băiatul deschise fereastra care dădea spre un vechi tranșeu cu sîrmă ghimpată și spre peretele de stîncă ce se

ridica aproape vertical pînă la serpentina următoare.

După cinci minute se reîntîlniră pe şosea, îmbrăcaţi foarte gros. Norul dinainte dispăruse dar alţii stăteau la pîndă la numai cîteva sute de metri, gata să coboare prin valea îngustă şi să-i înghită. O pajişte foarte înclinată, verde, ca o rană deschisă în mijlocul unei păduri de zade, suia spre vîrful ocupat în întregime de monumentalul osuar. Pe pata de verdeaţă se zăreau cîteva siluete, una dintre ele fluturătoare şi neagră, strigînd ceva pare-se în spanioleşte. De sus, din cîte o parte a văii, răzbăteau tilincile caprelor şi talanga domoală a vacilor. Mama şi fiul se îndreptară spre acele siluete dar norul, la pîndă, ca împins dinspre osuar, coborî asupra lor atît de dens, de rece şi cenuşiu încît fură siliţi să se oprească. Apoi trecu, iar ei dădură nas în nas cu vilegiaturiştii, care se prezentară. Erau un popă cu patru nepoţi, băieţi şi fete, dintre care una, îmbujorată şi plină de pistrui, cu un buchet de brînduşe în mînă îl privi pe băiat într-un anume fel.

La masă mai cunoscură o turistă, o domnişoară de vîrstă mijlocie, cu mutră de bărbat şi îmbrăcată bărbăteşte, rasă în cap la zero şi cu o vrabie pe umăr care, ca şi ea, îi fixa pe toţi în ochi. Femeia zise cu voce aspră noilor veniţi :

— De pomană vă tot uitaţi, am avut tifos.

După-amiază se însenină, mama şi băiatul făcură o plimbare pînă la platoul Fugazza, dădură peste ruinele hotelului, o clădire mare şi roz cu nişte dîre negre rămase de la incendiu, care porneau de la ferestrele liberty, şi studiară rămăşiţele unui mare salon de dans, spurcat de vandali.

Pe seară, cînd erau cu toţii adunaţi în barul-sală de mese (afară burniţa), femeia-bărbat spuse că exact în casa în care se aflau acum, în aprilie 1945, fuseseră prinşi şi ucişi de partizani toţi membrii ambasadei japoneze care fugea spre Germania. Rîse cu un nechezat scurt şi adăugă că nici trupurile, nici tezaurul pe care îl duceau cu ei nu fuseseră descoperite niciodată ; trebuiau să fie pe undeva pe aproape. Cina : o ciorbă lungă, brînză şi gem, mămăligă şi pîine, o piersică. Mama mai întîi şuieră printre dinţi, apoi fu cuprinsă de furia ei copilăroasă. Protestă la administrator şi zise cu voce tare :

— Să vă fie ruşine, aţi putea barem să tăceţi din gură.

Administratorul tăcea. Femeia-bărbat o privea de la masa ei şi la intervale regulate întindea din buze mîncare vrabiei, care o ciugulea cu mici pupături. Popa o privi şi el, aprobativ şi dezaprobativ totodată. Mama se ridică de la masă şi plecă lipăind cu papucii ei de piele roşie cu talpă ortopedică. Băiatul nu ştia ce să facă : ieşi puţin pe afară cu nepoata preotului dar cu toate că ea îl privise într-un anume fel, lui nu-i mai păsa acum de asta. Se gîndea : „Trebuie să rămîn aici o lună. Nu se poate." O lăsă în mijlocul drumului pe faţă şi se urcă la el în cameră ca să lovească cu pumnii în perete.

Noaptea, cum se făcea din ce în ce mai frig, păturile se dovediră insuficiente, îl chemară pe gestionar care le mai aduse un rînd, dar în plină noapte mama intră la băiat pentru că nu putea

dormi: vărsase sticluța cu apă de colonie pe salteaua care mirosea a mucegai, spuse că e foarte melancolică și plînse nițel, de „deziluzie". Ce să facă? Întoarseră situația pe toate părțile și cu asta, încet, încet, își schimbară dispoziția. Își spuseră că hotelul fusese reținut pentru o lună, că acontul era pierdut, că „nenea" stătea bine mersi acasă, că gestionarul era la urma urmei un om cumsecade, doar cam neajutorat, își mai spuseră multe alte lucruri serioase și de bun-simț dar oricum, dispoziția lor era alta.

Luară autobuzul de cinci dimineața (băiatului îi păru valiza de-a dreptul ușoară), mama se săltă pe scara mașinii și, scuzîndu-se și mulțumind, îi spuse gestionarului că avea alergie de la saltea. Gestionarul dădu s-o apuce de braț, cu intenția de a o reține, și promise îndată saltele noi.

— Nu, nu, sufăr cu inima, am astm, răspunse mama plictisită și se cufundă în fotoliul autobuzului, privind drept în față și rîzînd.

În clipa aceea gestionarul pricepu că nu mai era nimic de făcut și de supărare își acoperi fața cu mîinile. Mai făcu o ultimă încercare zicînd:

— Îi scriu acum imediat lui Mario (Mario era „nenea", soțul) dar lor puțin le păsa dacă îi scria sau nu lui Mario, viața era așa de frumoasă.

VÎRSTĂ

Un bărbat care iubea viața lui și a altora oricum ar fi fost ea, dar care nu se uita niciodată

în oglindă, într-o zi pe cînd ieșea din baie își privi o clipă chipul și-i fu de ajuns acea clipă ca să priceapă totul. Atunci se întoarse, aprinse calm și fără teamă toate luminile și se privi în ochi.

„Ochii sînt încă vii", își zise și îi examină cu atenție: privi în negrul pupilei ca la un dușman pregătit să-l împuște într-o luptă nocturnă (sau într-un film); el deasemeni era gata de luptă. Cine o să tragă primul? Urmă o pauză, nu trase niciunul, amîndoi zîmbiră, însă lăuntric și numai pentru că se cunoșteau foarte bine unul pe altul (cu toate astea ar fi fost în stare să tragă) și putură zări zîmbetul unul în ochiul celuilalt.

„Nici nu e un zîmbet, se gîndi bărbatul, nici urmă de veselie în zîmbetul ăsta, este doar un joc, un pic de teamă, poate, o sfidare, o criptogramă la urma urmei, și mai ales e bătrînețea pe care nu o am, dar pe care o arăt."

Bărbatul fluieră (știa să fluiere foarte bine dar o făcea rareori) cîntecul *Night and day*, văzu că are pleoapele obosite și parcă veștejite de temperaturi excesive (prea cald ori prea frig), des încercate fără nici un fel de prudență și spuse: „Cole Porter, ce artist grozav! Am putea să facem și un joc, hai chiar să ne jucăm de-a care e cel mai frumos cîntec din lume!" Fredonă *Stardust*, *The man I love*, *Tenderly*, tot ceea ce i se părea mai bun din ceea ce se poate numi „cîntec".

„Poate chiar *Night and day*, dar nu sînt foarte sigur, sînt însă aproape sigur" și-și aminti scurte momente din viața lui, socotită încă la început,

în care ascultase acele cîntece. Îi părură vremuri foarte îndepărtate, cu o mie de ani în urmă, ar fi putut cu ușurință să alunece în considerații despre „existență", dar ochiul aspru al dușmanului cu mîna pe trăgaci i-o interzise iar el îi mulțumi, ba spuse chiar *Thank you;* dușmanul îi făcu cu ochiul, parcă zicînd: „N-ai pentru ce".

Văzu că părul, odinioară blond roșcat și cîrlionțat, era acum cenușiu și rărit, deschise cele două aripi laterale ale oglinzii și observă pentru prima dată că în vîrful creștetului mai avea doar foarte puțin păr, niște firișoare, ceva între penele de vrabie moartă dar încă zvîcnind și părul de nounăscut. Se îndesea puțin doar la ceafă cu cîțiva cîrlionți arămii, în schimb gîtul întunecat se înfunda cu un aer de forță în cămașa cu dungi albastre. Asta îi dădu curajul să-și mai privească o dată chipul, care timp de atîția ani îi fusese antipatic și din pricina căruia nu se uita niciodată în oglindă. Era un om complet lipsit de vanitate, dar o iubea și o ura (sau invidia) la ceilalți pentru că știa cît de prețioasă este în viață. Fața arăta mai bine decît în tinerețe, devenise mai curajoasă, dar mai delicată, și nu-i mai era teamă de aproape nimic: trei cute pe frunte, pe care dacă voia putea să le transforme în trei brazde, plus două verticale deasupra nasului, pielea (grație vinului) se ținea bine.

„Și Piaf a fost o mare cîntăreață, și Yves Montand". Fluieră *Milord,* apoi *La vie en rose,* amintindu-și în modul cel mai banal Parisul (Turnul Eiffel, Sena, Beaujolais-ul rece, Rue Jacob, portughezele de la Charlot), dar spuse: „*Night and day* e mai frumos, e mai frumos și basta".

Văzu un rid care cobora de la tîmplă spre obraz și bărbie. Ba, la început, la încheietura dintre ureche și tîmplă, erau chiar trei, însă două dispăreau imediat, în vreme ce al treilea, cel adevărat, își urma drumul, pînă la capăt. „Pe urmă o să vină și celelate, cele două baby care au pornit-o acum, dar eu n-o să le ascund cu favoriții ca toți tinerii-bătrîni perciunați din toată lumea: nu, n-am să le ascund, ba chiar, acum că tot s-au născut, o să le las să crească, odată cu vîrsta lor, încet, încet și pe urmă brusc, așa cum cresc copiii care dintr-o dată se fac bărbați în toată firea. Sau domnișoare ? Aș prefera domnișoare, acum sînt fetițe, dar aș prefera să fie două riduri femeie, două domnișoare de pension și mai tîrziu două cucoane elegante cu candori, rușini și timidități adevărate, care să dureze toată viața. Celălalt, însă, e un rid bărbat, fără timiditate, fără candoare și fără urmă de roșeață. Ăsta își urmează drumul lui de mascul cretin, a dat din coate, nu glumă".

„Ia să vedem gura!" și văzu că celălalt n-avea nici un chef să mai asculte dar el tot se uită. „Nu are buze, gîndi, buzele aproape că nici nu există, pare o rană, nu are nici măcar frumusețea pe care o poate avea o cicatrice, uscată, închisă, netedă și cu piele nouă: nu, e o rană veșnică, o gură urîtă care trebuie ținută închisă, așa încît să arate numai ca o cută și gata." Fața de gura lui avu o pornire violentă de antipatie la care mai adăugă trufia și disprețul pe care le simți pentru ceva de „rasă inferioară".

„Cu gura asta aș putea sau nu să fiu rasist ?" și îndată gîndul îi fugi într-altă parte. „*Anema*

e core e urît ?" (de data asta cîntă). „Nu-i urît nici *Roma non far la stupida stasera.* Dar *E se domani ?* Nu, sînt frumoase, dar primele două sînt frumoase și bune ca produsele tipic italienești, ca brînza de Mondragone, ca spaghetele De Cecco și ca Pomino Frescobaldi, sau poate sînt așa pentru că au devenit cu vremea (sau, poate, s-au născut ?) produse tipic italienești. Și *E se domani* e italienesc și Mina e italiancă dar n-au devenit produse tipic italienești, ce mai, e un cîntec frumos și gata. Cine știe dacă străinilor le place, americanii știu *E se domani ?* Dacă nu-l știu cu atît mai rău pentru ei și asta e valabil pentru mii de alte lucruri, ei care l-au avut și l-au pierdut pe Cole Porter, pe Gershwin și pe ceilalți, și pe urmă n-au mai avut nimic. Nu se poate și n-o să se poată spune niciodată Porter, Gershwin Et. Sons : Bob Dylan și ăștilalți nu fac două parale în comparație cu ei."

Îl auzi pe celălalt : „Spui asta pentru că ești bătrîn, dacă ai fi tînăr ți-ar plăcea mai mult Bob Dylan".

„Ba nu, răspunse agresiv (gata să tragă), ba mi-ar place tot Porter și Gershwin și *Stardust,* pentru că aș avea bunătatea și corectitudinea și bunul-gust și entuziasmul a-i alege tot pe ei."

„Adevărul e că ești bătrîn chiar dacă n-ai ajuns la vîrsta bătrîneții", spuse celălalt liniștit și fără teamă de pușcă. Bărbatul se întunecă, zîmbi însă ușor și tot așa încît să priceapă numai ei doi, singurii bărbați pe lume mereu la pîndă unul împotriva celuilalt.

„Îmi plac Beatles-ii", spuse bărbatul ca să recupereze, își lovi nasul rupt cu degetul și se pregăti pentru repriza finală.

„Îți place mai mult *Night and day*", spuse celălalt liniștit. Rîseră amîndoi, pentru un moment cu reală veselie. Se iviră dinții care erau mari și puternici, deja ușor slăbiți la bază și îngălbeniți de tutun, dar simpatici și strălucitori. Singurul lucru cu adevărat frumos și puternic erau, însă, ochii cenușii cu puncte negre, ca apa din Baltica sau din portul Hamburgului, cînd suflă uneori vîntul în noiembrie sau decembrie, cu negrul pupilei mare și adînc și care nu se temea de nimic.

Dușmanul îi privi dezarmat, fără glumă, și, deși numai pentru o clipă, chiar cu bunătate și prietenie : „Nici măcar de lucrul acela ?", spuse cu voce joasă, puțin răgușită, și se gîndea la sfîrșitul vieții și la neant. Ochii frumoși ai bărbatului se uitară o clipă fix în ei înșiși, văzură cîteva imagini de viață trecută, nu fluieră dar își închipui că fluieră *Appassionatamente,* un cîntec de pe vremea maică-si. Era momentul cînd trebuia să răspundă și chiar să spună adevărul. „Nu, rosti după o pauză lungă privindu-l cu aceiași ochi cu care îl privea celălalt, nici de lucrul acela", și simți că vîrsta lui *Night and day* sfîrșea în acea clipă.

VÎNĂTOARE

Într-o dimineață de noiembrie, mult înainte de ivirea zorilor, un bărbat încă tînăr stătea

vîrît într-un butoi, într-o lagună din apropierea Veneţiei: cerul era limpede, stelele se oglindeau în apă, în întuneric mici cîrduri de raţe sălbatice treceau în zbor spre zare iar el gîndi: „Peste puţin se luminează"; dar îşi simţi gîndul zburîndu-i din corp şi ducîndu-se laolaltă cu raţele.

Trecu puţin timp în care el îşi privi puşca (o puşcă cu două ţevi fabricată la Rimini, în 1942) şi nevăzînd-o, o văzu totuşi prin amintirea tuturor zilelor în care o văzuse, şi gîndi:

„Vreau un Purdey, în toc de marochin cu iniţiale de aur şi cu trusă completă de curăţat. Costă milioane dar viaţa e aşa de scurtă." Pe cînd gîndea astfel, o dungă foarte subţire de culoarea sulfului apăru la răsărit, trestiile din jurul bălţii fremătară iar un vînt uşor şi foarte rece îl mîngîie pe obraz. „Uite zorii, se gîndi, ba nu, e răsăritul care prin numele său vine înaintea zorilor". Auzi alte raţe pe care nu le văzu iar gîndul acesta îi zbură la rîndul său după ele. Era foarte fericit că-şi simţea gîndurile desprinzîndu-i-se de trup, pe care fără vreun motiv şi-l simţea vremelnic şi, deseori la acea oră, de-abia deşteptat, îşi zicea: „Poate mai am douăzeci, treizeci, chiar patruzeci de ani de trăit, apoi viaţa o să se ducă pe pustii, dar iluzia vieţii s-a şi dus de vreo cîţiva ani şi nu ştiu ce să fac. Vreau un Purdey", gîndi iarăşi ca un copil încăpăţînat.

Dunga de culoarea sulfului se urcase deja în dosul trestiilor şi-şi schimbase culoarea: sus era tot ca sulful dar jos devenise trandafirie, iar „eroul nostru" o privi îndelung cu admiraţia, timiditatea şi recunoştinţa cu care te uiţi la o femeie foarte iubită şi inaccesibilă.

În acea clipă auzi în spatele său un fîlfîit, aerul se mişcă la cîţiva centimetri de capul lui şi raţa voioasă poposi în apropierea lui, în acel loc al bălţii care reflecta lumina zorilor şi umbra trestiei. Se ridică în picioare, raţa îşi dădu prea tîrziu seama de prezenţa omului şi plecă grăbită dar cînd ajunse contra luminii, atît de departe încît poate ar fi putut scăpa, omul trase iar raţa îşi răşchiră labele şi căzu în apă: acolo păru că-şi revine, începu să se zbată, să înoate spre trestii şi chiar încercă să se înalţe întinzîndu-şi aripile, dar nu izbuti, şi îşi cufundă capul în apă. Atunci observă el că era o lişiţă, îi păru rău, şi din nou îi veniră în minte gîndurile despre scurtimea vieţii.

„Tristă pasăre în tight, gîndi, cîntată de o mulţime zgomotoasă de poeţi care n-au văzut-o niciodată, tînăr, palid şi nesimpatic lord cu mănuşi de puf cenuşiu (cumpărate de la Willougby), la înmormîntare; deşi e lovită crede că mai poate trăi, înoată, se înfoaie şi caută mîncare. Chiar şi ea îşi făureşte iluzii." Astfel cugetînd, mai trase o dată ca s-o termine, dar alicele nimeriră mai departe şi se cufundară în apă, trase a treia oară şi greşi din nou, iar între timp lişiţa se îndepărtă cu ţipătul ei de trompetă.

Omul se aşeză jos şi după puţin timp auzi cum vîntul se despică la mare înălţime şi văzu un stol uriaş de gîşte ce zburau liniştite pe cerul verde-trandafiriu către sud, încercă să le numere, dar gîştele se pierdură în depărtare.

Soarele răsări printre trestii, cerul unde fusese trandafiriu se făcuse roşu deschis, iar punctul central al primei arcuiri a soarelui („o cocoaşă,

o minge", se gîndi el) era sîngeriu și fumegos. Deasupra și în jurul nimbului cel roșu cerul era albastru-verzui, iar mai sus și de jur împrejur era albastru-violet, afară doar de apus : acolo mai dăinuiau cîteva stele și puțin din întunericul nopții.

Trecu foarte sus un stol de pescăruși care dispăru îndată din vedere dar lui i se păru că le aude șuieratul și foșnetul aripilor chiar și după ce nu-i mai putu zări.

„Ce viață colectivă și solemnă, se gîndi, ca episcopii la San Pietro, cu mitrele și cîntările lor."

Soarele lumina deja gura butoiului, îi încălzea și-i colora obrajii iar el cugetă :

„Vreau să-mi fac toate plăcerile, mai întîi vreau o pușcă Purdey, și dacă o să fie nevoie să mi-o aleg chiar în Anglia, mă duc în Anglia, apoi o să mă întorc s-o încerc și am s-o aduc în Italia în tocul ei. La început o să mă uit mereu la ea, pe urmă mai puțin, dar voi fi mîndru c-o am și-o să-mi dau aere cu multă grijă, fără să le-o pun tuturora sub nas, dezvăluindu-i numele numai cînd o să fiu întrebat și, dacă o să pot, cu plăcere dar nepăsător. Dar n-o să fiu în stare și n-o să am eu Purdey-ul, iar dacă o să-l am o să fie prea tîrziu pentru că n-o să mai am mîndrie nici cît să-i mai rostesc numele. Pe urmă vreau un Jaguar alb decapotabil, din alea care nu se mai fabrică acum..." ; gîndul i se opri aici deoarece nu era prea sigur că dorește foarte mult Jaguar-ul.

„Am puține dorințe", continuă să gîndească cu neplăcere, deoarece știa că lipsa de dorințe înseamnă că tinerețea este pe ducă și că asta e

primul și totodată cel mai îndepărtat avertisment al sfîrșitului adevărat al vieții. „Nimic nu-mi mai place, în afară de vînătoare". Cu coada ochiului zări lișița înotînd roată, cu efort și încăpățînare, pentru a ieși parcă dintr-un cerc.

„Am lovit-o la cap, se gîndi, și acum încearcă să-și folosească toate forțele ca să scape, și-a pierdut logica iar eforturile ei sînt zadarnice, dar ea nu știe și de asta crede că mai e vie, și chiar mai este." Se ridică s-o lichideze dar auzi un foșnet de aripi și văzu în spatele său între pămînt, apă și trestii, în dosul butoiului, un sitar țopăind : minusculul cap dungat și ciocul în formă de ac se ridicară cu o străfulgerare mîndră a ochișorilor ; pasărea, speriată și enervată, țopăi de două-trei ori echilibrîndu-se cu aripile apoi își luă zborul ; omul o lăsă să plece și din nou trase cînd sitarul era departe, îl nimeri totuși, și pasărea căzu pe-o rînă în apă.

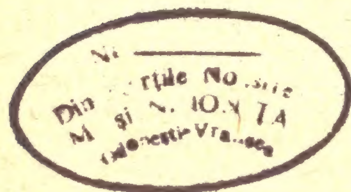
„Încep să țin la păsările astea, rău am făcut că am omorît sitarul care îmi plăcea așa de mult viu, și rău am făcut că am omorît lișița, care nu-mi era simpatică dar nici antipatică și care nu e nici pasăre nici rață și umblă în doliu cu mănuși."

Pe cînd gîndea așa auzi iarăși în spatele său zgomot de aripi : se ghemui în butoi și văzu trecînd pe deasupra lui prima rață dintr-un stol în formă de triunghi perfect. Distanța era bună dar așteptă cîteva clipe să vadă pîntecul bej de puf des și gîtul lung și verde, apoi trase în ultimele două din șirul din stînga, una muri în zbor și căzu în apă cu severitatea morții. Dată fiind

distanţa ar fi putut să le omoare pe amîndouă dar pierduse vremea gîndindu-se.

Soarele urca pe cerul complet albastru şi privind cu atenţie înaintea sa spre apus omul văzu ivindu-se parcă din marea lagună de dincolo de ultimele dune nişte clopotniţe şi turle, îi păru că aude, cu vîntul care venea dintr-acolo, îndepărtate dar adînci dangăte de clopot şi sufletu-i recunoscu, deodată, clopotul de la San Marco. Cu ochii plini de lacrimi îşi privi mîinile, apoi îşi întoarse ochii împăienjeniţi spre lişiţă, făcută ghem, cu capul ascuns sub aripă gata parcă să se culce sau să se odihnească înainte de moarte şi gîndi :

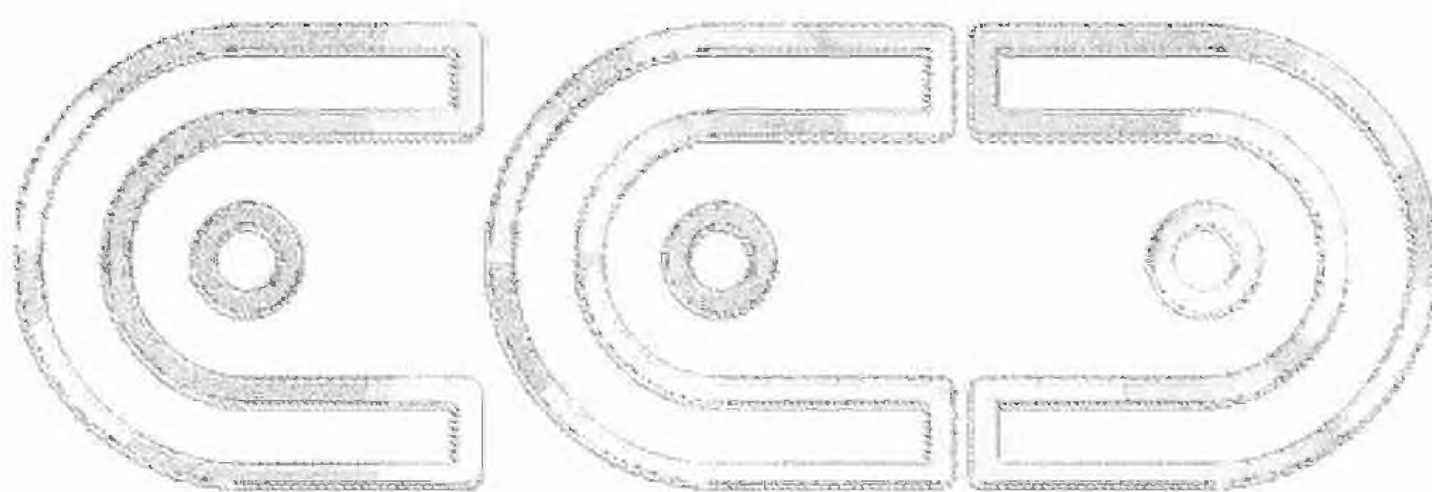
„Cum au trecut anii".

CUPRINS

ABECEDAR PARTEA ÎNTÎI

Scanare și prelucrare digitală

de

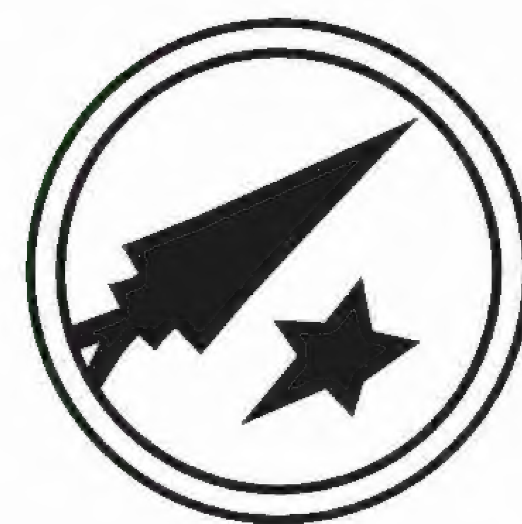
Anonim

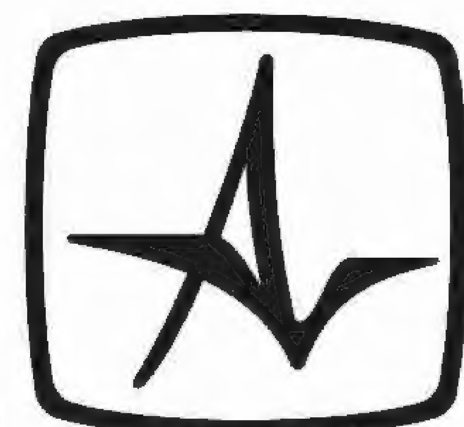

și

CAT Graur

Antwerpen

2024